

DET KONGELIGE
BARNE- OG FAMILIEDEPARTEMENT

St.prp. nr. 1

(2001-2002)

FOR BUDSJETTERMINEN 2002

Utgiftskapitler: 0800-0868

Inntektskapitler: 3859-3860

DET KONGELIGE
BARNE- OG FAMILIEDEPARTEMENT

St.prp. nr. 1

(2001-2002)

FOR BUDSJETTERMINEN 2002

Utgiftskapitler: 0800-0868

Inntektskapitler: 3859-3860

*Tilråding fra Barne- og familiedepartementet av 21. september 2001,
godkjent i statsråd samme dag.*

*Del I
Innledende del*

1 Hovedmål og politiske prioriteringer

Regjeringens forslag til statsbudsjett for 2002 under Barne- og familiedepartementets område omfatter programområde 11 Familie- og forbrukerpolitikk og programområde 28 Fødselspenger. Sistnevnte presenteres i St.prp. nr. 1 (2001-2002) Folketrygden.

Store deler av Barne- og familiedepartementets budsjett består av overføringer til barnefamiliene som for eksempel barnetrygd og fødselspenger. Regjeringen har startet arbeidet med en helhetlig gjennomgang av fødselspengeordningen, dels for å forenkle regelverket og dels for å gjøre ordningen mer målrettet.

Regjeringen har som hovedmål å legge til rette for gode oppvekst- og levekår for barn og unge, og vil ha et særskilt fokus på de barn og unge som faller utenfor. Det er viktig å sikre alle barnefamilier trygge økonomiske og sosiale vilkår, og å bekjempe utstøting og fattigdom blant barn. I tillegg mener regjeringen det er viktig at barne- og familiepolitikken tar utgangspunkt i de samlivsmønster og den virkelighet som barn, ungdom og foreldre lever i.

Arbeidet med å sikre lesbiske og homofile aksept og gode levekår skal videreføres.

Regjeringen vil også sette et sterkere fokus på forbrukerpolitikken med sikte på å styrke forbrukernes rettigheter. Det er viktig å videreutvikle en kvalitetsbevisst, åpen og effektiv forvaltning på barne-, familie- og forbrukerområdet. Regjeringen vil bidra til at målet om full likestilling nås.

1.1 En trygg økonomisk og sosial situasjon for barnefamiliene

Endringer i barneloven

Flere og flere barn lever sammen med kun en forelder. Regjeringen er opptatt av å sikre barn god kontakt med både far og mor selv om foreldrene ikke lever sammen. Regjeringen ønsker å endre barneloven slik at den bedre enn i dag, ivaretar barns behov for kontakt med begge foreldre etter et samlivsbrudd. Det er viktig at barneloven også tar høyde for far som omsorgsperson for egne barn.

Samlivstiltak og foreldreveiledning

Mange barn lider under foreldrenes konflikter i forbindelse med samlivsbrudd.

Regjeringen er opptatt av å styrke alle former for samliv som gir trygghet for barns oppvekst.

Samtidig er det viktig å styrke foreldrerollen. Departementet vil bidra til å utvikle metoder for gode samlivskurs. Regjeringen vil utvikle metoder for å bistå familier med store konflikter gjennom mekling og konflikthåndtering. Det er spesielt viktig å fokusere på farsrollen og å prioritere utsatte familier. Regjeringen vil også styrke skolens kompetanse på foreldreveiledning.

Politikk for fremtidens familie

Familiemønsteret er i endring. Enslige med og uten barn, samboere og homofile partnerskap lever side ved side med det tradisjonelle ekteskapet. Ulike kulturer har ulikt syn på familiens rolle i samfunnet. Regjeringen vil utarbeide en stortingsmelding med utgangspunkt i endringene i familiemønsteret og følge opp NOU 1999: 25 *Samboerne og samfunnet*.

Tvangsekteskap

Valg av livsledsager skal ikke skje under tvang. Regjeringen vil fortsette sitt arbeid mot tvangsekteskap med den begrunnelse at alle borgere – både kvinner og menn – har krav på de samme menneskerettigheter og det samme rettsvern, og aksepterer ikke at kultur og tradisjon brukes som begrunnelse for undertrykking av grunnleggende rettigheter.

Kjønnslemlestelse

Kjønnslemlestelse av kvinner er en grov krenking av menneskeverdet. Regjeringen ved Barne- og familiedepartementet, Sosial- og helsedepartementet, Justisdepartementet, Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet og Utenriksdepartementet vil følge opp tiltak i *Handlingsplan mot kjønnslemlestelse* i nært samarbeid med de mest berørte grupper.

1.2 Gode oppvekst- og levekår for barn og ungdom

Barnehager

Regjeringen ser barnehager som et vesentlig element i en god barnepolitikk og som grunnmuren i utdanningssamfunnet. Regjeringen legger opp til en betydelig satsing på barnehager i perioden 2002-2005, der man skal nå målet om full behovsdekning samtidig som en opptrapping av de offentlige tilskuddene skal legge til rette for om

lag en halvering av foreldrebetalingen i forhold til nivået i første halvår 2001. Dette vil oppfylle det overordnede målet om at alle barnefamilier som ønsker det skal få tilbud om en godt tilpasset barnehageplass til en rimelig pris.

Regjeringen har vurdert ulike virkemidler for å nå målene om full behovsdekning og lavere foreldrebetaling. For å sikre regjeringens ønskede mål vil man endre innretningen på og bruken av virkemidler. For nærmere omtale av de planlagte endringene i den offentlige styringen og finansieringen av sektoren vises det til kap. 856 Barnehager.

I 2002 vil regjeringen styrke barnehagesektoren med om lag 1 mrd. kroner. Av dette skal 100 mill. kroner benyttes til en styrking av kommunenes frie inntekter, som kompensasjon for kostnader til drift av 10 000 nye barnehageplasser – 4 000 plasser for barn over tre år og 6 000 plasser for barn under 3 år. De resterende midlene benyttes til videreføring av satsøkningen i det statlige driftstilskuddet fra 1.7.2001, statlig finansiering av 10 000 nye barnehageplasser, samt til en ytterligere økning i satsene gjeldende fra 1.8.2002. I gjennomsnitt vil dette gi grunnlag for en redusert foreldrebetaling på om lag 350-400 kroner i måneden sammenliknet med nivået i første halvår 2001.

Regjeringen er opptatt av at barn fra ulike kulturer har godt av å lære å leve sammen. Barnehagen er ofte den første arena der barn gjennom samhandling med andre barn lærer respekt for mangfold. Regjeringens barnehagesatsing innebærer også betydelig fokus på kvalitet, og det gjennomføres en særskilt kvalitetssatsing i perioden 2001-2003.

Barne- og ungdomsvernet

Regjeringen vil fortsatt ha et sterkt fokus på barnevernet. Barnevernet skal ha høy kompetanse og kvalitet og være en aktiv deltaker for å sikre barn omsorg, gode oppvekstvilkår og hjelp når de trenger det. Regjeringen er spesielt opptatt av at barn som ikke kan leve sammen med sine foreldre sikres stabile voksenkontakter over tid. Barnevernet står foran store utfordringer. Regjeringen vil ved årsskiftet legge fram en stortingsmelding om barnevernet i Norge. Barnevernet må i enda større grad styrke foreldres muligheter til å ta seg av sine barn. Vi må også sikre et barnevern som tilbyr gode og stabile voksenpersoner der foreldre ikke er i stand til å fylle sin rolle. Innsatsen rettet mot barn og unge med alvorlige atferdsvansker og familier med særlige behov skal styrkes. Flere

familier som er i kontakt med barnevernet/sosialkontoret oppgir dårlig økonomi og barnas levekår som en av flere grunner til at man trenger hjelp fra det offentlige. Regjeringen vil ha større fokus på denne problemstillingen. Regjeringen ser det som viktig at barnefamilier får økonomisk hjelp slik at barna ikke blir skadelidende i en slik situasjon. Innsatsen for å sikre disse familiene annen inntekt enn sosialhjelp må intensiveres.

Barne- og ungdomspolitik

Regjeringen vil legge fram en stortingsmelding om oppvekst- og levekår for barn og ungdom i Norge. Inkludering og likeverdige utviklingsmuligheter for alle barn og unge er et overordnet perspektiv for meldingen. Utjevning av levekårsforskjeller og tilrettelegging av en politikk som motvirker marginalisering og fattigdom vil stå sentralt. Meldingen vil fokusere på barn som opplever seg som fattige i dagens Norge. Barns fattigdom følger som oftest av foreldres fattigdom og det å få flest mulig foreldre i arbeid er viktig. Like viktig er det å finne fellesskapsløsninger og tiltak som ikke ekskluderer noen barn og unge av kostnadsmessige årsaker. Det vises også til Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementets budsjettproposisjon hvor gratisprinsippet i norsk grunnskole blir fastslått. Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet foreslår å legge inn 25 millioner kroner ekstra i rammetilskuddet til kommunene for å sikre at leirskoleopphold skal være gratis. Videre foreslås det at ordningen med tilskudd til læremidler i videregående opplæring videreføres med 100 millioner. Det vises for øvrig til omtale i Gul bok av regjeringenes politikk overfor fattige i dagens Norge.

Meldingen vil også rette fokus mot barn og ungdoms plass, rolle og status i samfunnet – og deres muligheter for deltakelse og innflytelse. Et annet tema vil være å få drøftet ansvarsdelingen i barne- og ungdomspolitikken, og betydningen av koordinering og samordning på alle nivå.

Gjennom ulike støtteordninger og program vil departementet støtte opp om lokalt arbeid som kan bidra til å styrke oppvekstmiljøet. Regjeringen ser det som viktig å stimulere til et bredt engasjement; fra foreldre, fra barn og ungdom selv, fra frivillige organisasjoner og fra det offentlige. Barns og ungdoms ideer, forslag og engasjement er av særlig betydning. Departementet vil videreføre dialogen og samarbeidet med barne- og ungdomsmiljøet, og støtte opp om deres engasjement.

Flerkulturelle barne- og ungdomsaktiviteter

Regjeringen ser det som et mål å stimulere til innsats som reduserer skillene mellom etnisk norsk ungdom og minoritetsungdom, og som tar innover seg at tilbudene skal favne både gutter og jenter. *Idebanken* er en tilskuddsordning der det gis støtte til flerkulturelle aktiviteter blant barn og ungdom. Barne- og familiedepartementet vil videreføre støtten til denne ordningen med 800 000 kroner i 2002. Videre vil departementet støtte opp om flerkulturelle aktiviteter gjennom tilskuddsordningen *Ungdomstiltak i større bysamfunn*, hvor inkludering av ulike grupper ungdom tillegges stor vekt.

Styrking av lokalt oppvekstmiljø

Å sikre barn og ungdom over hele landet gode oppvekst- og levekår er en viktig utfordring både for sentrale og lokale myndigheter. Regjeringen ønsker å se tilskuddsordninger rettet mot ungdom mer i sammenheng, og slår av den grunn sammen to tidligere poster som gav tilskudd til ungdomsarbeid i kommunene.

Den nye posten skal være et tilskudd til kommunenes satsing på barns og unges deltakelse og levekår. Det legges vekt på å stimulere til et godt oppvekstmiljø gjennom samspill mellom barn og ungdom, foreldre, frivillige organisasjoner og det offentlige. Det blir lagt vekt på å styrke ungdoms tilhørighet til kommunen. Posten skal kunne benyttes til innsats som forhindrer vold, mobbing, rus, kriminalitet, rasisme og homofobi. Satsingen skal bidra til lokal mobilisering, ungdoms deltakelse og til styrking og samordning av offentlig innsats.

Sikre gode levekår og livskvalitet for lesbiske og homofile i Norge

Regjeringen ser på homopolitikk som en integrert del av familie- og ungdomspolitikken. Likestilling mellom heterofile og homofile har klare paralleller til likestilling mellom kjønnene. Regjeringen vil fortsette sitt arbeid for å bedre lesbiske og homofiles levekår. Stortingsmelding nr. 25 (2000-2001) *Levekår og livskvalitet for lesbiske og homofile i Norge* gir et godt utgangspunkt for dette arbeidet. Regjeringen er opptatt av å bedre lesbiske og homofiles levekår, og vil iverksette en rekke tiltak for å bidra til dette.

Krisetiltak og familievern

Regjeringen vil styrke innsatsen overfor barn på krisesentrene. Dette innebærer bl.a. å styrke barneperspektivet i form av kompetanseheving og å styrke og videreutvikle tiltak knyttet til hjelpeapparatets oppfølging av barn etter opphold på krisesentre. Regjeringen ønsker et sterkt faglig og kompetent familievern. Familievernets sentrale oppgaver er å gi rådgiving og behandling til familier som trenger det. Departementet vil iverksette en plan for kompetanseheving for å styrke arbeidet ved familiekontorene og bidra til å framheve barneperspektivet og samarbeidet med andre tjenester.

Adopsjon

Departementet er i ferd med å gjennomgå saksbehandlingsreglene og skjemaene som benyttes ved søknad om adopsjon. Regjeringen ser det som viktig å se på klageordningen for adopsjonssakene, og vil foreta en vurdering av hvorvidt det er andre instanser enn departementet som naturlig peker seg ut som klageinstans.

1.3 Full likestilling mellom kvinner og menn

Regjeringen vil ha full likestilling mellom kvinner og menn. Det er spesielt viktig å legge til rette for at kvinner gis mulighet til lederposisjoner og makt i næringsliv så vel som i offentlig sektor og å hindre vold mot kvinner. Regjeringen ser det som viktig å bidra til å utvikle menns omsorgsrolle.

Menn og likestilling

Mannsrollen må videreutvikles. Også menn taper på et ikke likestilt samfunn. Full likestilling mellom kjønnene forutsetter menns deltagelse. Kvinners kamp for egne rettigheter har endret spillet mellom kvinner og menn. Det er viktig at menn bidrar til å utvikle en positiv mannsrolle som ivaretar og videreutvikler likestillingsaspektet. Regjeringen vil bevilge midler til etableringen av et nasjonalt rådgivnings- og ressurscenter for menn. Senteret skal tilby rådgivning til menn i krise og konflikt, men det skal også være en arena for erfaringsutveksling, dokumentasjon og informasjonsformidling.

Kjønnsperspektiv på budsjettet

Likestilling mellom kjønnene er en grunnleggende verdi i et demokratisk samfunn.

Regjeringen fastslår at likestilling mellom kjønnene skal være et prioritert, felles mål for alle sektorer. Dagens likestillingspolitikk innebærer integrering av kjønnsperspektiv på alle samfunnsområder. Regjeringen vil derfor i tiden framover arbeide videre med å integrere kjønnsperspektivet i budsjettarbeidet. I år er det fire departementer som har startet denne prosessen – Barne- og familiedepartementet, Landbruksdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet og Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet. Arbeidet omtales nærmere under det enkelte departements budsjett.

Hensikten med å utvikle et kjønnsperspektiv på budsjettarbeidet er å få fram konsekvensene for begge kjønn med hensyn til mål, strategiutforming og gjennomføring.

Innarbeiding av likestillingshensyn på ulike politikkområder vil bety større treffsikkerhet og bedre kvalitetssikring av reformarbeid, tiltak og tjenester, og vil bidra til å oppnå målet om effektivitet og brukervennlighet i offentlig forvaltning og tjenesteyting.

1.4 Forbrukernes rettigheter, interesser og sikkerhet er ivaretatt

Regjeringen skal ivareta en helhetlig forbrukerpolitikk der en styrking av forbrukerens informasjonsgrunnlag og rettigheter står sentralt. Det er viktig at forbrukerhensyn tillegges vekt også innenfor politikkområder som forvaltes av andre departementer. Viktige områder her er bolig- og kredittpolitikken og matområdet.

Hindre kommersielt press mot barn og unge

Regjeringen vil arbeide videre med tiltak for å redusere det kommersielle presset, og bevisstgjøre barn og unge om forbrukersamfunnet og reklamens påvirkningskraft. Bruk av Internett gir fantastiske muligheter også for barn og unge. Men Internett gir også barn og unge tilgang til tekst og bilder en ikke ønsker at barn skal eksponeres for. Regjeringen vil gjennom en egen handlingsplan bistå foreldre og andre voksne i å beskytte barn og unge mot offensive og upassende markedsføring og eksponering over Internett. Regjeringen vil styrke barn og unges stilling i oppfølgingen av NOU 2001:6 *Oppvekst med pris-*

lapp? om kommersialisering og kjøpepress mot barn og unge. I utredningen foreslås tiltak for å redusere det kommersielle presset, og bevisstgjøre barn og unge om forbrukersamfunnet og reklamens påvirkningskraft.

Endring av markedsføringsloven

Reklamen finnes i stadig nye former og sammenhenger. Det er viktig å ha et relevant og balansert regelverk og effektive sanksjonsmidler mot overtredder av markedsføringsloven. Regjeringen tar sikte på å gjennomgå gjeldende markedsføringslov fra 1972 og legge frem høringsforslag med endringer i 2002.

Enkel og billig tilgang til effektiv tvisteløsning

De næringsdrivende må sørge for å etterleve regelverk og bør ha hovedansvar for at konflikter løses, slik at forbrukere får sine rettigheter oppfylt. Samarbeid mellom Forbrukerrådet og næringslivet om de ulike bransjevis reklamasjonsnemndene, som bl.a. Bankklagenemnda og Pakkereisenemnda, er eksempler på at næringslivet tar slikt ansvar. Selv om hovedmodellen bør være at forbrukertvister løses ved frivillighet og innenfor bransjevis organer, er det viktig at forbrukerne også har tilgang på tvisteløsning i offentlig regi, både i Forbrukertvistutvalget og i domstolsapparatet. Regjeringen vil fortsatt arbeide for at forbrukerne sikres mulighet for enkel og billig tilgang til effektiv tvisteløsning.

Endringer i gjeldsordningsloven

Erfaringene med gjeldsordningsloven, som trådte i kraft 1. januar 1993, viser at det er behov for en revisjon. Regjeringen vil legge frem forslag om endringer og presiseringer på sentrale områder i loven, slik som vilkårene for å oppnå gjeldsordning, spørsmål som angår skyldnerens livsopphold og bolig, samt fastsettelsen av gjeldsordningsperiodens lengde. Hensikten med endringsforslagene er først og fremst å oppnå større likhet i praktiseringen. Det vil også bli foreslått visse forenklinger med sikte på å forkorte saksbehandlingstiden.

1.5 En kvalitetsbevisst, effektiv og åpen barne-, familie- og forbrukerforvaltning

Programmet *Fornyelse av offentlig sektor* har som hovedmål å fornye, omstille og effektivisere for-

valtningen slik at den kan fungere bedre i forhold til samfunnsøkonomiens krav og befolkningens forventninger. Departementet deltar i programmet

med flere prosjekter som omhandler bl. a forenkling av regelverk, bedre tilgjengelighet til informasjon og forenklet saksbehandlingsprosesser.

1.6 Oversikt over hovedmål og delmål under Barne- og familiedepartementet

Tabell 1.1 Oversikt over hovedmål og delmål for Barne- og familiedepartementet

Hovedmål	Delmål
En trygg økonomisk og sosial situasjon for barnefamiliene.	– Styrke samliv og familien som base for barns oppvekst. – Styrke foreldrerollen. – Styrke skolens kompetanse på foreldreveiledning. – Et faglig styrket familievern i samarbeid med andre tjenester. – Styrke familievernet for spesielt utsatte familier. – Et tilgjengelig og kvalitetsmessig godt meklingsapparat. – Sikre barna god kontakt med begge foreldre etter samlivsbrudd. – Et tidsriktig barnebidragsregelverk. – God kunnskap om bruk og virkninger av kontantstøtteordningen. – En økonomisk støtteordning med god fordelingsvirkning for barnefamiliene.
Gode oppvekst og levekår for barn og unge.	– Høy rettssikkerhet og god kvalitet i saksbehandling, tjenester og tilbud. – Forebyggende tiltak og tilbud til utsatte barn og unge. – Styrke det regionale og internasjonale samarbeidet om tiltak for utsatte barn, unge og familier. – Sikre barns interesser ved innenlands- og utenlandsadopsjoner. – Barnehageplass til alle som ønsker det. – Redusert foreldrebetaling. – Barnehager med god kvalitet. – God kunnskap som grunnlag for barnehagepolitikken.

Tabell 1.1 Oversikt over hovedmål og delmål for Barne- og familiedepartementet

Hovedmål	Delmål
Full likestilling mellom kvinner og menn.	– Barnehagetilbud tilrettelagt for alle barn.
	– Tidsriktig regelverk på barnehagesektoren.
	– Bedre oppvekstmiljø og levekår gjennom en helhetlig og samordnet barne- og ungdomspolitik.
	– Styrke barns og ungdoms deltakelse og innflytelse i utviklingen av samfunnet.
	– Hindre diskriminering og bidra til inkludering av alle grupper barn og ungdom.
	– Styrke det internasjonale samarbeidet på barne- og ungdomsområdet.
	– Sikre barns interesser ved innenlands- og utenlandsadopsjoner.
	– Styrke barn og unges egeninnsats og engasjement i utviklingen av samfunnet.
	– Styrket likestillingsperspektiv i offentlig politikk.
	– God kunnskap som grunnlag for familie- og likestillingspolitikken.
Ivareta forbrukerens rettigheter, interesser og sikkerhet.	– Et tidsriktig regelverk for å fremme likestilling mellom kjønnene.
	– Aktive organisasjoner på familie- og likestillingsområdet og ha god dialog med organisasjonene.
	– Større aksept for lesbiske og homofile i samfunnet.
	– Aktivt internasjonalt samarbeid på familie- og likestillingsområdet.
	– God kjennskap til regelverk og rettigheter blant publikum.
	– Sikker fastsetting av farskap etter barneloven.
	– Rammebetingelser som ivaretar forbrukernes rettigheter og interesser.
	– Effektiv tvisteløsning for forbrukerne.
	– Sikre produkter og forbrukertjenester.
	– Informerte forbrukere.
	– God kunnskap om forbrukernes situasjon og forbrukerspørsmål.

Tabell 1.1 Oversikt over hovedmål og delmål for Barne- og familiedepartementet

Hovedmål	Delmål
En kvalitetsbevisst, effektiv og åpen barne-, familie- og forbrukerforvaltning.	– Ivareta forbrukerinteressene i internasjonalt samarbeid.
	– Effektiv organisering og drift av departementet.
	– Effektiv organisering og drift av sektoren.
	– Brukervennlig forvaltning.
	– Sikre den enkelte innbygger og virksomhet reell tilgang til relevant informasjon til rett tid om departementets politikkområder.
	– Likestillingsvurdering av tiltak og overføringer på alle relevante budsjettområder skal integreres som en ordinær del av budsjettarbeidet.
	– Effektivt fremme og legge til rette departementets forskningspolitiske innsats på egen sektor og i forhold til andre sektorer.

2 Oversikt over budsjettforslaget for Barne- og familiedepartementet

Utgifter fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2000	Saldert budsjett 2001	Forslag 2002	Pst. endr. 01/02
	Adminstrasjon				
0800	Barne- og familiedepartementet (jf. kap. 3800)	81 465	77 408	78 891	1,9
	Sum kategori 11.00	81 465	77 408	78 891	1,9
	Tiltak for familie- og likestilling				
0830	Foreldreveiledning og samlivstiltak	5 290	6 845	6 655	-2,8
0840	Tilskudd til krisetiltak	50 687	50 571	57 112	12,9
0841	Familievern og konfliktløsning	135 622	10 613	20 721	95,2
0844	Kontantstøtte	3 021 897	2 824 698	2 615 192	-7,4
0845	Barnetrygd	12 514 969	14 914 000	14 960 000	0,3
0846	Familie- og likestillingspolitisk forskning, opplysningsarbeid m.v	16 600	20 692	28 185	36,2
0847	Kompetansesenter for likestilling	5 137	5 267	5 530	5,0
0848	Likestillingsombudet	4 949	4 830	5 468	13,2
	Sum kategori 11.10	15 755 151	17 837 516	17 698 863	-0,8

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2000	Saldert bud- sjett 2001	Forslag 2002	Pst. endr. 01/02
	Tiltak for barn og ungdom				
0850	Barneombudet	7 401	6 995	7 289	4,2
0852	Adopsjonsstøtte	12 547	15 330	15 330	0,0
0854	Tiltak i barne – og ungdomsvernet	238 958	208 964	294 969	41,2
0856	Barnehager	4 420 876	4 973 790	5 846 321	17,5
0857	Barne- og ungdomstiltak	127 089	158 968	157 824	-0,7
0858	Statens ungdoms- og adopsjons- kontor (jf.kap. 3858)	19 545	13 641	14 327	5,0
0859	UNG i Europa (jf. kap. 3859)		4 630	4 729	2,1
	Sum kategori 11.20	4 826 416	5 382 318	6 340 789	17,8
	Forbrukerpolitikk				
0860	Forbrukerrådet (jf. kap. 3860)	74 179	69 995	76 677	9,5
0862	Positiv miljømerking	2 500	2 386	2 458	3,0
0865	Forbrukerpolitiske tiltak og inter- nasjonalt samarbeid	9 413	9 307	9 397	1,0
0866	Statens institutt for forbruksfors- kning	16 933	17 406	18 452	6,0
0867	Forbrukertvistutvalget	3 093	2 981	3 057	2,5
0868	Forbrukerombudet	10 244	9 431	12 699	34,7
	Sum kategori 11.30	116 362	111 506	122 740	10,1
	Sum programområde 11	20 779 394	23 408 748	24 241 283	3,6
	Sum utgifter	20 779 394	23 408 748	24 241 283	3,6

Inntekter fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2000	Saldert bud- sjett 2001	Forslag 2002	Pst. endr. 01/02
	Adminstrasjon				
3800	Barne - og familiedepartementet (jf kap. 800)	3 868			
	Sum kategori 11.00	3 868			
	Tiltak for familie- og likestilling				
3848	Likestillingsombudet (jf. kap. 848)	142			
	Sum kategori 11.10	142			
	Tiltak for barn og ungdom				

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2000	Saldert bud- sjett 2001	Forslag 2002	Pst. endr. 01/02
3850	Barneombudet (jf. Kap 850)	931			
3854	Tiltak i barne- og ungdomsvernet (jf. kap. 854)	712			
3858	Statens ungdoms - og adopsjons- kontor (jf. kap 858)	5 222			
3859	UNG i Europa		1 850	1 850	0,0
	Sum kategori 11.20	6 865	1 850	1 850	0,0
	Forbrukerpolitikk				
3860	Forbrukerrådet (jf. kap. 860)	18 915	18 854	12 419	-34,1
3867	Forbrukertvistutvalget	184			
3868	Forbrukerombudet (jf. kap 868)	1 283			
	Sum kategori 11.30	20 382	18 854	12 419	-34,1
	Sum programområde 11	31 257	20 704	14 269	-31,1
	Sum inntekter	31 257	20 704	14 269	-31,1

Utgifter fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post- gr.	Betegnelse	Regnskap 2000	Saldert bud- sjett 2001	Forslag 2002	Pst. endr. 01/02
01-23	Drift	310 836	307 816	337 240	9,6
50-59	Overføringer til andre statsregn- skaper	34 523	43 621	53 818	23,4
60-69	Overføringer til kommuner	4 735 325	5 112 694	6 056 676	18,5
70-98	Overføringer til private	15 698 710	17 944 617	17 793 549	-0,8
	Sum under departementet	20 779 394	23 408 748	24 241 283	3,6

Tabell 2.1 Oversikt over bruk av stikkordet «kan overføres»

(i 1 000 kr)

Kap.	Post	Betegnelse	Overført til 2001	Forslag 2002	Begrun- nelse for stikkordet
0854	63	Særskilte tiltak		15 008	
0856	21	Spesielle driftsutgifter		21 184	
0857	72	Styrking av oppvekstmiljøet m.v.		5 860	
0857	79	Tilskudd til internasjonalt ungdomssam- arbeid m.v.		20 661	
0857	73	Ungdomstiltak i større bysamfunn		18 539	
0859	01	Driftsutgifter		4 729	

Under Barne- og familiedepartementet blir stikkordet «kan overføres» foreslått knyttet til postene i tabell 2.1.

Bruken av stikkordet «kan overføres» foreslås benyttet for bevilgninger hvor planlegging og

gjennomføring av prosjekter strekker seg utover budsjetterminen. Muligheten til overføring av midler mellom budsjetterminer, sikrer best mulig resultat av vedkommende bevilgning.

Tabell 2.2 Oversikt over årsverk per mars 2001 under Barne- og familiedepartementet

Kap.	Betegnelse	Årsverk
0800	Barne- og familiedepartementet	142
	Sum kategori 11.00	142
0847	Kompetansesenter for likestilling	8
0848	Likestillingsombudet	7
	Sum kategori 11.10	15
0850	Barneombudet	12
0854	Fylkesnemnda for sosiale saker	53
0858	Statens ungdoms- og adopsjonskontor	31
	Sum kategori 11.20	96
0860	Forbrukerrådet	131
0866	Statens institutt for forbruksforskning	51
	Forbrukertvistutvalget	8
0868	Forbrukerombudet	20
	Sum kategori 11.30	210
	Sum programområde 11	463

Kilde: Tabellen er basert på lønnsutbetaling mars 2001.

3 Fornyelse av offentlig sektor

3.1 Fornyelsesprogrammet

Programmet *Fornyelse av offentlig sektor* har som hovedmål å fornye, omstille og effektivisere forvaltningen slik at den kan fungere bedre i forhold til samfunnsøkonomiens krav og befolkningens forventninger. Departementet deltar i programmet med flere prosjekter som omhandler bl.a. forenkling av regelverk, bedre tilgjengelighet for brukerne, og organisasjonsmessige og administrative forenklinger.

3.2 Omtale av Barne- og familiedepartementets tiltak og prosjekter under programmet

Barne- og familiedepartementet arbeider med fornyelse som en integrert del av den totale virksomheten, og har utarbeidet en egen plan for arbeidet med fornyelsesprogrammet. I planen er følgende mål og prioriteringer lagt til grunn:

- Forenklinger og tiltak som kommer brukere til gode.
- Forenklinger i forhold til kommunene og fylkeskommunene.
- Organisasjonsmessige og administrative forenklinger.

Forenkling av regelverket

BFD vil gjennomføre tiltak både under andre departementer/sektorer og egen sektor. Med tanke på forenklinger av regelverket har departementet gått igjennom både lovverk og forskrifter. Det har vært foretatt en gjennomgang av barnevernloven § 2-1, tredje ledd, forskrift om sikkerhet ved lekeplassutstyr, og lov om familievernkontorer og lov om ekteskap med sikte på forenklinger av forskrifter. En rekke eldre forskrifter gitt i medhold av ekteskapsloven er opphevet.

Det er utarbeidet forslag om en mer tidsmessig barnetrygdlovgivning, jf. Ot.prp. nr. 57 (2000-2001), regelverket i forbindelse med fødsels- og adopsjonspenger er til vurdering med tanke på forenklinger, herunder tidskontoordningen. Videre er det et arbeid i gang for å forenkle saksbehandlingsreglene og skjemaene som benyttes i adopsjonsprosessen. Departementet vil foreta en gjennomgang av barnehageloven med tanke på modernisering og forenkling. Forskriftene til loven er planlagt samlet i en forskrift, noe som vil gjøre regelverket mer oversiktlig og brukervennlig.

Døgnåpen forvaltning

Døgnåpen forvaltning gjennomføres først og fremst ved departementets bruk av ODIN, som er departementets eget nettsted. Departementenes har som mål at alle blanketter og skjemaer skal hentes ut elektronisk. BFD har i dag lagt ut oversikt over blanketter rettet mot publikum, og hvor man kan bestille disse.

Alle våre tilknyttede virksomheter har egne nettsteder som for det meste gjelder informasjonformidling, men hvor enkelte også inviterer til dialog.

Siden høsten 2000 er følgende elektroniske tjenester etablert innenfor vårt ansvarsområde:

- *Ungdomstorget*
- *Children at Risk in the Baltic Sea Region*
- *Ung i Europa*

Organisasjonsmessige og administrative forenklinger

Organisasjonsmessige og administrative forenklinger blir kontinuerlig vurdert på BFDs område. Et effektiviseringsarbeid i forhold til økonomi- og personalarbeidet internt i departementet er gjennomført, og oppgaver som ikke hører inn under departementets kjerneoppgaver, er planlagt lagt

ut til tilknyttede virksomheter. BFD foreslår at klagesaker etter ekteskapsloven blir lagt til Statens ungdoms- og adopsjonskontor. Det samme gjelder forvaltning av tilskudd til familie- og likestillingsorganisasjonene.

Som et ledd i regjeringens arbeid med desentralisering og utflytting av statlige arbeidsplasser fra Oslo, vil visse nasjonale forvaltningsoppgaver på barnehageområdet bli vurdert lagt til ett eller flere fylkesmannsembeter. Fylkesmennenes tilsynsarbeid på barnehageområdet skal effektiviseres og samordnes med embetenes øvrige tilsynsarbeid og kommunenes tilsynsoppgaver.

Regjeringen foreslo i kommuneproposisjonen en rekke forenklinger og kutt i rapporteringskravene. Departementet vil i 2002 fortløpende vurdere både tidligere og nye forslag til forenkling av rapporteringskravene.

4 Integrering av kjønnsperspektiv og likestilling på fagområdene (likestillingsvurdering)

4.1 Integreringspolitikken er lovpålagt

Integreringsprinsippet er hjemlet i likestillingsloven, og det presiseres at «offentlige myndigheter skal legge forholdene til rette for likestilling mellom kjønnene på alle samfunnsområder». I revidert likestillingslov er aktivitetsplikten for offentlige myndigheter foreslått styrket med krav om en redegjøring av likestillingsarbeidet i budsjettet.

4.2 Kjønnsperspektiv på budsjettene – hva skjer internasjonalt

Handlingsplanen for likestilling mellom kjønnene (2001-2005) i regi av Nordisk Ministerråd definerer integrering av kjønnsperspektiv og likestilling i nordisk økonomisk politikk som satsingsområde. I Sverige har Riksrevisjonen gjennomført en analyse av statsadministrasjonens resultater, når det gjelder likestilling. Initiativ for å gjennomføre likestillingsvurdering av budsjettet er i gang i en rekke land på den sørlige halvkule mest kjent er Sør-Afrika og Australia. OECD oppfordrer sine medlemsland til å integrere kjønnsperspektivet i statsbudsjettet. Andre pådrivere i denne prosessen er FN, Verdensbanken, bilaterale donorer, men også kvinnebevegelsen nasjonalt, ofte i samarbeid med parlamentet.

4.3 Målet for likestillingsvurdering

En målrettet og brukerorientert fordeling av midler over statsbudsjettet skal bidra til å nå målet om full likestilling mellom kvinner og menn.

Likestillingsvurdering av tiltak og overføringer på alle relevante budsjettområder, herunder tilrettelegging av lover og forskrifter, gjennomføring av informasjonstiltak, oppfølging av politiske vedtak, skal integreres som en ordinær del av budsjettarbeidet. Resultatene av virkemiddelbruken skal vurderes i forhold til likestillingsmålet, og ut fra dette kan tiltak og overføringer justeres.

Med andre ord: Det handler om å synliggjøre jenter og gutter, kvinner og menn som aktører og brukere, som målgruppe for tiltak, som mottakere av tjenester, overføringer og støtteordninger. Virkemiddelbruken og eventuelle behov for justeringer skal vurderes opp mot regjeringens likestillingsmål.

4.4 Strategi for gjennomføring i Barne- og familiedepartementet

I året som kommer vil BFD arbeide med å videreutvikle egen modell, med sikte på å tilrå den som en mal for en likestillingsvurdering for budsjettområdene til andre departement. Parallelt vil BFD videreutvikle et nettverk med budsjettmedarbeidere og likestillingskontakter i de øvrige departementene.

Dette arbeidet samstemmer godt med de initiativ som er tatt innenfor rammen av den nordiske handlingsplanen for likestilling, der et prosjekt vil involvere finansministrene mer direkte i arbeidet med å få til en likestillingsvurdering av statsbudsjettet. Det vil bli nedsatt en nordisk arbeidsgruppe med representanter fra både likestilling og finanssektoren, som vil følge opp dette arbeidet.

I år er det fire departementer som har startet med likestillingsvurdering av budsjettene sine, Barne- og familiedepartementet, Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet, Kommune- og regionaldepartementet og Landbruksdepartementet. Arbeidet omtales nærmere under de enkelte departements budsjett.

4.5 Likestillingsvurdering på Barne- og familiedepartementets område

I St.prp. nr. 1 (2000-2001) ble det utarbeidet et eget kapittel om likestilling under hovedinnledningen der enkelte tiltak med likestillingspolitiske

mål og utfordringer ble presentert. For budsjettproposisjonen 2002 har arbeidet vært videreført i samarbeid mellom alle avdelingene i departementet. Dette har sikret god forankring, tilknytning til den ordinære budsjettprosessen og tilgang på likestillingsekspertise.

Departementet har i denne omgang valgt å belyse noen utvalgte områder/budsjettposter:

- Tilskudd til krisetiltak.
- Driftstilskudd til barnehager og kjønnsfordelingen blant ansatte.
- Barnebidragsregler.
- Fødselspenger.
- Tilskudd til frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner.
- Storbymidler til barn og ungdom.
- Forbrukerundervisning i skolen.
- Personalpolitikken.

Mangel på kjønnsopplagte data er et gjennomgående problem. Derfor vil presentasjonen av enkelte områder være mer en hypotese enn en fullstendig vurdering. Hypotesen identifiserer et mulig område for fremtidig likestillingsvurdering og kan først testes når nødvendig datamateriale er på plass.

For å synliggjøre likestillingsvurderingen som en ny tilnærming er det valgt å presentere denne og resultatet under hovedinnledningen. Det er et mål at vurderingen etter hvert skal integreres i den øvrige budsjettomtalen.

4.5.1 Tilskudd til kommuner til krisetiltak (kap. 840, post 60)

Tilstandsvurdering

Ordningen omfatter hjelpetiltak for mennesker som er utsatt for overgrep og vold i hjemmet og omfatter støtte til krisesentrene og støttesentrene mot incest. Krisesentrene gir støtte og veiledning til mishandlede kvinner og er et midlertidig botilbud til mishandlede kvinner og deres barn. Incestsentrene gir råd og veiledning til kvinner (og noen menn) som har vært utsatt for incest som barn.

Målet med bevilgningen er å redusere omfanget av seksualisert vold og hjelpe ofrene. Gjennom sin utforming er tilskuddet rettet mot kvinner. Selv om enkelte menn kommer inn under enkelte tiltak, er dette ikke et «kjønnsnøytralt» men en kvinnerettet ordning.

Vold og overgrep i hjemmet er et problemområde der kvinners og menns ulike kjønnsroller har stor betydning både for årsaksforståelse og

utforming av virkemidler. Det er i overveiende grad kvinner som er ofre for vold i hjemmet, mens det i de fleste tilfelle er menn som utøver volden. Når det gjelder seksuelle overgrep mot barn tyder undersøkelser på at jenter oftere enn gutter utsettes for incest, og at overgriperen oftere er mann enn kvinne. Man har i dag mye kunnskap om hvordan problemer med vold og overgrep er vevet sammen med kjønnes roller og med strukturelle trekk ved relasjonen mellom kjønne.

En vurdering av kjønnsperspektivet på ordningen kan ta utgangspunkt i ulike innfallsvinkler:

- a) Vurdere fordelingen av midler til hhv. kvinner og menn innenfor budsjettposten

Det kan være rimelig å si at fordelingen av ressurser innenfor denne posten står i forhold til den reelle forskjellen mellom kvinners og menns behov på området. Det er grunn til å anta at de menn som utsettes for vold og overgrep fra kvinner i mindre grad har behov for et botilbud, og i større grad har behov for andre hjelpetiltak.

Når det gjelder incestovergrep, har både mannlige og kvinnelige ofre behov for støtte og veiledning, selv om dette behovet kan ha noe ulik utforming og uttrykksform. Ved at enkelte incestsentre er åpne for både kvinner og menn i tillegg til at ett eget senter i Oslo retter seg spesielt mot mannlige brukere fra hele landet, kan man også her si at fordelingen av ressurser er rimelig balansert i betydning av at de står i forhold til kvinners og menns ulike situasjon.

En økende del av krisesentrenes virksomhet er rettet mot kvinners problemer i samliv knyttet til kjønnsroller og til en skjev maktbalanse mellom kjønne. Det er blitt hevdet at krisesentrene for kvinner også utgjør et hjelpetilbud i forhold til kvinners samlivskriser mer generelt, og at mangelen på tilsvarende tilbud til menn dermed fører til en urettferdig fordeling av ressursene. Da overser man kvinners særlige behov for fluktmulighet og beskyttelse fra trusler og dominans.

- b) Er kanaliseringen av midler egnet til å nå budsjettpostens målsetning om å redusere omfanget av denne formen for vold

Det er relevant å se budsjettposten i sammenheng med bevilgninger rettet mot forebygging og behandling av menn som utøver vold. BFD bevilger et mindre beløp til ett behandlingstilbud rettet mot menn med voldsrelaterte problemer og barn som vokser opp med vold i familien. Dette er det eneste tiltaket av denne typen som mottar statlig

støtte. Fra 2001 ble øvrige bevilgninger kanalisert til regionale kompetansesentre for fengsels-, sikkerhets- og rettspsykiatri. Disse fanger imidlertid bare opp en liten del av volden, i det de først og fremst vil berøre brukergrupper med mer omfattende psykiatriske problemer. Det ville være relevant å sette budsjettposten opp mot kostnadene forbundet med straffeforfølgelse og fengselsopphold for overgripere, og kostnader forbundet med behandling og sykefravær (helse). Det fører imidlertid for langt i denne sammenheng.

Det kan se ut som om krise- og rådgivningstjenester rettet mot menns kriser og mannsrelaterte problemer kan være viktige tiltak i forhold til å bidra til å forebygge vold og bidra til endringer i menns roller som fedre og partnere. Erfaringer fra mannsrettede tiltak viser at hoveddelen av henvendelsene er relatert til menns problemer etter samlivsbrudd, men omfatter også volds- og aggresjonsproblemer, problemer med ensomhet, rusmisbruk m.v.

BFD bevilger mindre beløp til slike krise- og rådgivningstiltak.

Departementet har også i 2001 finansiert en utredning av etablering av et nasjonalt rådgivnings- og ressursenter for menn i Norge. BFD finansierer også under samme kapittel et prosjekt som skal bearbeide og formidle kunnskap fra ulike behandlingstiltak rettet mot menn med voldsrelaterte problemer.

- c) Vurdere denne kvinnevernrettede bevilgningen i forhold til andre bevilgninger som er relatert til utfordringer knyttet til familie og samliv

BFD forvalter i dag budsjettmidler til familievern og konfliktløsning, prosjektstøtte til forebyggende familieverntiltak og foreldreveiledning. Tiltakene berører sider ved samliv og familie som tydeliggjør og aktualiserer spørsmål knyttet til kjønnsroller og kjønnsrelasjoner og bør av den grunn sees i sammenheng med bevilgningen til krisetiltak. Dette gjelder særlig familieverntjenesten som omfatter begge parter i samliv. Undersøkelser tyder imidlertid på at familievernet mangler et kjønnsperspektiv og i liten grad er sensitive i forhold til spørsmål om likestilling og vold og overgrep mot kvinner i familie. Krisesentrene kan i denne sammenheng sees som et supplerende tiltak som har som uttalt hovedmålsetning å ivareta kvinnes behov og interesser som svar på et behov familievernet ikke dekker. Det samme gjelder for bevilgningen til egne krise- og rådgivningstiltak for menn.

Mål og strategier

Bevilgningene over kap. 840 Tilskudd til krisetiltak kan betraktes som et særtiltak rettet mot kvinners problemer som følge av negative utslag av kjønnes roller og relasjoner i familie og parforhold. Bevilgningen bør sees i sammenheng både med bevilgninger til mannsrettede tiltak som kan bidra til å forebygge eller stoppe menns vold i familien og med «kjønnsnøytrale» bevilgninger til tiltak rettet mot problemer i samliv og familie, jf. kap. 841 Familievern og konfliktløsning, kap. 830 Foreldreveiledning og samlivstiltak, kap. 846 Familie og likestillingspolitisk forskning, opplysningsarbeid, mv., Krisetiltak for menn, kap. 846 Familie og likestillingspolitisk forskning, opplysningsarbeid, mv., Behandlingstiltak menn og kap. 854 Tiltak i barne og ungdomsvernet, Behandlingstiltak menn.

4.5.2 Driftstilskudd til barnehager (kap. 856, post 60)

Bevilgningen omfatter driftsstøtte til kommunale og private barnehager der lønnsutgifter til personalet utgjør en vesentlig del av bevilgningen.

Rapport

Departementets mål om at 20 pst. av personalet skal være menn i en fullt utbygd sektor er ambisiøs i forhold til dagens situasjon. Holdningsskapende arbeid for å endre menns syn på arbeid med små barn er en langsiktig prosess. Lønnsforholdene synes å være av avgjørende betydning for yrkesvalget. Departementet samarbeider med flere aktører for å øke antall menn i barnehager. Fylkesmannsembetene, Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet, Kommunenes Sentralforbund, høyskolene og fagorganisasjonene er sentrale samarbeidspartnere.

Departementet har bidratt til utviklingen av et landsomfattende nettverk: *Menn i barnehage*. Andelen menn i barnehagene har ikke økt nevneverdig de seneste årene, men andelen menn som søker førskolelærerutdanning og yrkesaktive mannlige førskolelærere har imidlertid økt. Det er grunn til å tro at dette kan sees i sammenheng med det arbeidet som har foregått i *Menn i barnehage*, og at økningen kan skyldes at mannlige assistenter søker førskolelærerutdanning.

Tilstandsvurdering

I dag går ca. 62 pst. av alle norske barn i alderen 1-5 år i barnehage, og en regner med at de fleste barn i førskolealder i kortere eller lengre tid vil gå i barnehagen. I 15-20 pst. av barnefamiliene lever barna fast med bare én av foreldrene. I kun en av ti av disse familiene er det far som har hovedomsorgen for barna. Den lave andelen menn i barnehage (7 pst. av alle ansatte) er derfor bekymringsfull.

Barnehagen skal gjenspeile det samfunnet vi lever i, og det er viktig at sentrale samfunnsstrømninger fanges opp og synliggjøres i barnehagens pedagogiske innhold og organisering. Arbeid med likestilling mellom kjønnene står sentralt, både i forhold til omsorgsoppgaver i privatsfæren og deltakelse i yrkes- og samfunnsliv. Grunnlaget for dette legges i ung alder, og tidlig tilknytning mellom barn og voksne er viktig for at menn og kvinner blir gode rollemodeller.

Betydningen av å oppleve menn og kvinner som gode rollemodeller er viktig både for jenter og gutter. Med den store kvinneandelen i offentlig omsorg, barnehagen og skolen, sosialiseres jenter inn i sitt eget kjønns kultur, mens gutter sosialiseres inn i en kultur som ikke er eget kjønns kultur. Uten en bevisst holdning til at gutter og jenter skal ha mulighet til å utvikle både maskuline og feminine sider og egenskaper, kan dette for gutters vedkommende føre til valg av misforståtte mannsmodeller, hvor makt, kontroll og forakt for det svake blir det viktigste.

Mål og strategier

Departementet mener at fortsatt styrking av *Menn i barnehage* er et viktig stabiliserings- og rekrutteringstiltak. Departementet vil samarbeide med KUF om en landsdekkende rekrutteringskampanje til lærer og førskolelæreryrket, herunder menn. Menn vil være sterkt underrepresentert i barnehagen i mange år fremover. Det er behov for ny forskning på betydningen av menns fravær og hvilke konsekvenser dette får for utviklingen av pedagogikken, organisering av barnehagehverdagen, og ikke minst samfunnsmessige konsekvenser. Departementet vil initiere forskning på feltet og bl.a. utfra problemstillingen hvorvidt erfaring fra barnehage er vesentlig for menns valg av førskolelærerutdanning.

Det er et sterkt behov for økt kunnskap om kjønnssoialiseringens betydning i videre forstand. Samtidig er det viktig å rette et kritisk fokus på barnehagens praksis for tilrettelegging

for jenter og gutters behov for utvikling av feminine og maskuline sider og egenskaper. Departementet vil ta initiativ overfor høyskolene for å få disse problemstillingene inn i både grunn- og videreutdanning, og bidra til at det settes i gang utviklingsarbeid.

Departementet har iverksatt et forsøk med arbeidsvurdering for likelønn. Barnehagene vil inngå som en forsøksenhet.

Til dette arbeidet bevilges det midler fra kap. 856 Barnehager, post 21 Spesielle driftsutgifter.

I tillegg til de to eksemplene ovenfor, vil Barne- og familiedepartementet arbeide videre med å analysere:

Stønad til fødselspenger og adopsjonspenger, forbrukerpolitiske tiltak og internasjonalt samarbeid og ungdomssatsing i større bysamfunn.

4.5.3 Stønad til fødselspenger og adopsjonspenger (Folketrygden, kap. 2530)

Tilstandsvurdering

Stønadsordningen skal kompensere for inntektsbortfall i forbindelse med fødsel og adopsjon.

I et likestilt samfunn skal både mor og far kunne beholde tilknytningen til yrkeslivet gjennom småbarnsfasen og dele på omsorgsoppgavene. Fedres uttak av fødselspermisjon er et viktig mål på likestillingsutviklingen fordi det sier noe om fedres engasjement i barneomsorgen. Helt siden 1977 har det vært anledning til å dele fødselspermisjonen mellom mor og far. I mange år var det ytterst få som benyttet muligheten, bare 2-3 pst. Samtidig som den lønnede foreldrepermisjonen gradvis er økt, er det gjennomført tiltak spesielt rettet mot fedre.

Foreldrene kan dele permisjonen som de selv ønsker om vi ser bort fra tre uker før termin og seks uker etter fødsel som er forbeholdt mor, og fedrekvoten som er forbeholdt far. Det kreves imidlertid at mor minst jobber 75 pst. stilling eller er under utdanning for at fedre skal kunne få utbetalt fødsels- eller adopsjonspenger etter egen opp-tjening.

På enkelte områder kan også kriteriene mer indirekte føre til ulik kjønnsfordeling. Fødselspen-ger fra folketrygden kompenserer bortfall av inn-tekst opp til 6G (308 160 kroner) på årsbasis. Siden menn gjennomgående tjener mer enn kvinner, er det ofte mest økonomisk lønnsomt for en familie at kvinnen tar permisjonen. Det kan derfor være økonomiske premisser som begrenser familienes handlingsvalg. Ansatte i stat, kommune og en del

private bedrifter har avtaler om at de ansatte får full lønn i forbindelse med fødselspermisjon uavhengig av kjønn.

Fedrekvoten ble innført i 1993 og innebærer at 4 uker av stønadsperioden er forbeholdt far. Denne ordningen har ført til en betydelig økning i fedres uttak av fødsels- og adopsjonspenger. Mer enn 80 pst. av de fedrene som kommer inn under ordningen, benytter fedrekvoten. Et siktemål med fedrekvoten var at fedre også skulle ta ut permisjon ut over fedrekvoten. Dette har i liten grad skjedd; bare 6 – 7 pst. av fedrene tar mer enn 4 uker, og andelen har ikke økt de siste årene.

Fra 1. juli 2000 har fedre fått selvstendig opp-tjeningsrett til fødsels- og adopsjonspenger. Fram til da hadde far en avledet rett; loven stilte krav om at både moren og han selv hadde opptjent rett gjennom yrkesaktivitet før fødselen. Far kan nå få fødsels- eller adopsjonspenger basert på eget opp-tjeningsgrunnlag. Forutsetningen er imidlertid at mor etter fødselen går ut i arbeid, tar offentlig godkjent utdanning eller på grunn av sykdom eller skade er helt avhengig av hjelp til å ta seg av barnet.

Innføring av selvstendig opptjeningsrett for fedre er en viktig milepæl i arbeidet for å styrke fedrenes deltakelse i barneomsorgen.

Mål og strategier

Vi vet foreløpig lite om hvor mange fedre som tar ut fødselspenger på selvstendig grunnlag og hvor mange uker permisjon de tar ut. Rikstrygdeverket vil videreutvikle statistikken slik at den gir et godt bilde av fedrenes uttak. Departementet vil følge utviklingen nøye.

Selv om fars muligheter til å ta ut permisjon i forbindelse med fødsel og adopsjon er styrket, er det fortsatt sider ved regelverket som motvirker målet om større likestilling mellom foreldrene. Mors rett til fødselspenger er uavhengig av hva far gjør, mens fars rett fortsatt er avhengig av mors tilpasninger før og etter fødselen. Det bør derfor arbeides videre med sikte på å styrke likestillingsprofilen i fødselspengeordningen.

4.5.4 Forbrukerpolitiske tiltak og internasjonalt samarbeid, Forbrukerundervisningsprosjektet (kap. 865, post 21)

Tilstandsvurdering

Målene i det nasjonale læreplanverket for grunnskolen og fagene i den videregående skolen bygger på likestillingsprinsipper, jf. også det nordiske måldokumentet for forbrukerundervisning.

Undersøkelser har vist at gutter scorer høyere på kunnskaper og ferdigheter i personlig økonomi, mens jenter scorer høyere på temaer knyttet til mat og matvareutgifter. Årsaken antas å ligge i at elevene møter til undervisningen med bakgrunn i eksisterende kjønnsrollemønstre.

Forbrukerundervisning som er bevisst, vil minske skjevheter mellom menn og kvinner på viktige forbruksområder som mat og personlig økonomi. Selv om forbrukerundervisning ikke er et tungt budsjettmessig tiltak, kan virkningene gi delbidrag til på sikt til å redusere ulikheter mellom kjønnene.

Mål og strategier

Styrket forbrukerundervisning er et aktivt bidrag fra forbrukersektoren for å møte utfordringen med å jevne ut svakheter i begge kjønns kunnskaper som husholdsmedlemmer og forbrukere.

Forbrukerundervisningsprosjektet, som BFD driver sammen med Forbrukerrådet og i samråd med undervisningsmyndighetene, tar sikte på å styrke forbrukeremnene i undervisningen både i grunnskolen og den videregående skolen. Det retter seg i prinsippet til alle elever i grunnskolen, elever i faget *Økonomi og informasjonsbehandling* første år i den videregående skolen, samt lærestuderenter ved elleve høyskoler og universiteter.

På forbrukerområdet blir det viktig å bidra til temavalg og problemstillinger i undervisningen slik at kosthold og matområdet blir mer direkte relevant for begge kjønn, bl.a. ved at det knyttes opp til aspekter på samfunnsnivå, som helse- og bærekraftighetshensyn.

Området personlig økonomi legges opp slik at transaksjoner knyttet til det daglige forbruksmønsteret står sentralt, og med vekt på at det bringes realisme inn i håndteringen av husholdenes kort- og langsiktige kredittbruk. Anskaffelse av større omfang, som bil og bolig – og mulige gjeldsproblemer, behandles særskilt.

Forbrukerundervisning forutsetter at det tas hensyn til et startpunkt med forskjellige roller og funksjoner i husholdenes egen arbeidsfordeling og forbruk. Det tas sikte på å etablere verdier og normer på området.

4.5.5 Ungdomssatsing i større bysamfunn (kap. 857, post 73)

Tilstandsvurdering

Å vokse opp i en av de store byene kan innebære spesielle utfordringer for barn og ungdom. Bymil-

jøet gir rom for et mangfold av fritidsaktiviteter, men innebærer også at barn og ungdom kan bli eksponert for et negativt miljø preget av vold, kriminalitet og rus som kan bidra til å skape utrygghet. Opphopning av levekårsulemper i enkelte områder skaper også spesielle utfordringer for arbeidet med å sikre et godt oppvekstmiljø. Det er derfor viktig at byene støtter opp om inkluderende, trygge og meningsfylte fritidsaktiviteter hvor barn og unge kan benytte sine ressurser på en positiv måte. Det finnes lite forskningsbasert kunnskap om kjønnsforskjeller på dette området.

Mål og strategier

Departementet prioriterer prosjekter og aktiviteter som inngår i en helhetlig og samlet ungdomspolitik. Arbeid og innsats som bedrer ungdoms fritidssituasjon, legger vekt på ungdoms deltakelse og innflytelse, likeverd og like muligheter for jenter og gutter, forebygging av uønsket sosial atferd, inkludering og deltakelse av ungdommer som i liten grad benytter seg av eksisterende kultur- og fritidstilbud, samt etablering av alternative mestringsarenaer for ungdom som av ulike grunner ikke finner seg til rette vil stå sentralt i satsingen. Det vil bli understreket både i utlysningen av midlene og i rapporteringskrav til kommuner som mottar tilskudd at vi vektlegger arbeid for likeverd og like muligheter for jenter og gutter. Rapporteringer tyder på at tiltak overfor utsatte ungdomsgrupper i større grad retter seg mot gutter enn mot jenter. Årsaken til dette kan være at gutters problemer i større grad er synlige og rettet mot omverdenen, mens jenters problemer kan forbli mer skjult. Samtidig ser vi at gutters aktiviteter oftere er mer teknisk orientert og mer kostnadskreven. Vi ønsker derfor i 2002 å se nærmere på om enkelte prosjekters ivaretaking av begge kjønn, og vi ønsker å bidra til at kommunene også retter oppmerksomheten mot likeverd og like muligheter for jenter og gutter i prosjektene.

4.5.6 Barne- og ungdomsorganisasjoner (kap. 857, post 70)

Tilstandsvurdering

Barne- og familiedepartementet har både en grunnstøtte- og en prosjektstøtteordning til de frivillige barne- og ungdomsorganisasjonenes nasjonale arbeid. Formålet med ordningene er å legge til rette for barns og ungdoms deltakelse i barne- og ungdomsorganisasjonene og å styrke dem som

arena for medbestemmelse og demokrati. Det finnes ingen forskningsbasert kunnskap om barns og unges deltakelse i disse organisasjonene eller om eventuelle ulikheter mellom jenter og gutter. Størsteparten av tilskuddene til de frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene gis som grunnstøtte og kan ikke øremerkes spesielle formål. Rundt 5 pst. av tilskuddene går til nasjonale prosjekter, og her kan departementet fastsette prioriterte områder ved tildeling.

Mål og strategier

I de senere år har departementet bl.a. prioritert prosjekter som tar sikte på å videreutvikle organisasjonen gjennom nye arbeidsmetoder. For tilskuddsåret 2002 er det presisert at der slike prosjekter tar sikte på å styrke like rettigheter for gutter og jenter, vil disse bli prioritert foran andre typer prosjekter som fremmer nye arbeidsmetoder. Hensikten med dette er å stimulere til en bevissthet i organisasjonene om kjønnsdimensjonen i sitt arbeid. Departementet vil også følge opp dette i sin dialog med barne- og ungdomsorganisasjonene.

4.5.7 Personalpolitiske forhold i departementet (kap. 800, post 01)

Rapport

I løpet av inneværende år har departementets mål om 50 pst. eller lik fordeling av kvinner og menn på alle ledernivåer innen år 2001, blitt nådd, dette gjelder også andelen kvinner på toppledernivå.

Mål og strategier

Et sentralt mål i personalpolitikken er å arbeide for at kvinner og menn gis like muligheter ved jobbutvikling i sin alminnelighet, gjennom bl.a. oppgavetildeling, kompetanseoppbygging, lønnsopprykk og avansement, og at det arbeides bevisst for å oppnå en rimelig balanse mellom kjønnene i lederstillinger på alle nivåer i organisasjonen. Ett viktig virkemiddel i denne forbindelse er å tilstrebe lik fordeling av kvinner og menn i ulike stillingskategorier, styrer, råd, utvalg og delegasjoner for å gi kvinner så vel som menn variert og kvalifiserende praksis fra forskjellige områder.

Det rapporteres på fordeling av kvinner og menn ved nytilsetninger, avansementer, lønnstillegg, tildeling av kompetansemidler, og oppnevning til styrer, råd, utvalg og delegasjoner.

5 Sektorovergripende miljøvernpolitikk

5.1 utfordringer knyttet til miljø og ressursforvaltningen innen Barne- og familiedepartementets ansvarsområde

En bærekraftig utvikling er et felles ansvar og et overordnet hensyn innenfor alle sektorer. Problemstillinger knyttet til bærekraftig utvikling vil på flere måter berøre familie-, ungdoms- og forbrukerpolitikken.

Forbrukerområdet

Et overordnet mål i forbrukerpolitikken er å bidra til et bærekraftig forbruk. Det må i denne sammenheng legges til grunn en bred betraktningssmåte, der det tas hensyn til ulike aspekter som natur, ressursgrunnlag, helse, etikk og rettferdig fordeling.

Forbrukerpolitikken bidrar til et bærekraftig forbruk vil primært være å legge til rette for bevisstgjøring og informasjon slik at forbrukernes holdning til miljøkonsekvenser samt etiske aspekter ved forbruket kan avspeiles i deres kjøp, og på den måten påvirke gjennom etterspørselssignaler i markedet.

Ordningene med frivillig positiv miljømerking er eksempel på informasjonstiltak som søker å stimulere forbrukernes vilje til å legge vekt på miljøhensyn.

Forbrukerombudet stiller ved håndheving av markedsføringsloven strenge krav til at miljøargumentasjon i markedsføringen er holdbar, og at påstandene kan dokumenteres.

Barnehager

Den viktigste miljøutfordringen i barnehagene er å bidra til å gi barn kunnskap og ansvarsbevissthet i forhold til egen adferd og holdninger og i forhold til de overgripende oppgaver innen miljøvern.

Gjennom en miljøorientert undervisning om forbrukeremner i skolen søker man å øke kunnskapsnivået og engasjementet hos barn og ungdom når det gjelder å utvikle et bærekraftig forbruksmønster.

Barne- og ungdomsorganisasjoner

Barne- og familiedepartementet har ansvaret for forvaltningen av to tilskuddsordninger til frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner. Den ene er

grunnstøtte til organisasjonenes nasjonale og internasjonale arbeid, som forvaltes av Forde-
lingsutvalget (kap. 857, post 70 og 79). Den andre
er tilskuddsordningen Frifond, som forvaltes av
Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorgani-
sasjoner, og som går til barne- og ungdomsorgani-
sasjonenes lokale arbeid (kap. 857, post 75). I alle
disse ordningene gis midlene som ubundet til-
skudd, og de går til dekking av organisasjonenes
driftsutgifter.

I og med at dette er grunnstøtte som ikke er
øremerket miljøspørsmål, budsjetteres det ikke
slik som det gjøres med departementets direkte
miljøtiltak. Det kan imidlertid opplyses at *Blek-
kulf's Miljødetektiver* og *Natur og Ungdom* mottar
tilskudd fra ordningene. En rekke andre barne-
og ungdomsorganisasjoner har miljøspørsmål
høyt på dagsorden. Barne- og ungdomsorganisa-
sjonene deltar også aktivt i forberedelsene til kon-
feransen *Rio+10*, som arrangeres i Johannesburg
i 2002 og er en oppfølging av FNs miljø- og utvi-
klingskonferanse i Rio de Janeiro.

BFD ser det som en viktig oppgave gjennom
sine virkemidler å bidra til gode rammevilkår for
lokal Agenda 21 prosesser i kommuner og lokal-
samfunn.

5.2 Mål for Barne- og familiedepartementets arbeid

Et mål i forbrukerpolitikken er å bidra til et bære-
kraftig forbruksnivå og forbruksmønster. Dette
følges opp gjennom en todelt strategi, ved å:

- legge til rette, standardisere og forenkle infor-
masjon om miljø- og etiske aspekter ved for-
bruket, og
- styrke kunnskapen og engasjementet til folk
flest omkring temaet «miljøkonsekvenser av
forbruk» i vid forstand.

Det er viktig å legge til rette slik at den enkelte
har en reell og praktisk mulighet til å velge de
minst miljø- og helsebelastende og mest etisk for-
svarlige produktene. For at forbrukernes holdnin-
ger til miljø- og verdimeisige spørsmål skal
komme til uttrykk gjennom etterspørselen i mar-
kedet, kreves informasjon om slike aspekter ved
produktene og produksjonen. Informasjon til for-
brukerne om miljø- og etiske aspekter ved varer
og tjenester kan formidles for eksempel gjennom
positiv miljømerking, sammenlignende produkt-
tester, og næringslivets egen markedsføring.

De eksisterende ordninger for frivillig positiv
miljømerking er eksempel på systemer for å frem-

skaffe og formidle slik produktinformasjon. I mil-
jømerkingen sammenfattes den relevante infor-
masjon i et gitt symbol (det nordiske *Svanemerket*
eller den europeiske *Miljøblomsten*) som gir et
enkelt signal til forbrukeren. Det vil være et mål å
videreutvikle og samordne de eksisterende offisi-
elle miljømerkeordningene.

Med hjemmel i markedsføringsloven skal For-
brukerombudet påse at produktpåstander i
reklame og markedsføring er relevante og kor-
rekte/etterprøvbare. Ombudet vil i denne sam-
menheng holde et særskilt øye med påstander om
produktenes miljøegenskaper.

Holdningsskapende og perspektivutvidende
arbeid er viktig for at barn og ungdom skal få et
bevisst forhold til miljøkonsekvensene av forbruk.
Når det gjelder å formidle kunnskap om natur,
ressurser, helse, etikk og rettferdig fordeling til
nye generasjoner, vil barnehagen og skolen være
viktige arenaer.

Målsettingen er å opprettholde og videreutvi-
kle barnehagens kompetanse og arbeidsmulighet
slik at barnehagene kan oppfylle sine forpliktelser
i forhold til arbeid med miljøvern. Rammeplan for
barnehagen gir føringer for dette arbeidet. For-
valtningsansvar ovenfor naturen er understreket
som en viktig fellesverdi i vårt samfunn. Ett av
rammeplanens fem fagområder som det skal
arbeides med gjennom året er natur, miljø og tek-
nikk. Her er det økologiske perspektivet overord-
net, og respekten for og forståelse for ivaretagelse
av naturen er understreket. Sammenhengen til
verdispørsmål og etiske vurdering påpekes. Det
er viktig at lokale barnehagemyndigheter legger
forholdene til rette for at barnehagene skal kunne
arbeide konstruktivt med oppgavene knyttet til
miljø og bærekraftig utvikling.

Grunnskolereformen 97 har bidratt til at
temaet forbruk og miljø i større grad enn tidligere
har blitt vektlagt i læreplanene. En viktig oppgave
er å bidra til at Veilederen i forbrukerlære tas i
bruk i grunnskolen.

5.3 Rapport om resultater

- BFD har deltatt i utviklingen av en nordisk *pro-
duktorientert- miljø strategi* (POMS). Strate-
gien består av et sett av virkemidler som har til
formål å bidra til å minimalisere produktens
samlede miljøbelastning. Frivillig positiv miljø-
merking er ett av virkemidlene i en slik stra-
tegi. POMS-strategien inngår i den overord-
nede strategien for et bærekraftig Norden,
som de nordiske land har utarbeidet sammen.

- I den nordiske frivillige positive miljømerkeordningen *Svanen* fantes ved årsskiftet 2000/2001 til sammen merkekriterier for 53 produktgrupper og det var utstedt 971 lisenser. Jf. nærmere omtale under kap. 862.
- I regi av en nordisk tverrsektoriell arbeidsgruppe mellom forbruker- og miljøsektoren ble det i løpet av 2000 sluttført en omfattende evaluering av det nordiske *Svanemerket*. Arbeidet har ledet frem til at forbrukerministrene i Nordisk Ministerråd i juni 2001 vedtok nye Retningslinjer for nordisk miljømerking. Evalueringen viser at merket er godt kjent blant forbrukerne, at det finnes en klar interesse blant nordiske forbrukere for å få informasjon om produkters miljøvirkninger. Man har også fått bekreftet at de fleste av de produktområder der det er innført miljømerking faktisk har betydning for miljøet, men at merkingen likevel har begrenset mulighet til alene å påvirke det totale forbruket i samfunnet. Miljømerkingen må derfor sees i sammenheng med andre virkemidler.
- Arbeidet med å etablere en tilsvarende positiv miljømerkeordning innenfor EU har tatt lengre tid enn forventet, men industrien i Europa har etter hvert vist en økende interesse for EUs miljømerke *Miljøblomsten*. EUs forordning om miljømerking er innlemmet i EØS-avtalen. Stiftelsen Miljømerking ivaretar, gjennom avtale med Barne- og familiedepartementet, rollen som «competent body» for EUs miljømerke i Norge og tar aktivt del i kriterieutviklingen i EU-systemet. I forbindelse med revisjon av EUs forordning om miljømerket *Miljøblomsten* har Norge i samarbeid med de andre nordiske landene bidratt aktivt med innspill. I den europeiske miljømerkeforordningen var det ved utgangen av 2000 utviklet kriterier for 15 produktgrupper. Ingen norske produsenter har så langt søkt om tildeling av EUs miljømerke. Norge vil fortsatt arbeide for å styrke det nordiske svanemerket og få til en best mulig samordning mellom det nordiske merkesystemet og EUs ECO-label.
- Nordisk Miljømerking har besluttet å utvide samarbeidet med anerkjente, internasjonale miljømerkeorganisasjoner. I samarbeid med Japans miljømerking er det igangsatt arbeid for å utvikle felles kjernekrterier for kopimaskiner. Stiftelsen Miljømerking er medlem av Global Ecolabelling Network (GEN) som er et organ for å koordinere internasjonalt samarbeid mellom miljømerkeorganisasjoner.
- Departementet legger til grunn at barnehagene følger Rammeplanen, og dermed fokuserer på natur- og miljøspørsmål. Departementet er kjent med, både via fylkesmennene og pressen, at stadig flere barnehager legger økende vekt på natur- og friluftsliv som en del av sitt innhold. Departementet har i rundskriv gitt kommuner og fylkesmenn en fortolkning av barnehageloven når det gjelder spørsmål knyttet til godkjenning av og tilsyn med barnehager som legger vekt på friluftsliv. For å sikre at barn får gode naturopplevelser og varierte uteaktiviteter, er det viktig at barnehagene har egnede utearealer og kan bruke grøntområder i nærmiljøet. Allsidig utelek og friluftsliv er svært viktig for barn, både når det gjelder læring, utvikling, helse og trivsel.
- Forbrukerombudet har i forbindelse med håndheving av markedsføringsloven prioritert å følge opp påstander i markedsføring om miljøaspekter ved produktene.
- BFD har i samarbeid med bl.a. KUF og MD bidratt til å utvikle informasjon om bærekraftig forbruk til skolene gjennom videreføring av samarbeidet med bl.a. *Nettverk for miljølære*.
- BFD har også i 2000 deltatt i forskningsprogrammet om *Bærekraftig produksjon og forbruk* under Norges forskningsråd. Resultatene blir presentert gjennom et eget informasjonsopplegg i 2001-2002.

5.4 Tiltak under Barne- og familiedepartementet

Følgende tiltak i 2002 under departementets ansvarsområde er rettet mot å fremme en bærekraftig utvikling:

- Økonomisk støtte til de to ordningene for frivillig positiv miljømerking videreføres (jf. kap. 862). Arbeidet med å styrke miljømerkingen som informasjonsverktøy, og få til en best mulig samordning mellom det nordiske merkesystemet og EUs ECO-label vil fortsette på nordisk nivå.
- BFD vil delta i et nordisk tverrsektorielt samarbeid om å implementere Nordisk Ministerråds nye *produktorienterte miljøstrategi* (POMS). Målet for strategien er å redusere miljøbelastningen i alle faser av produktenes livsløp.
- BFD gir økonomisk støtte til et initiativ for å utvikle et system for å formidle informasjon til forbrukerne, på Internett, om relevante «etiske aspekter» knyttet til produkter og bedrifter. Ut over naturmiljø- og bærekraftig-

- hetsdimensjonen, kan dette handle for eksempel om arbeidsmiljø, arbeiderrettigheter, menneskerettigheter, dyrevelferd, og annet. Tanken er at næringsdrivende frivillig skal gjøre aktuelle opplysninger tilgjengelig, i en standardisert form, og at informasjonen må være dokumentert og/eller kontrollerbar. Satt i system kan dette, via etterspørselssiden i markedet, bidra til at de økonomiske aktørene vil legge større vekt på sosiale/etiske aspekter. Tilsvarende initiativ finnes i flere andre land, og et prosjekt i regi av Nordisk Ministerråd vil undersøke grunnlaget for et felles nordisk informasjonssystem.
- BFD viderefører samarbeidet med Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet og Nettverk for miljølære med formål å fremme

undervisning i de relevante fag i grunnskolen om miljøaspekter ved forbruket.

- Programsamarbeidet under Norges forskningsråd om forskning om *Bærekraftig produksjon og forbruk* avsluttes i 2002. På husholdsnivå kartlegges forbrukernes egen miljøinnsats, og man forsøker å belyse hvilke rammebetingelser og faktorer som bidrar til et mer bærekraftig forbruksmønster, og hva som hhv. fremmer og hemmer en miljøtilpasset forbrukeradferd.

5.5 Utgifter til rene miljøtiltak

Innenfor BFDs område bevilges det totalt om lag 3 mill. kroner, under følgende kapitler, til miljøpolitiske tiltak:

Tabell 5.1 Miljøpolitiske tiltak

(i 1 000 kr)			
Kap.	Tiltak	Saldert Budsjett 2001	Forslag 2002
0862	Positiv miljømerking	2 500	2 500
0865	Forbrukerpolitiske tiltak og internasjonalt samarbeid	1 700	500

6 Forskning og utvikling (FoU)

Barne- og familiedepartementet legger vekt på å integrere FoU-kunnskap som en del av beslutningsgrunnlaget på departementets ansvarsområder. BFD vil arbeide aktivt for at forskning på aktuelle saksområder oppdateres jevnlig; både gjennom langsiktige programbevilgninger til og i samarbeid med Norges forskningsråd, og gjennom direkte prosjektstøtte til fagmiljøer i institutt-, universitets- og høyskolesektoren.

Departementet ser det som et overordnet mål å styrke velferdsforskningen, som lett kan bli nedprioritert i forhold til de utpekte satsingsområdene i Forskningsmeldingen (medisin og helse, marin forskning, IKT, forskning i skjæringsfeltet miljø-energi, samt styrking av den langsiktige, grunnleggende forskningen i kunnskapsalmenningen), og vil videreføre sin deltakelse i *Velferdsprogrammet – samfunn, familie, oppvekst* under Norges forskningsråd.

Departementet ser det også som viktig å styrke forskningsinnsatsen på området kjønn og

seksualitet, og vil videreføre samarbeidet med Norges forskningsråd om *Program for kjønnsforskning: kunnskap, grenser, endring*.

Samarbeidet med Norges Forskningsråd om programmet *Bærekraftig produksjon og forbruk* ble avsluttet i årsskiftet 2000/2001. Hovedfokus i avslutningsfasen er formidling av programmets resultater bla. gjennom en bred oppdragsgiver- og brukerkonferanse i januar 2002.

Mange av de politisk prioriterte problemstillingene blir fulgt opp med forskning innenfor Forskningsrådets programmer. Det er likevel et mål for BFD både å styrke forskningsinnsatsen på flere av saksområdene, og samtidig arbeide for at den langsiktige forskningsinnsatsen, som bidrar til vår grunnleggende forståelse av sentrale samhandlings-, fordelings- og virkningsprosesser i velferdssamfunnet, videreføres og styrkes.

Departementets samlede FoU-bevilgninger har de siste årene ligget på rundt 40 millioner kroner. Det forventes ingen betydelig endring i 2002.

Del II

*Nærmere om budsjettforslaget for de enkelte
programkategorier og kapitler*

Programområde 11

Programkategori 11.00 Administrasjon

Kap. 0800 Barne- og familiedepartementet (jf. kap. 3800)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2000	Saldert bud- sjett 2001	Forslag 2002
01	Driftsutgifter	77 922	74 549	75 946
21	Spesielle driftsutgifter	3 543	2 859	2 945
	Sum kap. 0800	81 465	77 408	78 891

Resultatrapport 2000

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatomål som ble presentert i St.prp. nr. 1 (1999 – 2000).

Effektiv organisering og drift av departementet

Oppfølging av organisasjonsgjennomgangen

Statskonsults gjennomgang av departementet i 1998 påpekte at ressurser til internadministrasjon lå over gjennomsnittet sammenlignet med andre departementer. På bakgrunn av dette ble det gjennomført en intern kartlegging av rutiner og arbeidsdelingen på personal- og økonomiområdet. Gjennomgangen ble utført våren og høsten 2000 og lagt fram i en intern rapport i starten av 2001. Arbeidet ga konkrete forslag til tiltak for å effektivisere det administrative arbeidet og dermed frigjøre ressurser for arbeidet med departementets fagområder.

Videreføre departementets likestillingsmål

Det ble i 1999 utarbeidet en rapport om likestillingsmessige utfordringer på departementets fagområde. Vekten ble lagt på integrering av kjønnsperspektivet spesielt med fokus på foreldre, barn

og unge, grupper med særskilte behov, generell samfunnsopplysning og intern personalpolitikk. Tiltak følges opp på de respektive fagområdene.

Det ble i 2000 satt i gang et arbeid for integrering av kjønnsperspektivet i budsjettprosessen der målet er å få en mer treffsikker politikk i forhold til at tiltak kan ha ulik virkning for de to kjønn.

En tar sikte på å presentere i budsjettforslaget for 2002 metodetilnærming og konkretisering på utvalgte områder, slik at tilsvarende tilnærming kan brukes på andre departementers områder i senere budsjettproposisjoner.

Utarbeide strategi for IKT

Departementet utarbeidet en egen IKT-strategi for perioden 2001-2004. Strategien skal være et hjelpemiddel for departementets ledelse til å ta de riktige valgene i forhold til en bedre utnyttelse av IKT i den faglige og administrative oppgaveløsningen. Strategien peker i særlig grad på tre hovedprioriteringer:

- økt kompetanse innen IKT
- bedre utnyttelse av og bedre kommunikasjon mellom systemer
- stabile og pålitelige systemer og en teknisk god infrastruktur der PCer og annen maskinvare skal være riktig dimensjonert

Effektiv organisering og drift av sektoren*Utrede framtidig organisering av forbrukerapparatet*

Ved Stortingets behandling av forbrukermeldingen (St.meld. nr. 40 (1998-99)) høsten 2000 ble det presisert at det ikke vil være aktuelt å samle forvaltningsoppgavene på forbrukersektoren i et direktororgan. Departementet har derfor ikke gått videre med å utrede en slik løsning, og har isteden konsentrert seg om å følge opp enkelte spørsmål knyttet til Forbrukerrådets status og styringsstruktur.

Overføring av oppgaver fra departementet til ytre etater

I tilknytning til den interne organisasjonsgjennomgangen, startet departementet arbeidet med å vurdere om enkelte oppgaver skulle delegeres ut til tilknyttede virksomheter. Det ble i første omgang bestemt at SUAK skulle overta ansvaret for behandling av søknader om støtte til samlivs tiltak. Videre ble SUAK utpekt til å være det nasjonale kontor som står for gjennomføringen av Ung i Europa-programmet.

Brukervennlig forvaltning*Følge opp regjeringens program Et enklere Norge*

Ved regjeringsskiftet våren 2000 ble dette programmet erstattet av regjeringens *Fornyelsesprogram for offentlig sektor* der hovedelementene fra den forrige regjeringens program ble innarbeidet og videreført sammen med nye satsinger.

Ferdigstilte serviceerklæringer i alle tilknyttede virksomheter

I tråd med regjeringens målsettinger, har alle etater i BFD's sektor utformet serviceerklæring, med unntak av Statens Institutt for forbruksforskning (SIFO). Et flertall av etatene har serviceerklæringen tilgjengelig på Internett. I tildelingsbrevet for 2001 ber departementet etatene følge opp serviceerklæringen, i form av oppdatering, evaluering og forbedringer. Etatene har selv også dette som prioritert oppgave i virksomhetsplanene for 2001.

Ny informasjonsstrategi*Utarbeide og implementere en ny overordnet og samlet strategi for informasjons- og medievirksomheten i departementet*

Departementet utarbeidet ny informasjons- og kommunikasjonsstrategi. Strategien bygger på den statlige informasjonspolitikken og departementets mål og virksomhetsplan, i tillegg til BFDs eksterne og interne informasjons- og kommunikasjonsmål. Strategien omfatter departementets totale informasjons- og kommunikasjonsvirksomhet, og skal være et virkemiddel for å sikre den enkelte innbygger og virksomhet reell tilgang til departementets virksomhet og ansvarsområder.

Sikre nødvendig og oppdatert kunnskap om sektoren*Gjennomføre handlingsplan for FoU-aktiviteter iht. FoU-strategien*

Departementet fortsatte også i 2000 arbeidet med å følge opp retningslinjene gitt i den reviderte FoU-strategien.

Det ble foretatt en gjennomgang og forenkling av interne administrative rutiner for samordning og samarbeid i FoU-saker som berører hele departementet.

Arbeidet med å styrke og videreutvikle departementets rolle som bruker av den kunnskapen FoU-virksomheten genererer, ble videreført og skal videreføres i kommende år.

Eksternt har BFD fulgt opp sitt sektoransvar gjennom engasjement i Departementenes forskningsutvalg (DFU) og arbeidsgruppen for DFU, samt gjennom utstrakt samarbeid med Norges forskningsråd utover programsamarbeidet – og gjennom samarbeid med aktuelle forskningsmiljøer. Samarbeidet med Norges forskningsråd om programmene *Velferdsprogrammet – samfunn, familie og oppvekst, Kjønn i endring: Institusjoner, normer og identiteter* og *Bærekraftig produksjon og forbruk* ble videreført; ingen av programmene ble avsluttet dette året. Også samarbeidet med aktuelle forskningsmiljøer i institutt, universitets- og høgskolesektoren om enkeltprosjekter ble fulgt opp.

Mål og strategier

For 2002 prioriteres følgende mål:

Effektiv organisering og drift av departementet

Gjennomføre strategi for økonomi- og virksomhetsstyring

Det er høsten 2001 utarbeidet strategi for økonomi- og virksomhetsstyringen i departementet i perioden 2001-2005. I strategien er det lagt vekt på å sikre effektivitet og kvaliteten i økonomi- og virksomhetsstyringen gjennom større grad av fellesløsninger og bruk av IKT. I starten av strategiperioden vil det bli satt særlig fokus på å sikre en formålstjenlig og god organisering av økonomiarbeidet samt sørge for tilstrekkelig kompetanse. Strategien ses i sammenheng og tilpasses ny strategi for Forvaltningstjenesten.

Gjennomføre departementets IKT-strategi

Departementets IKT-arbeid skal bidra til at politikken på virksomhetsområdet kan gjennomføres på en effektiv og kvalitetsmessig god måte. Hovedutfordringen er å kunne utnytte de investeringer som er gjort og samtidig foreta nødvendig videreutvikling og nyinvestering der det er størst behov og som gir best nytte innenfor begrensede ressursrammer. I 2002 vil følgende tiltak bli prioritert; økt kompetanse innen IKT, bedre utnyttelse av og bedre kommunikasjon mellom systemer. Samtidig må det sørges for en stabil drift med pålitelige systemer og en teknisk god infrastruktur der PCer og annen maskinvare skal være riktig dimensjonert.

Vurdere organiseringen av økonomiarbeidet i etatene

Flere av etatene under BFD og spesielt de minste, rapporterer at administrative arbeidsoppgaver legger beslag på for mye av deres samlede ressurser. Dette er i tråd med konklusjonene fra Finansdepartementets (FIN) erfaringsprosjekt som tok for seg erfaringene med nytt økonomiregelverk i staten. FIN har signalisert at de vil tilby sin assistanse for å vurdere organiseringen av økonomiarbeidet i departementet og tilknyttede virksomheter. Dette vil departementet bl.a. følge opp som en integrert del av den interne strategien for økonomi- og virksomhetsstyring.

Overføring av oppgaver fra departementet til ytre etater

I forbindelse med organisasjonsgjennomgangen av departementet i 1999-2000, ble flere oppgaver under departementet vurdert overført til tilknyttede etater. Departementet vurderer fortløpende delegasjon av oppgaver, bl.a. for å frigjøre ressurser til sine kjerneoppgaver. Arbeidet må også ses i sammenheng med regjeringens program for fornyelse av offentlig sektor.

I vurderingen av hvilke oppgaver som kan overføres tilknyttede etater, vil departementet primært legge til grunn forenklings- og effektiviseringshensyn, departementets behov for styring, oversikt og kontroll, samt departementets behov for kompetanse og fagkunnskap på området.

I 2002 overføres følgende oppgaver til Statens ungdoms- og adopsjonskontor:

- Behandling av klagesaker etter ekteskapsloven.
- Tilskudd til familie- og likestillingsorganisasjonene.

Også andre oppgaver vurderes overført til SUAK.

Gjennomføre ny styringsstruktur for Forbrukerrådet

Departementet har startet arbeidet med den nødvendige moderniseringen av vedtektene og vil etablere et styre som skal ha ansvaret for å tilrettelegge for gjennomføringen av en ny forvaltningsmodell fra 1. juli 2002. Det vises til nærmere omtale under kap. 860.

Brukervennlig forvaltning

Følge opp regjeringens program for fornyelse av offentlig forvaltning

BFDs arbeid med fornyelse vil være rettet inn mot tiltak som kommer brukerne til gode, bidrar til forenklinger i fht. kommunesektoren og medfører organisasjonsmessige og administrative forenklinger.

Departementet vil følge opp regjeringens program for fornyelse av offentlig forvaltning ved å videreføre de igangsatte prosjekter innenfor vårt ansvarsområde. Dette gjelder både prosjekter direkte under BFD samt prosjekter igangsatt av andre departementer, hvor BFD er bidragsyter, jf. pkt 2.2 i hovedinnledningen.

Departementet vil i 2002 sette i verk flere tiltak med sikte på å effektivisere den administrative oppgaveløsningen, forenkle rutiner, bedre det

tverrfaglige samarbeidet, ta i bruk nye arbeidsformer og styrke ledelsen.

Departementet vil i løpet av høsten 2001 avholde et internt fornyelsesverksted hvor også etatene deltar. På bakgrunn av dette vil det bli initiert nye prosjekter som skal følges opp i 2002. Vurdering av nye tiltak som kan bidra til fornyelse og forenkling vil dessuten være en integrert del av departementets ordinære arbeid på saksfeltet.

Sikre den enkelte innbygger og virksomhet reell tilgang til relevant informasjon til rett tid om departementets politikkområder

Holde høy beredskap på departementets informasjonsstrategi ved å:

- Identifisere avdelingenes informasjonsbehov i god tid.

Departementets arbeidsområder vil bli gjennomgått systematisk for å avdekke alle informasjons- og kommunikasjonsbehov.

- Lage informasjonsplaner og ta i bruk velegnede kanaler tilpasset målgruppene.

Der informasjon er et viktig virkemiddel skal det utarbeides egne planer basert på departementets overordnede informasjonsstrategi. I planene vil det inngå analyse av situasjon, forutsetninger, målgruppe og kanalvalg tilpasset målgruppen.

- Utgi brukervennlig, tilgjengelig og pålitelig informasjon.

BFDs informasjonsstrategi legger til grunn kommunikasjonsprinsipper som skal gjennomgås ved planlegging av alle informasjonstiltak. Det skal arbeides for å øke informasjonsfaglig kompetanse internt, for å sikre brukervennlighet i form av språk, innhold og kulturforståelse. BFD har to faste eksterne kanaler: Fagbladet *Familia* og egen webside på Odin, der det pågår fortløpende utviklingsarbeid for å bli mer brukervennlig. BFD har utviklet egen designprofil basert på departementenes designprogram. Målet er at publikum skal få samordnet og lett gjenkjennelig informasjon der BFD står som avsender. I tillegg til ulike typer skriftlig- og elektronisk informasjon, legges det også vekt på å identifisere og bruke arenaer der vi kan opprette toveiskommunikasjon, som møter, seminarer og konferanser samt nettverksbygging.

Likestillingsvurdering av tiltak og overføringer på alle relevante budsjettområder

Utvikle likestillingsperspektivet i budsjettprosessen

Dagens likestillingspolitikk har som mål at likestillings- og kjønnsperspektivet skal integreres på alle politikkområder. Barne- og familiedepartementet har igangsatt et prosjekt som tar sikte på å integrere kjønnsperspektiv i budsjettprosessen, slik at man kan sikre at der det finnes ulikheter mellom kjønnene, synliggjøres dette med sikte på å fremme likestilling. Lignende prosesser pågår i enkelte andre departementer; KUF, KR D og LD. Man tar sikte på å utvikle en modell for integrering av kjønnsperspektiv i budsjettet som kan tjene som utgangspunkt for tilsvarende prosesser i alle departementene.

Effektivt fremme og legge tilrette for departementets forskningspolitiske innsats på egen sektor og i forhold til andre sektorer

Følge opp departementets strategiske FoU-plan (1999-2002)

Omorganiseringen av det interne FoU-arbeidet i BFD, som ble endelig vedtatt i 2001, skal videreføres og evalueres i 2002. Den strategiske FoU-planen skal revideres, og det skal utarbeides en tilsvarende plan for en ny tre-årsperiode.

Bedre bruk og samordning av forsknings- og utredningsinnsatsen i departementet

Departementet har i 2001 hatt spesielt fokus på formidling og bruk av den kunnskapen FoU-virksomheten frambringer – både internt og eksternt. Dette arbeidet skal fortsette i 2002. Internt skal det legges vekt på å utarbeide ordninger som sikrer at flest mulig får størst mulig del i den kunnskapen som er frambrakt på departementets saksområder gjennom forsknings-, utrednings- og utviklingsarbeid. For øvrig videreføres engasjementet i Departementenes forskningsutvalg (DFU) og arbeidsgruppen for DFU; samarbeidet med Forskningsrådet og andre eksterne forskningspolitiske aktører, samt med fagmiljøer og andre fagdepartement.

Oversikt over delmål og resultatmål for kap. 800

Delmål	Resultatmål
Effektiv organisering og drift av departementet.	– Gjennomføre strategi for økonomi- og virksomhetsstyring. – Gjennomføre departementets IKT-strategi (2001-2004).
Effektiv organisering og drift av sektoren.	– Vurdere organiseringen av økonomiarbeidet i etatene. – Overføring av oppgaver fra departementet til ytre etater. – Gjennomføre ny styringsstruktur for Forbrukerrådet.
Brukervennlig forvaltning.	– Følge opp regjeringens program for fornyelse av offentlig forvaltning.
Sikre den enkelte innbygger og virksomhet reell tilgang til relevant informasjon til rett tid om departementets politikkområder.	Holde høy beredskap på departementets informasjonsstrategi ved å: – identifisere avdelingenes informasjonsbehov i god tid, – lage informasjonsplaner og ta i bruk velegnede kanaler tilpasset målgruppene og – utgi brukervennlig, tilgjengelig og pålitelig informasjon.
Likestillingsvurdering av tiltak og overføringer på alle relevante budsjettområder.	– Utvikle likestillingsperspektivet i budsjettprosessen.
Effektivt fremme og legge til rette for departementets forskningspolitiske innsats på egen sektor og i forhold til andre sektorer.	– Følge opp departementets strategiske FoU-plan (1999-2002). – Bedre bruk og samordning av forsknings- og utredningsinnsatsen i departementet.

Nærmere om budsjettforslaget**Post 01 Driftsutgifter**

Den foreslåtte bevilgning skal dekke lønn til faste stillinger, engasjementer, ekstrahjelp og godtgjørelser samt utgifter til varer og tjenester i departementet.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Den foreslåtte bevilgning skal bl.a. dekke utgifter til tjenestemenn som er utlånt til Europakommisjonen på likestillings- og barne- og ungdomsfeltet, utvalgsarbeid i departementets regi og andre tidsbegrensede oppdrag.

Kap. 3800 Barne – og familiedepartementet (jf kap. 800)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2000	Saldert bud- sjett 2001	Forslag 2002
01	Tilfeldige inntekter	463		
15	Refusjon av arbeidsmarkedstiltak	37		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	1 912		
18	Refusjon av sykepenger	1 456		
	Sum kap. 3800	3 868		

Post 01 Tilfeldige inntekter

Posten er i hovedsak inntekter fra salg av publikasjoner. Utgifter i forbindelse med tiltakene so har gitt inntekter er regnskapsført på kap. 800.

Post 15 Refusjon av arbeidsmarkedstiltak

På posten er det regnskapsført refusjoner i henhold til ordningen med refusjon av arbeidsmarkedstiltak.

Post 16 Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger

På posten er det regnskapsført refusjoner i henhold til ordningen med refusjon av fødsel- og adopsjonspenger. Utgifter motsvarende refusjonene er regnskapsført på kap. 800.

Post 18 Refusjon av sykepenger

På posten er det regnskapsført refusjoner i henhold til ordningen med refusjon av sykepenger. Utgifter motsvarende refusjonene er regnskapsført på kap. 800.

Programkategori 11.10 Tiltak for familie og likestilling

Utgifter under programkategori 11.10 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2000	Saldert bud- sjett 2001	Forslag 2002	Pst. endr. 01/02
0830	Foreldreveiledning og samlivstiltak	5 290	6 845	6 655	-2,8
0840	Tilskudd til krisetiltak	50 687	50 571	57 112	12,9
0841	Familievern og konfliktløsning	135 622	10 613	20 721	95,2
0844	Kontantstøtte	3 021 897	2 824 698	2 615 192	-7,4
0845	Barnetrygd	12 514 969	14 914 000	14 960 000	0,3
0846	Familie- og likestillingspolitisk forskning, opplysningsarbeid m.v	16 600	20 692	28 185	36,2
0847	Kompetansesenter for likestilling	5 137	5 267	5 530	5,0
0848	Likestillingsombudet	4 949	4 830	5 468	13,2
Sum kategori 11.10		15 755 151	17 837 516	17 698 863	-0,8

Utgifter under programkategori 11.10 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post- gr.	Betegnelse	Regnskap 2000	Saldert bud- sjett 2001	Forslag 2002	Pst. endr. 01/02
01-23	Drift	35 560	38 839	40 031	3,1
50-59	Overføringer til andre statsregnskaper	5 137	5 267	12 530	137,9
60-69	Overføringer til kommuner	174 604	50 571	54 212	7,2
70-98	Overføringer til private	15 539 850	17 742 839	17 592 090	-0,8
Sum kategori 11.10		15 755 151	17 837 516	17 698 863	-0,8

Hovedinnhold og prioriteringer

Programkategori 11.00 inneholder bevilgninger til foreldreveiledning og samlivstiltak, krisetiltak, tiltak i familievern, konfliktløsning, kontantstøtte, barnetrygd, familie- og likestillingspolitisk

forskning, opplysningsarbeid m.v. og bevilgninger til Likestillingsombudet og Kompetansesenter for likestilling (Likestillingssenteret).

Budsjettforslaget innebærer en videreføring av bevilgningene samlet på tilnærmet uendret nivå.

En trygg økonomisk og sosial situasjon for barnefamiliene

Regjeringens politikk er å bidra til en trygg økonomisk situasjon for barnefamiliene gjennom gode økonomiske overføringsordninger. Barnetrygden er den viktigste og største overføringsordningen til barnefamiliene. Barnetrygden skal kompensere for merutgifter knyttet til forsørgeransvar for barn, og virker omfordelende mellom familier med og uten barn. Budsjettforslaget foreslår en nominell videreføring av barnetrygden.

Barnetrygd ytes for alle barn som er bosatt i Norge. Dette omfatter også norske barn som oppholder seg på Svalbard, og som er medlem av folketrygden. Som følge av EØS-avtalen (Rådsforordning EØF nr. 1408/71) utbetales det også barnetrygd til statsborgere fra andre EØS-land som arbeider i Norge eller på annen måte er omfattet av lovgivningen i Norge, og der barna bor i annet EØS-land.

Kontantstøtte ytes fra og med måneden etter at barnet fyller ett år til og med den måneden barnet fyller tre år. Kontantstøtten er utformet som et alternativ og supplement til barnehage, og det er et vilkår for rett til kontantstøtte at både barnet og forsørgeren rent faktisk er bosatt i Norge. Kontantstøtte utbetales også for barn som oppholder seg på Svalbard og som er medlem i folketrygden.

Det ble i 2001 lagt frem en evaluering av kontantstøtteordningen og effekten av ordningen på ulike områder. Regjeringen vil fortsatt ha fokus på virkningen av ordningen i forhold til utsatte barn, foreldres tidsbruk, likestilling og barnehageutbygging. I budsjettforslaget foreslås kontantstøtten videreført uforandret.

Regjeringen er opptatt av å styrke alle former for samliv som gir trygghet for barns oppvekst, og ser det som viktig at politikken tar utgangspunkt i de samlivsmønstre og den virkelighet som barn og foreldre lever i. Regjeringen vil legge frem en familiemelding som tar utgangspunkt i det endrede familiemønsteret og som belyser hvilke konsekvenser dette bør få for samspillet mellom samfunn og familie. Regjeringen vil også følge opp NOU 1999: 25 *Samboerne og samfunnet*.

I særlig grad vil det i 2002 bli rettet fokus på å bedre lesbiske og homofiles levekår. Med utgangspunkt i Stortingsmelding nr. 25 (2000-2001) *Levekår og livskvalitet for lesbiske og homofile i Norge*, vil det bli iverksatt en rekke tiltak på området.

Regjeringen er opptatt av å sikre barn god kontakt med både far og mor selv om foreldrene ikke lever sammen. Regjeringen ønsker å endre barneloven slik at den bedre enn i dag, ivaretar barns behov for kontakt med begge foreldre også etter et samlivsbrudd.

I 2002 vil i tillegg følgende områder prioriteres

- Fortsette arbeidet mot tvangsekteskap med den begrunnelse at alle borgere – både kvinner og menn – har krav på de samme menneskerettigheter og det samme rettsvern.
- Kjønnsslemlestelse av kvinner er en grov krenking av menneskeverdet. Regjeringen ved Barne- og familiedepartementet, Sosial- og helsedepartementet, Justisdepartementet, Kirke-, undervisnings- og forskningsdepartementet og Kommunal- og regionaldepartementet vil følge opp tiltak i *Handlingsplan mot kjønnsslemlestelse* i nært samarbeid med de mest berørte grupper.
- Utvikle metoder for å bistå familier med store konflikter gjennom mekling og konflikthåndtering.
- Iverksette tiltak i kompetanseplanen for familievernkontorene.

Full likestilling mellom kvinner og menn

Dagens likestillingspolitikk omhandler integrering av kjønnsperspektiv på alle samfunnsområder. Regjeringen vil derfor i tiden framover bl.a. integrere kjønnsperspektivet i alt budsjettarbeid.

Regjeringen vil ha full likestilling mellom kvinner og menn. Det er spesielt viktig å legge til rette for at kvinner gis mulighet til lederposisjoner og makt i næringsliv så vel som i offentlig sektor og å hindre vold mot kvinner. Regjeringen ser det som viktig å bidra til å utvikle menns omsorgsrolle.

Kap. 0830 Foreldreveiledning og samlivstiltak

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2000	Saldert budsjett 2001	Forslag 2002
21	Spesielle driftsutgifter	1 802	6 845	3 055
70	Tilskudd	3 488		3 600
	Sum kap. 0830	5 290	6 845	6 655

Resultatrapport 2000

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St.prp. nr. 1 (1999-2000).

Styrke omsorgen og oppveksten for barn og unge med tanke på å forebygge psykososiale vansker*Tilbud om støtte og veiledning til foreldre*

Foreldreveiledningsprogrammet ble videreført i år 2000 bl.a. ved at temaheftene *Fedre og barn* og *Barn og unges medie verden* ble ferdigstilt. Det samme gjaldt evalueringen av foreldreveiledningsprogrammet i perioden 1995-1998. Arbeidet med en CD-rom produksjon til bruk i skolen fortsatte. For øvrig var det stor etterspørsel etter materiellet som er utviklet, ikke minst for helsestasjonene.

Det ble bevilget midler til oppstart av foreldreveiledning i flyktningemottak. Støtten gikk til opplæring av lokale fagfolk og igangsettelse av konkrete tilbud i mottakene. Det ble også bevilget midler til en systematisk utprøving og evaluering av foreldreveiledning i noen utvalgte skoler i Møre og Romsdal. Erfaringene derfra er ment å danne grunnlag for en bredere innsats i skolen.

Støtte opp om ekteskapet som en varig og forpliktende samlivsform, og styrke samlivet i alle typer familier*Samlivstiltak med faglig kvalitet, tilpasset barnefamilienes behov*

Tilskuddsordningen til samlivstiltak ble videreført i 2000. Midlene ble disponert til lokale samlivskurs og til faglig utviklingsarbeid.

Departementet mottok i overkant av 200 søknader om støtte til en samlet sum av ca. 12,5 mill. kroner. Mesteparten av søknadene kom fra ulike

kategorier av menigheter og frivillige organisasjoner, men også kommuner, fylkeskommuner, familievernkontorer og faglige institusjoner var blant søkerne.

Ved fordelingen av midlene til lokale tiltak/kurs ble barnefamilier prioritert. Foreldreveiledning inngikk som et tema i programmet for mange samlivskurs. Det ble også gitt støtte til egne fedregrupper. Videre ble det prioritert midler til tiltak for familier med barn med funksjonshemninger, innvandrerfamilier og andre familier med ekstra belastning.

Ved tildeling av støtte ble det lagt vekt på faglig kvalitet og god organisering av tiltakene. Alle arrangører dekket en egenandel, vanligvis finansiert gjennom deltakeravgift og egne midler. Midlene fra tilskuddsordningen ble som tidligere benyttet til administrative utgifter, honorarer m.v.

Midlene til utviklingsarbeid ble i hovedsak prioritert til videreføring av igangværende prosjekter. Prosjektene omfattet bl.a. utvikling av samlivstiltak for flyktninger og innvandrere, nye typer kurs/samlinger tilpasset småbarnsfamilier, skoleing av kursledere, utvikling av materiell og kompetanseutvikling på familievold.

Tilstandsvurdering*Samlivstiltak*

Lokale samlivskurs utgjør hoveddelen av virksomheten. Dette er i hovedsak kortvarige parkurs som er drevet av frivillige organisasjoner (humanitære, kirkelige og helserelevante). Arbeidet med å fordele midler til lokale samlivskurs har blitt overført Statens ungdoms- og adopsjonskontor (SUAK). Som tidligere avsettes det midler til forsøks- og utviklingsarbeid, utarbeiding av materiale til foreldre og fagfolk og informasjon for å øke kunnskapsgrunnlaget på området. En evalueringsstudie av tilskuddsordningen er også under planlegging.

Foreldreveiledning

Foreldreveiledning drives som et nasjonalt program i et samarbeid mellom Barne- og familiedepartementet, Sosial- og helsedepartementet og Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet. Programmet representerer et frivillig tilbud til foreldre, først og fremst i regi av helsestasjon og barnehage. Det arbeides systematisk med å få foreldreveiledning inn i skolen, ikke minst med tanke på større barn og ungdom. I den forbindelse satses det på skolering av lærere og produksjon av egnet materiell.

Foreldreveiledningsprogrammet sikter mot alle foreldre og skal kunne håndtere et bredt spekter av problemstillinger i alle familier. Samtidig er det behov for et noe større fokus på minoritetsforeldre, farsrollen, konfliktløsning i familier, ungdom og homofili samt spiseforstyrrelser.

Mange flyktningbarn og -ungdommer kommer fra krigsområder og har vært utsatt for store påkjenninger. Innsatsen overfor denne gruppen er styrket i 2001. BFD har for 2001 bevilget 1,5 mill. kroner til Senter for krisepsykologi i Bergen til å videreføre arbeidet med barnegrupper og foreldreveiledning i samarbeid med foreldreveilederne for fylkene. Hvert fylke har to foreldreveiledere som har fått opplæring.

Spiseforstyrrelser

Det er en økende forekomst av spiseforstyrrelser blant barn og unge. For å motvirke utbredelsen av spiseforstyrrelser er det viktig å satse på helsefremmende og forebyggende tiltak som omfatter barn og unges oppvekst- og levevilkår. Forebyggende tiltak som tar sikte på å styrke barn og unges selvbylde, opplevde egenverdi og deres evne til å mestre stress og utfordringer i sin alminnelighet må prioriteres fremover. Regjeringens strategiplan mot spiseforstyrrelser (vedtatt våren 2000) er et viktig redskap i dette arbeidet fordi den samler tiltak under flere departementers område. Sosial- og helsedepartementet har et hovedansvar for å følge opp planen. Barne- og familiedepartementet følger opp tiltak i planen bl.a. gjennom å utvikle en informasjonsbrosjyre om spiseforstyrrelser.

Mål og strategier

For 2002 prioriteres følgende mål:

Styrke samliv og familien som base for barns oppvekst

Fortsette utviklingsarbeid for generell kvalitetsheving av samlivskurs

Regjeringen mener det er viktig å støtte opp om det varige samliv i alle typer familier. Et godt samliv er med på å skape gode oppvekstvilkår for barna.

Departementet vil derfor fortsette utviklingsarbeidet for å bedre eksisterende samlivskurs, men også stimulere til utvikling av nye typer kurs der andre metoder kan prøves ut.

Målet er å tilby samlivskurs med høy faglig kvalitet og der hovedhensikten er å forebygge kriser i familier gjennom å lære partene kommunikasjon, samhandling og respekt.

Styrke foreldrerollen

Foreldreveiledningsprogrammet har til hensikt å gi et tilbud til alle foreldre som ønsker det og der målet er å forebygge psykososiale problemer og samspillvansker. Arbeidet med foreldreveiledningsprogrammet vil fortsette, både i forhold til foreldre med små barn og foreldre med barn og ungdom i skolealder. Helsestasjon, barnehage, barnevern og skole vil fortsatt være viktige initiativtakere og samarbeidspartnere, og aktiviteten vil fortsatt skje lokalt, enten i form av individuelle opplegg eller gruppevis tilbud. Det er særlig behov for å øke deltakelsen fra skoler og pedagogisk psykologisk tjeneste. Den videre satsingen i skolen vil bl.a. bygge på erfaringer fra igangsatt forsøksvirksomhet i Møre og Romsdal.

Barne- og familiedepartementet vil i løpet av 2002 følge opp forebyggende tiltak i regjeringens strategiplan mot spiseforstyrrelser bl.a. gjennom foreldreveiledningsprogrammet og utvikle et temahefte om barn og unge med spiseforstyrrelser (jf. delmål om skolens rolle).

Like viktig vil det være å sikre kvaliteten og kontinuiteten på de tilbud som allerede er etablert. Kompetanse og materiellutvikling er blant virkemidlene for å oppnå dette. Og som et ledd i dette arbeidet vil regjeringen fortsatt arbeide for en styrking av foreldreveiledning som tema i grunn-, etter- og videreutdanningstilbudene.

Videreføre satsingen med tanke på å styrke farsrollen

Foreldreveiledningsprogrammet er ment å dekke en rekke problemstillinger i familier, men det er

enkelte temaer som regjeringen spesielt ønsker å styrke. En viktig satsing har vært å utvikle tiltak med tanke på å styrke farsrollen. Mange familier opplever at kravene som yrkeslivet stiller går utover familielivet. I mange tilfeller går dette utover fars forhold til sine barn ved for lite tid og overskudd til å delta i deres opplevelser. Det er allerede utviklet materiale med informasjon og veiledning til fedre og departementet vil også fremover prioritere tiltak som sikter mot å styrke farsrollen.

Utvikle kompetanse i arbeid med familier med store konflikter

Familiestrukturen har vært i stor endring de siste tiårene. Like vanlig som å vokse opp med mor, far og søsken, er det å vokse opp med foreldre som er aleneforsørgere eller har fått ny samboer som kanskje har barn fra tidligere samliv. Det krever omstilling og nytenkning for å kunne bistå disse familiene dersom det oppstår konflikter. En helt nødvendig forutsetning er kompetanse om konfliktløsning i familien. Det vil arbeides for å heve denne kompetansen hos de grupper av fagfolk som er i kontakt med familiene det gjelder, ikke minst ansatte i familievernnet.

Av hensyn til barna er det viktig at foreldre får til gode relasjoner seg i mellom etter et samlivsbrudd. Departementet vil prioritere utviklingen av tilbud til foreldre som har konflikter etter et samlivsbrudd. Det at foreldrene kan samarbeide er viktig for barna etter et samlivsbrudd.

Utvikle materiell til foreldre om ungdom og homofili

Ungdom og homofili er et annet område som regjeringen ønsker større oppmerksomhet rundt. I mange miljøer og familier er det et tabubelagt tema. Gjennom foreldreveiledningsprogrammet vil departementet utarbeide informasjonsmateriell til foreldre om ungdom og homofili. I denne sammenheng er også skolen en viktig samarbeidspartner og departementet vil arbeide for at skolen bidrar til holdningsskapende arbeid gjennom å ta opp temaet i undervisningen.

Utgiving av nytt materiell og forsøksvirksomhet overfor foreldre med minoritetsbakgrunn

Det er behov for å styrke tilbudet til foreldre med minoritetsbakgrunn. Dette innebærer også en videreføring av foreldreveiledning i flyktninge- og asylmottakene. Det vil bli igangsatt forsøksvirksomhet som kan bidra til å trygge det kunnskapsmessige og metodiske grunnlaget og dermed et mer tilgjengelig tilbud til flere.

Styrke skolens kompetanse på foreldreveiledning

Bidra til etter- og videreutdanning av lærere og kompetanseheving hos andre aktuelle yrkesgrupper

En sentral målsetting med foreldreveiledningsprogrammet er å forebygge negative samhandlingsmønstre og psykososiale vansker hos barn og unge. Skolen er en viktig arena for samhandling og sosialisering.

I denne sammenheng er departementet derfor opptatt av å styrke læreres og andre aktuelle yrkesgruppers kompetanse på foreldreveiledning. Det eksisterer allerede skolemateriell i form av videoer, temahefter og CD-rom. Formidling og videreutvikling av materiell og konferanser vil være sentrale virkemidler fremover.

Departementet vil, i samarbeid med Sosial – og helsedepartementet og brukerorganisasjonene, avholde en nasjonal ekspertkonferanse om forebyggende strategier og tiltak på området spiseforstyrrelser. Barne- og familiedepartementet vil, i samarbeid med Kirke- utdannings- og forskningsdepartementet, vil finansiere et større utviklingsprosjekt som har som mål å utvikle et internettbasert skoleprosjekt som spesielt skal fokusere på forebygging og kroppsbevissthet. Nettstedet er rettet mot ungdom i grunnskole og videregående skole og skal lanseres gjennom skoleportalen *Skolenett*. Regjeringen mener at dette prosjektet vil være et viktig virkemiddel å ta i bruk i forhold til å nå ungdom med informasjon om spiseforstyrrelser og kroppsbevissthet.

Oversikt over delmål og resultatmål for kap. 830

Delmål	Resultatmål
Styrke samliv og familien som base for barns oppvekst.	– Fortsette utviklingsarbeid for generell kvalitetsheving av samlivskurs.
Styrke foreldrerollen.	– Videreføre satsingen med tanke på å styrke farsrollen.
	– Utvikle kompetanse i arbeid med familier med store konflikter.
	– Utvikle materiell til foreldre om ungdom og homofili.
	– Utgiving av nytt materiell og forsøksvirksomhet overfor foreldre med minoritetsbakgrunn.
Styrke skolens kompetanse på foreldreveiledning.	– Bidra til etter- og videreutdanning av lærere og kompetanseheving hos andre aktuelle yrkesgrupper.

Nærmere om budsjettforslaget

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Bevilgningen må ses som en del av departementets forebyggende innsats overfor barn, ungdom og familier (jf. kap. 854 Tiltak i barne- og ungdomsvernet, kap. 857 Barne- og ungdomstiltak og kap. 841 Familievern og konfliktløsning). Videre må den ses i sammenheng med arbeidet for å styrke samlivet, og da særlig i barnefamilier.

Bevilgningen omfatter i hovedsak driftsutgifter, bl.a. til produksjon av materiell, prosjekter, metodeutvikling og konferanser.

Post 70 Tilskudd

Det vil bli bevilget midler til lokale samlivstiltak rettet mot grupper med særlige behov. Midlene fordeles av Statens ungdoms- og adopsjonskontor. Det vil også bli bevilget midler til faglig utviklingsarbeid på samlivsområdet. Posten ble foreslått fjernet i budsjettforslaget i 2001, men ble gjenopprettet i forbindelse med Revidert nasjonal budsjett 2001. Posten har endret navn fra samlivstiltak til tilskudd.

Kap. 0840 Tilskudd til krisetiltak

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2000	Saldert budsjett 2001	Forslag 2002
21	Spesielle driftsutgifter			1 700
60	Tilskudd til kommuner til krisetiltak, <i>overslagsbevilgning</i>	50 687	50 571	54 212
70	Tilskudd til voldsforebyggende tiltak m.v.			1 200
	Sum kap. 0840	50 687	50 571	57 112

Resultatrapport 2000

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St.prp. nr. 1 (1999-2000).

Redusere seksualisert vold og hjelpe ofrene

Gi øremerket tilskudd til kommunene til krisetiltak

I 2000 ble det gitt statstilskudd til 51 krisesentre, 1 krisetelefon og 16 incestsentre. 4 av tiltakene er kommunale, resten drives av frivillige, organisasjoner, stiftelser m.v. Drift av krisetiltak forutsetter kommunal medvirkning. Om lag 85 pst. av kommunene yter tilskudd til krisesentre, mens vesentlig færre kommuner bidrar til incestsentre. Størrelsen på statstilskuddet følger direkte av størrelsen på tilskudd fra kommuner og andre bidragsytere (beboerbetaling, fylkeskommune, private gaver o.l.). Om lag 90 pst. av de statlige overføringene har sitt grunnlag i kommunale driftstilskudd.

Krisesentrene gir mishandlede kvinner råd, støtte og veiledning og gir et midlertidig botilbud til mishandlede kvinner og deres barn. Bare ett krisesenter har tatt imot menn til overnatting. I 2000 overnattet i alt 4 336 personer på krisesentrene, 2 549 kvinner, 3 menn og 1 784 barn. Kvinner overnattet 45 044 døgn, menn 44 døgn og barn 34 253 døgn, til sammen var det 79 341 overnattingsdøgn på krisesentrene.

Incestsentrene gir råd, støtte og veiledning til voksne som tidligere har vært utsatt for incest, og til pårørende til incestutsatte barn. Rent unntaksvis gir incestsentre tilbud om overnatting. Statistikken for 2000 indikerer en klar økning i antall henvendelser og en viss økning i antall dagbrukere sammenlignet med 1999. Økt oppmerksomhet rundt overgrep og incest antas å ha bidratt til dette. Til sammen ble det i 2000 registrert 18 007 (15 562) henvendelser, 13 051 (9 557) fra kvinner, 638 (231) fra barn og 3 946 (2 681) fra menn. Antallet registrerte dagbrukere var 10 809 i 2000 mot 9 912 i 1999, hvorav 9 222 kvinner, 414 barn og 1 163 menn. (Noen sentre har ikke levert kjønnsoppdelt statistikk).

Det arbeides med endringer i dagens finansierungsordning for krisesentre og incestsentre bl.a. på grunnlag av kravene i økonomireglementet og ønsket om en mer forutsigbar tilskuddsordning. Det er også et ønske å få større samsvar mellom offentlig tilskudd og sentrenes aktivitet og frivillige innsats. En interdepartemental arbeidsgruppe som hadde i mandat å utrede tilskuddsordningen avsluttet sitt arbeid i 2000. Gruppen foreslo bl.a. at det startes en prosess for å innlemme krisesentrene i inntektssystemet til kommunene. I St.prp. nr. 1 (2000-2001) foreslo regjeringen at tilskuddsordningen blir videreført i tråd med gjeldende regelverk, og at de øremerkede tilskuddene skulle innlemmes i inntektssystemet fra 2004.

Bidra til handlingsplan for bekjempelse av vold i hjemmet

Handlingsplanen *Vold mot kvinner* ble lagt fram i november 1999. Planen har ligget til grunn for samarbeidet mellom Barne- og familiedepartementet, Justisdepartementet og Sosial- og helsedepartementet i arbeidet for å redusere overgrep. Justisdepartementet har ansatt en egen koordinator for implementering av planen og for å koordinere samarbeidet mellom departementene. Planen ble fremmet som en tre-års plan. Enkelte av prosjektene vil strekke seg lenger ut i tid.

Tilstandsvurdering

Formålet med bevilgningen til krisetiltak i kommunene er å sikre dem som er utsatt for fysisk mishandling og/eller seksuelle overgrep beskyttelse, bistand og midlertidig opphold i en krisesituasjon. Målgruppen er først og fremst kvinner, selv om ett krisesenter og noen incestsentre også gir tilbud til menn. Ett incestsenter retter seg spesielt mot mannlige brukere fra hele landet.

Vold og overgrep i hjemmet og voldtekt er et problemområde der kvinners og menns ulike kjønnsroller har stor betydning både for årsaksforståelse og utforming av virkemidler. Det er i overveiende grad kvinner som er ofre for slik vold, mens det i de fleste tilfeller er menn som utøver volden. Vold i hjemmet karakteriseres av at den gjentas over tid og at gjerningspersonen står offeret nært.

Barn som utsettes for eller er vitne til seksuelle overgrep og vold i hjemmet er særlig sårbare. Påvirkningen kan gi ulike utslag for gutter og jenter. Gutter har oftere enn jenter tendens til å utvikle voldelig atferd i voksen alder. Jentene går i større grad inn i en offerrolle, noe som gir økt risiko for å bli utsatt for vold. Mange barn som er vitner til og/eller utsatt for vold i oppvekstfamilien kommer i kontakt med krisesentrene. Utvikling av tilbud og kvalitet på krisesentrene må derfor alltid ta hensyn til barns behov. Spesielle tiltak for utsatte barn og unge finansieres over kap. 854 Tiltak i barne- og ungdomsvernet og kap. 857 Barne- og ungdomstiltak.

Noen kvinner som kommer til Norge i forbindelse med forhold til norske menn eller som resultat av menneskehandel, er ofre for seksuell utnyttelse og andre overgrep. I en del av disse tilfellene medfører deres status, for eksempel manglende oppholdstillatelse, at de har ennå dårligere tilgang til beskyttelse og hjelp enn andre kvinner

som er utsatt for overgrep. Menneskehandel, med formålet seksuell utnyttelse, er et problem som øker med globalisering og moderne teknologi. Norge, som de øvrige europeiske landene, berøres i økende grad av dette. Noen krisesentre har bistått kvinner i en slik situasjon, og det er viktig å sikre at også disse ofrene får hjelp.

De om lag 50 krisesentrene i landet gir i første rekke et tilbud om midlertidig bosted samt råd og veiledning til kvinner og deres barn som er i en krisesituasjon på grunn av vold. I tillegg driver sentrene forebyggende arbeid og informasjonsarbeid – også rettet mot det offentlige hjelpeapparatet. Sentrene skal i første rekke være et supplement til det offentlige hjelpeapparatet, og dekker behov hos brukerne som er dårlig dekket innenfor det øvrige offentlige tilbudet. Likevel er det slik at verken krisesentrene eller det øvrige hjelpeapparatet gir kvinnene tilstrekkelig hjelp til å håndtere psykososiale problemer som følge av mishandlingen. Det er i tillegg store variasjoner i kvalitet og innhold på det tilbudet krisesentrene tilbyr (NIBR-rapport 1-2001; *Den gode vilje*).

På krisesentrene i de store byene er det nå en overvekt av beboere med innvandrerbakgrunn, og disse bor ofte på krisesenteret over lengre tid. Årsakene til dette er sammensatte, men viktige årsaker kan være mangel på nettverk utenfor familien og svak tilknytning til yrkeslivet for disse kvinnene. Det er viktig at utvikling av tilbud også imøtekommer denne gruppens behov.

De siste årene har det vært små endringer i antall overnattingsdøgn ved krisesentrene, mens det kan se ut som om det er en utvikling i retning av en økning i antall dagbrukere og telefonhenvendelser.

Fortsatt mangler det incestsentre i seks av landets fylker (Nordland, Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane, Aust-Agder, Oppland og Østfold). Oslo og Hedmark har to sentre, mens 11 fylker har ett. Det er stor forskjell på størrelsen på incestsentrene og på de tilbudene som gis.

Det er svakheter ved den nåværende tilskuddsordningen. Den tar ikke utgangspunkt i hva det reelt sett koster å drive et krisetiltak. Økonomien til det enkelte krisetiltak er avhengig av det nivå som kommunen(e) bestemmer gjennom sitt tilskudd. Den økonomiske forutsigbarheten er liten, både for krisetiltakene og staten. Mange krisesentre bruker mye av sin tid på å sikre finansiering fra år til år. Det er også forskjeller i finansiering og i arbeids- og kompetanseområdene for krisesentrene og incestsentrene, mens tilskuddsordningen er lik. Det er behov for å komme frem

til en finansieringsmodell som bl.a. tar større hensyn til brukernes behov.

Departementet vil se nærmere på hvordan det forebyggende arbeidet kan styrkes. I tillegg til å gi barn som vokser opp med vold bedre muligheter for å bearbeide slike erfaringer, er det behov for å videreutvikle tilbud rettet mot menn med volds- og aggresjonsrelaterte problemer. Det kan se ut som om krise- og rådgivningstjenester rettet mot menn kan være viktige tiltak i forhold til å bidra til å forebygge vold i familien. Se nærmere omtale under kap. 846.

Bevilgningene til krisetiltak kan betraktes som et særtiltak rettet mot kvinners problemer som følge av uønskede virkninger av kjønnes roller og relasjonene i familie og parforhold. Den tidligere nevnte NIBR-rapporten om mishandlede kvinners hjelpebehov konkluderer med at familievernet er en tjeneste som i liten grad har adekvate tilnærmingmåter i forhold til voldsproblematikk. Det er på denne bakgrunn behov for å se helhetlig på tiltak rettet mot problemer i samliv og familie, jf. kap. 830 og kap. 841.

Mål og strategier

For 2002 prioriteres følgende mål:

Opprettholde og styrke tilgjengelige krisetiltak for mishandlede og incestutsatte

Videreføre de øremerkede tilskuddene til kommunene til krisetiltak

Regjeringen vil arbeide for å sikre drift av krisetiltak og legge grunnlag for utvikling av dem, slik at kvinner som utsettes for voldtekt, vold og overgrep i hjemmet, og incestutsatte kvinner og menn har trygghet for at de kan få hjelp dersom de trenger det. Situasjonen for voldsutsatte barn og krisetiltakenes plass i tilbudet til dem skal gis særlig oppmerksomhet. Det øremerkede tilskuddet til krisetiltak videreføres i 2002.

Regjeringen oppnevnte Kvinnevoldsutvalget i august 2001. Utvalget vil bl.a. se på krisetiltakene i en helhetlig sammenheng. Se nærmere omtale under Justisdepartementets St.prp. nr. 1.

Forberede innlemming i inntektssystemet fra 2004

Kommuner og fylkeskommuner må vurdere behovet for og utformingen av krisetiltak i lys av de samlede planene på helse- og sosialsektoren og lokale forhold for øvrig. Formålet med innlem-

ming i inntektssystemet fra 2004 er å gi kommunene større muligheter for selvstendige prioriteringer og valg. I forberedelsene med å innlemme tilskudd til krisetiltak i inntektssystemet, vil regjeringen legge vekt på eksisterende forskning og rapporter, som grunnlag for å sikre tilgjengelige krisetiltak og gi beskyttelse og bistand for ofre for fysisk mishandling og/eller seksuelle overgrep.

Det er behov for en gjennomgang av krisesentrene vurdert i sammenheng med samfunnets samlede innsats og ressurser til bistand og beskyttelse for voldsofre. Sentrale spørsmål er en videreutvikling av kvaliteten på tjenestene krisesentrene tilbyr, bedre oppfølging av barna, kompetanseutvikling og tilrettelegging for nye brukergrupper med andre hjelpebehov. Virkemidler for å sikre gode og tilgjengelige krisetiltak, for eksempel hvorvidt det skal utformes en egen lovgivning, må vurderes. Dette gjelder også hvordan en kan få til en mer systematisk tilpassing mellom kostnadsnivå og behov.

Styrke det forebyggende arbeidet

Styrket kvalitet på krisesentrene, herunder de samlede tiltakene for barn

På bakgrunn av NIBR-rapport 1-2001; *Den gode vilje* vil Kvinnevoldsutvalget også se nærmere på

om kvaliteten på de tjenester som tilbys på krisesentrene kan forbedres, også for barna, herunder om hjelpeapparatets samlede innsats kan bli bedre. Departementet vil arbeide særlig med sikte på å bedre barn og unges situasjon. Se også kap. 854 Tiltak i barne- og ungdomsvernet.

Bidra i regjeringens samlede innsats for å forhindre seksualisert vold

Barne- og familiedepartementet vil sammen med Justisdepartementet og Sosial- og helsedepartementet følge opp *Handlingsplanen mot vold mot kvinner*. Departementet vil også vurdere tiltak som retter seg inn mot overgripere, og andre tiltak for å samordne og styrke det forebyggende arbeidet. Også dette er først og fremst et kommunalt ansvar som må innpasses i kommunenes samlede planer på helse- og sosialsektoren, og støtte til slike tiltak forutsetter vanligvis kommunal/fylkeskommunal medvirkning. Arbeidet må også knyttes opp mot Kvinnevoldsutvalget som vil se på den samlede innsats for å forebygge vold, herunder behandlingstilbud til voldelige menn.

Oversikt over delmål og resultatmål for kap. 840

Delmål	Resultatmål
Opprettholde og styrke tilgjengelige krisetiltak for mishandlede og incestutsatte.	– Videreføre de øremerkede tilskuddene til kommunene til krisetiltak.
	– Forberede innlemming i inntektssystemet fra 2004.
Styrke det forebyggende arbeidet.	– Styrket kvalitet på krisesentrene, herunder de samlede tiltakene for barn.
	– Bidra i regjeringens samlede innsats for å forhindre seksualisert vold.

Nærmere om budsjettforslaget

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Bevilgningen vil bl.a. bli nyttet til å finansiere tiltak for å følge opp *Handlingsplanen mot vold mot kvinner* og til andre voldsforebyggende tiltak.

Også informasjonsmateriell vil bli finansiert over denne posten. Posten er nyopprettet. Slike utgifter ble tidligere finansiert over kap. 846. Når det gjelder midler til forskning, vises det forøvrig til kap. 846.

Post 60 Tilskudd til kommuner til krisetiltak, overslagsbevilgning*Målsetting*

Bevilgningen skal dekke tilskudd til krisetiltak for mishandlede og incestutsatte. Tiltakene omfatter krisesentrene, inkludert en krisetelefon, og støtte-sentre mot incest.

Tildelingskriterier

Statstilskudd til krisetiltak er en øremerket tilskuddsordning, og utgjør 50 pst. av de samlede budsjetterte driftsutgifter. Finansieringen av krisetiltakene er delt mellom staten, kommunen(e) og i noen grad andre bidragsytere. Statlig tilskudd forutsetter kommunal medvirkning og at (verts)kommunen godkjenner budsjettet, som skal være i balanse. Dersom faktiske utgifter til krisetiltaket foregående år viser seg å være lavere enn budsjettert, skal overskuddet avregnes mot neste års budsjett.

Oppfølging og kontroll

Det blir hvert år utarbeidet egne retningslinjer for statstilskudd til krisetiltak. Tilskuddsordningen forvaltes av fylkesmennene, som gjennom årlige tildelingsbrev gis overordnede mål og resultatkrav på området. Embetene skal ved søknadsbehandling bl.a. kontrollere:

- krisetiltakets regnskap for foregående år (revisorbekreftet),

- at krisetiltakets budsjett er godkjent av kommunene og er i balanse, inkl. at evt. overskudd fra foregående år er avregnet og
- at det foreligger vedtak om størrelsen på det kommunale tilskuddet.

Rapport 2000

Krisetiltakene avgir årsrapport og statistikk for virksomheten, jf. omtale under Resultatrapport 2000.

Budsjettforslag for 2002

Tilskudd til krisetiltak omfattes av forsøksordningen med rammefinansiering av øremerkede tilskudd i 20 kommuner, som ble satt i gang 1. januar 2000. Krisetiltakets vertskommune er tilskuddsmottaker av hele statstilskuddet til det/de krisesentrene den er vertskommune for. Det er tre vertskommuner – Stavanger, Tønsberg og Lillehammer – blant de 20 forsøkskommunene. Tilskuddet til disse kommunene utgjør 4,958 mill kroner og vil bli bevilget over Kommunal- og regionaldepartementets budsjett.

Post 70 Tilskudd til voldsforebyggende tiltak m.v

Posten vil bli nyttet til å finansiere Kompetansesenter for voldsofferarbeid sammen med Justisdepartementet og Sosial- og helsedepartementet. I noen grad vil den også bli nyttet til tilskudd til tiltak og prosjekter i regi av frivillige organisasjoner og andre, og til tilskudd til driftsutgifter for forsøks- og utviklingstiltak. Posten er nyopprettet. Slike utgifter ble tidligere finansiert over kap. 846.

Kap. 0841 Familievern og konfliktløsning

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2000	Saldert budsjett 2001	Forslag 2002
21	Spesielle driftsutgifter	10 105	8 000	13 530
60	Tilskudd til familievernkontorer	123 917		
70	Utviklings – og opplysningsarbeid m.v	1 600	2 613	7 191
	Sum kap. 0841	135 622	10 613	20 721

Resultatrapport 2000

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St.prp. nr. 1 (1999-2000).

Et effektivt familievern med høy faglig kvalitet, tilpasset brukernes behov

Styrke fagutviklingen

Arbeidet med å få til en mer samlet og systematisk kompetanseutvikling i familievernet ble videreført i 2000. Det ble satt i gang et utredningsprosjekt med sikte på å utarbeide en plan for kompetansetiltak for hele familievern tjenesten. Prosjektets mandat omfattet også foreldremekling, samlivstiltak og foreldreveiledning. Prosjektet ble gjennomført i samarbeid med fylkeskommunene, fylkesmennene og familievernorganisasjonene.

Det ble også i 2000 gitt driftsstøtte til de to familievernorganisasjonene Kirkens Familievern og Offentlige Familievernkontorers Organisasjon. Organisasjonene gjennomførte flere faglige tiltak, bl. a. et seminar om tvangsgifte.

Et viktig faglig tiltak var verdenskongressen for familierapi som ble holdt i Oslo i juni 2000. Familievernet deltok aktivt i arrangementet. Departementet gav økonomisk støtte til kongressen.

Videreføre de øremerkede tilskuddene til fylkeskommunene

Det øremerkede tilskuddet til drift av familievernkontorene ble videreført. Bevilgningen ble vedtatt økt med 2 mill. kroner. Disse midlene ble fordelt med sikte på å styrke kontorer som hadde rapportert om stor pågang og lang ventetid for klientene. Bevilgningen ble delt mellom Hordaland, Rogaland og Sør-Trøndelag fylkeskommuner, primært for å bedre tilgjengeligheten til familievernkontorene i Bergen, Stavanger og Trondheim.

I statsbudsjettet ble det signalisert at departementet ville vurdere å innlemme det øremerkede tilskuddet i inntektssystemet for fylkeskommunene. Dette skjedde fra 2001.

Etablere offentlig statistikk i samarbeid med SSB

Som en del av arbeidet med å etablere en offisiell statistikk for familievernet ble det utviklet nye statistikk skjemaer til bruk ved familievernkontorene. Det ble imidlertid avklart at lov om familievernkontorer ikke gav tilstrekkelig hjemmel for utlevering av opplysninger sammen med personnummer til bruk for statistikk. Departementet satte derfor i gang arbeidet med å fremme et lovendringsforslag for å sikre muligheten til å innhente opplysninger for dette formål.

Det ble utviklet et dataprogram for journalføring som ble tilbudt familievernkontorene. Journalføringen utgjør samtidig basis for statistikkopplysninger. Programmet er tatt i bruk av ca. 40 kontorer.

Sikre barns situasjon etter samlivsbrudd mellom foreldrene best mulig

Et tilgjengelig meklingsapparat

Meklingsapparatet er fylkesvis tilpasset slik at det skal være geografisk tilgjengelig for alle uten vesentlig ventetid, og partene skal kunne velge meklingsinstans. Det er en viss adgang for partene til å få dekket reiseutgifter på steder i landet hvor det er lang reisevei til nærmeste mekler.

I 2000 ble det utført 12 773 meklinger. Dette er om lag 1 145 flere meklinger enn året før. 70 pst. av meklingene var i forbindelse med separasjon og skilsmisse. 40 pst. var meklinger forut for barnefordelingssaker hos fylkesmannen eller retten.

Familievernet utgjør grunnstammen i meklingsapparatet. I tillegg har fylkesmennene oppnevnt prester, ansatte ved sosial- og helseinstitusjoner, advokater og psykologer som meklere. Familievernet utførte i 2000 7 386 meklinger på landsbasis. Her er det en fylkesvis variasjon fra 96 pst. til 34 pst. Hver meklings sak tar gjennomsnittlig ca 2 timer.

I 23 pst. av sakene fikk partene time den samme uken som de bestilte meklings sak. Meklingsinstansene forsøker å tilby partene meklings sak i løpet av tre uker. (At 26 pst. måtte vente mer enn 3 uker, skyldtes at det ikke passet for partene å møte til den timen de ble tilbudt.) I en del tilfeller vil også stor pågang ved familievernkontorene medføre lengre ventetid. Av familievernkontorenes samlede kapasitet ble omlag 8 pst. brukt til meklings sak i 2000. Det er til dels store variasjoner mellom fylkene og også mellom kontorene.

Det er gitt midler til opplæring av nye meklere og faglig oppfølging av allerede oppnevnte meklere, for å sikre et godt kvalifisert meklingsapparat.

Kontinuerlig opplæring av meklingskorps i fylkene

Meklings sak er videreført på samme kvalitative nivå som hittil. Viktige oppgaver er opplæring av nye meklere og faglig oppfølging av meklere som allerede er oppnevnt. Fylkesmannsembetene arrangerer fylkesvis minst én faglig samling for meklerne i året.

Følge opp NOU 1998:17 om endringer i barneloven angående saksbehandlingsregler mv. i barnefordelingssaker.

Departementet arbeider med å følge opp NOU 1998:17 *Barnefordelingssaker – avgjørelsesorgan, saksbehandlingsregler og delt bosted*. I innstillingen mente utvalgets flertall at det ikke vil være noe vunnet ved å opprette en særdomstol, og at de særlige hensyn som gjør seg gjeldende i barnefordelingssakene kan ivaretas like godt – eller bedre – av de alminnelige domstolene. Utvalget foreslo vesentlige endringer i saksbehandlingsreglene for disse sakene, og gikk videre inn for betydelige endringer i meklingsordningen. Utvalgets forslag behandles i departementet sammen med øvrige endringer som vurderes fremmet i barneloven.

Forbedre meklingsordningen

Departementets oppfølging av Møreforsknings rapport med evaluering av meklingsordningen må sees i sammenheng med de forslag som er fremmet i NOU 1998:17 *Barnefordelingssaker – avgjørelsesorgan, saksbehandlingsregler og delt bosted*.

Mer likestilt omsorg og foreldreskap

Legge fram Ot. prp. om endringer i barnebidragsregelverket, og forberede iverksettelsen av eventuelle endringer

Regjeringen la fram nye forslag til endringer i barneloven, forskotteringsloven m.v. om endringer i barnebidragsregelverket i mars 2001. Den nye ordningen om fastsettelse av barnebidrag bygger på en modell som tar utgangspunkt i hva et barn koster, og kostnadene fordeles forholdsmessig mellom foreldrene etter inntekt.

Høy rettssikkerhet ved forvaltningens behandling av saker på familierettens område

Tydeliggjøre krav i tildelingsbrevene til fylkesmennene og Rikstrygdeverket

I tildelingsbrevet til Rikstrygdeverket (RTV) ble det stilt resultatkrav om normtid ved fastsettelse av barnebidragssaker. I minst 70 pst. av sakene skal det fattes vedtak innen 2 måneder. Tall fra RTV viser at 76,4 pst. av sakene om fastsettelse og endring av barnebidrag ble fattet innen 2 måneder. Resultatkrav på familierettens område ble tatt opp i tildelingsbrevet til fylkesmennene.

Tilstandsvurdering

Kapasiteten i familievernet er økt etter at fylkeskommunene har integrert tjenesten i sin planlegging. Det er lagt til rette for bedre tilbud til brukerne, dels gjennom utekontor-dager og dels gjennom nyetableringer. Oppland fylkeskommune har etablert et nytt kontor i Lillehammer, og planer om nye kontorer foreligger også i Hordaland, Rogaland og Østfold. Presset på familievernet er imidlertid stort, særlig i de store byene. Det er derfor fortsatt behov for å styrke tjenesten.

Det statlige driftstilskuddet til familievernet er for 2001 innlemmet i det fylkeskommunale rammetilskuddet. Fylkene står dermed friere til å disponere midlene.

Arbeidet ved familievernkontorene er fortsatt konsentrert rundt parforhold, men foreldresamarbeid utgjør en større del av oppgavene enn tidligere. Barna har fått større oppmerksomhet og er blitt et viktig tema i rådgivning og behandling.

Familievernkontorene opplever at nye grupper oppsøker dem og det arbeides for å tilrettelegge tilbud for disse gruppene og utvikle nye arbeidsmetoder. Bl.a. står familievernet overfor store utfordringer når det gjelder familier med barn med atferdsproblemer, familier med barn med funksjonshemminger og familier med minoritetsbakgrunn.

På bakgrunn av disse utfordringene er det viktig å legge til rette for kompetanseutvikling og utvikle samarbeidet med andre tjenestetilbud i fylkeskommunen.

Arbeidet med forslag til plan for *Kompetansetiltak i familievernet* er slutført i departementet, og familievernkontorene, fylkeskommunene og fylkesmennene har fått planen til vurdering. Planen omfatter en rekke tiltak som bl.a. også tar sikte på å utvikle kompetanse i forhold til de nye utfordringene som møter familievernet.

Det er etablert en offisiell statistikk for familievernet i regi av Statistisk Sentralbyrå fom. 2001. Statistikken bygger på registrering av opplysninger ved familievernkontorene. Spørsmålet om bruk av personnummer i statistikken er avklart i og med Stortingets vedtak av endringer i Lov om familievernkontorer våren 2001. Ifølge vedtaket skal ikke personnummer knyttes til de statistiske opplysningene når disse utleveres til SSB. Statistikken omfatter for øvrig en rekke nye opplysninger som vil gi en bedre dokumentasjon og informasjon om virksomheten ved familievernkontorene. Familievernstatistikken tilpasses KOSTRA og vil inngå som en del av rapporteringen fra kommunene til staten.

Det databaserte journalprogrammet til bruk ved familievernkontorene som ble innført fra 2000, er nå videreutviklet. En ny versjon av programmet tas i bruk høsten 2001.

Samlivsbrudd mellom foreldre berører svært mange mindreårige barn. Antall ekteskap oppløst ved skilsmisse i 1999 var ca. 9 000, og i noe over halvparten av disse ekteskapene var det barn under 18 år. I tillegg kommer samlivsbrudd mellom samboere. For nærmere omtale av familiestatistikk vises det til kap. 846.

Barnebidrag som forvaltes gjennom trygdeetaten øker. I desember 2000 var det 127 400 bidragspliktige som Trygdeetatens innkrevingssentral skulle kreve inn bidrag fra, mot 126 400 i 1999. Ca. 180 000 barn er inne i det offentlige barnebidragssystemet. I tillegg kommer bidrag til barn der foreldrene selv har avtalt og betaler bidrag, anslagsvis 10 pst. av alle bidragssaker. For nærmere omtale av gjeld og innkreving i bidragssakene vises til St.prp. 1 for Sosial- og helsedepartementet.

Mål og strategier

For 2002 prioriteres følgende mål:

Et faglig styrket familievern i samarbeid med andre tjenester

Iverksette plan om kompetanseutvikling i familievernet

Det vil bli gjennomført faglige tiltak i samsvar med kompetanseplanen for familievernet som ble ferdigstilt høsten 2001. Planen omfatter bl.a. utvikling av videre- og etterutdanning i forhold til tjenestens faglige behov, og økt kompetanse på familievernets rolle når det gjelder å forebygge problematferd hos barn og unge. En målsetting er effektiv spredning av kompetanse og en mer systematisk faglig utvikling av tjenesten. Det tas sikte på å opprette et Faglig råd som skal bistå departementet, fylkeskommunen og tjenesten for øvrig med iverksetting av kompetansetiltakene.

Driftsstøtte til de to organisasjonene for familievernet, Kirkens Familievern og Offentlige Familievernkontorers Organisasjon, vil bli videreført i 2002.

Tiltak for samarbeid med andre tjenester

Som et ledd i arbeidet med å skape et helhetlig forebyggende tilbud til foreldre og barn vil det bli satset på å øke familievernets kompetanse på og samarbeid med andre offentlige tjenester, både fylkeskommunale og kommunale, samt frivillig sektor. Dette gjelder bl.a. helsestasjoner, barnevern, barnehager, foreldreveiledningstiltak og samlivstiltak.

Som et resultat av at nye grupper oppsøker familievernkontorene er det særlig viktig å bruke kompetansen som andre tjenester innehar. På den måten vil familievernet selv stå bedre rustet til å ta i mot disse gruppene. Spesielt gjelder dette familier med barn med funksjonshemminger, familier med minoritetsbakgrunn og homofile familier.

Det vil også bli satset på å gi familievernet økt kompetanse i forhold til egen utadrettet forebyggende opplysningsvirksomhet.

I forbindelse med sykehusreformen og overføring av spesialisttjenester til staten fra 1. januar 2002, utreder regjeringen for tiden den fremtidige forvaltningen av familievernet. En vil bl.a. vurdere om ansvaret for familievernet fortsatt skal ligge i fylkeskommunene eller overføres til kommunene eller staten. Et viktig hensyn vil være familievernets tilknytning til og samarbeid med barneverntjenesten den psykiatriske helsetjenesten og deler av rusomsorgen.

God dokumentasjon og informasjon om virksomheten i familievernet

Dokumentasjon av den samlede virksomhet som er knyttet til familievernet skal videreutvikles. Gjennom statistikken fra Statistisk sentralbyrå vil dokumentasjonen bli systematisert og lettere tilgjengelig både for offentlig forvaltning og i forskningsøyemed. Registreringen av personnummer fjernes når dataene overføres til SSB, som følge av Stortingets vedtak, jf. omtalen under Tilstandsvurdering.

Den nye statistikken kan gi grunnlag for mere kunnskap om familievernets virksomhet, problemområder og nye utfordringer. Departementet håper at dette kan stimulere bl.a. til utviklingstiltak og forskning. Departementet ser også behovet for å øke informasjon om familievernets virksomhet både innad i tjenesten og utad i forhold til samarbeidsinstanser og publikum. Det vil bli arbeidet aktivt med informasjon som skal sees i sammenheng med tiltakene i kompetanseplanen.

Styrke familievern for spesielt utsatte familier

Utvide tilbudet til foreldre med funksjonshemmede barn

Familier med funksjonshemmede barn står ofte overfor store utfordringer også på den private arena. Slitasjen på samlivet kan bli stor og det er viktig at de offentlige tilbudene retter fokus på den samlede omsorgssituasjonen og da også støtte knyttet til samlivsproblemer.

Sosial- og helsedepartementet og Barne- og familiedepartementet vil etablere et permanent tilbud til foreldre med funksjonshemmede barn. Modum Bads Samlivssenter har opparbeidet kunnskap på området gjennom et toårig prosjekt i regi av *Handlingsplanen for funksjonshemmede*. Departementet har fått overført midler fra Sosial- og helsedepartementet til å videreføre og utvide tilbudet til foreldre med funksjonshemmede barn. Midlene skal både dekke oppgaver tillagt Modum Bads Samlivssenter og styrke familievern. Målet er å kunne gi et landsdekkende tilbud som er forankret ved utvalgte familievernkontorer.

Et tilgjengelig og kvalitetsmessig godt meklingsapparat

Departementet har satt som mål at det som hovedregel ikke skal være mer enn 3 ukers ventetid for å komme til meklingsapparatet skal være så godt utbygd at foreldrene skal ha tilbud om meklingsapparat innenfor 2 timers reisevei fra siste felles bopel. Mekling må videreføres på minst samme kvalitative nivå som hittil. Viktige oppgaver er opplæring av nye meklere og faglig oppfølging av meklere som allerede er oppnevnt.

En annen viktig oppgave er å utvikle metoder for rådgivning og støtte til familier med store konflikter, særlig i forbindelse med skilsmisse.

Sikre barna god kontakt med begge foreldre etter samlivsbrudd

Det er en målsetting at foreldrene skal oppmuntres til løsninger som sikrer best mulig kontakt mellom barnet og begge foreldrene når disse ikke bor sammen. Det er ønskelig med et regelverk som stimulerer foreldre til i fellesskap å ivareta omsorgen for sitt barn på best mulig måte for barnet. Departementet utreder hvordan lovverket kan forbedres for å oppnå denne målsettingen, bl.a. ved å vurdere endringer i barneloven om foreldreansvar med mer, meklingsordningen og saksbehandlingsregler ved domstolsbehandling av barnefordelingssaker. Det tas sikte å legge fram forslag til lovendringer i barneloven og evt. annet lovverk på disse områdene.

Et tidsriktig barnebidragsregelverk

Nytt regelverk for offentlig fastsettelse av barnebidrag ble vedtatt av Stortinget i 2001. Regelverket vil først kunne tre i kraft i år 2003 da trygdeetaten trenger tid til å utvikle nytt EDB-verktøy, omregne bidragsforskott, utarbeide rundskriv, blanketter, informasjonsmateriell samt opplæring av saksbehandlere. Midler til styrking av driftsbudsjettet til trygdeetaten for å forberede iverksettelsen av nytt bidragsregelverk vil bli foreslått over kap. 2600 i Sosial- og helsedepartementets budsjettproposisjon.

Oversikt over delmål og resultatmål for kap. 841

Delmål	Resultatmål
Et faglig styrket familievern i samarbeid med andre tjenester.	– Iverksette plan om kompetanseutvikling i familievern. – Tiltak for samarbeid med andre tjenester. – God dokumentasjon og informasjon om virksomheten i familievern.
Styrke familievern for spesielt utsatte familier.	– Utvide tilbudet til foreldre med funksjonshemmede barn.

Delmål	Resultatmål
Et tilgjengelig og kvalitetsmessig godt meklingsapparat.	– Tilbud om mekling innenfor 2 timers reiseavstand og ventetid som ikke overstiger 3 uker. – Kontinuerlig opplæring av meklingskorpset i fylkene.
Sikre barna god kontakt med begge foreldre etter samlivsbrudd.	– Legge frem endringer i barneloven.
Et tidsriktig barnebidragsregelverk.	– Videreføre arbeidet med iverksettelse av nytt bidragsregelverk.

Nærmere om budsjettforslaget

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Posten omfatter godtgjøring til meklingsinstanser utenom familievernnet, herunder reiseutgifter i særlige tilfeller og utgifter til tolk når slike utgifter ikke faller inn under refusjonsordningen for tolketjeneste. Godtgjøring til meklere utenom familievernnet gis etter tilsvarende satser som for fri retts hjelp, per 1. juli 2001 kr. 700 per time for inntil 4 timers mekling. Posten omfatter også midler til opplæring av meklingskorpset i fylkene.

Budsjettforslag 2002

Posten er øket med 5,5 mill. kroner i forhold til Saldert budsjett 2001.

Bevilgningen er styrket både fordi antall meklinger og salærsatsene har økt. Også utgiftene til tolking har økt fordi flere har behov for tolk. Det er dessuten et større behov for opplæring av meklingskorpset, informasjon og veiledning i meklingssituasjonen, bl.a. sett i forhold til endringer i barneloven om reiseutgifter og ny barnebidragsordning.

Post 70 Utviklings- og opplysningsarbeid m.v.

Målsetting

Formålet med posten er å bidra til å styrke kompetansen og stimulere til fagutvikling i familievernnet samt øke kunnskapen om familievernnet.

Tildelingskriterier

Posten skal dekke kostnader knyttet til kompetanseplanen for familievernnet, til opplysningsarbeid, kunnskapsformidling og faglig utvikling i forhold til konfliktløsning i familier. Posten vil også bli benyttet til fagkonferanser og andre tiltak som fremmer utviklingen av familievernnet.

Oppfølging og kontroll

Departementet initierer tiltak, mottar evt. søknader og krever regnskap og rapport fra tiltakene

Budsjettforslag 2002

Posten er styrket med 4,5 mill. kroner knyttet til arbeidet med å styrke tilbudet til foreldre med barn med funksjonshemninger. Midlene er overført fra Sosial- og helsedepartementet.

Kap. 0844 Kontantstøtte

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2000	Saldert bud- sjett 2001	Forslag 2002
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 846, post 50</i>	5 252	3 784	2 278
70	Tilskudd, <i>overslagsbevilgning, kan nyttes under kap. 856, post 60</i>	3 016 645	2 820 914	2 612 914
	Sum kap. 0844	3 021 897	2 824 698	2 615 192

Resultatrapport 2000

Rapporteringen bygger resultatmålene som ble presentert i St.prp. nr. 1 (1999-2000).

Større frihet for småbarnsforeldre ved valg av omsorgsform for barna

Øke kontantstøttesatsene fra 1.1.2000

Under behandlingen av statsbudsjettet for 2000 vedtok Stortinget å øke satsen for full kontantstøtte til 36 000 kroner, dvs. samme beløp som i 1998.

Om lag 75 pst. av barna i aldersgruppen 1-3 år mottok kontantstøtte i 1999 og i 2000. I 2000 mottok gjennomsnittlig 91 214 barn (76,6 pst.) barn kontantstøtte. Det er en større andel av ettåringene enn av toåringene som mottar kontantstøtte – gjennomsnittlig 81,5 pst. av ettåringene og 71,7 pst. av toåringene. De fleste som mottar kontantstøtte får full støtte. Statistikken for 2000 viser at dette gjelder om lag 85,6 pst. av kontantstøttebarna, mens tilsvarende andel i 1999 var 87,2 pst., dvs. at det i 2000 er litt flere som kombinerer deltidsplass i barnehage med delvis kontantstøtte. Det er mer vanlig å motta delvis kontantstøtte for toåringene enn for ettåringene. I gjennomsnitt fikk om lag 1/5 av toåringene som mottok kontantstøtte i 2000, delvis støtte. Blant ettåringene var det under 10 pst. som hadde delvis støtte.

Evaluerer kontantstøtteordningen

Sikre kunnskap om konsekvenser for barnetilsyn, yrkesdeltakelse, likestilling, utsatte barn mv.

Det er i perioden 1998-2001 gjennomført en bred evaluering av kontantstøtteordningen, der blant andre Statistisk sentralbyrå og Norges forskningsråd har vært sentrale. Statistisk sentralbyrå har gjennomført to spørreundersøkelser til småbarnsforeldre, og Norges forskningsråd har koordinert et evalueringsprogram som har sett på konsekvenser for arbeidsmarkedet, barnehagesektoren, utsatte barn og likestilling. I midten av februar 2001 mottok departementet en oppsummerende samlerapport fra Norges forskningsråd. På bakgrunn av evalueringsresultatene la departementet våren 2001 fram en stortingsmelding, St.meld. nr. 43 (2000-2001) *Om evaluering av kontantstøtten*.

I henhold til evalueringsprosjektene har ikke kontantstøtten ført til store endringer. Om lag to tredjedeler av kontantstøttebarna ble våren 1999 i

hovedsak passet av foreldrene. Sammenlignet med året før ble ettåringene passet gjennomsnittlig 2,3 timer mer per uke av foreldrene og toåringene 2,5 timer mer. Det var også en liten økning i andelen ettåringer som ble passet av dagmamma. Kontantstøtten har ført til en reduksjon i arbeidstilbudet for mødre med ett- og toåring. Reduksjonen har først og fremst kommet i form av at flere har redusert den ukentlige arbeidstiden, gjennomsnittlig med 1,5 timer per uke. Mødre som i utgangspunktet hadde lengst arbeidstid reduserte arbeidstiden i størst grad. Fedre har ikke redusert sin arbeidstid. Kontantstøtten kan dermed ikke sies å ha ført til økt likestilling når det gjelder tid med egne barn.

Det har blitt noe færre småbarn i barnehagene. Små private familiebarnehager som er blitt nedlagt, er ikke blitt erstattet med nye i like stor utstrekning som tidligere år. En har sett et temposkifte i barnehageutbyggingen med redusert vekst, jf. omtale av utbygging av barnehager under kap. 856.

Når det gjelder konsekvenser for utsatte barn, er barnehage fremdeles et sentralt tiltak i det forebyggende barnevernsarbeidet. Det er heller ingen grunn til å tro at barn med funksjonshemninger i mindre grad enn tidligere benytter barnehageplass. Det later til at kontantstøtten har ført til en svak nedgang i etterspørsel etter barnehageplass for barn med minoritetsbakgrunn. Kontantstøtten synes å ha hatt en økonomisk utjevnenende effekt. Når det gjelder foreldrenes syn på kontantstøtteordningen, så har ordningen slik den er utformet i dag, forholdsvis liten oppslutning. De fleste foreldre synes å ønske velferdsordninger som gir mer tid til barna, men foretrekker utvidet fødselspermisjon.

Tilstandsvurdering

94 945 barn, 79,1 pst. av barna i aldersgruppen, mottok kontantstøtte ved utgangen av juni 2001. Dette er om lag 100 flere barn enn på samme tidspunkt året før. Andel ett- og toåring med støtte var henholdsvis 84,5 pst. og 73,5 pst. I juni 2000 var andel ettåringer med kontantstøtte 84,9 pst. og andel toåring 74,4 pst. Det er ingen endring i bruk av kontantstøtte kombinert med deltidsopphold i barnehage i forhold til samme tidspunkt i 2000. Ved utgangen av juni 2001 mottok 88,1 pst. av barna med kontantstøtte full støtte, herav 93,5 pst. av ettåringene og 81,7 pst. av toåringene.

I forbindelse med behandlingen av stortingsmeldingen om barnehager våren 2000 vedtok

Stortinget en anmodning til regjeringen om å sette i gang forsøk med trygdemodellen i inntil tre kommuner. Trygdemodellen går ut på at alle foreldre med barn i alderen 1 til 3 år får utbetalt kontantstøtte og at det statlige tilskuddet til barnehager avvikles. I St.meld. nr. 43 (2000-2001) *Om evaluering av kontantstøtten* framgår det at regjeringen ikke ser det hensiktsmessig å initiere forsøk med trygdemodellen nå, fordi man ikke har en fullt utbygd sektor, ikke har kommet langt nok med arbeidet med samarbeidsavtalene mellom kommunene og de private barnehagene og på grunn av ulike satser for barnehagetilskuddet og kontantstøtten.

På bakgrunn av kontantstøttens spesielle karakter, bl.a. som følge av den nære tilknytningen til bruk av barnehageplass i Norge, har Barne- og familiedepartementet i samråd med Sosial- og helsedepartementet og Utenriksdepartementet siden våren 1998 arbeidet for at kontantstøtten ikke skal være omfattet av EØS-avtalens regler om eksport av trygdeytelser. I mai 2001 ga EU-kommisjonen skriftlig tilbakemelding om at den ikke støtter Norges anmodning om eksporttunntak. Departementet mener fortsatt at kontantstøttens særlige karakter tilsier at den ikke skal utbetales utenfor Norges grenser. I og med at det for tiden foreligger en sak til prejudisiell vurdering i EF-domstolen vedrørende den finske kontantstøtteordningen, som har mange fellestrekk med den norske, velger departementet å avvente utfallet av den finske saken før det konkluderes i forhold til spørsmålet om eksport av kontantstøtte til andre EØS-land.

Mål og strategier

For 2002 prioriteres følgende mål:

Oversikt over delmål og resultatmål for kap. 844

Delmål	Resultatmål
God kunnskap om bruk og virkninger av kontantstøtteordningen.	– Innhente kunnskap om kontantstøttens langsiktige virkninger.

Nærmere om budsjettforslaget

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan nyttes under kap. 846, post 50

Midlene på posten vil i hovedsak bli nyttet til en ny undersøkelse om kontantstøttebruken i regi av

God kunnskap om bruk og virkninger av kontantstøtteordningen

Innhente kunnskap om kontantstøttens langsiktige virkninger

I henholdsvis 1998 og 1999 ble det gjennomført to store surveyundersøkelser av Statistisk sentralbyrå om yrkestilknytningen og barnetilsynet i småbarnsfamiliene før og etter innføringen av kontantstøtte. Materialet fra disse undersøkelsene er blitt brukt som ett viktig grunnlagsmateriale for den evalueringen i regi av Norges forskningsråd som er blitt presentert for Stortinget gjennom St.meld. nr. 43 (2000-2001) *Om evaluering av kontantstøtten*. I meldingen er behovet for fortsatt kunnskapsinnhenting om utviklingen framover omtalt. En ny survey er planlagt våren 2002. Sett i sammenheng vil disse undersøkelsene gi et godt materiale for å vurdere bruk av og tilpasninger til kontantstøtten i barnefamiliene. Sammen med administrative data om bruk av barnehager og utbetaling av kontantstøtte vil dette føre til at viktige problemstillinger som ble reist i debatten om kontantstøtten og som ikke kunne besvares uttømmende på grunnlag av den kunnskapen som var tilgjengelig da stortingsmeldingen ble fremmet, kan belyses langt bedre. Dette gjelder både konsekvenser for utviklingen på likestillingsfeltet, langsiktige arbeidsmarkedskonsekvenser, barnehagetilbudet og konsekvenser for omsorgstilbudet til spesielt utsatte barn.

Forskning som tar opp kontantstøttens langsiktige virkninger vil bli videreført.

Rikstrygdeverkets løpende kontantstøttestatistikk gir et godt grunnlag for analyser av utviklingen i barnehagebruk.

Statistisk sentralbyrå og analyser knyttet til undersøkelsen.

Midler på familie- og likestillingsområdet som bevilges Norges forskningsråd er overført til en ny 50-post under kap. 846 Familie- og likestillingspolitisk forskning, opplysningsarbeid m.v. For å bringe posteringen i samsvar med bevilgningsre-

glementet er 1,5 mill. kroner overført til kap. 846, post 50. Forskning som tar opp kontantstøttens langsiktige virkninger finansieres over den nye posten gjennom støtte til Velferdsprogrammet i regi av Norges forskningsråd.

Post 70 Tilskudd, overslagsbevilgning, kan nyttes under kap. 856 post 60

Kontantstøtte er hjemlet i lov 26. juni 1998 nr. 41 om kontantstøtte til småbarnsforeldre (kontantstøtteloven).

Mål

I lov om kontantstøtte er det nedfelt tre mål med ordningen. Kontantstøtten skal:

- Gi småbarnsfamiliene mer tid til omsorg for egne barn.
- Legge til rette for større frihet i valg av omsorgsform for barna.
- Gi mer likhet i de statlige overføringene til småbarnsfamiliene uavhengig av omsorgsform.

Tildelingskriterier

Kontantstøtte ytes fra og med måneden etter at barnet fyller ett år til og med den måneden barnet fyller tre år. Det er et vilkår for rett til kontantstøtte at både barnet og forsørgeren rent faktisk er bosatt i Norge. Kontantstøtte utbetales også for barn som oppholder seg på Svalbard og som er medlem i folketrygden. Kontantstøtten er utformet som et alternativ og supplement til barne-

hage, slik at barn med heltidsplass i barnehage som mottar statlig driftstilskudd ikke har rett til kontantstøtte. Dersom barnet har deltidsplass i barnehage foreligger det rett til delvis kontantstøtte, jf. tabell 7.1.

Oppfølging og kontroll

Kontantstøtten forvaltes av Rikstrygdeverket, som administrativt er underlagt Sosial- og helsedepartementet. Det er etablert rutiner for samhandling mellom Barne- og familiedepartementet og Sosial- og Helsedepartementet om bl. a. årlige tildelingsbrev og etatsstyring generelt. Som ledd i resultatoppfølging og økonomikontroll avholdes to etatsstyringsmøter årlig mellom Sosial- og helsedepartementet, Barne- og familiedepartementet og Rikstrygdeverket. I tillegg avholdes det halvårslige faglige kontaktmøter mellom Barne- og familiedepartementet og Rikstrygdeverket, og departementet mottar månedlige regnskapsrapporter.

Rapport 2000

Jf. Resultatrapport.

Budsjettforslag 2002

Budsjettforslaget bygger på forventet utvikling i barnetallet basert på SSBs befolkningsframskriving per 1.1.1999 (middelalternativet), forventet utvikling i bruk av ordningen basert på Rikstrygdeverkets kontantstøttestatistikk, måltall for barnehageutbyggingen i 2001 og etablering av 6000 nye barnehageplasser for småbarn i 2002.

Tabell 7.1 Forslag til satser for kontantstøtte i 2002

Avtalt oppholdstid i barnehage per uke	Kontantstøtte i prosent av full ytelse	Satser per år	Satser per måned
Ikke bruk av barnehageplass	100 pst.	36 000	3 000
Til og med 8 timer	80 pst.	28 800	2 400
9 – 16 timer	60 pst.	21 600	1 800
17 – 24 timer	40 pst.	14 400	1 200
25 – 32 timer	20 pst.	7 200	600
33 timer eller mer	Ingen kontantstøtte	0	0

Tabell 7.2 Antall stønadsberettigede barn. Prognoser 2001 og 2002

	Årsgjennomsnitt 2000	Årsgjennomsnitt 2001	Årsgjennomsnitt 2002
Antall ett- og toåringer med kontantstøtte	91 214	84 700	83 900

Kap. 0845 Barnetrygd

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2000	Saldert budsjett 2001	Forslag 2002
70	Tilskudd	12 514 969	14 914 000	14 960 000
	Sum kap. 0845	12 514 969	14 914 000	14 960 000

Resultatrapport 2000

Rapporteringen bygger på resultatmålene som ble presentert i St.prp. nr. 1 (1999-2000).

En god økonomisk støtteordning for barnefamilier

Utvide barnetrygden til 18 år fra 1.1.2000

I statsbudsjettet for 2000, jf. St.prp. nr. 1 (1999-2000) for Barne- og familiedepartementet, foreslo regjeringen at den øvre aldersgrensen for barnetrygd skulle heves fra 16 til 18 år fra 1. januar 2000. I budsjettavtalen mellom regjeringspartiene og Arbeiderpartiet ble det enighet om at virkningstidspunktet for utvidelsen skulle settes til 1. mai 2000.

Utvidelsen ble finansiert ved at satsene for alle aldersgrupper ble redusert noe. Satsene ble endret med virkning fra 1. januar 2000.

I forbindelse med behandlingen av Revidert nasjonalbudsjett 2000 vedtok Stortinget å senke den øvre aldersgrensen for barnetrygd med 1 måned fra 1. juli 2000. Etter endringen løper barnetrygden til og med kalendermåneden før den måned barnet fyller 18 år.

Et tidsmessig regelverk for barnetrygd

Fremme Ot.prp. med forslag til ny barnetrygdlov

Høsten 2000 ble et høringsnotat med forslag til ny barnetrygdlov sendt ut på offentlig høring. Ot.prp. nr. 57 (2000-2001) *Om lov om barnetrygd* (barnetrygdloven) ble oversendt Stortinget i april 2001. Forslaget innebærer først og fremst redak-

sjonelle endringer med sikte på en enklere og mer oversiktlig barnetrygdlov. Det er også foreslått enkelte materielle endringer. Dette gjelder bl.a. reglene for barnetrygd under utenlandsopphold og barnetrygd for barn i fosterhjem og institusjon.

Tilstandsvurdering

Barnetrygden er den viktigste og største overføringsordningen til barnefamiliene og et sentralt virkemiddel for å kompensere for merutgifter knyttet til forsørgeransvar for barn. Barnetrygden virker omfordelende mellom familier med og uten barn.

I Ot.prp. nr. 57 (2000-2001) *Om lov om barnetrygd* er hovedformålet en tidsmessig barnetrygdlovgivning. Det er derfor lagt vekt på språklig forenkling, bedre struktur og innlemming av forskrifter i loven. Forslaget til ny barnetrygdlov er i tråd med regjeringens satsing på fornyelse av offentlig sektor hvor ett av tiltakene er regelforenkling.

Mål og strategier

For 2002 prioriteres følgende mål:

En økonomisk støtteordning med god fordelingsvirkning for barnefamiliene

Følge opp Stortingets behandling av forslag til ny barnetrygdlov

Ot.prp. nr. 57 (2000-2001) med forslag til ny barnetrygdlov ble ikke behandlet av Stortinget i vår-

sesjonen 2001. Når Stortinget har behandlet lovforslaget, vil departementet i samråd med Riks-

trygdeverket fastsette ikrafttredelsestidspunkt for den nye loven.

Oversikt over delmål og resultatmål for kap. 845

Delmål	Resultatmål
En økonomisk støtteordning med god fordelingsvirkning for barnefamilieene.	– Følge opp Stortingets behandling av forslag til ny barnetrygdlov.

Nærmere om budsjettforslaget

Barnetrygden er hjemlet i lov 24. oktober 1946 nr. 2 om barnetrygd.

Post 70 Tilskudd

Mål

Barnetrygden er en støtteordning som skal bidra til å kompensere for merutgifter som følger av forsørgeransvaret for barn.

Tildelingskriterier

Barnetrygd ytes for alle barn som er bosatt i Norge. Dette omfatter også norske barn som oppholder seg på Svalbard, og som er medlem av folketrygden. Som følge av EØS-avtalen (Rådsforordning EØF nr. 1408/71) utbetales det også barnetrygd til statsborgere fra andre EØS-land som arbeider i Norge eller på annen måte er omfattet av lovgivningen i Norge, og der barna bor i annet EØS-land. Etter loven er det Stortinget som i sine årlige budsjettvedtak fastsetter barnetrygdsatsene. Barnetrygden utbetales månedlig fra og med kalendermåneden etter at barnet er født til og med kalendermåneden før barnet fyller 18 år. Enslige forsørgere får barnetrygd for ett barn mer enn de faktisk forsørger. Enslige forsørgere som har levd i et stabilt ekteskapsliknende forhold med samboer i minst 12 av de siste 18 måneder mister retten til utvidet barnetrygd. Utvidet barnetrygd for særkullsbarn faller også bort når samboere får fellesbarn.

For barn mellom 1 og 3 år ytes det et særskilt tilskudd, det såkalte småbarnstillegget. Tillegget ytes fra og med kalendermåneden etter at barnet fyller 1 år til og med den kalendermåneden barnet fyller 3 år.

Til enslig forsørger som fyller vilkårene for rett til utvidet barnetrygd etter barnetrygdloven og full overgangsstonad etter folketrygdloven, og som har barn i alderen 0 til 3 år, ytes et ekstra

småbarnstillegg. Tillegget utbetales fra måneden etter at barnet er født til og med den måneden barnet fyller 3 år. Det gis ett tillegg per enslig forsørger uavhengig av hvor mange barn i alderen 0-3 år vedkommende faktisk forsørger.

Familier bosatt i Finnmark og enkelte kommuner i Nord-Troms (Lyngen, Skjervøy, Kåfjord, Karlsøy, Nordreisa, Storfjord og Kvænangen) mottar et særskilt tillegg for hvert barn, det såkalte finnmarkstillegget.

Småbarnstillegget, det ekstra småbarnstillegget og finnmarkstillegget er ikke hjemlet i barnetrygdloven, men fastsettes ved årlige budsjettvedtak.

Oppfølging og kontroll

Barnetrygden forvaltes av Rikstrygdeverket, som administrativt er underlagt Sosial- og helsedepartementet. Det er etablert rutiner for samhandling mellom Barne- og familiedepartementet og Sosial- og helsedepartementet om bl. a. årlige tildelingsbrev og etatsstyring generelt. Som ledd i resultatoppfølging og økonomikontroll avholdes to etatsstyringsmøter årlig mellom Sosial- og helsedepartementet, Barne- og familiedepartementet og Rikstrygdeverket. I tillegg avholdes det halvårslige faglige kontaktmøter mellom Barne- og familiedepartementet og Rikstrygdeverket, og departementet mottar månedlige regnskapsrapporter.

Rapport 2000

Jf. Resultatrapport.

Budsjettforslag 2002

Budsjettforslaget er basert på departementets forslag til stønadsatser for barnetrygden, Rikstrygdeverkets prognoser over antall stønadsberettigede barn og antall stønadmottakere med rett til utvidet barnetrygd. Det foreslås ingen endringer i satsene for barnetrygden fra 2001 til 2002, jf. tabell 7.3.

Tabell 7.3 Forslag til satser for barnetrygden 2002 (kroner)

	Satser per år
Ordinær barnetrygd for barn 0 – 18 år	11 664
Småbarnstillegget for barn 1 – 3 år	7 884
Finnmarkstillegget for barn 0 – 18 år	3 792

Tabell 7.4 Prognoser over antall stønadsberettigede barn (2000-2002)

	Årsgjennomsnitt 2000	Årsgjennomsnitt 2001	Årsgjennomsnitt 2002
Stønadsberettigede barn	1 021 903	1 062 904	1 070 307
Barn 1-3 år m/småbarnstillegg	119 796	119 424	118 913
Barn med finnmarkstillegg	22 095	22 957	23 117
Stønadsberettigede barn på Svalbard	250	300	300

Tabell 7.5 Prognoser over antall stønadsmottakere (2000-2002)

	Årsgjennomsnitt 2000	Årsgjennomsnitt 2001	Årsgjennomsnitt 2002
Stønadsmottakere med barnetrygd for:			
- ett barn	175 405	182 443	183 713
- to barn	259 556	269 970	271 851
- tre barn	108 384	112 733	113 518
- fire barn	21 346	22 202	22 357
- fem eller flere barn	4 862	5 057	5 092
Sum stønadsmottakere	569 553	592 405	596 531
Stønadsmottakere med utvidet barnetrygd	109 388	113 777	114 569
Stønadsmottakere med ekstra småbarnstillegg	8 815	8 782	8 738

Kap. 0846 Familie- og likestillingspolitisk forskning, opplysningsarbeid m.v

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2000	Saldert bud- sjett 2001	Forslag 2002
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan nyttes under post 50</i>	13 452	15 380	14 000
50	Forskning, <i>kan nyttes under post 21, kap. 844, post 21, kap. 856, post 21</i>			7 000
70	Tilskudd	3 148	4 212	3 860
71	Særlige familiepolitiske tiltak			825
72	Tiltak for lesbiske og homofile		1 100	2 500
	Sum kap. 0846	16 600	20 692	28 185

Resultatrapport 2000

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St.prp. nr. 1 (1999-2000).

Integrere likestillingsperspektiv i all offentlig politikk – sentralt og lokalt

Barne- og familiedepartementets veileder for vurdering av likestillingskonsekvenser etter utredningsinstruksen og ulike undervisningstilbud på feltet likestillingsanalyse er presentert. For å understreke betydningen av arbeidet med integrering av kjønnsperspektiv og likestilling på alle politikkområder, videreførte regjeringen statssekretærutvalg for likestilling, under ledelse av Barne- og familiedepartementet. Likestillingsnettverket på politisk og administrativt nivå fokuserte på integrering i budsjettarbeid/økonomi. Departementet arrangerte i samarbeid med Høgskolen i Lillehammer kurs i integreringsmetodikk for likestillingskontaktene på administrativt nivå.

Følge opp forsøksprosjekt med en likestillingsansvarlig på fylkesnivå

Departementet har finansiert et 3-årig forsøksprosjekt ved Rogaland fylkesmannsembete som har bidratt til å utvikle metoder og strategier for integrering av likestillingsperspektivet. Rapporten konkluderer bl.a. med at det må stilles krav til utarbeiding av kjønnsdelt statistikk, og til kommunepanlegging og virksomhetsplanlegging, at det bygges opp en database med sammenlignbare måltall for likestilling og etableres samarbeidsrutiner mellom de respektive fagdepartementer og

fylkesmannsembetene når det gjelder integrering av kjønnsperspektivet på de ulike fagområdene.

God kunnskap som grunnlag for familie- og likestillingspolitikken

Delta i finansiering av forskningsprosjekter og programmer på familie- og likestillingssektoren.

Støtten til Velferdsprogrammet – samfunn, familie, oppvekst, ble videreført. Som en del av programmet ble det høsten 2000 lyst ut midler til forskning om ungdom, gjenger og voldskriminalitet og vold i familien; kvinnemishandling, overgrep mot barn og seksualisert vold.

Høsten 2000 ble det i regi av Statistisk sentralbyrå satt i gang et paraplyprosjekt om statistikk og analyser knyttet til samboerskap. Under paraplyprosjektet inngår tre delprosjekter.

Prosjektet *Når mor og far møtes i retten – barnefordeling og samvær*, NOVA-rapport 13: 2000 analyserer rettssaker som gjaldt foreldreansvar, fast bosted og samvær. I ca. 70 pst av sakene hadde en eller begge foreldre vært i kontakt med barneverntjenesten, det psykiatriske hjelpeapparatet og/eller det ble dokumentert kriminelle forhold eller rusmiddelproblemer i familien. Nesten en tredjedel av sakene hadde tidligere vært reist for retten én eller flere ganger i forhold til samme barn.

Delfinansiere drift av Kompetansesenter for voldsofferarbeid

Kompetansesenter for voldsofferarbeid er en del av handlingsplanen *Vold mot kvinner*, og har fått en sentral rolle i den praktiske gjennomføringen av flere av tiltakene i planen. Voldsoffersenteret er

videreført som et prosjekt for en ny periode fra 2000 – 2002.

Legge fram Ot.prp. med forslag til en tidsmessig likestillingslov

Innen høringsfristens utløp i februar 2000 kom det inn i alt 114 høringsuttalelser. Departementet har arbeidet frem forslag til en rekke endringer, for å få en mer fremtidsrettet likestillingslov og for å bringe loven bedre i samsvar med EØS-rettslige forpliktelser. Forslaget inneholder bl.a. forbud mot seksuell trakassering, bedret likelønnsbestemmelse, skjerpning og utvidelse av aktivitetsplikten til også å gjelde private arbeidsgivere og arbeidslivets organisasjoner, delt bevisbyrde og styrket erstatningsansvar. Ot.prp. nr. 77 (2000-2001) *Om lov om endringer i likestillingsloven mv.* ble lagt fram for Stortinget våren 2001.

Aktive organisasjoner på familie- og likestillingsområdet

Utarbeide ny tilskuddsordning

Departementet tar sikte på å overføre arbeidet med å tildele midler til frivillige organisasjoner til SUAK. I St.prp. nr. 1 (2000-2001) la regjeringen fram forslag til ny tilskuddsordning. Regjeringen ønsket i løpet av en to-årsperiode å legge om tilskuddsordningen slik at driftsstøtten skulle avvikles med 1/3 i 2001 og 1/3 i 2002 og at midlene i sin helhet skulle nyttes til prosjekt- og aktivitetsstøtte. Det ble videre foreslått å tilføre mer midler til prosjekt- og aktivitetsstøtten. Tildelingen av midlene ble foreslått lagt til Likestillingssenteret. Videre ble det foreslått at tilskudd til tiltak for lesbiske og homofile skulle skilles ut som egen post og økes. Flertallet på Stortinget gikk imidlertid i mot forslaget om å avvikle driftsstøtten.

Fremme norske interesser i det europeiske og internasjonale samarbeidet på familie- og likestillingsområdet

Gjennom deltakelse i, og rapportering til Nordisk Ministerråd, FN, Europarådet, OECD, ILO m.fl. har departementet bidratt til å formidle norske erfaringer på disse områdene til det internasjonale samfunnet. Erfaringene fra det internasjonale

arbeidet har også bidratt til å bringe impulser inn i det nasjonale arbeidet.

FNs spesialsesjon 2000 *Beijing +5* om oppfølgingen av verdenskvinnekonferansen i 1995 tok for seg erfaringene med gjennomføring av handlingsplanen og diskuterte nye initiativ for å styrke det videre arbeidet. Rapporten fra spesialsesjonen ble trykket opp for å gjøre sluttokumentene lett tilgjengelig for organisasjoner og andre. En oppfølgingskonferanse mellom Barne- og familiedepartementet, Utenriksdepartementet og organisasjonene ble også arrangert for å diskutere det nasjonale oppfølgingsarbeidet.

Europarådets Ministerkomite vedtok en resolusjon om handel med kvinner, som vil kunne danne underlag for landenes nasjonale arbeid på dette området.

Best mulig ivaretagelse av norske interesser under EØS-samarbeidet

Barne- og familiedepartementet deltok i Kommissjonens rådgivende komité for likestilling og i programkomiteen for EUs likestillingsprogram, og ledet EFTA-arbeidsgruppen for likestilling og familiepolitikk som bl.a. forberedte EFTA EØS deltagelse i det 5. likestillingsprogrammet.

Norge mottok støtte til et prosjekt om kvinnelige etablerere og deltok som partner til andre lands prosjekter. Norske erfaringer var tema for en internasjonal konferanse, arrangert i samarbeid mellom Barne- og familiedepartementet og Likestillingssenteret og fullfinansiert av Kommissjonen.

Statsråden la fram en redegjørelse for likestillingssamarbeidet med EU i Stortingets EØS-komité og hadde møter i Brussel bl.a. med kommissæren for juridiske saker herunder DAPHNE programmet mot vold mot barn, ungdom og kvinner, og med et medlem av likestillingskommissærens kabinett. Barne- og familiedepartementet koordinerte arbeidet med å forberede/vurdere innlemmelse i EØS-avtalen av Kommissjonens direktivforslag om endring av likestillingsdirektivet (rådsdirektiv 76/207/EØF).

Barne- og familiedepartementet deltok i programkomiteen i Daphne-programmet som startet opp i januar, og hadde et informasjonsmøte for aktuelle søkerorganisasjoner med ca. 30 fremmøtte. Norge deltar som partner i to prosjekter; *Deliberate self-harm among children and adolescents in Europe* og *Children who are Abused and the Law*.

God kjennskap til regelverk og rettigheter blant publikum

Gjennomføre hensiktsmessige informasjonstiltak

Brosjyren Småbarnsforeldres rettigheter ble ajourført per august 2000 og utgitt på bokmål, nynorsk, samisk og engelsk. Brosjyren ble distribuert til ulike offentlige instanser. Utgavene er også tilgjengelige på Odin.

Det ble foretatt opptrykk av eksisterende brosjyrer om ekteskapsloven, barneloven og partnerskapsloven. I tillegg ble brosjyren *Hvem får ansvaret for barnet mitt hvis jeg dør* utarbeidet. Det ble benyttet midler til vedlikeholdsavtalen til fylkesmannsembetenes elektroniske saksbehandler-system for separasjon og skilsmisssaker. Videre er det gjennomført et seminar for fylkesmannsembetene om temaer i ekteskapsloven og barneloven.

I forbindelse med innføring av selvstendig opptjeningsrett til fødsels- og adopsjonspenger for fedre med virkning fra 1. juli 2000, gjennomførte Barne- og familiedepartementet flere informasjonstiltak i samarbeid med Rikstrygdeverket.

Høsten 2000 gjennomførte Barne- og familiedepartementet flere informasjonstiltak vedrørende svangerskapspengeordningen. I samarbeid med Statens informasjonstjeneste, Direktoratet for arbeidstilsynet og Rikstrygdeverket ble det produsert en tv-spot om svangerskapspenger. Den ble vist på *Fullt 5* (NRK), TV2 og TV Norge i november/desember 2000.

Rapport 2000

I 2000 foretok Rettsmedisinsk institutt ved Universitetet i Oslo DNA-analyser i 1 252 farskapssaker, herav 790 saker rekvirert fra fylkestyngdekontor eller domstol. I 1999 var det 1 114 saker, herav 838 rekvirert fra fylkestyngdekontor eller domstol. DNA-analyser fører til at færre farskapssaker blir ført for domstolene.

Tilstandsvurdering

De siste tiårene er kvinner og menns situasjon endret, og det er skapt nye betingelser for utforming av kjønnsroller og relasjoner mellom kjønne. Arbeidsdelingen mellom kvinner og menn er mindre absolutt, og systematiske forskjeller mellom kjønne er mindre tydelige. Dagens unge har i stor grad vokst opp med to yrkesaktive foreldre, og studier viser at opplevelsen av kjønn som noe som legger begrensninger på valg er

mindre fremtredende i dag enn for et par tiår siden. Samtidig ser vi at det fortsatt er kvinner som har hovedansvaret for familiearbeidet mens menn har en dominerende posisjon i arbeidslivet. Det er få kvinner blant toppledere eller i styrer, særlig i privat sektor. Fravær av likestilling kommer dessuten til uttrykk ved at de som utøver vold i hjemmet og ulike former for seksuell utnyttning og undertrykking av kvinner og barn, nesten utelukkende er menn.

Norske kvinner har høy yrkesdeltakelse – også kvinner med barn. Andelen gifte/samboende kvinner i arbeidsstyrken med yngste barn under 3 år var i 2000 76 pst., og tilsvarende tall for kvinner med barn i alderen 3 til og med 6 år var 84 pst. Det er blitt stadig vanligere for småbarnsmødre å ha heltidsjobb. I 1998 var heltidsandelen blant gifte/samboende kvinner med barn under 16 år kommet opp i 48 pst., en økning fra 42 pst. i 1990. Etter innføringen av kontantstøtten ser det imidlertid ut til at utviklingen med stadig flere heltidsarbeidende småbarnsmødre er i ferd med å bli brutt. Ved å sammenlikne mødre med yngste barn mellom ett og tre år våren 1998 og våren 1999 viser det seg at det var flere deltidsarbeidende småbarnsmødre i 1999 enn i 1998.

Fortsatt er det slik at kjønn i stor utstrekning bestemmer lønn, og forskjellene i lønn følger det kjønnsdelte arbeidsmarkedet. Det er en klar tendens til at lønnsnivået er lavest i yrker og stillinger der det er flest kvinner, og det er flere kvinner med dårlige økonomiske levekår enn det er menn. Arbeidsvurderingsutvalget (NOU 1997:10) har anbefalt arbeidsvurdering som ett virkemiddel, skjerping av likelønnsbestemmelsen som et annet. Det er viktig å følge med på utviklingen internasjonalt, og å delta aktivt i EUs 5. handlingsprogram for likestilling, hvor lønnsforskjeller mellom kvinner og menn er et hovedinnsatsområde.

Målet om å fremme likestilling gjennom å styrke kvinners stilling har ført til at de likestillingspolitiske tiltakene historisk har vært utformet med utgangspunkt i kvinners situasjon og behov. Likestillingspolitikken må ta hensyn til at både kvinner og menns liv påvirkes av ulike forventninger til kjønne. Endringer i mannsrollen og ny kunnskap om betydningen av å se menn i et kjønnsperspektiv gjør det påkrevet å utvikle likestillingspolitiske tiltak som tar utgangspunkt i menns situasjon og som retter seg mot menn så vel som kvinner. Dette er særlig en utfordring i arbeidet med å integrere likestilling på alle politikkområder. I løpet av 90-årene har det vært en økende fokusering på dette, og en rekke frivillige organisasjoner retter søkelyset på menn som

kjønn. Regjeringen legger vekt på å støtte opp under menns eget endringsarbeid.

På enkelte områder ser vi tendenser til utvikling av nye og mer likestilte mannsroller. Menn øker sin deltakelse i barnas oppvekst. 82 pst. av de som hadde rett til fedrekvote benyttet den i 2000. Småbarnsfedre er imidlertid fortsatt den gruppen som jobber mest overtid, selv om tallene for 1990-årene har vært synkende. Se nærmere omtale under kap. 2530 Fødselspenger i St.prp. nr. 1 (2001-2002) Folketrygden.

Familiemønsteret og forholdet mellom kjønnene endrer seg raskt og departementet prioriterer derfor høyt å følge utviklingen gjennom forskning og statistikk. Den løpende familiestatistikken har lenge vært i utakt med de faktiske familiemønstrene. I den forbindelse har departementet i samråd med Statistisk sentralbyrå tatt initiativ for å videreutvikle statistikken over samboere med felles barn. Hvert år opplever mange barn at foreldrene går fra hverandre. Det er svært viktig med økt kunnskap om delte familier.

Regjeringen vil utarbeide en stortingsmelding med utgangspunkt i endringene i familiemønsteret og følge opp NOU 1999: 25 *Samboerne og samfunnet*.

Norge deltar i det nordiske samarbeidet om likestilling gjennom Nordisk ministerråd, og Norge overtar formannskapet fra 2002. Formannskapslandet vil ha et særlig ansvar som pådriver for integrering av likestilling i alle sektorer. Internasjonalt samarbeid er viktig på likestillingsområdet, og Norge har både en pådriverrolle og mye å lære ved deltakelse i internasjonale prosjekter mv.

St.meld. nr. 25 (2000-2001) *Levekår og livskvalitet for lesbiske og homofile i Norge* synliggjorde et stort behov for kunnskap om situasjonen for lesbiske og homofile, og for tiltak for å bedre levekår og livskvalitet.

Mål og strategier

Styrket likestillingsperspektiv i offentlig politikk

Overvåke og være pådriver for likestillingsperspektiv på nasjonalt og lokalt nivå.

Likestilling mellom kjønnene er en grunnleggende verdi i et demokratisk samfunn og er et prioritert, felles mål for all politikk. Regjeringen fastslår at integrering av kjønnsperspektiv på alle samfunnsområder vil være viktig for å nå målet om full likestilling mellom kjønnene. Statssekre-

tærutvalget for likestilling bidrar til å utvikle og styrke likestillingspolitikken.

For å utvikle likestillingspolitikken på lokalt nivå videreføres støtte til lokale prosjekter i Hordaland og i Rogaland for å integrere likestillingsperspektivet henholdsvis i tjenesteproduksjon og i den kommunale planprosessen.

Styrke mannsperspektivet i likestillingspolitikken

Departementet ser det som viktig å være en pådriver i å styrke mannsperspektivet i likestillingspolitikken, og derigjennom legge til rette for at både kvinner og menn får reelt like muligheter, rettigheter og ansvar i familie-, arbeids- og samfunnsliv. Mannsrollen må videreutvikles, og det trengs tiltak som støtter opp under endringsarbeidet. Departementet vil gi midler til et nasjonalt rådgivnings- og ressursenter for menn, som skal tilby rådgivning til menn i krise og konflikt, og være en arena for erfaringsutveksling, dokumentasjon og informasjonsformidling. Tiltaket må også ses på som et ledd i regjeringens samlede innsats for å forebygge vold mot kvinner.

God kunnskap som grunnlag for familie- og likestillingspolitikken

Delta i finansiering av forskningsprosjekter og programmer

Departementet vil videreføre støtten til *Velferdsprogrammet-samfunn, familie, oppvekst*.

Som en videreføring av programmet *Kjønn i endring: institusjoner, normer, identiteter*, som avsluttes i 2001, vil det bli satt i gang et nytt program fra 2002. *Program for kjønnsforskning: Kunnskap, grenser, endring* vil være et viktig bidrag til utvikling av kjønnsforskning som kunnskapsfelt. Programmet skal sikre at den grunnleggende kjønnsforskningen innenfor humanistiske og samfunnsvitenskapelige fagområder får nødvendig støtte og fornyelse, og bidra til å videreutvikle samarbeid på tvers av etablerte disiplin- og faggrenser. Det er bl.a. behov for ny kunnskap om menn i et kjønnsperspektiv. Programmet vil få et ekstra tilskudd til forskning om homofile og lesbiske levekår som oppfølging av St.meld. nr. 25 (2000-2001). Det er særlig behov for kunnskap om lesbiske og homofiles historie, lesbiske og homofile elever i skolen, homofili i minoritetsgrupper samt om biseksualitet.

Et treårig prosjekt (2001-2003), som vil gi viktig informasjon om samværsforeldres situasjon, videreføres. Prosjektet vil se på sammenhengen

mellom samværsforeldrenes økonomiske og sosiale foreldreskap og hvordan samværsforelderens forstår sin sosiale rolle. Prosjektet har bl.a. som mål å få fram hvilke faktorer som virker inn på samværsforeldres betalingsevne og betalingsvilje i forbindelse med forsørgelse.

Departementet vil gjenta undersøkelsen *Samvær og fravær: Foreldres kontakt med barn de ikke bor sammen med*, som ble foretatt 5-6 år tilbake. En ny undersøkelse vil gi nyttig kunnskap om endringer på dette området.

Et tidsriktig regelverk for å fremme likestilling mellom kjønnene

Følge opp forslag til endringer i likestillingsloven – styrket likelønnsbestemmelse, vern mot seksuell trakassering mv.

Ot.prp. nr. 77 (2000-2001) *Om endringer i likestillingsloven mv.* er oversendt Stortinget til behandling. Å spre kunnskap om endringene i likestillingsloven er avgjørende for at de foreslåtte endringene skal ha ønsket virkning, jf. nedenfor. Endringer i loven nødvendigvis gjør endringer i forskrifter gitt i medhold av loven, og det vil bli foretatt en gjennomgang av forskriftene med sikte på dette.

Fremme forslag om styrket kjønnsrepresentasjon i bedriftsstyrer.

Regjeringen la sommeren 2001 frem et høringsnotat med forslag til regler om styrket kjønnsrepresentasjon i statlig eide selskaper og allmennaksjeselskaper m.v. Uttalefristen er satt til 1. oktober 2001, og det tas sikte på å legge fram en Ot.prp. våren 2002.

Bidra til å rette opp lønnsforskjeller mellom kvinner og menn

Å bidra til å synliggjøre og rette opp lønnsforskjeller mellom kvinner og menn er en sentral målsetting. På bakgrunn av NOU 1997: 10 *Arbeidsvurdering som virkemiddel for likelønn og en oppdatert kunnskapsoversikt fra fem land*, AFI-rapport 3/2001, skal det settes i gang søksevirkingsstudier med arbeidsvurdering for likelønn. Deltakelse i internasjonale prosjekter skal også bidra til at lønnsforskjeller mellom kvinner og menn blir synliggjort og rettet opp.

Statsrådets Forum for likestilling i arbeidslivet drøfter ulike tiltak for å fremme likestilling og likelønn i både privat og offentlig sektor, og for-

søksvirkingsstudier med arbeidsvurdering er forankret her.

Innarbeide FNs kvinnekonvensjon i norsk regelverk

Arbeidet med å innarbeide kvinnekonvensjonen i norsk rett fortsetter. Det skal foretas en vurdering av hvordan kvinnekonvensjonen best kan innarbeides i norsk rett, samt en vurdering av om norsk rett er i overensstemmelse med kvinnekonvensjonen. De ulike deler av forvaltningen må i denne forbindelse vurdere egne ansvarsområder i forhold til de krav kvinnekonvensjonen setter og vurdere hvorvidt den er tilstrekkelig ivaretatt og synliggjort.

Aktive organisasjoner på familie- og likestillingsområdet

Gjennomføre ny tilskuddsordning til frivillige organisasjoner på familie- og likestillingsområdet

Under budsjettbehandlingen høsten 2000 ba Stortinget om at ordningen med støtte til familie- og likestillingspolitiske organisasjoner ble gjennomgått og at en skisse til endret tilskuddsordning til de frivillige organisasjonene på familie- og likestillingsområdet ble lagt frem i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett for 2001. Endret tilskuddsordning planlegges iverksatt fra og med 2002. Det er nå utformet et opplegg som sikrer at det gis drifts- og prosjektstøtte som gir organisasjonene muligheter til å sette dagsorden og muligheten til å supplere og korrigere det offentlige familie- og likestillingsarbeid. Bredden i organisasjonslivet skal prioriteres ved at de organisasjonene som faller innenfor retningslinjene for å få slik støtte, vil få tilskudd til drift med et likt beløp, uavhengig av størrelsen på organisasjonen, og ved at de organisasjonene som ikke fyller kravene for å få driftsstøtte skal kunne søke om tilskudd til prosjekter og aktiviteter på familie- og likestillingsområdet. Små, men aktive organisasjoner skal dermed også kunne få støtte. Størrelsen på tilskuddet vil avhenge av hvor mange organisasjoner som søker. Det vises til beskrivelse av post 70 under Nærmere om budsjettforslaget.

På bakgrunn av endringene i familiemønsteret med bl.a. flere delte familier har Aleneforeldreforeningen (AFFO) og Foreningen 2 Foreldre (F2F) en særlig viktig rolle på det familie- og likestillingspolitiske området. De arbeider med spørsmål som delte familier, enslige forsørgeres rettigheter og begge foreldrenes muligheter til fortsatt å utøve omsorg for barna etter samlivsbrudd. For

å sikre disse organisasjonene mulighet til stabil drift foreslås det at tilskudd til AFFO og F2F bevilges over en egen post, post 71.

Godt samarbeid med likestillingsorganisasjonene

Et godt samarbeid med de organisasjoner som arbeider for likestilling er viktig for å kunne fange opp endringer og for å få satt nye problemstillinger på dagsorden. Implementering av handlingsplaner og politiske erklæringer fra FNs kvinnekongresser og FNs kvinnekommisjon og andre internasjonale organer krever også et nært og godt samarbeid med organisasjonene.

Det er særlig viktig å støtte opp under de frivillige organisasjonene som arbeider med å fremme endring av menns roller.

Større aksept for lesbiske og homofile i samfunnet

Følge opp St.meld. nr. 25 (2000-2001) Levekår for lesbiske og homofile og ha god dialog med organisasjonene

Innsatsen for å bedre levekårene for lesbiske og homofile vil bli styrket. Meldingen og Stortingets behandling av denne legges til grunn for arbeidet, i dialog med organisasjonene. Oppfølgingsarbeidet forankres i Barne- og familiedepartementet, men vil også skje i regi av eller i samarbeid med andre departement.

I 2002 prioriterer Regjeringen å følge opp følgende forslag fra meldingen:

Det er satt av midler til forskning, disse vil bli kanalisert gjennom Norges forskningsråds program for kjønnsforskning: *Kunnskap, grenser, endring*.

Støtten til Landsforeningen for lesbisk og homofil frigjøring (LLH) vil bli styrket, jf. nærmere omtale under post 72. Det er videre satt av midler til et toårig prosjekt i regi av LLH som skal omfatte anti-diskrimineringsarbeid med særlig sikte på organisasjons- og arbeidslivet.

Det vil bli avsatt midler til utarbeidelse av informasjonsmaterieil, til kurs og kompetanseheving og til nettverksarbeid, se post 21. På Barne- og familiedepartementets budsjett er det også satt av midler på kap. 830 Foreldreveiledning og samlivstiltak til utarbeidelse av informasjonsmaterieil til foreldre om ungdom og homofili og på kap. 857 Barne- og ungdomstiltak til informasjon og veiledning og til anti-diskrimineringsarbeid.

Det vil også bli avsatt midler til et prosjekt som skal ha som tema historien om lesbiske og homofile i Norge, se omtale under post 21.

Sosial- og helsedepartementet vil i samarbeid med Oslo kommune styrke Rådgivningstjenesten for homofile og lesbiske (kap. 743). Målsettingen er å utvide tjenesten til også å være en rådgivningsinstans for helsetjenesten. Dette departementet vil videre, som en del av satsningen på psykisk helse og forebygging av selvmord, styrke tiltak som retter seg spesielt mot homofile og lesbiske (kap. 743). Sosial- og helsedepartementet vil også be om at Norges forskningsråd innenfor rammen av aktuelle program, ser nærmere på behovet for forskning på rusrelaterte problemer hos lesbiske og homofile (kap. 614).

Justisdepartementet har satt i gang et arbeide med sikte på å vurdere endringer i straffeloven §§232 og 292.

Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet vil sikre at Åpen kirkegruppe får støtte til sitt arbeid (kap. 299). Dette departementet vil også ta opp med utdanningsinstitusjonene at tema med fokus på homofile blir styrket i de relevante utdanningene, og at det blir igangsatt forskning om lesbisk og homofil ungdom i skolen og utdanningsinstitusjonene.

Aktivt internasjonalt samarbeid på familie- og likestillingsområdet

Sikre aktiv deltakelse i nordisk, europeisk og internasjonalt samarbeid for å fremme likestilling og god familiepolitikk

Norge overtar i 2002 formannskapet i Nordisk Ministerråd, og vil være pådriver for gjennomføring av den nordiske handlingsplanen for likestilling (2001-2005), med særlig vekt på å få til et samarbeid med de nordiske lands finansdepartementer for integrering av likestilling i statsbudsjettene.

Departementet vil også bidra i utforming og gjennomføring av en nordisk/baltisk opplysnings- og informasjonskampanje for å bekjempe handel med kvinner, bl.a. i samarbeid med Justisdepartementet.

Barne- og familiedepartementet koordinerer arbeidet med en norsk tiltaksplan for å bekjempe handel med kvinner for seksuell utnyttelse. Det tas sikte på at den norske tiltaksplanen skal foreligge medio 2002 samtidig med lansering av en felles nordisk strategi for å bekjempe handel med kvinner. Arbeidet gjennomføres i dialog med ulike miljøer med kompetanse på feltet og knyttes også til det internasjonale arbeidet som gjøres på feltet.

Tiltaksplanen utvikles i forhold til kravene som stilles i FNs protokoll til konvensjonen om grenseoverskridende organisert kriminalitet (CATOC) om å forebygge, bekjempe og straffe handel med mennesker, særlig kvinner og barn.

Departementet vil arbeide for at kjønnsperspektiv og likestilling skal gjennomsyre EØS/EFTA samarbeidet og norsk innsats i FN og andre fora for internasjonalt samarbeid.

I tråd med EØS-komiteens beslutning og Stortingets ratifikasjon av norsk deltagelse i EUs 5. likestillingsprogram (2001-2005), vil departementet sikre en mest mulig bred og aktiv deltagelse i programmet. Norsk deltagelse i EU-programmet *DAPHNE* (2000-2003) til bekjempelse av vold mot barn, unge og kvinner vil bli videreført. Gjennom disse programmene kan norske frivillige organisasjoner, arbeidslivets parter, ulike institusjoner og myndigheter fremme og delta i samarbeidsprosjekter, kunnskapsutvikling og nettverksbygging på europeisk nivå.

God kjennskap til regelverk og rettigheter blant publikum

Gjennomføre målrettede informasjonstiltak

Departementet legger stor vekt på å gi god informasjon om relevant lovgivning og om ulike ordninger for barnefamiliene ved oppdaterte brosjyrer og nettsider.

Utarbeiding av informasjon om endringer i likestillingsloven vil bli utarbeidet i regi av Likestillingsombudet i samarbeid med departementet. Likestillingsombudet og Likestillingssenteret vil også være viktige kilder til informasjon om rettigheter, aktiviteter og fakta når det gjelder likestillingsområdet.

Sikker fastsetting av farskap etter barneloven

Dekke kostnadene ved DNA-analyser rekvirert av domstolene/folketrygdekantorene

Departementet dekker kostnadene ved DNA-analyser i farskapsaker som er rekvirert av domstolene eller av fylkestyngdekantorene. Analysene utføres av Rettsmedisinsk institutt ved Universitetet i Oslo.

Oversikt over delmål og resultatmål for kap. 846

Delmål	Resultatmål
Styrket likestillingsperspektiv i offentlig politikk.	– Overvåke og være pådriver for likestillingsperspektiv på nasjonal og lokalt nivå. – Styrke mannsperspektivet i likestillingspolitikken.
God kunnskap som grunnlag for familie- og likestillingspolitikken.	– Delta i finansiering av forskningsprosjekter og programmer.
Et tidsriktig regelverk for å fremme likestilling mellom kjønnene.	– Følge opp forslag til endringer i likestillingsloven – styrket likelønnsbestemmelse, vern mot seksuell trakassering m.v. – Fremme forslag om styrket kjønnsrepresentasjon i bedriftsstyrer. – Bidra til å rette opp lønnsforskjeller mellom kvinner og menn. – Innarbeide kvinnekonsensjonen i norsk regelverk.
Aktive organisasjoner på familie- og likestillingsområdet.	– Gjennomføre ny tilskuddsordning til frivillige organisasjoner på familie- og likestillingsområdet. – Godt samarbeid med likestillingsorganisasjonene.

Delmål	Resultatmål
Større aksept for lesbiske og homofile i samfunnet.	– Følge om St.meld. nr. 25 (2000-2001) <i>Levekår og livskvalitet for lesbiske og homofile i Norge</i> og ha god dialog med organisasjonene.
Aktivt internasjonalt samarbeid på familie- og likestillingsområdet.	– Sikre solid deltakelse i nordisk, europeisk og internasjonalt samarbeid for å fremme likestilling og god familiepolitikk.
God kjennskap til regelverk og rettigheter blant publikum.	– Gjennomføre målrettede informasjonstiltak.
Sikker fastsetting av farskap etter barneloven.	– Dekke kostnadene ved DNA-analyser rekviert av domstolene og fylkestrygdekontorene.

Nærmere om budsjettforslaget

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan nyttes under post 50

Forskning, forsøk og utredning

Posten skal i hovedsak finansiere enkeltprosjekter av særlig betydning for områdene familie og likestilling. Midlene fordeles av departementet og posten vil bli sett i sammenheng med tilsvarende midler under kap. 844 og kap. 856. det vises også til kap. 840, ny post 21. Hovedtyngden av forskningsmidlene blir kanalisert gjennom Norges forskningsråd, jf. de flerårige forskningsprosjektene på familie- og likestillingsområdet. Disse midlene er overført til en nyopprettet 50-post under dette kapitlet.

Tiltak for å følge opp St.meld. nr. 21 Levekår og livskvalitet for lesbiske og homofile i Norge

Regjeringen har totalt satt av 7,5 mill. kroner til å følge opp stortingsmeldingen, inkludert 1 mill. kroner på Sosial- og helse departementets budsjett (kap. 743, til en styrking av Rådgivningstjenesten for homofile og lesbiske). I tillegg til dette er det satt av midler på andre kapitler på Sosial- og helsedepartementets budsjett, og på Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementets budsjett (kap. 299). Ytterligere er det satt av midler på Barne- og familiedepartementets kap. 830 og 857.

På denne posten er i alt 2 mill. kroner satt av til utarbeidelse av informasjonsmaterieill, nettverksarbeid og til kurs og kompetanseheving.

Det er videre satt av midler til et prosjekt der temaet skal være historien til lesbiske og homofile i Norge.

Opplysningsarbeid

Bevilgningen vil bl.a. bli nyttet til informasjon om foreldre og barns rettigheter, og til informasjon om endringer i regelverket og ellers på familie- og likestillingsområdet.

DNA-analyser

Rutinemessig bruk av DNA-analyser i farskapssaker hvor det etter barnelovens bestemmelser kan pålegges blodprøver, videreføres.

Internasjonal arbeid

Bevilgningen nyttes til å dekke Norges bidrag til deltakelse i EUs likestillingsprogram. Norges bidrag til EUs *DAPHNE-program – arbeid mot kommersiell seksuell utnyttning av barn, ungdom og kvinner*, dekkes over kap. 857 Barne- og ungdomstiltak, post 79.

Post 50 Forskning, kan nyttes under post 21, kap. 844, post 21, kap. 856, post 21

Denne posten er ny, jf. omtale under post 21. Midlene som blir kanalisert gjennom Norges forskningsråd, jf. de flerårig forskningsprosjektene på familie- og likestillingsområdet, er overført fra kap. 844, post 21. kap. 846, post 21 og kap. 856, post 21. Som et ledd i regjeringens satsning på forskning er posten styrket med 1,5 mill. kroner.

Post 70 Tilskudd

Tilskuddet til familie- og likestillingspolitiske tiltak er omlag som i 2001, men fordelt over 70-posten og en ny 71-post. For øvrig er posten styrket med midler til drift av mannssenter.

Posten vil bli nyttet til tilskudd til drift for frivillige organisasjoner som arbeider med familie- og likestillingspolitikk og til tiltak og prosjekter på familie- og likestillingsområdet. Det vises også til kap. 840, ny post 70.

(Det vil bli gitt tilskudd til drift av Mannssenter.) Tilskudd til Aleneforeldreforeningen og Foreningen 2 Foreldre er overført til post 71.

Målsetting

Målet med tilskuddsordningen er å bidra til økt oppmerksomhet og debatt om familie- og likestillingspolitiske spørsmål ved å stimulere de frivillige organisasjonene på familie- og likestillingsområdet til utadrettet virksomhet, mangfold og et høyt aktivitetsnivå.

Tildelingskriterier

Det gis tilskudd til drift til frivillige organisasjoner som arbeider med familie- og likestillingspolitikk og til tiltak og prosjekter på familie- og likestillingsområdet. Midlene lyses ut, og tildeling foretas en gang i året. Departementet vil overføre arbeidet med å tildele midler til frivillige organisasjoner til SUAK.

Det kan gis tilskudd til tiltak og prosjekter som har som siktemål å gi informasjon, skape oppmerksomhet, bidra til debatt og holdningsendringer m.v. på familie- og likestillingsområdet. Herunder også støtte til prosjekter og tiltak som tar for seg fars-/mannsrollen. Til små organisasjoner kan det gis et påslag på aktivitetsstøtten på inntil 25 pst. til administrasjon. Små organisasjoner kan også søke tilskudd til organisasjonsbyggende tiltak som kompetanseutvikling, medlemsverving m.v.

Driftsstøtte kan gis til organisasjoner som har en familie- og/eller likestillingspolitisk målsetting. Organisasjoner kan ikke få både aktivitetsstøtte og driftsstøtte. Det gis ikke driftsstøtte til paraplyorganisasjoner eller til organisasjoners kvinneutvalg eller lignende. Heller ikke organisasjoner som mottar annen offentlig driftsstøtte tilkommer driftsstøtte under denne ordningen. I noen grad støttes andre tiltak og/eller organisasjoner etter departementets nærmere vurdering.

Oppfølging og kontroll

Tilskuddsmottaker må innen 15. februar påfølgende år sende inn rapport med tilhørende prosjektrekningskap etter at tiltaket er avsluttet. Organisasjoner som har mottatt driftsstøtte må legge ved

revisorbekreftet regnskap m.v. Rapporten må vise at midlene er brukt i samsvar med vilkårene for tildeling. Det vil ikke bli foretatt ny tildeling før rapport og regnskap foreligger.

Rapport 2000

Jf. Resultatrapport.

Budsjettforslag for 2002

Det er satt av midler til tilskudd til familie- og likestillingspolitiske organisasjoner, og til tilskudd til drift av mannssenter. I noen grad rommer også posten andre tilskudd i tråd med målsettingen.

Post 71 Særlige familiepolitiske tiltak

Posten vil bli nyttet til tilskudd til Aleneforeldreforeningen og Foreningen 2 Foreldre. Disse to organisasjonene har i en årrekke mottatt statlig driftstilskudd.

Målsetting

Målet med tilskuddet er å sikre Aleneforeldreforeningen og Foreningen 2 Foreldre mulighet til stabil drift og et høyt aktivitetsnivå. Organisasjonene arbeider på et sentralt familiepolitisk område og bidrar til oppmerksomhet, informasjon og debatt med fokus på situasjonen for delte familier.

Tildelingskriterier

Midlene tildeles på grunnlag av søknad. Søknaden må foreligge innen 1. mars og inneholde plan og budsjett for virksomheten. Fordelingen av tilskuddet mellom Aleneforeldreforeningen og Foreningen 2 Foreldre gjøres i henhold til antall betalende medlemmer i hver av organisasjonene. Medlemstallet må dokumenteres.

Oppfølging og kontroll

Tilskuddsmottaker må innen 15. februar påfølgende år sende inn rapport og revisorattestert regnskap som viser at tilskuddsmidlene er nyttet i samsvar med vilkårene for tildeling. Det vil ikke bli foretatt ny tildeling før rapport og regnskap foreligger.

Rapport 2000

Aleneforeldreforeningen mottok 530 000 kroner og Foreningen 2 Foreldre mottok 220 000 kroner i

statlig driftstilskudd. Aleneforeldreforeningen har om lag 600 medlemmer og Foreningen 2 Foreldre om lag 1 300.

Budsjettforslag for 2002

Det foreslås at det samlede tilskuddet til Aleneforeldreforeningen og Foreningen 2 Foreldre i 2001 videreføres. I 2001 får Aleneforeldreforeningen 583 000 kroner og Foreningen 2 Foreldre 242 000 kroner, til sammen 825 000 kroner. Med utgangspunkt i tilskuddsbeløpet i 2001 vil tilskuddet bli omfordelt mellom de to organisasjonene i forhold til medlemstall. Departementet legger opp til at omfordelingen skjer gradvis over 3 år, slik at medlemstall legges til grunn fullt ut fra og med 2004.

Post 72 Tiltak for lesbiske og homofile

Posten vil bli nyttet til tilskudd til Landsforeningen for lesbisk og homofil frigjøring (LLH). Tilskuddet til LLH økes til 2 mill. kroner i 2002 slik at organisasjonen settes bedre i stand til å bidra i arbeidet med å bedre homofiles og lesbiskes levekår. Det forutsettes at midlene særlig benyttes til satsing på barn og unge og til tiltak i distriktene. Det vil bli avsatt 500 000 kroner til et prosjekt i regi av LLH der siktemålet er å være en pådriver i anti-diskrimineringsarbeidet, med særlig sikte på organisasjons- og arbeidslivet.

Kap. 0847 Kompetansesenter for likestilling

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2000	Saldert budsjett 2001	Forslag 2002
50	Basisbevilgning	5 137	5 267	5 530
	Sum kap. 0847	5 137	5 267	5 530

Status for virksomheten

Kompetansesenter for likestilling (Likestillings-senteret) er et statlig forvaltningsorgan med særskilte fullmakter med et eget styre som har det overordnede faglige og økonomiske ansvaret. Likestillingssenteret er faglig uavhengig og ansvarlig for egne prioriteringer og resultatmål i samsvar med det mandat og de oppgaver det er tillagt (likestillingslovens § 9). Departementet er ansvarlig for å forestå nødvendige bevilgninger og kontrollere bruken av midlene.

Likestillingssenteret sitt formål er å arbeide for reell likestilling mellom kvinner og menn gjennom å følge utviklingen i samfunnet, også internasjonalt, med sikte på å avdekke og påpeke forhold som henholdsvis fremmer eller motvirker likestilling og gi råd, veiledning og foreslå tiltak som fremmer likestilling i forhold til hva som avdekkes. Likestillingssenteret skal med andre ord være en pådriver i likestillingsspørsmål i forhold til myndigheter, organisasjoner, arbeids- og næringsliv m.v. Videre skal Likestillingssenteret være et knutepunkt for organisasjoner og instanser som arbeider med likestilling, utvikle informasjonsmateriell og forestå utrednings- og utvi-

klingsarbeid og være et møtested og informasjonssentrum for et bredt publikum.

Resultatrapport 2000

Rapporteringen tar utgangspunkt i formål og aktivitetsmål som ble presentert i St.prp. nr. 1 (1999-2000).

Arbeidet i 2000 har i likhet med de foregående år vært utfordrende. Likestillingssenteret har et svært omfattende mandat i forhold til de relativt knappe ressursene som stilles til rådighet. Dette tilsier at Likestillingssenteret må prioritere sine ressurser nøye. Styret valgte i samarbeid med administrasjonen å videreføre tre av de fire tidligere overordnede satsingsområder for senterets arbeid i 2000. De tre satsingsområdene er: kvinner og makt, menn og omsorg, ungdom og likestilling. I november 2000 fikk Likestillingssenteret ny styreleder og nye styremedlemmer.

Informasjonsarbeid er høyt prioritert. I foregående år ble senterets hjemmesider videreutviklet i tillegg til at det ble lagt grunnlag for å åpne egne hjemmesider for ungdom. Avisen *Likt & Ulikt* ble gitt ut.

Senteret la for første gang frem et Likestillingsbarometer som er tenkt som en årlig forete-

else. Barometeret gir en samlet fremstilling av hvor langt vi har kommet på likestillingsområdet på fem viktige samfunnsområder; stat og styring, kommune, næringsliv, forskning og utdanning og arbeidsliv.

En likestillingsveileder for kommunene ble produsert på oppdrag fra Kommunal- og regionaldepartementet. Den gir en «oppskrift» på hvordan kommune-Norge kan integrere likestilling i sitt arbeid.

Senteret har i 2000 som tidligere formidlet mengder av statistikk og informasjon på direkte henvendelser til senteret. I tillegg har det vært holdt et stort antall foredrag, work-shops, møter både i Likestillingssenteret og på andre arenaer i alle deler av landet. Likestillingssenterets lokaler har vært hyppig i bruk også av andre enn senteret selv bl. a. av alle typer likestillingsorganisasjoner som ikke selv har lokaliteter.

Kvinner og makt

Likestillingssenteret har i 2000, som foregående år, tatt utgangspunkt i ubalansen mellom kvinner og menn i det norske samfunn på to områder – kvinner i ledende stillinger og kvinners makt over sin egen hverdag.

Kvinnebasen som ansees å være et meget viktig virkemiddel for å få flere kvinner inn i ledende stillinger, har blitt videreutviklet i 2000. Den er gjort mer tilgjengelig, lettere å bruke og fått nye elementer som skal gjøre den til et enda mer nyttig verktøy for næringsliv, offentlig forvaltning, media og andre. Det har vært holdt flere kurs for brukerne i året som gikk. Likestillingssenteret inngikk dessuten et samarbeid med Statens nærings- og distriktsutviklingsfond (SND) om oppbygging av en integrert styrebase i år 2000. I tillegg til kvinnebasen har senteret vært i god kontakt med næringslivet og gjennom konferanser, møter og personlige kontakter har senteret greid å etablere god kontakt med mange miljøer. Senteret har brukt mye ressurser på å innhente statistikk og gode eksempler fra andre land på hvorfor og hvordan kvinner kan få en plass i næringslivet.

Internasjonalt arbeid har stått i fokus i 2000, ikke minst pga. FN's kvinnekonferanse *Beijing +5*. Her deltok senteret både i delegasjonen og i organisasjonenes NGO forum. Senteret arrangerte egen konferanse om «mainstreaming» i New York, i tillegg til å være medarrangør på konferanse om kvinner og vold sammen med Forum for kvinner og utviklingsspørsmål (FOKUS).

Likestillingssenteret har i 2000 fulgt opp sitt arbeid med å bekjempe vold i hjemmene og jobbet med å få regjeringen til å sette ned et kvinnevoldsutvalg. Arbeidet med å bekjempe vold mot kvinner har foregått i nært samarbeid med Krisesentersekretariatet og Alternativ til vold. Senteret har også brukt mye tid og krefter på arbeidet med tvangsekteskap og kjønnslemlestelse, noe som har gitt oss nære kontakter i innvandrersorganisasjoner.

Prosjektet *Spør kvinnene* er ment som en impuls til å få flere kvinner på banen i lokal demokratibygging og er prøvd ut innenfor rammen av vennskapssamarbeidet mellom norske kommuner og kommuner i Latvia. Prosjektet ble finansiert av Utenriksdepartementet. Prosjektet *Internasjonal prostitusjon og handel med kvinner* ble initiert som en oppfølging til konferansen *Women and Democracy at the Dawn of a New Millenium* i Reykjavik i 1999. Prosjektet består av to hovedelementer: Å gi en rask økonomisk oppmuntring til forebyggende informasjonsarbeid overfor unge jenter som står i fare for å bli trukket inn i prostitusjon og/eller menneskehandel og bidra med ideer til hva som kan gjøres på norsk side. Prosjektet har mottatt støtte fra Barne- og familiedepartementet og Utenriksdepartementet. Begge prosjektene ble ferdigstilt i 2000.

Menn og omsorg

Likestillingssenteret ser det som avgjørende for saken at likestilling synliggjøres som noe som angår menn. Senteret har arbeidet for at kunnskapen om menn, og kunnskapen om forskjeller og konflikter menn imellom, skal øke. Senteret har gjennom foredrag og kronikker, deltakelse på konferanser og som medarrangør på konferanser, satt temaet på dagsorden. Foredragene som har vært holdt både i og utenfor Norge har vært konsentrert om mannsrollen, menns situasjon i arbeidslivet og menn som fedre.

Vold mot kvinner angår menn. Senteret har sammen med organisasjonen Hvitt bånd og Alternativ til vold (ATV) inngått et samarbeid med Norges Røde kors for å bekjempe menns vold mot kvinner, også som et ledd i det generelle antivoldsarbeidet som særlig Norges Røde Kors er en pådriver i.

Senteret har arbeidet for at tilbudet til menn i krise skal forbedres og har hatt flere møter med miljøer som arbeider med denne problematikken i Norge. Likestillingssenteret har ytt sekretærbistand for arbeidet i Rådgivningstelefonenes utredningsgruppe.

Senteret holder også meget nær kontakt med mannsforskere i Norge. Gjennom samarbeid med Nettverk for forskning om menn og Senter for kvinneforskning jobber senteret for å få finansiert konkrete mannsforskningprosjekter.

Ungdom og likestilling

Ungdom er en viktig målgruppe, og senteret mener at ungdom og likestilling er viktig og riktig å prioritere.

Senteret har lagt til rette for en egen hjemmeside for ungdom med praktisk informasjon så vel som mer tradisjonelt stoff.

Likestillingssenteret har gjennom hele 2000 deltatt aktivt i de debatter som har funnet sted om og blant ungdom. Senteret har skrevet kronikker, holdt foredrag og initiert møter om temaer som ungdom, mer enn andre er opptatt av, som kropp, mote, reklame osv. Vi har også etablert kontakter og samarbeid med motemagasiner og andre aktører i mote og reklamebransjen.

Også i 2000 arrangerte senteret utdeling av reklamepris for beste og verste reklame i et likestillingsperspektiv. Westerdahls reklameskole sto som tidligere, for utvelgelsen.

Likestillingssenteret har drevet undervisning om likestilling. Studentorganisasjoner og ungdomsorganisasjoner har på ulike måter vært involvert i senterets arbeid.

Likestillingssenteret har samarbeidet med Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet om en likestillingsveileder til lærere i grunnskolen. Senteret har også sendt ut likestillingsmaterieil til en rekke skoler. Det har dessuten vært vik-

tig for senteret å integrere ungdomsperspektivet i i alle saker senteret arbeider med.

Mål og strategier

Likestillingssenteret sin langsiktige målsetning er å rett opp ubalansen som eksisterer mellom kvinner og menn i samfunnet og fjerne kjønn som en avgjørende faktor i forhold til rettigheter, plikter og muligheter på alle samfunnsområder.

Med små ressurser i forhold til de omfattende oppgaver betyr det at Likestillingssenteret først og fremst må konsentrere sin innsats om informasjon og å skape debatt og engasjement.

Likestillingssenteret er avhengig av kunnskapstilfang, men har ikke selv mulighet til å framskaffe all nødvendig dokumentasjon. Senteret må derfor også i framtiden sørge for å holde god kontakt med forskningsmiljøene og konsentrere innsatsen om formidling av resultatene. Et godt samarbeid med andre likestillingsarbeidere og organisasjoner er avgjørende for likestillings-sakens gjennomslagskraft. Spesielt vil et nært samarbeid med Likestillingsombudet være viktig. Internasjonale kontakter vil fortsatt være sentralt for Likestillingssenteret slik at gode erfaringer fra andre land kan foreslås i Norge.

Også for år 2002 vil Likestillingssenteret legge hovedvekt på: å skape debatt om likestilling, påvirke myndighetene, arbeidslivet og enkeltmenn, avdekke strukturer i samfunnet som hindrer likestilling og komme med konkrete forslag til nye ordninger som fremmer likestilling mellom kjønnene.

Oversikt over delmål og resultmål for kap. 847

Resultatmål	Resultatindikatorer
Arbeide for å rette opp ubalansen mellom kvinner og menn gjennom å:	– Endrede handlingsmønstre hos kvinner og menn som bryter med det tradisjonelle kjønnsrollemønsteret.
– avdekke skjevheter og påvirke strukturendringer og	– Oppmerksomheten likestilling vekker i media og hos det brede publikum.
– sørge for at interessen for- og kunnskapen om likestilling øker.	

Nærmere om budsjettforslaget 2002

Post 50 Basisbevilgning

Posten dekker lønn til faste medarbeidere, godtgjøring til styret og øvrige driftsutgifter ved Likestillingssenteret.

Kap. 0848 Likestillingsombudet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2000	Saldert bud- sjett 2001	Forslag 2002
01	Driftsutgifter	4 949	4 830	5 468
	Sum kap. 0848	4 949	4 830	5 468

Kapitlet dekker utgifter til likestillingslovens håndhevsorganer – Likestillingsombudet og Klagenemnda for likestilling.

Status for virksomheten

Likestillingsloven skal fremme likestilling mellom kjønnene og gi vern mot forskjellsbehandling på grunn av kjønn. Likestillingsombudet skal av eget tiltak og etter klage føre tilsyn med at bestemmelsene i likestillingsloven følges. En stadig økning i antall klagesaker samt stor etterspørsel etter generell informasjon samt mer uformell veiledning viser at det er et stort behov for Likestillingsombudets tjenester.

Det er fortsatt nødvendig med en betydelig satsing på informasjon og skolering. Foruten å spre informasjon om rettigheter og plikter etter loven og informasjon om klageadgangen, må muligheten til å kunne få muntlig og mer uformell veiledning fra Likestillingsombudet gjøres bedre kjent. Informasjonsvirksomhet er avgjørende for at andre enn sakens parter skal få kunnskap om etatens virksomhet og praksis. Det er derfor nødvendig at det blir utarbeidet informasjonsmateriale, samt at Likestillingsombudet deltar i samfunnsdebatten, herunder i media.

Med den erfaring og kompetanse etaten har, kan veiledning gis raskt og uten omfattende forundersøkelser. I tillegg til at dette for mange er en bedre måte å løse problemene på, utnyttes etatens

ressurser bedre og økt prioritet kan gis til å behandle tyngre og viktigere saker, herunder temaer av mer prinsipiell karakter.

Likestillingsombudet er en selvstendig institusjon og står faglig ansvarlig for egne prioriteringer og resultatmål i samsvar med de lovpålagte oppgaver etaten har. Departementet har ansvar for å foreslå nødvendige bevilgninger til Likestillingsombudets virksomhet og kontrollere bruken av disse.

Resultatrapport 2000

Rapporteringen tar utgangspunkt i de målene som ble presentert i St.prp. nr. 1 for 1999-2000.

Likestillingsombudet

Håndheve likestillingsloven på en korrekt og effektiv måte

I 2000 ble det registrert 266 nye saker hos Likestillingsombudet. Av alle telefonhenvendelsene i 2000 registrerte ombudet 417 som muntlige veiledninger.

Ved utløpet av 2000 var 38 saker ikke ferdigbehandlet mot 53 ved utløpet av 1999. Av dette følger at Likestillingsombudet behandlet 281 saker i 2000. Tabellen nedenfor viser utviklingen i antall saker:

Tabell 7.6 Utviklingen i antall saker

Årstall	Nye saker	Telefonhenvendelser	Ikke ferdigbehandlet ved årets utløp
1999	254	293	53
2000	266	417	38

Likestillingsombudet registrerer enkeltsaker som er saker med en klager og en motpart, prinsipielle saker og saker som tas opp av eget tiltak. Høringssaker og klager på kjønnsdiskriminerende reklame holdes utenfor. Enkeltsakene

utgjorde 207 av de mottatte sakene i 2000. Mange av enkeltsakene gjelder spørsmål om forskjellsbehandling knyttet til likestillingslovens generelle forbud mot forskjellsbehandling på grunn av kjønn, likestillingsloven § 3. Sakene er derfor

svært ulike av karakter. I 2000 gjaldt dette 124 saker.

De øvrige sakene gjelder stort sett forhold knyttet til arbeidslivet; ansettelsesforhold, like-

lønn eller stillingsannonser. Tabellen nedenfor viser utviklingen etter sakstype:

Tabell 7.7 Utviklingen etter sakstype

Årstall	Saker behandlet	General-klausul § 3	Stillings-utlysing	Ansettelse	Likelønn	Hørings-saker	Andre saker
1999	241	88	16	46	17	36	38
2000	281	124	23	34	29	33	38

Fordelingen på temaer har holdt seg relativt stabil gjennom de siste årene. I 2000 hadde Likestillingsombudet en nedgang i antallet klager om ansettelser, men til gjengjeld flere saker om like-lønn. Blant sakene etter det generelle diskrimineringsforbudet dominerer saker vedrørende sam-liv, omsorg for barn og graviditet. Mange av disse henvendelsene kommer fra menn.

Utvikling av likestillingsretten

Likestillingsombudets rolle som høringsinstans anses som viktig i utviklingen av likestillingsretten. Staten mottok 33 hørings saker i 2000 og avga høringsuttalelser i 18 av sakene.

Til sammenligning var tallene i 1999 henholdsvis 36 og 22 saker.

Det nordiske og internasjonale arbeidet anses som viktig for å kunne utvikle likestillingsretten i samsvar med Norges internasjonale forpliktelser. Samtidig anser Likestillingsombudet det internasjonale arbeidet for å være viktig for utviklingen av likestillingsretten i et mer globalt perspektiv.

Norge betraktes som et land hvor likestilling mellom kjønnene er et prioritert politikkområde og hvor positive resultater er oppnådd. Av den grunn benyttes Likestillingsombudet ofte som foredragsholder av internasjonale organisasjoner eller av den norske utenriktjenesten.

Gjennom aktiv deltakelse på internasjonale møter og konferanser kan Likestillingsombudet spre informasjon om det norske likestillingsarbeidet og også bringe med seg hjem nyttige impulser for det videre arbeidet i Norge.

Likestillingsombudet har holdt flere foredrag i Japan om likestillingssituasjonen i Norge og norsk likestillingslovgivning og hadde også et møte med den japanske regjeringens likestillingskontor. Likestillingsombudet hadde videre programansvaret i forbindelse med besøk av en kinesisk kvinnelegasjon.

Likestillingsombudet er representert i EU's Advisory Committee on Equal Opportunities for Women and Men. Dette gir nyttig informasjon om andre europeiske lands arbeid og om forpliktende regelverk på fagområdet.

Årlige nordiske ombudsmøter er viktige for utveksling av erfaringer og synspunkter mellom land med relativt like problemstillinger. I tillegg gir de nyttig informasjon om rettsutviklingen i EU.

Likestillingsombudet er oppnevnt som medlem av et offentlig utvalg som skal utrede innbetaling til og ytelser fra pensjonsordninger i arbeidsforhold for kvinner og menn (Finansdepartementet).

Likestillingsombudet sitter i styret i *Kvinner Viser Vei*.

Informere om likestillingsloven og ombudets tjenester

Gjennom generelt informasjonsarbeid kan Likestillingsombudet nå ut til langt flere enn de som nås gjennom enkeltsaksbehandlingen. Ombudet prioriterte derfor informasjonsarbeidet. Det ble skrevet 25 artikler, kronikker og innlegg som ble trykket i dagspresse, ukepresse og fagpresse. Media ba om innsyn i ombudets saker i 116 saker og det ble gitt 180 intervju.

Det ble videre holdt 40 foredrag i 2000. Etter-spørselelsen er størst fra fagforeninger og ulike organisasjoner. Høsten 2000 inviterte ombudet selv til halvdagskurs i likestillingsloven for tillitsvalgte. Interessen var stor og kurset måtte holdes i flere omganger.

Likestillingsombudet utarbeidet følgende informasjonsmateriale i 2000:

- Årsmelding for 1999
- Nyhetsbulletinen *Likestilling* med fire nummer
- Faktaark om likestillingsloven og kvinners rett til å bære hodeplagg
- Temaavisen *Likt og Ulikt* i samarbeid med Likestillingssenteret og Kilden

Den største informasjonssatsingen i 2000 var etableringen av Likestillingsombudets hjemmeside. Hjemmesiden ble åpnet 1. juli 2000.

Klagenemnda for likestilling

Klagenemnda for likestilling hadde 6 møter i 2000 og behandlet 11 saker. Sakene gjaldt i all hovedsak ansettelse og lønn.

Sekretær oppgavene for Klagenemnda ble ivarettet av Likestillingsombudets sekretariat.

Mål og strategier

Likestillingsombudet og Klagenemnda for likestilling håndhever likestillingsloven. Likestillingsombudet skal dessuten arbeide for å gjøre institusjonen kjent og medvirke til at myndigheter, arbeidsliv, organisasjoner og andre blir kjent med lovens bestemmelser og håndhevingsorganenes praksis. Likestillingsombudet skal videre samarbeide med andre offentlige organer som behandler likestillingsspørsmål.

Likestillingsombudet vil i 2002 videreføre prioriteringen av følgende arbeidsområder:

Håndheve likestillingsloven på en korrekt og effektiv måte

Likestillingsombudets hovedoppgave er ifølge likestillingsloven å håndheve lovens bestemmelser gjennom behandling av de klager som fremsettes og å ta saker opp av eget initiativ. Klagesaksbehandlingen skal ha høy kvalitet samtidig som den skal utøves effektivt. Likestillingsombudets konklusjoner skal foreligge mens en sak har aktualitet og slik at konklusjonene kan etterleves. Saker hvor man kan oppnå et konkret positivt resultat og saker som har stor prinsipiell betydning vil bli prioritert og det vil bli arbeidet aktivt for å løse sakene gjennom frivillige ordninger.

Bidra til å utvikle likestillingsretten

Likestillingsloven fastsetter Likestillingsombudets mer generelle plikt til å fremme likestilling

mellom kjønnene i sitt arbeid. Arbeidet med å utrede prinsipielle spørsmål og problemstillinger med likestillingsaspekt vil bli gitt høy prioritet. Erfaring fra enkeltsaksbehandlingen og henvisninger av mer prinsipiell art vil danne grunnlaget for dette arbeidet. Rollen som høringsinstans overfor myndigheter og regelverksutformere, og som deltaker i samfunnsdebatten er i denne forbindelse svært viktig.

Det foreligger forslag til lov om endringer av likestillingsloven i Ot.prp. nr. 77 (2000-2001). En eventuell vedtakelse av lovforslaget vil stille store krav til bl.a. å utvikle nye rettsområder i samsvar med lovgivers pålegg. Dette vil kreve omprioritering av betydelige ressurser.

Norge har, gjennom internasjonale avtaler, forpliktet seg til et samarbeid og en deltakelse i utviklingen av internasjonalt regelverk på likestillingsområdet. Dette gjelder særlig de forpliktelser som følger av FNs konvensjoner og av EØS-avtalen. Likestillingsombudet vil også i 2002 prioritere det internasjonale samarbeidet med tanke på å gi og innhente erfaring om felles problemstillinger innenfor fagområdet.

Informere om likestillingsloven og om likestillingsombudets oppgaver

Mens avgjørelser i enkeltsaker gir informasjon til sakens parter, kan generelt informasjonsarbeid nå ut til langt flere. Likestillingsombudet vil i 2002 prioritere informasjonsarbeid gjennom foredrag, undervisning og møte- og seminar deltakelse, samt gjennom utarbeidelse av nyhetsbulletiner, temabrosjyrer og annet informasjonsmaterieil. Pressen, tidsskrifter, fagblader, internett, radio og TV er andre egnede kanaler for å spre informasjon om likestillingsretten.

Likestillingsarbeidet i Norge er gjenstand for stor interesse i andre land, og det er viktig å gi informasjon gjennom å ta i mot internasjonale delegasjoner og å yte service overfor internasjonal presse. Det er også viktig å delta i diskusjoner om likestillingsretten i andre land.

Oversikt over delmål og resultatmål for kap. 848

Resultatmål	Resultatindikatorer
Håndheve likestillingsloven på en korrekt og effektiv måte.	– Antall saker behandlet, type saker og saksbehandlingstid.
Bidra til å utvikle likestillingsretten.	– Utredninger av prinsipielle spørsmål og høringer. – Deltakelse i utvalg, arbeidsgrupper m.v. – Samarbeid nordisk og internasjonalt.
Informere om likestillingsloven og om likestillingsombudets oppgaver.	– Antall artikler, kronikker, foredrag, brosjyrer og intervjuer. – Etterspørsel etter innsyn i dokumenter/foredrag.

Nærmere om budsjettforslaget 2002**Post 01 Driftsutgifter**

Posten dekker lønn til faste medarbeidere og godtgjøring til Klagenemndas ordfører og med-

lemmer samt øvrige driftsutgifter ved ombudet. I bevilgningen ligger det inne en styrking som følge av økning i saksmengden over år og informasjonsarbeid i forbindelse med likestillingsloven.

Kap. 3848 Likestillingsombudet (jf. kap. 848)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2000	Saldert budsjett 2001	Forslag 2002
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	142		
	Sum kap. 3848	142		

Post 16 Refusjon av fødsels- og adopsjonspenger

På posten er det regnskapsført refusjoner i henhold til ordningen med refusjon av fødsels- og

adopsjonspenger. Utgifter motsvarende refusjoner er regnskapsført på kap. 848.

Programkategori 11.20 Tiltak for barn og unge

Utgifter under programkategori 11.20 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2000	Saldert bud- sjett 2001	Forslag 2002	Pst. endr. 01/02
0850	Barneombudet	7 401	6 995	7 289	4,2
0852	Adopsjonsstøtte	12 547	15 330	15 330	0,0
0854	Tiltak i barne – og ungdomsvernet	238 958	208 964	294 969	41,2
0856	Barnehager	4 420 876	4 973 790	5 846 321	17,5
0857	Barne- og ungdomstiltak	127 089	158 968	157 824	-0,7
0858	Statens ungdoms- og adopsjons- kontor (jf.kap. 3858)	19 545	13 641	14 327	5,0
0859	UNG i Europa (jf. kap. 3859)		4 630	4 729	2,1
	Sum kategori 11.20	4 826 416	5 382 318	6 340 789	17,8

Utgifter under programkategori 11.20 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post- gr.	Betegnelse	Regnskap 2000	Saldert bud- sjett 2001	Forslag 2002	Pst. endr. 01/02
01-23	Drift	96 882	99 855	116 488	16,7
50-59	Overføringer til andre statsregn- skaper	12 453	20 948	22 836	9,0
60-69	Overføringer til kommuner	4 560 721	5 062 123	6 002 464	18,6
70-98	Overføringer til private	156 360	199 392	199 001	-0,2
	Sum kategori 11.20	4 826 416	5 382 318	6 340 789	17,8

Inntekter under programkategori 11.20 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2000	Saldert bud- sjett 2001	Forslag 2002	Pst. endr. 01/02
3850	Barneombudet (jf. kap. 850)	931			
3854	Tiltak i barne- og ungdomsvernet (jf. kap. 854)	712			
3858	Statens ungdoms – og adopsjons- kontor (jf. kap. 858)	5 222			
3859	UNG i Europa		1 850	1 850	0,0
	Sum kategori 11.20	6 865	1 850	1 850	0,0

Hovedinnhold og prioriteringer

Programkategorien inneholder bevilgninger til barne- og ungdomstiltak, barnehager, tiltak i barne- og ungdomsvernet, adopsjonsstøtte samt driftsbevilgninger til Barneombudet og Statens ungdoms- og adopsjonskontor. Budsjettforslaget innebærer en økning i bevilgningen på programkategorien på 18 pst., dette skyldtes i hovedsak Regjeringens satsing på barnehager.

Gode oppvekst- og levekår for barn og ungdom

Å sikre barn og ungdom et godt oppvekstmiljø er blant regjeringens viktigste satsingsområder. Dette krever bl.a en godt koordinert og samordnet innsats på området. Et viktig virkemiddel for dette er statsekretærutvalget for barne- og ungdomsspørsmål. Departementet ønsker å legge til rette for aktiv deltakelse i barne- og ungdomsorganisasjonene gjennom gode tilskuddsordninger og gjennom samarbeid og dialog. De viktigste tilskuddsordningene er tilskudd til barne- og ungdomsorganisasjoner og tilskudd til frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner lokalt (Frifond). Begge ordningene videreføres uendret i 2002.

Regjeringen ser barnehager som et grunnleggende element i en god barnepolitikk og som grunnmuren i utdanningssamfunnet. I 2002 styrkes barnehagesektoren med 1 mrd. kroner. Målsettingen er at innen utgangen av 2005 skal alle barnefamilier som ønsker det få tilbud om en godt tilpasset barnehageplass til en rimelig pris. I 2002 er måltallet 10 000 nye plasser – 4 000 plasser til barn over tre år og 6 000 plasser til barn under tre år. Budsjettforslaget inneholder også midler til en

satsing på kvalitetsutvikling i barnehagesektoren. Dette arbeidet vil være sentralt i forbindelse med den siste utbyggingen og tilpasningen av sektoren til barns og foreldres behov.

Regjeringen er opptatt av utjevning av levekårsforskjeller og tilrettelegging av en politikk som motvirker marginalisering og fattigdom. Dette er problemstillinger som vil stå sentralt i arbeidet med en stortingsmelding om oppvekst- og levekår for barn og ungdom som vil bli lagt frem i 2002.

Det er viktig å medvirke til at barn, unge og deres familier sikres gode oppvekst- og levekår gjennom målrettede og behovstilpassede tiltak av god kvalitet og høy rettssikkerhet i barnevernsaker. Barnevernet skal ha høy kompetanse og kvalitet og være en aktiv deltaker for å sikre barn omsorg, gode oppvekstvilkår og hjelp når de trenger det. Innsatsen rettet mot barn og unge med alvorlige atferdsvansker og familier med særlige behov skal styrkes. Regjeringen har under arbeid en gjennomgang av barneverntjenesten og vil legge fram en stortingsmelding om barnevernet ved årsskiftet 2001/2002.

I 2002 vil i tillegg følgende områder prioriteres

- Støtte opp om flerkulturelle aktiviteter gjennom tilskuddsordningene *Idebanken* og *Ungdomstiltak i større bysamfunn*.

- Gjennomgang av saksbehandlingsregler og skjemaer som benyttes ved adopsjon, samt se på klageordningen for adopsjonssaker.
- Styrke innsatsen overfor barn på krisesentrene.
- Gjennom ulike støtteordninger og program støtte opp om lokalt arbeid som kan bidra til å styrke oppvekstmiljøet. Innsats for å forebygge og bekjempe vold, mobbing, kriminalitet, rus, rasisme og homofobi vil være sentralt.

- Styrke arbeidet med oppfølging av barn og unge i fosterhjem.

Kap. 0850 Barneombudet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2000	Saldert bud- sjett 2001	Forslag 2002
01	Driftsutgifter	7 401	6 995	7 289
	Sum kap. 0850	7 401	6 995	7 289

Status for virksomheten

Barneombudet er i Lov om barneombud av 5. desember 1981 og i instruks gitt et bredt ansvar for å fremme barns interesser og rettigheter innen alle samfunnsområder. Arbeidsfelt og ansvarsområde er omfattende, når lov og instruks skal følges fullt ut.

Barneombudets årbok for 2000-2001 *Barndom Pågår* ble overlevert Stortinget i desember 2000, og er også distribuert til regjeringen, landets kommuner, høyskoler og universiteter, samt foreninger og organisasjoner. Den er basert på og generalisert utfra de mange enkelthenvendelser som kommer inn til kontoret, samt den oppsøkende virksomhet Ombudet utfører på eget initiativ. I tillegg kommer kunnskap generert fra de mange høringsuttalelser som skrives i løpet av året. *Barndom Pågår* reflekterer en barndom i et stadig skiftende samfunn som skaper stadig nye utfordringer for Barneombudet.

Barneombudets kontor mottar informasjon om barn og unges situasjon gjennom flere kanaler. Henvendelsene kommer fra barn og unge, voksne i barns nærmiljø, frivillige organisasjoner, utdanningsinstitusjoner, medier og hjelpetjenester. De kommer via brev og telefon, *Klar Melding Inn* (telefonsvarer), *Din Melding* (Internett), og personlig oppmøte på ombudets kontor.

Henvendelsene fra barn og unge selv har prioritet. De dreier seg stadig mer om urettferdighet, rettigheter og forslag til hva som bør endres for å bedre deres livssituasjon. Det handler i stor grad om grunnleggende verdispørsmål som barn og unge reflekterer over. Barn og unges synspunkter og mulighet til selv å påvirke sine liv står sentralt i Barneombudets virksomhet.

Mange av henvendelsene som kommer inn til barneombudet, avdekker samfunnets skyggeside,

og noen er å betrakte som et rop om hjelp fra barn og unge som er i en livssituasjon de ikke mestrer. De dreier seg om fysiske, psykiske eller seksuelle overgrep, rusmisbruk hos foreldre, mobbing, spiseforstyrrelser, selvmordstanker eller alvorlige familiekonflikter.

I utvalgte enkeltsaker benytter Barneombudet sin innsynsrett. Gjennom analyse av saksdokumenter, innhenting av supplerende informasjon og ved å lytte til hvorledes barn selv formidler sine opplevelser av en sak, får Barneombudet et unikt innblikk i barns livssituasjon, på tvers av innarbeidede sektorgrenser og formelle ansvarsområder. Innsynsretten i enkeltsaker, møter med barn, ungdommer, foreldre og frivillig sektor, gir barneombudet bred kunnskap om den norske barndommen og de utfordringer samfunnet står overfor.

Barneombudet søker å omforme barn og unges erfaringer og kunnskap til politisk og praktisk handling. Redskapene er rapport til Storting og Regjering, høringssvar, innspill til lovforslag, instruks og praksis, initiativ til debatt blant fagfolk og opinion, og innenfor ombudets mandat være enkeltmenneskets talsperson mot urettferdig og urimelig behandling.

Det er stor nasjonal og internasjonal interesse for Barneombudets arbeid, noe som stiller krav til ombudets informasjonsvirksomhet. Internett gir muligheter til å effektivisere informasjonsvirksomheten, og kontoret arbeider kontinuerlig med videreutvikling av informasjonstilbudet.

Resultatrapport 2000

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatomål som ble presentert i St.prp. nr. 1 (1999-2000).

Bidra til at alle barn og unges interesser i det norske samfunn ivaretas, både i henhold til norsk lov, regelverk og prinsippene i FNs konvensjon om barns rettigheter

Styrke barn og unges rettssikkerhet

- Innspill til endringer i lover og forskrifter (se også oversikt over høringsuttalelser).
- Fokus på barn og unges individuelle rettigheter i saker som angår dem selv.
- Forslag om en oppvekstlov som skal sikre gode oppvekstvilkår for alle barn.
- Undersøkelse av holdninger til barn i overgrepssaker for domstolene.
- Fokus på barn og unges rett til et godt lærings- og arbeidsmiljø i skolen.
- Ekspertrapport som supplement til Regjeringens 2. rapport til Geneve.
- Møte med komiteen i Geneve og oppfølging av rapporteringssamarbeidet.
- Deltagelse i Forum for Barnekonvensjonen.

Gi barn og unge selv mulighet til å bidra med sin kompetanse på deres livsområder

- Veiledning og råd til kommuner om hvordan barn og unges kompetanse kan brukes.
- Videre utvikling av Internettparlamentet.
- Utvikling av strategier for styrking av elevrådene.
- Møter med barn og unge i skolen og barnevernet.
- Møter med mediebedrifter og næringslivet om barn og unges medvirkning.

Bidra til at barn får dekket sine grunnleggende behov i samsvar med velferdssamfunnets standarder og kunnskapsnivå

- Produksjon og publisering av årbok 2000/2001 *Barndom pågår*.
- Fokus på kunnskapsstatus for barn og unges psykiske helse.
- Foredrag og møter på Høgskoler, Universiteter og organisasjoner.

Øke forståelsen for nødvendigheten av at barn får særskilt beskyttelse på ulike livsområder

- Forslag om lovregulering av ungdoms adgang til kosmetisk kirurgi og piercing.

- Fokus på kommersielle krefters og mediers seksualisering av barndommen.
- Fokus på det generelle kommersielle presset mot barn og unge.
- Fokus på barnevernets arbeid og forslag til lovendringer.
- Barns rett til nødvendig helsehjelp og til barn-efokusert helsehjelp for familien.

Øke forståelsen og respekten for barn og unge som likeverdige samfunnsdeltagere

- Fokus på barn og unges rett til å bli hørt med forslag om endring av lovverk.
- Foredrag i ulike fora om barns kompetanse, den moderne oppvekst og den nye barnerollen.
- Synet på barn og deres kompetanse generelt og på ulike livsområder er et sentralt tema i ombudets løpende arbeid for barns interesser både generelt og i forhold til enkeltsaker.

Bidra til å styrke tilbudet til utsatte barn og unge generelt

Mer målrettet og kunnskapsbaserte forebyggende tiltak for utsatte barn og unge

- Forslaget om et lavterskeltilbud i lokalmiljøet.
- Utredning knyttet til behovet for en «øyeblikkelig-hjelp» telefon for barn og unge.

Ansvarsplassering og økt samordning i fagmiljøer og offentlige instanser for å sikre en mer effektiv behandling av saker som gjelder barns beste

- Fokus på behovet for et tverrsektorielt kommunalt ansvar.
- Operative forutsetninger for et effektivt lavterskeltilbud.
- Rådgitt kommuner.
- Forslaget om ny organisering av barnevernets funksjoner.

Et mer helhetlig tilbud til barn og unge, uavhengig av sektorgrenser

- Overvåke og analysere konsekvenser moderne samfunns nye utfordringer når det gjelder livsstilssykdommer.
- Møter/kontakt med interesseorganisasjoner og offentlige etater i saker som vedrører utsatte barn.

Fokusere på det forebyggende potensialet som de sentrale arenaene i barn og unges liv representerer

- Fokusere på foreldrerollen.
- Vektlegging av foreldreveiledning, bl.a. knyttet til enkelthenvendelser til kontoret.
- Foredrag/veiledning på skoler.
- Samarbeid med sentrale barne- og ungdomsorganisasjoner om barn og unges medbestemmelse og deltagelse i organisasjonslivet.

Bidra til å styrke tilbudet til barn som trenger særskilt hjelp

Fremme interessene til ulike grupper med særskilte behov

- Forslag til ny organisering av barnevernet.
- Møter/seminarer med kommunale barnevernstenester.
- Foredrag og møter i frivillige organisasjoner og ulike pasientorganisasjoner.
- Forslag om å erstatte den kriminell lavalder med en egen lov om lovbrytere under 18 år.
- Fokus på reaksjonsformer mot barn og unge som bryter loven.

Fokusere på forholdene for barn under ulike former for offentlig omsorg

- Rådgivning til enkeltpersoner.
- Kontakt med Fylkesmenn for å rette deres oppmerksomhet mot enkeltsaker i kommunene.
- Oppfølging av enkeltbarn som henvender seg til kontoret i krisesituasjoner

Styrke barns stilling i alvorlige familiekonflikter

- Behandling og analyse av enkeltsaker.
- Innspill i forbindelse med endringer i barneloven.
- Møter med aktuelle organisasjoner og fagpersoner som arbeider med problemstillingene.
- Overvåking av og innspill til den videre behandling av NOU 1998 nr. 17 om barnefordelingsaker.
- Møter med familievernnet om mekling, rådgivning og krisehjelp.

Utfordre fagmiljøene til å arbeide med barn og unge som faller utenfor alle kategorier av hjelpetiltak

- Rådgivning og veiledning til foresatte og til ulike profesjoner.

- Foredrag om barn og unge som blir katebaler i hjelpetjenesten og mellom profesjonene og dermed blir en marginalisert gruppe.

Bidra til å ivareta barn og unges rett til informasjon om egne rettigheter i forhold til norsk regelverk og FNs Barnekonvensjon

Øke tilgjengeligheten av informasjon om barns rettigheter til målgruppen selv

- Utvikling av rettighetsspill på Internett.
- Publisering av rettighetsplakat på Internett.
- Utarbeidelse av materiell knyttet til Barnekonvensjonen.

Innhenting og videreformidling av kunnskap om barn og unge for å sikre at målgruppens behov og oppvekstvilkår blir synliggjort i aktuelle fagmiljøer og offentlige instanser

- Videreutvikling av *Klar Melding* på Internett.
- Fakta om Barn og unge til publisering på Internett.
- Samarbeid med Norsk Forskningsråd om forskningssider på Internett.
- Foredrag/møter i fagmiljø, høyskoler og universiteter.
- Videreutvikle dialoginstrumentene med barn og unge.
- Produksjon av Barneombudets Årbok 2000/2001; *Barndom pågår*.

Fremme kunnskap om moderne mediers innvirkning på barn og unge

- Utredning av mulighet for Internettportal for familier og skole som sikrer skjerming mot skadelig materiale.
- Møter med private aktører i mediemarkedet.
- Utvikle Barneombudets rolle som ankeinstans i forhold til Lov om film og videogram..
- Oppfølging av kontakten med Pressens Faglige Utvalg om *Vær varsom Plakaten*.

Bidra til å øke forståelsen for og kunnskapen om barn og unges rettigheter i internasjonale sammenhenger i henhold til Barnekonvensjonen

- Utstrakt internasjonalt samarbeid om Barneombudsordningen.
- Aktiv rolle i ENOC; European Network for Ombudsmen for Children.

Mål og strategier

Barneombudets mål er å fremme barns interesser i samfunnet, herunder om lovverket, forvaltning og rettspraksis til vern om disse verdiene blir fulgt. I motsetning til de andre ombudene har Barneombudet ikke ansvaret for konkret forvaltning av et lovverk i form av enkeltvedtak, men skal overvåke alle deler av barn og unges oppvekstvilkår.

Barneombudslovens § 3, der det er nå sagt eksplisitt at ombudet også skal følge med i om norsk rett og forvaltningspraksis samsvarer med de forpliktelser Norge har etter FNs konvensjon om barns rettigheter, krever at Barneombudet arbeider systematisk for at denne lovbestemmelsen får et reelt innhold.

Lovverket møter ikke alle barndommens utfordringer, praksis er avgjørende for hvordan barns hverdag fungerer generelt og i krisesituasjoner. Arbeidet som gjøres i forvaltning og domstoler, samt de politiske prioriteringer som setter standarden for oppvekstvilkår og forebyggende arbeid i kommune har betydning for enkeltbarnet. En positiv utvikling for barnebefolkningen krever forpliktende samarbeid på alle nivå, og klare statlige signaler til lokale myndigheter for å sikre et helhetlig ansvar for at barns interesser ivaretas i henhold til Barnekonvensjonens intensjoner.

Utvikling forutsetter økt kunnskap om lovverk, konvensjoner og grunnleggende rettsprinsipper hos alle instanser. Barneombudets innsyn i barns oppvekstmiljø innenfor alle livsområder, systematisk analyse og ekstrasering av prinsipielle problemstillinger, gir et av grunnlagene for å utvikle en slik kunnskap. Det arbeides derfor systematisk for å kommunisere ombudets erfaringer gjennom ulike kanaler til ansvarlige myndigheter, administrative, såvel som politiske. Videre er det behov for å gi barn og unge et bevisst til forhold til Barnekonvensjonen og dens budskap.

Barneombudet arbeider også kontinuerlig for å påvirke politiske prosesser som angår forholdene for barn og unge på alle nivå i samfunnet, for derved å bidra til en helhetlig oppvekstpolitikk både sentralt og i kommunene. Ombudet forholder seg både til offentlig og privat sektor, samt profesjonene og vil fortsette arbeidet for en helhetlig oppvekstpolitikk i kommunene.

Barneombudet vil sette særskilt fokus på utsatte barn og unge, her kan bl.a. nevnes barnevernsbarn, kriminelle barn, asylsøkerbarn, kronisk syke barn og barn som lever i opprivende familiekonflikter. En annen sentral målgruppe er barn som utsettes for mobbing og trusler i og utenfor skolen. Ombudet vil fokusere på at de får del i de rettigheter som barn i Norge har, både etter norsk lovverk og Barnekonvensjonen.

Barneombudets kontakt med det samiskspråklige miljøet tilsier at det er et behov for en styrking av innsats rettet inn mot samiske barn og unge. Sametinget kan tilføres barnefaglig kompetanse gjennom å etablere et nært samarbeide med Barneombudet, spesielt i forhold til dialog med samiske barn og unge. Barneombudets kontor har behov for samiskspråklig kompetanse i forhold til å kunne motta og besvare henvendelser på samisk, samt oversettelse av materiell til Internettet.

Det er økende behov for mer systematisk å analysere og ekstrahere kunnskap fra enkelt-henvendelser for å komme med både kritiske og konstruktive innspill til forandring av forvaltningspraksis og lovverk. Noen av de problemstillingene Barneombudet presenteres for, har ikke andre adressater eller naturlige offentlige eller private instanser som kan følge opp. Mange henvendelser går på mer overordnede, formelle utfordringer som barns rettslige stilling, deres rettigheter, vern og særlige behov. Det forventes at Barneombudet som et ledd i sitt lovpålagte ansvar skal gripe fatt i utfordringene, bringe dem inn på den offentlige arena og ansvarliggjøre privat og offentlig sektor.

Oversikt over delmål og resultatmål for kap. 0850

Delmål	Resultatmål
Bidra til at alle barn og unges interesser i det norske samfunn ivaretas.	– Bidra til implementering av FNs barnekonvensjon i samfunnet. – Bidra til å utvikle norsk lovverk i samsvar med barn og unges interesser og styrke deres rettssikkerhet. – Øke respekten for barn og unges kompetanse på ulike områder i samfunnet, og sørge for konkrete muligheter til aktiv deltagelse. – Fokuserer på det forebyggende potensialet i styrking av barn og unges sentrale livsarenaer (familie, barnehage, skole og fritid), og bidra til utvikling av et lavterskeltilbud.
Bidra til å styrke tilbudet til utsatte barn og unge (forebyggende tiltak).	– Øke forståelsen for nødvendigheten av at barn får særskilt beskyttelse på ulike livsområder. – Stimulere til etablering av flere målrettede og kunnskapsbaserte forebyggende tiltak for utsatte barn og unge. – Synliggjøre behovet for et helhetlig og tilgjengelig tilbud til barn og unge og deres familier, uavhengig av sektorgrenser.
Bidra til å styrke tilbudet til barn som trenger særskilt hjelp (kurative tiltak).	– Fremme interessene til ulike grupper med særskilte behov. – Fokuserer på de konkrete forholdene og kvaliteten på hjelpetiltakene for barn under ulike former for offentlig omsorg. – Styrke barns selvstendige stilling i alvorlige familiekonflikter. – Utfordre fagmiljøene til å arbeide med barn og unge som faller utenfor alle kategorier av hjelpetiltak.
Bidra til å øke samfunnets og barn/unges forståelse for og kunnskap om barnebefolkningens rettigheter.	– Bidra til å øke informasjonen til barn og unge om egne rettigheter i henhold til Barnekonvensjonen og norsk lov. – Innhenting og videreformidling av kunnskap om barn og unge for å sikre at målgruppen blir synliggjort i aktuelle fagmiljøer og relevante offentlige instanser. – Overvåke forholdet mellom barnebefolkningen og mediene, nasjonalt og internasjonalt, og fremme nødvendig kunnskap om moderne mediers innvirkning på barn og unge.

Nærmere om budsjettforslaget

dets kontor, i tillegg til utgifter til varer og tjenester.

Post 01 Driftsutgifter

Den foreslåtte bevilgningen skal dekke lønn til faste stillinger og engasjementer ved Barneombu-

Kap. 3850 Barneombudet (jf. Kap 850)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2000	Saldert bud- sjett 2001	Forslag 2002
01	Ymse inntekter	492		
15	Refusjon av arbeidsmarkedstiltak	274		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	165		
	Sum kap. 3850	931		

Post 01 Ymse inntekter

Inntektene refererer seg til prosjekter som initieres av Barneombudet, og som utløser tilskudd fra ulike departementer og andre samarbeidspartnere.

Utgifter motsvarende refusjonen er regnskapsført på kap. 850.

Post 15 Refusjon av arbeidsmarkedstiltak

På posten er det regnskapsført refusjoner i henhold til ordningen med refusjon av arbeidstiltak.

Post 16 Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger

På posten er det regnskapsført refusjoner i henhold til ordningene med refusjon av fødsels- og adopsjonspenger. Utgifter motsvarende refusjonen er regnskapsført på kap. 850.

Kap. 0852 Adopsjonsstøtte

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2000	Saldert bud- sjett 2001	Forslag 2002
70	Tilskudd til foreldre som adopterer barn fra utlandet, <i>overslagsbevilgning</i>	12 547	15 330	15 330
	Sum kap. 0852	12 547	15 330	15 330

Resultatrapport 2000

Støtten til foreldre som adopterer barn fra utlandet var på kr 20 000 per barn. Statens ungdoms- og adopsjonskontor (SUAK), som forvalter av tilskuddsordningen mottok 612 søknader om adopsjonsstøtte. De tre godkjente adopsjonsforeningene har etter egne rapporteringer til SUAK, formidlet 589 adopsjoner, nøyaktig det samme antall som i 1999. Det vises også til omtale av adopsjon under kap. 858 Statens ungdoms- og adopsjonskontor.

utgifter til organisasjonene som formidler adopsjonene samt reisekostnader og eventuelt opphold i barnets opprinnelsesland. Gjennomsnittstall for de tre siste årene er 607 adopsjoner per år.

Nærmere om budsjettforslaget**Post 70 Tilskudd til foreldre som adopterer barn fra utlandet, overslagsbevilgning***Målsetting*

Tilskuddet er ment å bidra til å motvirke en skjev sosial fordeling av adopsjon knyttet til foreldrenes økonomi på grunn av de høye kostnader ved adopsjon fra utlandet.

Tilstandsvurdering

Kostnadene knyttet til adopsjon fra utlandet varierer fra kr 80 000 til kr 120 000. Beløpet dekker

Tildelingskriterier

Støtten ytes til adoptivforeldre som på forhånd har innhentet norske myndigheters samtykke til adopsjon fra utlandet. Adopsjonen må enten være gjennomført i Norge, ved at norske myndigheter har utstedt adopsjonsbevilling, eller den må være gjennomført i utlandet og registrert i SUAKs adopsjonsregister. SUAK skal ha mottatt doms- eller frigivelsesdokumenter før saken kan behandles. Som et vilkår for engangsstøtten stilles det krav om at adoptivforeldrene faktisk var bosatt i Norge da de fikk barnet i sin omsorg, og da adopsjonen ble gjennomført eller registrert her i landet. I helt spesielle tilfeller vil det på bakgrunn av forhold i giverlandet ta uforholdsmessig lang tid å få adopsjonen registrert i Norge.

Engangsstøtte kan i slike tilfeller likevel ytes dersom barnet har kommet til Norge med sikte på adopsjon, og adoptivforeldrene faktisk var bosatt her i landet da de fikk barnet i sin omsorg.

Budsjettforslaget for 2002

Ordningen med tilskudd til foreldre som adopterer barn fra utlandet videreføres på samme nivå i 2002 som i 2001 med kr 22 500 per barn.

Dette beløpet er noe lavere enn de andre nordiske landene som det er naturlig å sammenligne seg med. Det er i denne sammenheng likevel viktig å fremheve at norske adoptivforeldre kommer godt ut når en for eksempel ser på permisjonsordningen foreldrene kan dra nytte av ved adopsjon.

Kap. 0854 Tiltak i barne – og ungdomsvernet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2000	Saldert budsjett 2001	Forslag 2002
01	Driftsutgifter	64 166	61 100	68 959
50	Forskning, <i>kan nyttes under post 71</i>	7 983	7 863	9 599
63	Særskilte tiltak, <i>kan overføres</i>	17 957	14 500	15 008
64	Tilskudd for enslige mindreårige flyktninger og asylsøkere, <i>overslagsbevilgning</i>	127 658	95 432	170 432
70	Tilskudd til Rostad ungdomsheim og Rostad ettervernsheim	2 000	1 966	2 025
71	Utvikling og opplysningsarbeid m.v, <i>kan nyttes under post 50</i>	19 194	28 103	28 946
	Sum kap. 0854	238 958	208 964	294 969

Resultatrapport 2000

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St.prp. nr. 1 (1999-2000).

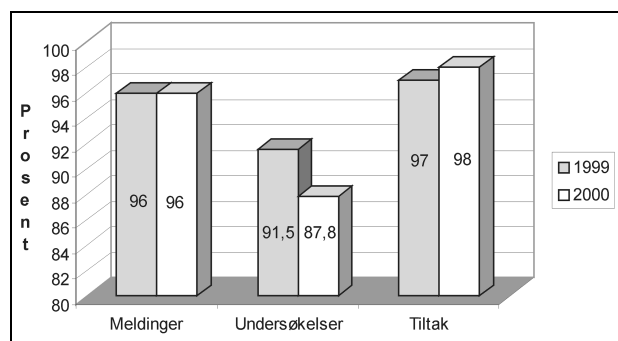
Høy rettssikkerhet og god kvalitet i saksbehandling, tjenester og tilbud**Rett hjelp til rett tid og til barnets beste**

Det kom fortsatt et stort antall meldinger til barneverntjenesten i kommunene. I alt ble 22 851 nye meldinger registrert i 2000. Dette er på samme nivå som i 1999. Selv om antall meldinger lå på et

høyt nivå, ble 96 pst. gjennomgått i løpet av en uke.

Antallet nye undersøkelsessaker viste en ubetydelig nedgang fra 19 284 undersøkelsessaker i 1999 til 19 091 undersøkelsessaker i 2000. Noe under halvparten av sakene ble henlagt etter undersøkelse, hvilket innebærer at barneverntjenesten ikke finner grunn til å sette i verk konkrete tiltak etter loven. Dette samsvarer med tall fra tidligere år.

Tidsfristen i undersøkelsessaker er tre måneder, i særlige tilfeller seks måneder. Fristoverskrivelser i undersøkelsessakene fra 1999 til 2000 viser en økning fra 1 651 fristoversittelser i 1999 til 2 168 fristoversittelser i 2000. Dette tilsvarer

Figur 7.1 Gjennomsnittlig tidsfristoppnåelse 1999-2000

12,2 pst. av alle undersøkelsessaker som er en økning på 3 pst. fra året før. I de tilfellene der kommunene brøt tidsfristbestemmelsene, fulgte fylkesmennene dette opp gjennom bl.a. råd, veiledning og møter med kommunene. Det ble i 2000 iverksatt vedtak om tiltak innen fristen på 6 uker i om lag 98 pst. av sakene.

Antallet stillinger i den kommunale og fylkeskommunale barneverntjenesten lå på omtrent samme nivå som tidligere år.

For å oppnå en mest mulig formåls- og kostnadseffektiv utnyttelse av de ressurser som står til rådighet ble fylkesnemndene for sosiale saker omorganisert med virkning fra 30.09.00. Det ble opprettet tre regionale, administrative enheter samtidig som de 12 fylkesvise nemndene er beholdt. En fylkesnemndsleder er tilsatt som leder med administrativt ansvar for hver region.

Styrket oppfølging av fosterhjemsarbeidet i kommuner og fylkeskommuner

Fosterhjemsplassering var også i 2000 det klart hyppigst brukte omsorgstiltaket i barnevernet. Ved utgangen av året var omtrent 4 000 barn under omsorg og 1 000 barn under hjelpetiltak plassert i fosterhjem. Behovet for fosterhjem ble i hovedsak dekket. Departementet har fulgt opp Handlingsplanen for styrking av fosterhjemsarbeidet (Q – 13/97). Satsingen på utviklingsarbeidet i fylkeskommunene for å bedre rekrutteringen og opplæringen av fosterforeldre ble videreført. Opp læringsprogrammet PRIDE har vist seg som et nyttig redskap i forbindelse med rekruttering og opplæring av fosterforeldre. Det ble planlagt en stor rekrutteringskampanje av fosterforeldre som iverksettes i 2001 i samarbeid mellom departe-

mentet og alle landets fylkeskommuner. Det ble i tillegg etablert en felles informasjonstjeneste for de fylkeskommunale fosterhjemskontorene.

Fylkesmennene gjennomførte kurs for tilsynsførere i de fleste fylker. Disse kursene har bidratt til å tydeliggjøre og avklare tilsynsførerrollen og understreke den enkelte tilsynsførers ansvar.

Departementet gjennomgikk retningslinjene for godkjenning av fosterhjem for å sikre at det å være homofil eller lesbisk i seg selv ikke skal ekskludere noen fra å bli godkjent som fosterhjem.

Økt kunnskap om levekår, tiltak og tjenestetilbud for utsatte barn, unge og familier

Barne- og familiedepartementet ba Barnevernets utviklingssenter i Nord-Norge om å utarbeide en oversikt over fagpersoner og fagmiljøer som innehar barnevernfaglig kompetanse i tillegg til samisk språk- og/eller kulturkompetanse. Kompetanseoversikten skulle også inneholde en gjennomgang av litteratur og problemstillinger med relevans for barnevern i en samisk kontekst. Målet med kompetanseoversikten er å gi barneverntjenesten og andre informasjon om fagfolk og fagmiljøer med behov for råd og veiledning.

Virksomheten ved de tre regionale utviklingssentrene i barnevernet i Bergen, Trondheim og Tromsø ble videreført. Forskere ved NOVA og fra de tre sentrene publiserte bl.a. en antologi der resultatene fra evalueringsforskning om fylkesnemndenes behandling av barnevernsaker ble presentert.

Departementet ga også i 2000 midler til *Delprogram om barnevernforskning (1997-2001)* og delforskningsprogrammet *Forskning for funksjonshemmede*, begge i regi av Norges forskningsråd. *Delprogram barnevernforskning (1997-2001)* har fra 1999 inngått som en del av programmet *Velferdsprogrammet – samfunn, familie og oppvekst (1999-2004)*. Det ble bevilget midler til utviklingsdelen av et forskningsprosjekt som skal utvikle nye metoder i saker der det foreligger mistanker om seksuelle overgrep i familier (*FOBIK-prosjektet, 1998-2001*), ved Psykologisk Institutt ved Universitetet i Oslo. Evalueringsdelen av prosjektet blir finansiert av Norges forskningsråd.

Befring – utvalget leverte i mai 2000 sin innstilling – NOU 2000:12 *Barnevernet i Norge* – etter å ha gått gjennom sentrale områder i barnevernet. Utredningen ble sendt på høring med frist 15. oktober 2000.

Forebyggende tiltak og tilbud til utsatte barn og unge

Tidlig hjelp og godt tverrfaglig samarbeid

Barne- og familiedepartementet tok i 2000 initiativ til å utarbeide en veileder om barn på krisesentre.

Barne- og familiedepartementet gav ut en samisk versjon av videoprogrammet *Når du og jeg er sammen* om kontakt og samvær mellom omsorgsgivere og barn 0-6 år. Det ble påbegynt et arbeide med å oversette til samisk ulike temahefter fra Program for foreldreveiledning som også er relevante for barnevernet.

BFD gav også i 2000 midler til Høgskolen i Sør-Trøndelag til utvikling av og utprøving av metoden *Familierådsdag* i barnevernet. Metoden prøves ut i samarbeid med bl.a. samiske familier og innvandrerfamilier og prosjektet avsluttes i 2001. *Familierådsdag* går ut på å samle storfamilien og andre som står familien nær for å komme fram til løsninger for barnet.

Barne- og familiedepartementet gav i 1999 og 2000 midler til nasjonal samordning og oppfølging av Home-Start Familiekontakten i Norge. Home-Start Familiekontakten er et familiestøtteprogram/forebyggende tiltak for familier med barn under sju år som er i en vanskelig livssituasjon. Målet med programmet er å forebygge videreutvikling av en krise som igjen kan skape uheldige omsorgssituasjoner. Home-Start Familiekontakten tilbyr støtte, vennskap, avlastning og praktisk hjelp. Hjelpen blir gitt av frivillige i familienes egne hjem og støtten gis kostnadsfritt. I 2000 fikk 143 familier med 298 barn hjelp.

Senter for krisepsykologi mottok midler fra departementet til videreføring av arbeidet med barnegrupper og foreldreveiledning i asylmottak.

BFD ga i 2000 midler til Foreningen for Fangers Pårørende til et prosjekt som har som mål å samle inn mer kunnskap om livssituasjonen til fangers barn. Kunnskapen skal benyttes til å utarbeide en veiledningsbrosjyre til hjelpeapparatet. Prosjektet avsluttes i 2001.

Departementet fulgte i samarbeid med Sosial- og helsedepartementet opp arbeidet med å videreutvikle hjelpetilbud for utsatte barn og familier med rusmiddelproblemer. I likhet med det tidligere Wanda-sentret, ga departementet midler til PAG-stiftelsen. Stiftelsen gir bl.a. råd, veiledning og støtte til personer som ønsker å starte opp lokale tiltak for barn av rusmiddelmisbrukere.

Arbeidet med å iverksette *Handlingsplanen mot tvangsekteskap* (Q-0980/2) ble fulgt videre opp.

I samarbeid med andre berørte departementer la Barne- og familiedepartementet fram Regjeringens *Handlingsplan mot kjønnslemlestelse* (Q-1012 B). Handlingsplanen (2001-2003) gir en samlet presentasjon av hvordan Regjeringen vil styrke og videreutvikle innsatsen mot kjønnslemlestelse av jenter. Planen inneholder 16 tiltak fordelt på fire målsettinger:

- forebygge at jenter i Norge blir kjønnslemlestet,
- hjelpe de jenter og kvinner som allerede er kjønnslemlestet,
- samarbeide med organisasjoner og enkeltpersoner og
- bidra til bekjempelse av kjønnslemlestelse internasjonalt.

Tiltak mot vold, mobbing og barne- og ungdomskriminalitet

Departementet videreførte arbeidet med å styrke tiltakene for barn og unge med alvorlige atferdsvansker gjennom *Handlingsplan for barn og unge med alvorlige atferdsproblemer* (Q-12/97). Iverksettingen av denne planen ble koordinert med oppfølgingen av Regjeringens handlingsplan mot vold og annen alvorlig problematferd blant barn og unge (St.meld. nr. 17 for 1999-2000). Målgruppene er både forholdsvis små barn som viser tegn på problematferd og ungdom som begår lovbrudd. I mange fylker ble det satt i gang arbeid med behandlingsmetoden *Parent Management Training* (PMT/foreldretrening). Metoden går ut på å lære opp foreldre i å bruke hensiktsmessige strategier for å håndtere atferdsvansker hos barna. Når det gjelder eldre barn og ungdom, er den familie- og lokalmiljøbaserte metoden *Multi-systemisk Terapi* (MST) tatt i bruk i nesten alle fylker. Det foregår også et planarbeid mellom Universitetet i Oslo og de berørte departementene for å etablere et senter for metodeutvikling og forskning mht. alvorlig problematferd blant barn og unge.

Private institusjoner er et supplement til det offentlige tiltaksapparatet. Barne- og familiedepartementet ga økonomisk støtte til prosjektet *Samarbeid mellom fylkeskommunalt barnevern og private institusjoner*. Gjennom dette prosjektet har landets fylkeskommuner kartlagt og kvalitetssikret sin bruk av private institusjoner i barnevernet.

Finansieringen av Rostad er lagt om slik at bare støtten til skoletilbudet ble gitt over departementets budsjett. Andre utgifter til Rostad ble dekket gjennom kjøp av plasser av fylkeskommu-

nene, slik ordningen er for andre barneverninstitusjoner.

I samarbeid med Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet satte Barne- og familiedepartementet i gang en videreføring av programmet mot mobbing, som er utviklet av professor Dan Olweus ved Universitetet i Bergen. Alle skoler som er interessert vil bli tilbudt dette programmet i årene som kommer.

Styrket arbeid mot seksuelle overgrep, inkl. kommersiell seksuell utnytting av barn

Under Sosial- og helsedepartementets ansvarsområde ble prosjektperioden til Nasjonalt ressurs-senter for seksuelt misbrukte barn forlenget (2000-2003). Det overordnede faglige ansvaret for prosjektet er lagt til Statens Helsetilsyn. I 2000 ble det bl.a. lagt stor vekt på å bygge opp tverrfaglige nettverk i helseregionene. Blant de andre viktige arbeidsoppgavene var arbeidet med å utarbeide en ny veileder om arbeid med seksuelle overgrep mot barn. Innholdet og formen i denne veilederen vil bli koordinert med utgivelsen av veiledningsmaterieell om å håndtere mistanker om seksuelle overgrep mot barn begått av ansatte i skoler, barnehager og barneverninstitusjoner. Etter initiativ fra Barne- og familiedepartementet og Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet har fylkesmannen i Vest-Agder hatt ansvar for dette arbeidet. Begge veilederne blir utgitt i 2001.

Barne- og familiedepartementet og Justisdepartementet videreførte sin støtte til et prosjekt for å utvikle bedre metoder for dommeravhør i saker der det foreligger mistanker om seksuelle overgrep mot barn. Barne- og familiedepartementet videreførte også sin støtte til et prosjekt ved NOVA som kartlegger ungdoms holdninger til sex med personer under den seksuelle lavalder. Hovedfunnene fra denne undersøkelsen ble publisert i 2000 som del av en prosjektrapport fra Nordisk Ministerråd: *Personer som begår seksuelle overgrep mot barn. Forståelse, behandling og straff* (Tema Nord 2000:547).

Gjennom EFTA/EØS ble Norge deltaker i EU-programmet *Daphne* (2000-2003). Målsettingen med programmet er å videreutvikle metoder for å styrke arbeide mot ulike former for vold mot barn, unge og kvinner – inkludert menneskehandel, seksuelle overgrep og seksuell utnytting.

Styrket oppfølging av enslige mindreårige flyktninger og asylsøkere

Kommunal- og regionaldepartementet, Utlendingsdirektoratet og Barne- og familiedepartementet samarbeidet i 2000 om to forskningsprosjekter om enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger. Det ene gjaldt en karrierestudie hvor en skulle undersøke hvordan det har gått med enslige mindreårige som kom til Norge for 10 år siden. Dette prosjektet ble avsluttet i desember 2000, og rapporten *Barn i bevegelse – om oppvekst og levekår for enslige mindreårige flyktninger* foreligger nå. Rapporten er gitt ut av Høgskolen i Telemark. Det andre prosjektet har som mål å utvikle gode modeller for kommunalt arbeid med enslige mindreårige knyttet til bl.a. samordning og forankring av ansvar. Prosjektrapporten skal ferdigstilles i desember 2001.

I 1999 engasjerte departementet ECON (senter for økonomisk analyse) til å gjennomføre en kartlegging av de kostnader kommunen har i forbindelse med bosetting av enslige mindreårige. Resultatene fra kartleggingen forelå i 2000 og viste at de gjennomsnittlige årlige kostnadene per enslige mindreårige svarte til summen av satsene for integreringstilskuddet og det særskilte tilskuddet. Kartleggingen viste imidlertid også at det var stor variasjon i kostnader mellom kommunene. Det ble iverksatt tiltak for å øke kunnskapen om refusjonsordningen i form av møter med bosettingskommuner, fylkeskommuner og fylkesmenn.

Satsen for den kommunale egenandelen for barneverntiltak for enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger ble fastsatt til kr 11 000 per måned. Tilskuddet fra og med januar 2001 ble fastsatt til kr 93 000 per barn per år og utbetales til og med det året den enslige mindreårige fyller 20 år.

Styrke det internasjonale samarbeidet om tiltak rettet mot utsatte barn, unge og familier

Økt samarbeid innen Norden, Østersjørådet, Europarådet og bilateralt samarbeid med andre land

Som oppfølging av rekommandasjon 8/97 fra Nordisk Råd ble det i 1999 utformet en aksjonsplan for å bedre barn og unges situasjon i nærområdene (Baltikum, Kaliningrad og Nord-Vest Russland). Iverksettingen av planen begynte i 2000.

Norge og Sverige videreførte i samarbeid med andre medlemsland i Østersjørådet arbeidet med

å utvikle og etablere et IT-nettverk som redskap for bl.a. å bekjempe kommersiell seksuell utnytting av barn og medvirke til å bedre situasjonen for utsatte barn og unge i Østersjøregionen. I 2000 ble det gjennomført flere møter med deltakelse fra Østersjølandene om faglige, administrative og tekniske spørsmålet knyttet til IT-nettverket. Nettverket blir operativt i 2001.

Departementet videreførte sin støtte til Europarådets barne- og familieprogram.

Departementet videreførte også kontakten og samarbeidet med myndigheter og fagmiljøer i andre land, bl.a. USA og Storbritannia.

Sikre barns interesser ved innenlands- og utenlandsadopsjon

God forvaltning i behandlingen av adopsjonssakene

I løpet av høsten 2000 ble regjeringens mål om å halvere behandlingstiden i Statens ungdoms- og adopsjonskontor (SUAK) nådd. Saksbehandlingstiden for å få avgjort en søknad om forhåndssamtykke til adopsjon ble redusert til gjennomsnittlig tre måneder.

Som en oppfølging av det nye kapittelet i adopsjonsloven om adopsjonsformidling og godkjenning av adoptivhjem, igangsatte departementet arbeidet med å utarbeide nye retningslinjer om innen- og utenlandsadopsjon og med å utarbeide nye skjemaer for søknad om adopsjon.

Det ble arbeidet med et høringsnotat om innføring av muligheten for en registrert partner – på samme måte som for ektefeller – å søke om å adoptere den annen partners barn gjennom stebarnsadopsjon.

Arbeidet med en egen kompetanseplan for utenlandsadopsjon fortsatte. Arbeidet med å sikre forpliktelsene etter Haagkonvensjonen om vern av barn og samarbeid ved internasjonale adopsjoner ble videreført. Haagkonvensjonen viser seg fortsatt å være et viktig redskap for å sikre at internasjonale adopsjoner foregår på en betryggende måte og til barnets beste. Departementet deltok sammen med Statens ungdoms- og adopsjonskontor i november på den første oppfølgingskonferansen i spesialkommisjonen i Haag.

Tilstandsvurdering

Rettsikkerhet og kvalitet i saksbehandling, tjenester og tilbud

Det totale antallet barn med tiltak fra barneverntjenesten økte kraftig særlig i første halvdel av 90-tallet, og har deretter flatet ut de siste årene. Økningen skyldes først og fremst vekst i antallet barn og unge i hjelpetiltak, ca. 19 000 barn og unge til enhver tid, mens antall barn og unge under omsorg holder seg relativt stabilt på ca. 5 000 til en enhver tid. Antallet barn og unge i hjelpetiltak som frivillig og midlertidig er plassert utenfor hjemmet enten i institusjon eller fosterhjem (§ 4-4, 5 ledd) har imidlertid økt til ca. 1 500 barn og unge på ethvert tidspunkt. Det er variasjoner mellom ulike halvår når det gjelder tiltak etter atferdsbestemmelsene (§§ 4-24 og 4-26), men antallet holder seg forholdsvis stabilt mellom 250-300 til enhver tid.

I halvårsrapporteringene fra kommunene for 2000 kommer det fram at fristoversittelsene i undersøkelsessakene samlet sett viser en økning på 3 pst. sammenlignet med 1999. Dette er bekymringsfullt og departementet vurderer særskilte tiltak for å hindre ytterligere fristoverskridelser i undersøkelsessaker.

Hjelpetiltak må vurderes etter i hvilken grad de er tilpasset de enkelte barns og familiers behov. Det synes stadig viktigere å komme tidligere inn med forebyggende tiltak også i andre deler av tjenesteapparatet, for eksempel i helsestasjoner, skoler og andre, bl.a. for å dempe behovet for barneverntjenester. Departementet er derfor opptatt av at andre deler av hjelpeapparatet i større grad yter støtte til utsatte barn og familier.

Mange embeter klarer ikke å gjennomføre antall lovpålagte tilsynsbesøk ved barneverninstitusjonene. Ressurssituasjonen ved mange embeter kan ha bidratt til å vanskeliggjøre fylkesmannens arbeid med å oppnå det antall tilsynsbesøk forskriftene tilsier. Det er imidlertid viktig å merke seg at alle tilsynsobjekter får tilsyn, selv om antall tilsynsbesøk ikke er i henhold til forskriftene. Situasjonen er imidlertid ikke tilfredsstillende og kan ramme de mest utsatte barn og unge. Arbeidet med å forbedre tilsynsmetodikken for å utvikle et mer effektivt og samordnet tilsyn vil kunne bidra til at flere embeter kan oppfylle forskriftenes bestemmelser om antall tilsynsbesøk.

Departementet har indikasjoner på at omorganiseringen i 2000 også bidrar til å redusere saksbehandlingstiden i fylkesnemnda. Statistikken for

første halvår 2001 tyder på at omorganiseringen allerede har hatt en positiv virkning. Til tross for en økning i antall saker på landsbasis, har saksbehandlingstiden i fylkesnemnda blitt noe kortere i denne perioden.

Departementet har gjennomgått høringsuttalelsene etter Befring-utvalgets utredning (NOU 2000:12). Bl.a. på denne bakgrunn har departementet utarbeidet forskrifter for godkjenning av barneverninstitusjoner. Behovet for andre endringer i lovverket vurderes fortløpende.

Fosterhjemmene gjør en stor og viktig innsats i barnevernet. Behovet for fosterhjem blir i hovedsak dekket, men tilfanget av fosterhjem til ungdom kunne vært større. Det er håp om at rekrutteringskampanjen i 2001 kan øke tilgangen av fosterhjem for ungdom.

Opplæringsprogrammet PRIDE har vist seg å være nyttig i forhold til rekruttering av fosterhjem, og de fleste fylkeskommuner har nå etablert dette programmet.

Det er fortsatt behov for å følge opp tiltak som kan sikre tilsynsførere for alle fosterbarn. Departementet vurderer derfor bl.a. å gi ytterligere øremerkede tilskudd til opplæring av tilsynsførere i regi av fylkesmennene.

Det er også fortsatt behov for å styrke kompetansen og tiltaksapparatet i de etatene som blir involvert i saker der barn og unge har eller kan ha blitt utsatt for seksuelle overgrep.

I juni i 2001 la regjeringen frem et lovforslag for Stortinget som innebærer at det i fremtiden vil bli stilt klare kvalitetskrav til alle barneverninstitusjoner (Ot.prp. nr. 103 (2000-2001)). I proposisjonen foreslås en hjemmel for departementet til å gi forskrifter om kvalitetskrav både for offentlige og private institusjoner. Det foreslås videre en særskilt godkjenningsordning for private institusjoner.

Formålet med forslaget er å styrke rettssikkerheten til barn og unge som i kortere eller lengre perioder har behov for en plass i barneverninstitusjon. Barn som i kortere eller lengre perioder må bo i en barneverninstitusjon er i ofte i en spesielt utsatt og sårbar livssituasjon. Årsaken til slike plasseringer kan være sviktende omsorg i hjemmet og/eller at barnet har utviklet atferdsproblemer. Mange av barna har derfor behov for både omsorg og behandling, og det er av stor betydning for deres fremtidige utvikling at de institusjonene som benyttes er i stand til å ivareta det enkelte barns særskilte behov. Lovendringene skal bidra til å sikre at det ikke benyttes institusjoner som ikke på en tilfredsstillende måte kan iva-

reta disse vanskelige oppgavene og som ikke har en forsvarlig standard både faglig og materielt.

Forebyggende tiltak og tilbud til utsatte barn og unge

Mobbing av elever i skoler oppleves av mange barn og foreldre som et stort problem. Alle barne- og ungdomsskoler i landet skal i løpet av de nærmeste årene få tilbud om å innføre professor Dan Olweus sitt tiltaksprogram mot mobbing. Programmet er utviklet ved HEMIL-senteret (Universitetet i Bergen) og kan allerede vise til svært gode resultater. I løpet av kort tid er mobbing redusert med vel 30 pst. på de skolene som har prøvd ut programmet. Opplegget bygger på innsats både fra lærere, elever og foreldre og er rettet inn mot grunnskolen. Innføringen av tiltaksprogrammet i stor skala bygges opp etter en tre-stegs modell. Olweus-gruppen ved HEMIL-senteret skal i år 2001 lære opp og veilede omtrent 50 trenerkandidater, som så skal gi opplæring til nøkkelpersoner på minst fem skoler hver. Disse nøkkelpersonene har ansvar for å gjennomføre programmet på sin skole under veiledning av sin trenerkandidat som i sin tur blir veiledet fra gruppen ved senteret. I løpet av et år vil man på denne måten nå ut til mellom 200 og 250 skoler over hele landet.

Det treårige prosjektet for utprøving av metoden *Familierådslag* ved Høgskolen i Sør-Trøndelag, finansiert av Barne- og familiedepartementet, ble avsluttet våren 2001.

I følge en undersøkelse fra Statistisk Sentralbyrå lever mellom 27 000 og 32 000 barn i husholdninger med lav inntekt (rapport 2001/9). Mellom 14- og 19 000 barn lever i familier med vedvarende lav inntekt. Mange av disse barna lever i familier med en forsørger eller er barn med innvandrerbakgrunn. Familiene preges også generelt sett av at foreldrene i liten grad er i lønnet arbeid. Disse barna lider ikke nød i tradisjonell forstand. De får mat, klær og skoletilbud, men familienes lave inntekt over tid medfører at barna ofte ekskluderes fra sosial deltakelse der andre barn deltar. Dette kan omfatte deltakelse i skolearrangementer, fritidstilbud og hobbyer der det forutsettes egenbetaling. Resultatet av denne sosiale ekskluderingen kan være sosial utstøting og marginalisering. Alle etater i kommunene, inkludert barneverntjenesten, bør ha spesiell oppmerksomhet rettet mot disse gruppene.

Det er behov for å synliggjøre, styrke og videreutvikle tilbudet og hjelpen til barn og ungdom som er vitne til og/eller blir utsatt for vold i hjem-

met. Derfor er det bl.a. viktig å styrke barneperspektivet på krisesentrene og å bedre oppfølgingen av barna etter opphold på krisesentre. Som ledd i arbeidet med å styrke tilbudet til denne gruppen barn vil det i 2001 bli gitt ut en veileder om barna som kommer på krisesentre. Veilederen skal bl.a. bidra til å øke krisesentrenes og andres forståelse av arbeidet med barn som er utsatt for vold i hjemmet.

Gjennom prosjektet *Samarbeid mellom fylkeskommunalt barnevern og private institusjoner*, har fylkeskommunene utviklet et verktøy som sikrer at de private institusjonene fylkeskommunene samarbeider med holder en forsvarlig faglig standard. Institusjoner som ikke kan dokumentere at de opererer i samsvar med en slik standard vil ikke bli brukt av fylkeskommunene.

Det er fortsatt behov for å styrke arbeidet overfor enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger slik utfordringene er beskrevet i St.meld. nr. 17 (2000-2001) *Om Asyl- og flyktningpolitikken i Norge*. Departementet ønsker å sikre at det finnes tilgjengelig statistikk over omsorgstilbudet til enslige mindreårige flyktninger og asylsøkere. Fylkeskommunene er derfor fra sommeren 2001 blitt bedt om å rapportere om hvor mange enslige mindreårige som bor i fosterhjem og andre typer botiltak som fylkeskommunene får refusjon for.

Det er fortsatt behov for å styrke og integrere det samiske perspektivet i barnevernet og gjøre den samiske kompetansen mer tilgjengelig. I tillegg til den kompetanseoversikten som ble ferdig i 2001, vurderer departementet i samråd med Sosial- og helsedepartementet behovet for ytterligere tiltak innenfor rammene av samisk helse- og sosialplan. Barneombudet mangler i dag samisk språk- og kulturkompetanse. Departementet vil derfor sikre at Barneombudet får kompetanse i samisk språk og kultur (jf. kap. 850).

Stortinget har i 2001 vedtatt at Norge skal ratifisere en tilleggsprotokoll til FNs barnekonvensjon om salg av barn, barnepornografi og barneprostitusjon (nærmere beskrevet i St.prp. nr. 58 (2000-2001)). Planperioden for plan for norsk oppfølging av Stockholmkongressen mot kommersiell seksuell utnyttning av barn (Q-0988) utløper i 2001. De berørte departementene vil vurdere å videreføre enkelte av tiltakene og sette i verk nye tiltak på saksfeltet. Det videre internasjonale og regionale arbeidet med disse spørsmålene, vil bli vurdert i lys av bl.a. den kommende, andre verdenskongressen om temaet som arrangeres i Japan i desember 2001.

Det internasjonale og regionale samarbeidet

Nettverksbygging og kompetanseutveksling mellom de nordiske landene har stått sentralt. IT-samarbeidet *The house of children at risk* mellom landene i Østersjørådet er nå ferdigstilt og vil være et viktig grunnlag for samarbeid mellom og kompetanseutvikling i landene.

Regjeringen mener at denne form for kompetanseutvikling er et viktig bidrag for å styrke arbeidet for utsatte barn og bekjempelse av seksuell utnyttelse og overgrep mot barn og unge.

Handlingsplanen for barn og unge i Nærområdene i regi av Nordisk Ministerråd har vært et viktig bidrag i innsatsen for å bedre livskvalitet og levekår for barn og unge i de nordiske nærområdene. Handlingsplanen har særlig fokusert på prosjekter med lokal forankring som har bidratt til å sette i gang lokale prosesser og aktiviteter rettet mot barn og unge.

Adopsjonsområdet

Departementet ser det som viktig å følge opp våre internasjonale forpliktelser på adopsjonsfeltet. Disse er nedfelt bl.a. i FNs barnekonvensjon og i Haagkonvensjonen om vern av barn og samarbeid ved internasjonale adopsjoner.

Departementet er i gang med å gjennomgå de saksbehandlingsregler som gjelder for behandling av søknad om adopsjon og av skjemaer som benyttes ved slike søknader. Videre er departementet i ferd med å slutføre arbeidet med å lage en egen kompetanseplan for å styrke kunnskapen om utenlandsadopterte barn og unge. Departementet foretar nå en utredning som vurderer en annen organisering av klagesakene som gjelder ved søknad om adopsjon.

Mål og strategier

For 2002 prioriteres følgende mål:

Høy rettssikkerhet og god kvalitet i saksbehandling, tjenester og tilbud

Å sikre god kvalitet på tjenester og tiltak og høy rettssikkerhet i alle faser i behandlingen av barnevernsaker er et grunnleggende mål. Dette forutsetter foruten et tidsmessig og tilpasset regelverk, ny og oppdatert kompetanse, fleksible tiltak og god informasjonsutveksling mellom tjenesteytere og brukere. Et godt samarbeid i og mellom aktu-

elle etater, sektorer, profesjoner og forvaltningsnivåer er også en viktig forutsetning.

I forbindelse med den kommende overføringen av ansvaret for fylkeskommunale spesialisthelsetjenester til statlige myndigheter, har departementet startet et utredningsarbeid om hvordan de fylkeskommunale barneverntjenestene skal organiseres. Utredningen skal ha som siktemål at det blir best mulig samordning mellom barnevern, barne- og ungdomspsykiatri og tiltak for unge rusmisbrukere.

Andelen meldinger, undersøkelsessaker og tiltak som gjennomføres i samsvar med lovens tidsfrister

Overholdelse av de lovfestede tidsfrister for meldinger, undersøkelsessaker og tiltak er en nødvendig forutsetning for rettssikkerheten i barneverntjenesten. Det forventes også i 2002 at kommuner og fylkeskommuner prioriterer og tilrettelegger arbeidet slik at disse overholdes. Departementet vil fortsatt opprettholde rapportering fra fylkesmenn og fylkeskommuner, to ganger per år, som et viktig styringsredskap. Det vil bli satt i verk tiltak bl.a. i form av rundskriv, planer og oppfølgingsmøter for å sikre at tidsfristene overholdes.

Oppfølging av fosterhjemsarbeidet i kommuner og fylkeskommuner gjennom iverksetting av tiltakene i Handlingsplan for styrking av fosterhjemsarbeidet

Departementet vil videreføre arbeidet på fosterhjemsområdet gjennom fortsatt oppfølging av tiltakene i Handlingsplanen for styrking av fosterhjemsarbeidet. Dette skal bl.a. skje gjennom å;

- Rullere og følge opp fosterhjemsplanene i kommuner og fylkeskommuner.
- Videreføre de positive erfaringer med rekrutterings- og opplæringsprogrammet PRIDE med sikte på permanent drift av programmet.
- Stimulere til ny kunnskap gjennom forskning, utviklings- og forsøksprosjekter.

Bidra til at alle fosterhjem mottar fire tilsynsbesøk per år

§ 7 i forskriftene om fosterhjem og tilsyn med barn i fosterhjem (i medhold av barnevernloven § 4-22 tredje ledd) slår bl.a. fast at det skal føres tilsyn med barn minst fire ganger per år. Departementet vil følge opp denne bestemmelsene særskilt i 2002 ved å videreføre opplæringen av tilsynsførere.

Styrke fylkesmennenes tilsynsfunksjoner og tilsynsmetoder

Selv om alle barneverninstitusjonene får tilsyn klarer ikke alle embetene å gjennomføre antall tilsynsbesøk i henhold til forskriftene. Dette kan ramme de mest utsatte barn og unge. Det er viktig at fylkesmennene prioriterer tilsynet med barneverninstitusjonene og med at bestemmelsene i lovverket blir overholdt. Departementet skal i 2002 utvikle en mer systematisk tilsynsmodell som kan gi grunnlag for et mer effektivt tilsyn i forhold til kommunene.

Oppfølging av NOU 2000:12 Barnevernet i Norge

Utredningen vil bli fulgt videre opp i 2002 etter at en stortingsmelding om barnevernet er blitt lagt fram ved utgangen av 2001. De delene av utredningen som gjelder den mer generelle barne- og ungdomspolitikken, vil bli fulgt opp gjennom en egen stortingsmelding i løpet av første halvår 2002. For eksempel vil stortingsmeldingen om barnevernet gjennomgå vilkårene som fosterhjemmene arbeider under, og departementet vil vurdere behovet for å forenkle ankesystemet etter vedtak i fylkesnemnda. Stortingsmeldingen vil bl.a. understreke at grunnleggende prinsipper for barnevernets arbeid må være å sikre barn kontinuerlig voksenkontakt og god omsorg i nærmiljøet. Departementet vil også vurdere endringer i lovverket bl.a. på bakgrunn av utvalgets anbefalinger.

Bidra til kunnskaps- og kompetanseheving gjennom statlig støtte til variert forsøks- og utviklingsvirksomhet, forskningsprogrammer og prosjekter/tiltak

Departementet skal fortsatt yte driftstilskudd til de tre regionale utviklingssentrene i barnevernet i Bergen, Trondheim og Tromsø. Sentrene driver forskning, forsøks- og utviklingsarbeid, gir råd og veiledning innen prosjektarbeid, forelesning- og informasjonsvirksomhet, og fungerer som faglige nettverk i sine regioner. Departementet vil, i samarbeid med andre berørte departementer, stimulere til fortsatt og utvidet samarbeid mellom regionale kompetansesentra innen ulike fagområder.

Støtten til barnevernforskningen og forskningen av vold i regi av Norges Forskningsråd vil bli videreført som en del av programmet *Velferdsprogrammet – samfunn, familie og oppvekst* (1999-2004). Som ledd i regjeringens satsing på helsere-latert forskning, vil det bli satt av midler på bl.a.

Barne- og familiedepartementets budsjett til dette formålet i 2002.

I samarbeid med andre departementer og utdanningsinstitusjoner vil departementet fortsatt videreføre og sette i gang nye etterutdanningstiltak på særlig viktige områder. Dette kan bl.a. gjelde arbeid med barn og unge som viser alvorlige atferdsproblemer, utnytting av mindreårige i prostitusjon og pornografi, rusmiddelproblematikk og arbeid med barn og unge med etnisk minoritetsbakgrunn. Departementet vil i denne sammenhengen understreke at kommuner og fylkeskommuner/regionale myndigheter har et selvstendig ansvar som arbeidsgivere for at ansatte i bl.a. barneverntjenesten får tilstrekkelige tilbud om kompetanseheving i form av etterutdanning og veiledning.

Departementet skal bidra til å styrke den flerkulturelle kompetansen innenfor det fylkeskommunale barnevernet. Departementet vil ta initiativ til å etablere et kontaktforum for kommunene om enslige mindreårige bl.a. med tanke på erfaringsutveksling og kunnskapsoverføring om prosjekter og tiltak.

Departementet vil stimulere til å videreutvikle formidlingen av ny kunnskap fra forsknings- og forsøksvirksomhet og spredning av informasjon om barnevernet til tjenesteyterne, involverte barn og foreldre og allmennheten.

Som oppfølging av Stortingsmelding nr. 15 (2000-2001) *Nasjonale minoriteter i Norge*, vil Barne- og familiedepartementet få utarbeidet en nordisk kunnskapsoversikt om barn og unge fra de nasjonale minoritetene. Kunnskapsstatusen skal også omtale barnevernet.

Gjennom EØS/EFTA vil Norge fortsatt delta i Daphne-programmet under EU. Målsettingen med programmet er å videreutvikle metoder for å styrke arbeidet mot ulike former for vold mot barn, unge og kvinner.

Forebyggende tiltak og tilbud til utsatte barn og unge

Tidlig og riktig hjelp til utsatte og vanskeligstilte barn og unge og deres familier

Departementet skal stimulere til videreutvikling og bruk av faglige metoder i barnevernet som legger vekt på tiltak i barn og unges nærmiljø i dialog med barna og familiene.

Departementet vil arbeide med sikte på å bedre situasjonen til de barna som opplever vold i hjemmet. Barne- og familiedepartementet skal opprette et kontaktforum mellom krisesentrene

og de kommunale og fylkeskommunale hjelpetjenestene. Et godt samarbeid er nødvendig mens barna er på krisesentrene og særlig i forbindelse med oppfølging etter flytting. Det skal utformes informasjonsmaterieell om barn som opplever vold hjemme og om ulike instansers ansvar. Det vil bli stimulert til prosjekt- og utviklingsarbeid og formidling av erfaringer.

Handlingsplan mot tvangsekteskap (1998-2001, rundskriv Q-0980/2) har som formål å forebygge at ungdom trues med eller utsettes for tvangsekteskap. Sentralt i arbeidet mot tvangsekteskap står informasjonstelefonen om tvangsekteskap som ble opprettet som et 3-årig prosjekt. Telefonen mottar mange henvendelser, og det tas sikte på å bevilge midler også i 2002. Tidsperioden for handlingsplanen mot tvangsekteskap går ut i 2001. Departementet har videreført tilskudd til ulike prosjekter mot tvangsekteskap og bevilget midler til noen nye prosjekter.

Departementet vil følge opp forebyggende tiltak i regjeringens strategiplan mot spiseforstyrrelser bl.a. gjennom et temahefte om barn og unge med spiseforstyrrelser (jf. delmål om foreldreveiledning under kap. 830). Departementet vil, i samarbeid med Kirke- utdannings- og forskningsdepartementet, finansiere et større utviklingsprosjekt som har som mål å utvikle et Internettbasert skoleprosjekt som spesielt skal fokusere på forebygging og kroppsbevissthet. Nettstedet er rettet mot ungdom i grunnskole og videregående skole og skal lanseres gjennom skoleportalen *Skolenett*. Regjeringen mener at dette prosjektet vil være et viktig virkemiddel å ta i bruk i forhold til å nå ungdom med informasjon om spiseforstyrrelser. Departementet vil i samarbeid med Sosial- og helsedepartementet og brukerorganisasjonene avholde en nasjonal ekspertkonferanse om forebyggende strategier og tiltak på området spiseforstyrrelser.

Departementet vil følge opp resultater fra undersøkelsen til SINTEF IFIM om utvikling av modeller for kommunalt arbeid med enslige mindreårige bl.a. knyttet til samordning og forankring av ansvar. Rapporten fra prosjektet legges fram ved årsskiftet 2001/2002.

Arbeidet for å bekjempe seksuelle overgrep mot barn og styrke tilbudene til barna og deres familier blir videreført i 2002. Prioriterte tiltak er heving av kunnskapsnivået i hjelpeapparatet når det gjelder hvordan en skal behandle mistanker, avdekke overgrep, gi de utsatte gode behandlingstilbud, bedre barnas rettssikkerhet og verne dem mot nye overgrep. I samarbeid med og under Sosial- og helsedepartementets ansvarsområde vil

et prosjekt (2000-2002) under faglig ledelse av Statens Helsetilsyn være et viktig del av den statlige innsatsen på dette saksfeltet. I prosjektets siste år vil det bli lagt vekt på sikre at den kompetansen og de tiltakene som er bygd opp i regionene videreføres etter prosjektperioden. Statlige myndigheter vil bl.a. vurdere om det fortsatt er behov for spesialistfunksjoner på sentralt nivå innen dette saksfeltet. Erfaringene fra prosjektet vil bli evaluert gjennom ekstern forskning. Dette prosjektet skal også ses i sammenheng med Justisdepartementets arbeid for å styrke politiets og rettsvesenets tiltak. Bl.a. har Justisdepartementet lagt fram en stortingsmelding om etterforskning på området.

Som nevnt i tilstandsrapporten vil de berørte departementene ta stilling til hvordan nasjonale myndigheter skal videreutvikle og videreføre arbeidet for å bekjempe barnepornografi, barneprostitusjon og salg av barn for seksuelle formål.

I samarbeid med Sosial- og helsedepartementet vil departementet arbeide videre med å utvikle hjelpetilbudene for utsatte barn og familier med rusproblemer. Som ledd i dette arbeidet vil departementet bl.a. videreføre støtten til PAG-stiftelsen. Denne stiftelsen gir råd, veiledning og støtte til organisasjoner eller kommuner som ønsker å starte opp tiltak for barn av rusmiddelmissbrukere i lokalmiljøer.

Det er behov for å videreføre og styrke forebyggende tiltak i familier med små barn som er i en vanskelig livssituasjon. Barne- og familiedepartementet vil videreføre støtten til nasjonal samordning og oppfølging av Home-Start Familiekontakten.

Departementet vil videreføre samarbeidet med organisasjoner i barnevernfeltet, bl.a. Norsk fosterhjemforening, Norges barnevernsamband og Landsforeningen for barnevernsbarn. Av forebyggende virksomhet vil departementet videreføre støtten til Barn og unges kontakttelefon (Røde Kors) og MOT (toppidrettsfolk mot narkotika).

Tiltak mot vold, mobbing og annen problematferd blant barn og unge

Tiltakene mot mobbing som er utviklet ved HEMIL-senteret i Bergen vil bli videreført. Satsingen er en del av oppfølgingen av Regjeringens *Handlingsplan mot barne- og ungdomskriminalitet* (St.meld. nr. 17 (1999-2000)). Det er satt av midler på Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementets og Barne- og familiedepartementets budsjett-

ter. Tidsrammene for satsingen er i første omgang satt til 5 år.

Mange fylker har tatt i bruk behandlingsmetoden *Parent Management Training* (PMT). Studier har vist at PMT-metoden gir betydelig reduksjon av atferdsproblemer både hjemme og på skolen. Derfor bør denne form for foreldretrening fortsette og utvides. Ca. 30 PMT-veiledere er til nå utdannet og har kompetanse til å lære opp nye veiledere. Veilederne er spredd utover landet, men er ennå ikke geografisk jevnt fordelt. Det vil derfor fra og med 2002 bli satset særlig på regionsvis veiledning.

Bakgrunnen for innføringen av familie- og nærmiljøfokusede metoder på dette feltet er bl.a. en konsensus blant fagfolk om at institusjonsplasing stort sett ikke hjelper i forhold til barn og unge med alvorlige atferdsproblemer. *Multisystemic Therapy* er utviklet med tanke på denne gruppen (12 til 17 år) og består av et intensivt, familiebasert behandlingsopplegg. Det foreligger fra før betydelig dokumentasjon fra USA som viser at MST gir gode resultater. Utagerende og kriminell atferd blir redusert. Foreløpige resultater fra den norske evalueringen er tilsvarende lovende. Så godt som alle fylker har i dag eget MST-team. I tidligere år er opplæring i metoden utført av ekspertise (veiledere) fra USA. Nå skal norsk ekspertise overta opplæringen.

Begge metodene inngår i regjeringens oppfølging av *Handlingsplanen mot barne- og ungdomskriminalitet*. Planen forutsetter et nært samarbeid mellom Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet, Justisdepartementet og Barne- og familiedepartementet. (Det vises for øvrig til kap. 857.) Som en del av det kommende utviklingsarbeidet har politiet en viktig lokal rolle bl.a. i samarbeid med barneverntjenesten.

Videreføringen av arbeidet med PMT og MST blir også en viktig del av arbeidet ved *Senter for atferdsstudier og innovativ praksis* ved Universitetet i Oslo. Senteret skal drive studier av hvordan problematferd oppstår og problemenes omfang, utvikling av metoder og teori for forebygging av problematferd og metoder for å avhjelpe/behandle problematferd, og vitenskapelig evaluering av slike metoder. Dette krever kontakt med grunnforskningsmiljøer så vel som med relevante praksisfelt, og det krever en tverrfaglig tilnærming. Det er et siktemål å etablere et nettverk mellom universiteter, høyskoler og kompetansesentre for å utvikle kompetanse. En viktig oppgave blir dermed å bygge et nasjonalt nettverk for forskning og metodeutvikling på dette feltet. Barne- og familiedepartementet, Sosial- og helse-

departementet og Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet vil finansiere senteret.

Tilskuddet til Rostad ungdomsheim og Rostad ettervernsheim vil bli videreført slik at det helhetlige skoletilbudet ved institusjonen kan opprettholdes.

Iverksette tiltakene i Handlingsplanen mot kjønnslemlestelse

Handlingsplan mot kjønnslemlestelse (Q-1012B) inneholder 16 tiltak. De fleste av disse skal gjennomføres som et nasjonalt prosjekt. Dette skal i hovedsak utvikle informasjons- og kommunikasjonstiltak, kurs og seminarpakker beregnet på ulike målgrupper. I tillegg skal det iverksettes et lokalt prosjekt i samarbeid med Oslo kommune. Prosjektet vil bl.a. se nærmere på somalieres levekår generelt, og innsatsene skal utformes i nært samarbeid med målgruppen. Arbeid mot kjønnslemlestelse vil bli et av flere områder det satses på i denne forbindelse.

Styrke det regionale og internasjonale samarbeidet om tiltak for utsatte barn, unge og familier

Økt samarbeid innen Norden, Østersjørådet, aktuelle europeiske og internasjonale fora og bilateralt samarbeid med andre land

Norge vil i 2002 ha formannskapet i Nordisk Ministerråd. Barn og unge vil være et av hovedsatsingsområdene under norsk formannskap. Regjeringen vil i formannskapsperioden særlig følge opp tiltak gjennom *Handlingsplanen for barn og unge i Nærområdene* i samarbeid med Sosial- og helsedepartementet. Levekår, helse og deltakelse vil være sentrale innsatsområder og bli særlig rettet mot Nordvest-Russland. Norge vil legge vekt på økt koordinering av innsatsen rettet mot barn og unge i det regionale samarbeidet som skjer i regi av Østersjørådet, Nordisk Ministerråd og Barentssamarbeidet.

Departementet vil videreføre kontakten og samarbeidet med fagmiljøer, forskere og myndigheter i andre land. Norske myndigheter ønsker med dette å utveksle erfaringer og synspunkter og stimulere til videre samarbeid mellom forskere og myndigheter i landene. Hensikten er også å stimulere til felles prosjekter for å bedre kunnskapsgrunnlaget for politikkutformingen, og til at modeller og metoder fra andre land kan overføres til norske forhold eller omvendt.

Departementet vil delta aktivt i aktuelle fora knyttet til Europarådets virksomhet, bl.a. gjennom økende støtte til barne- og familieprogrammet.

Sikre barns interesser ved innenlands- og utenlandsadopsjoner

Styrking av kompetansen i arbeidet med adopsjonssakene

Styrking av kunnskap og informasjon på adopsjonsfeltet er en særlig viktig oppgave. Herunder vil det være viktig å sikre at de enkelte adoptivsøkere blir forberedt på hva en adopsjon kan innebære. Foreldreforberedende kurs foregår i dag i regi av adopsjonsorganisasjonene. Departementet vil vurdere hvordan myndighetene kan bidra på dette området. Videre vil det bli vurdert hvordan kommunene i større grad kan samarbeide når det gjelder å nyttiggjøre seg kompetanse ved utredningen av adoptivsøkere. Integrering av kunnskap om adopsjon i de instanser alle familier møter, vil være en sentral del av arbeidet. En særlig utfordring er å styrke kunnskapen om adoptivbarn og familier som sliter med store vansker og utfordringer, slik at disse kan bli bedre ivaretatt av hjelpeinstansene. Tiltak vil bli omtalt i kompetanseplanen om utenlandsadopsjon.

God forvaltning i behandling av adopsjonssakene

Departementet vil sikre at forpliktelsene etter Haagkonvensjonen om vern av barn og samarbeid ved internasjonale adopsjoner blir fulgt opp.

Endringen i adopsjonsloven som åpner for at en registrert partner – på samme måte som ektefeller – kan søke om å adoptere den annen parts barn gjennom stebarnsadopsjon skal tre i kraft 1. januar 2002.

Departementet har som målsetting at saksbehandlingstida for søknader om adopsjon skal være maksimum tre måneder. Nye retningslinjer om saksbehandlingsregler for behandling av søknader om adopsjon skal foreligge innen utgangen av 2001. I denne forbindelse skal det også foreligge nye skjemaer til bruk for behandling av søknadene.

Vurdere forenklinger i adopsjonsprosessen

En økt kompetanse og god forvaltning i adopsjonssaker vil etter departementets mening samlet sett innebære en faglig styrking av myndighe-

tenes arbeid på feltet, og på sikt føre til en forenkling av arbeidet bl.a. i kommunene.

På bakgrunn av bl.a. departementets arbeid med Program for fornyelse av offentlig sektor,

foretas det en utredning som vurderer en annen behandling av klagesakene ved behandling av søknad om adopsjon, jf. hovedinnledningen.

Oversikt over delmål og resultatmål for kap. 854

Delmål	Resultatmål
Høy rettssikkerhet og god kvalitet i saksbehandling, tjenester og tilbud.	– Andelen meldinger, undersøkelsessaker og tiltak som gjennomføres i samsvar med lovens tidsfrister. – Oppfølging av fosterhjemsarbeidet i kommuner og fylkeskommuner gjennom iverksetting av tiltakene i <i>Handlingsplanen for styrking av fosterhjemsarbeidet</i>. – Bidra til at alle fosterhjem mottar fire tilsynsbesøk per år. – Styrke fylkesmennenes tilsynsfunksjoner og tilsynsmetoder. – Oppfølging av NOU 2000:12 <i>Barnevernet i Norge</i>. – Bidra til kunnskaps- og kompetanseheving gjennom statlig støtte til variert forsøks- og utviklingsvirksomhet, forskningsprogrammer- og prosjekter/tiltak.
Forebyggende tiltak og tilbud til utsatte barn og unge.	– Tidlig og riktig hjelp til utsatte og vanskeligstilte barn, unge og deres familier. – Tiltak mot vold, mobbing og annen problematferd blant barn og unge. – Iverksette tiltakene i <i>Handlingsplanen mot kjønnslemlestelse</i>.
Styrke det regionale og internasjonale samarbeidet om tiltak for utsatte barn, unge og familier.	– Økt samarbeid innen Norden, Østersjøområdet, aktuelle europeiske og internasjonale fora og bilateralt samarbeid med andre land.
Sikre barns interesser ved innenlands- og utenlandsadopsjoner.	– Styrking av kompetansen i arbeidet med adopsjonssakene. – God forvaltning i behandlingen av adopsjonssakene. – Vurdere forenklinger i adopsjonsprosessen.

Nærmere om budsjettforslaget

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker driftsutgiftene for fylkesnemndene for sosiale saker. Fylkesnemnda for sosiale saker

er et statlig, kollegialt og uavhengig forvaltningsorgan som behandler og avgjør saker om tvangstiltak etter barnevernloven, sosialtjenesteloven og smittevernloven. Den vesentlig største andelen av sakene er etter barnevernloven. Nemnda er ikke underlagt andre forvaltningsorganers instruks-

sjonsmyndighet og nemndas avgjørelser kan bare overprøves gjennom saksanlegg for de alminnelige domstoler. Det er til sammen 12 fylkesnemnder i landet. Administrativt er fylkesnemndene underlagt Barne- og familiedepartementet.

Posten dekker lønn, godtgjørelsen til nemndsmedlemmer og utgifter til varer og tjenester.

Man vil så langt som mulig dekke virksomhetens totale behov for fylkesnemndsledere uten bruk av ekstern hjelp. De nye lederne av regionene har til enhver tid oversikt over bruken av de enkelte nemndsledere og disse kan nå pålegges å reise til andre fylkesnemnder for å ta enkeltsaker.

Post 50 Forskning, kan nyttes under post 71

Formål

Posten skal i hovedsak stimulere til forskning, forsøks- og utviklingsvirksomhet om utsatte familier og utsatte barn og unges oppvekstkår.

Tildelingskriterier

Posten dekker økonomisk støtte til ulike delforskningsprogram; om barnevernet, om andre utsatte barnegrupper og familier, om adopsjonsspørsmål, om helserelatert forskning om barn for eksempel spiseforstyrrelser og spørsmål som gjelder kunnskap og virkemidler i arbeidet med fattige barn.

Oppfølging og kontroll

Departementet mottar regnskap og rapporter for kontroll og oppfølging av tiltakene.

Budsjettforslag 2002

Posten er styrket med 1,5 mill. kroner knyttet til helserelatert forskning.

Post 63 Særskilte tiltak, kan overføres

Formål

Posten skal stimulere til tiltak innen barnevernet i kommuner og fylkeskommuner. Den vil bli sett i sammenheng med post 71.

Tiltak

Midlene rettes i hovedsak inn mot prioriterte områder i barneverntjenesten. Dette gjelder først

og fremst kvalitetssikring av tiltakene i kommunale og fylkeskommunale tjenester, samt tiltak som kan styrke utvikling av tilbud til barn og familier i nærmiljøet på et så tidlig tidspunkt som mulig.

Posten vil bli benyttet til oppfølging av *Handlingsplan for barn og unge med alvorlige atferdsproblemer*, herunder utvikling av nye behandlingstiltak for barn og unge med alvorlige atferdsvansker, vold og kriminalitet (PMT og MST), *Handlingsplan for styrking av fosterhjemsarbeidet* og tiltak for barn og ungdom med innvandrerbakgrunn. Posten vil også dekke støtte til kompetansestyrkingstiltak, herunder etter- og videreutdanningstiltak og veiledning, til metodeutvikling og andre tiltak i kommuner og fylkeskommuner.

Tildelingskriterier

Departementet behandler fortløpende søknader og initierer selv tiltak i tråd med budsjettproposisjonens mål og strategier.

Oppfølging og kontroll

Departementet mottar regnskap og rapporter for kontroll og oppfølging av tiltakene. Noen ganger blir det arrangert formidlingsseminarer, eller utviklet materiell med overføringsverdi som distribueres til relevante instanser, kommuner m.m.

Post 64 Tilskudd til enslige mindreårige flyktninger og asylsøkere, overslagsbevilgning

Formål

Bevilgningen skal dekke det særskilte tilskuddet som utbetales til kommunene når en enslig mindreårig asylsøker eller flyktning bosettes. Tilskuddet utgjør kr 93 000 per barn per år og utbetales til og med det året den enslige mindreårige fyller 20 år. I tillegg omfatter bevilgningen statsrefusjon av utgifter til barnevern gjennom fylkeskommunen. Fylkeskommunen har etter barnevernloven ansvar for å rekruttere fosterhjem og skaffe institusjonsplasser. Når det gjelder å skaffe enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger ulike botiltak med støtte og oppfølging er dette delvis et kommunalt ansvar. I den grad utgiftene til denne type tiltak overstiger den kommunale egenandelen, skal utgiftene refunderes av fylkeskommunen.

Tildelingskriterier

Alle kommuner og fylkeskommuner omfattes av ordningen ved bosetting av enslige mindreårige flyktninger og asylsøkere.

Oppfølging og kontroll

Fylkesmennene følger opp regnskap og kontroll med refusjonene til fylkeskommunene. Departementet utbetaler rammemidler til fylkesmennene etter behovsoversikter fra fylkesmennene. Etter fullmakt fra Barne- og familiedepartementet utbetaler Utlendingsdirektoratet (UDI) tilskuddet til kommunene, basert på det antall barn som bosettes i de respektive kommuner.

Post 70 Tilskudd til Rostad ungdomsheim og Rostadtun ettervernsheim

Posten utgjør tilskudd til den videregående skole ved Rostad ungdomsheim og Rostadtun ettervernsheim.

Post 71 Utvikling og opplysningsarbeid mv., kan nyttes under post 50*Formål*

Formålet er å styrke utviklingstiltak, informasjon og fagutvikling for å bidra til en bedre situasjon for barn og unge i barnevernet. Posten vil bli sett i sammenheng med post 63.

Tildelingskriterier

Midlene vil bli benyttet til oppfølging av konkrete tiltak i Handlingsplanen mot barne- og ungdomskriminalitet, driftstilskudd til utviklingssentrene i barnevernet, til særskilte tilskudd til utviklingstiltak ved NOVA og utviklingssentrene og til organisasjoner og foreninger på barnevern- og adopsjonsområdet. Midlene dekker også utgifter til en forskerstilling ved Psykologisk institutt, UiO i arbeidet med atferdsvanskelige barn og unge. Midlene skal også dekke kostnader i forbindelse med det nye senteret for studier av problematferd og innovativ praksis ved Universitetet i Oslo. Posten blir for øvrig benyttet til oppfølging av informasjonstiltak og annen opplysningsvirksomhet, til FoU-formidling, konferanser og seminarer, samt utviklingsarbeid på områder med særskilte behov. Av tiltak som posten benyttes til er kontakttelen for barn og unge, Home Start, integrerende tiltak, tiltak under adopsjonsfeltet o.a. Posten vil videre benyttes til å sikre tiltak for enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger, tiltak i forhold til tvangsekteskap og handlingsplan mot kjønnslemlestelse, barn på krisesentre og andre generelle tiltak i barnevernet. Departementet initierer selv tiltak eller behandler søknader fra offentlige og private organisasjoner.

Oppfølging og kontroll

Departementet mottar regnskap og rapporter for kontroll og oppfølging av tiltakene.

Kap. 0856 Barnehager

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2000	Saldert bud- sjett 2001	Forslag 2002
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres, kan nyttes under kap. 846, post 21</i>	5 770	13 489	21 184
50	Tilskudd til samiske barnehagetilbud		8 110	8 113
60	Driftstilskudd til barnehager, <i>overslagsbevilgning, kan nyttes under kap. 844, post 70</i>	4 375 639	4 941 191	5 809 945
61	Stimuleringstilskudd	28 245		
64	Prøveprosjekt Oslo, indre øst	11 222	11 000	7 079
	Sum kap. 0856	4 420 876	4 973 790	5 846 321

Resultatrapport 2000

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatomål som ble presentert i St.prp. nr. 1 (1999-2000).

Full behovsdekning

Videreføre øremerkede tilskudd til barnehager

I budsjettet for 2000 ble det lagt opp til etablering av nye plasser til 8 000 barn – 4 000 over 3 år og 4 000 under 3 år. Måltallet ble endret i forbindelse med budsjettforliket mellom sentrumspartiene og Arbeiderpartiet. Regjeringens opprinnelige måltall var plasser til 6 000 barn – 4 000 over 3 år og 2 000 under 3 år. Et slik måltall indikerer hvor mange nye plasser det er tatt høyde for i budsjettet. For øvrig kan måltallet kun oppfattes som en statlig intensjon, siden det er opp til kommunene og private utbyggere hvorvidt det faktisk bygges nye barnehageplasser.

Tall fra Statistisk sentralbyrå (SSB) viser at i alt 195 100 barn gikk i barnehage ved utgangen av år 2000. Dette er en økning på 2 300 barn i forhold til året før. 2 400 flere barn over 3 år hadde barnehageplass, mens tallene for barn under 3 år viser en nedgang på drøyt 100 barn i barnehage i forhold til 1999.

Av de 195 100 barna hadde 5 300 et tilbud i åpen barnehage. Det er en økning på 200 barn i forhold til 1999. Dette er hovedsakelig barn under 3 år.

Innføring av stimuleringsstilskudd for etablering av barnehageplasser

I forbindelse med budsjettet for 2000 ble det vedtatt å innføre et eget stimuleringsstilskudd for nye barnehageplasser som åpnet i 2000. Tilskuddet ble gitt med 10 000 kroner per barn med heldagsplass og 5 000 kroner per barn med deltidsplass. Målet med et slik tilskudd var å øke tempoet i barnehageutbyggingen og bidra til at den resterende delen av utbyggingen ble fullført.

SSBs barnehagestatistikk per 15.12.2000 kan tyde på at tilskuddet har hatt begrenset effekt. Men, statistikken viser kun netto tilvekst av plasser, og ikke faktisk antall etablerte og nedlagte plasser i løpet av året. Ser man på vedtak om tildeling av stimuleringsstilskudd som er fattet i 2000, tyder disse på at det er etablert nærmere 5000 nye barnehageplasser i 2000.

Barnehager i samsvar med barns og foreldres behov

Vurdere effektene av omlegging av driftstilskuddet til flere oppholdstidskategorier og økte satser for deltidsplasser

Fra 1999 ble oppholdstidskategoriene for det statlige driftstilskuddet økt fra 5 til 6 for bl.a. å gjøre det økonomisk lettere for barnehageeiere å tilby deltidsplasser. Erfaringene fra det første året med høyere satser for kortere oppholdstider viser at fordelingen av antall barn på heltids- og deltids-plass er så godt som uendret. Tall fra SSB per 15.12.2000 viser en marginal nedgang i andelen barn med deltidsplass i forhold til 1999, hhv. et halvt prosentpoeng for barn under 3 år og ett prosentpoeng for barn over 3 år. Av alle barn med deltidsplass i barnehage har 89 pst. en oppholdstid på mellom 17 og 32 timer per uke.

Gi informasjon bl.a. til kommunene om ulike barnehagetyper

Departementet har bistått fylkesmennene med informasjon til kommunene, bl.a. om brukertilpasning og ulike barnehagetyper og om oppfølgingen av St.meld. nr. 27 (1999-2000) *Barnehage til beste for barn og foreldre*. Videre er det gitt økonomisk støtte til utgivelsen av heftet *Åpen barnehage* og andre alternative driftsformer i regi av Institutt for Kristen Oppseding.

I Barne- og familiedepartementets informasjonsmagasinet *Familia* er ulike barnehagetyper som åpen barnehage, familiebarnehage og barnehager med vekt på friluftsliv vært hyppig omtalt.

Bidra til å ivareta og styrke barnehagenes kvalitet og pedagogiske innhold

Via fylkesmennene bistå kommunene slik at det legges til rette for kvalitetsutvikling i barnehagene

For å forberede den treårige satsingen på kvalitetsutvikling i barnehagesektoren har fylkesmennene etablert kommunenettverk i samtlige fylker. Fylkesmennene har hatt møter med kommunene for å informere om mål og innhold i kvalitetssatsingen. Fylkesmennene har videre lagt vekt på utstrakt samarbeid med de pedagogiske høyskolene, de statlige utdanningskontorene og andre relevante regionale og lokale samarbeidspartner.

En administrativ arbeidsgruppe med medlemmer fra Norsk Lærerlag, Kommunenes Sentralforbund, Kirke-, utdannings- og forskningsdeparte-

mentet og Barne- og familiedepartementet la fram rapporten Rekruttering til og stabilitet i førskolelæreryrket. I rapporten ble det foreslått ulike tiltak som kan bidra til rekruttering og stabilitet. På bakgrunn av rapporten samarbeider de berørte parter om oppfølgingen.

Bidra til å tilrettelegge barnehage tilbudet for barn med særlige behov

Videreføre tilskuddsordningene til grupper med særlige behov

De statlige tilskuddsordningene til barn med særlige behov omfattet i 2000 tilskudd til tiltak for funksjonshemmede i barnehagene, tilskudd til tospråklig assistanse, tilskudd til barnehager for nyankomne flyktningers barn og tilskudd til samiske barnehager.

Antall barn med funksjonshemming i barnehage har vært stabilt de seneste år, og dette tyder på at familier med barn med funksjonshemming som ønsker barnehageplass får dette. De fleste barn med funksjonshemming har plass i kommunale barnehager. I 2000 var i alt 3 250 barn tatt opp etter barnehagelovens §9.

I 2000 var det i alt 9 000 barn fra språklige og kulturelle minoriteter som hadde plass i barnehage. Snaut 4 000 av disse fikk tospråklig assistanse. Dette er om lag 200 færre enn året før. 84 pst. av barna som mottok tospråklig assistanse i 2000 hadde plass i kommunal barnehage. Tilskudd til barnehager for nyankomne flyktningers barn ble gitt til i alt 350 barn i 35 kommuner. Videre mottok i alt 49 barnehager tilskudd til samiske barnehager.

Videreføre gratis korttids barnehage tilbud for alle 5-åringene i bydel 6 Gamle Oslo

Forsøket med gratis korttids barnehage tilbud omfatter alle barn i aktuell aldersgruppe i bydel Gamle Oslo, men det viktigste målet med forsøket er å bedre integrering og språklæring i og øke deltagelsen av barn med minoritetsspråklig bakgrunn før skolestart. Forsøket ble videreført for 5-åringene i 2000, men ble utvidet til også å omfatte 4-åringene fra høsten 2000. Forsøket evalueres av Høgskolen i Hedmark og NOVA. Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet har også satt i gang en egen evaluering om overgangen til skolen for disse barna.

Tilstandsvurdering

Barn i barnehager

Regjeringens overordnede mål for barnehagesektoren er at alle småbarnsfamilier som ønsker det skal få tilbud om en godt tilpasset plass til en rimelig pris. Økningen i antall barn i barnehage har vært svakere enn forventet de seneste årene. Det har vært til dels betydelige avvik mellom de måltall som har vært lagt til grunn i budsjettssammenheng og den faktiske utbyggingen. Dette er framstilt i tabell 7.8 nedenfor.

Det er vanskelig å peke på én bestemt årsak til den lave utbyggingstakten på siste halvdel av 1990-tallet. Flere kommuner nærmer seg full behovsdekning, og da kan det være større usikkerhet rundt behovet for nyetableringer. Innføring av kontantstøtten har også skapt en del usikkerhet rundt det framtidige behovet, spesielt for småbarnsplasser. Mange kommuner sliter med dårlig økonomi, og har begrenset mulighet til å ta kostnadene med å etablere nye plasser. Lovpå-

Tabell 7.8 Måltall og faktisk utbygging i barnehagesektoren, 1998-2001

	Måltall			Faktisk utbygging		
	I alt	Barn under 3 år	Barn over 3 år	I alt	Barn under 3 år	Barn over 3 år
1998	13 500	9 000	4 500	3 500	- 1 300	4 800
1999 ¹	7 500	4 500	3 000	-100	-3 400	3 300
2000	8 000	4 000	4 000	2 300	-100	2 400
2001	6 000	6 000	0	-	-	-

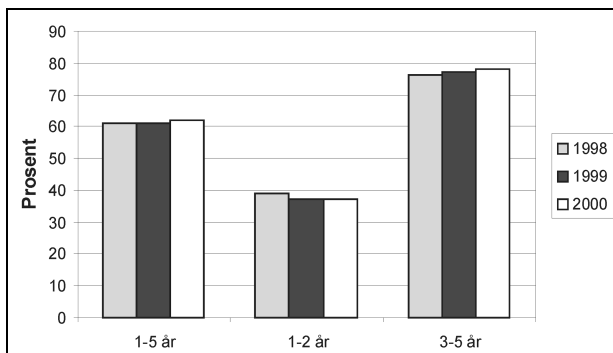
¹ Fra 1999 er ikke lenger barn i åpne barnehager tatt med i tallgrunnlaget. Dette utgjør samlet drøyt 5 000 barn. Den betydelige nedgangen i barn under 3 år fra 1998 til 1999 er dermed ikke reell. Økningen i barn over 3 år vil tilsvarende være noe høyere enn tabellen viser.

lagte oppgaver blir nødvendigvis prioritert. Lav realvekst i statstilskuddet og stor variasjon i de kommunale tilskuddene kan også ha bidratt til at private etablerere føler at den offentlige finansieringen ikke gir tilstrekkelig forutsigbare driftsvilkår.

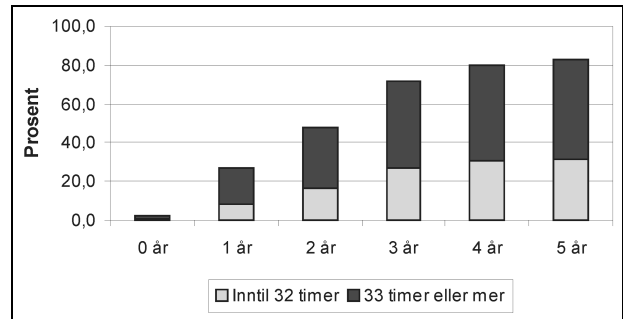
Kommunen har i følge barnehageloven § 7 ansvar for utbygging og drift av barnehager i kommunen. Kommunene har løst dette på ulike måter. Noen kommuner har hovedsakelig valgt utbygging i kommunal regi mens andre har satset på aktiv tilrettelegging for bygging av private barnehager. Kommunene er ikke pålagt å sikre at alle barn får plass i barnehage og bestemmelsen legger således ikke noe direkte rettslig ansvar på kommunen. Denne noe uklare ansvarsforankringen kan også ha vært en medvirkende faktor til den lave utbyggingstakten.

Fra 1999 til 2000 hadde antall barn med barnehageplass økt med 2 300. Ved utgangen av 2000 hadde 78 pst. av alle 3-5 åringene barnehageplass. Totalt for hele aldersgruppen 1-5 år var dekningsgraden på 62 pst., ett prosentpoeng høyere enn året før. Utviklingen i dekningsprosenten de tre seneste årene er fremstilt i figur 7.2. Det er viktig å være klar over at fra og med 1999 er barn med tilbud i åpne barnehager ikke medregnet. Det er fortsatt store fylkesvise forskjeller i barnehagedekningen. Best dekning hadde Sogn og Fjordane, Oslo og Finnmark med over 70 pst. for aldersgruppen 1-5 år. Lavest dekning hadde Aust-Agder og Vest-Agder med ca. 54 pst. barnehagedekning, jf. figur 7.4.

På landsbasis hadde 64 pst. av barn i barnehage et heldagstilbud ved utgangen av 2000, dvs. en ukentlig oppholdstid på 33 timer eller mer. Fordeelingen varierer mye mellom fylkene. Størst andel heldagsplasser hadde Oslo, der 89 pst. av alle barn i barnehage hadde et heldagstilbud. Lavest andel heldagsplasser hadde Oppland der kun 38 pst. av alle barn i barnehage hadde et hel-

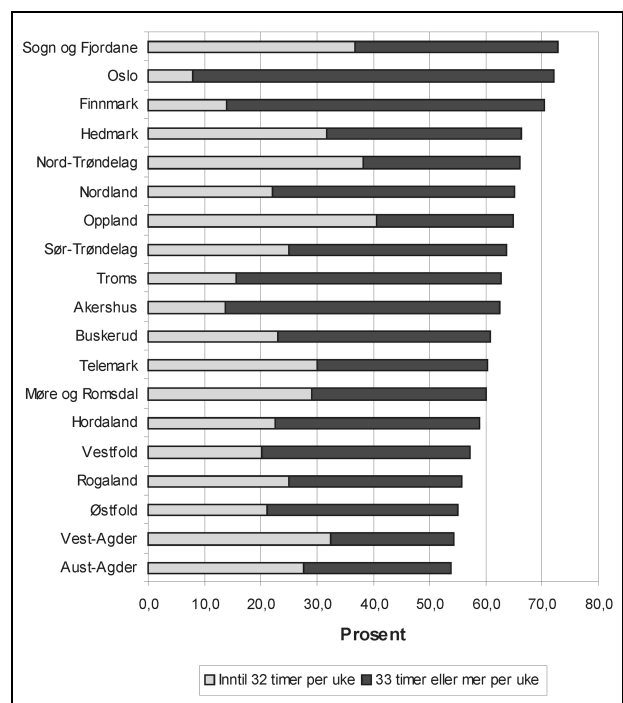
Figur 7.2 Utvikling i dekningsprosent for barn 1-5 år i barnehage, 1998-2000.

Figur 7.3 Andelen barn 0-5 år i barnehage etter oppholdstid over/under 33 timer per uke. 2000.

dagstilbud i 2000. Statistikken viser at det er en viss sammenheng mellom alderssammensetning og bruk av heltid/deltid. Bruk av deltid ser ut til å øke noe med barnets alder. På bakgrunn av dette kan det synes naturlig at Oslo, som har høyest andel småbarnsplasser, også har høyest andel heldagsplasser, mens f.eks. Oppland som har en svært lav andel småbarnsplasser også i liten grad har heldagsplasser i barnehagene. Det er imidlertid vanskelig å si i hvor stor grad disse forskjellene gjenspeiler ulikhet i brukernes behov, eller om det er andre forhold som påvirker det barnehagetilbudet som gis.

Som det fremgår av figur 7.5 er antall private barnehager redusert med ca. 500 i løpet av de siste fem årene. Likevel har andelen barn med

Figur 7.4 Prosentandel barn i alderen 1-5 år i barnehage, heltids- og deltidsplasser. 15.12.2000

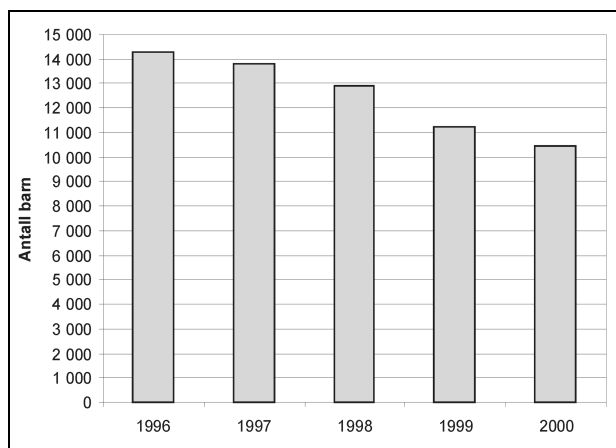

Figur 7.5 Antall offentlige og private barnehager i perioden 1996-2000

plass i private tilbud vært relativt konstant i samme periode. Dette tyder på at de private barnehagene som er lagt ned i hovedsak er små enheter, familiebarnehager. Denne antagelsen underbygges av utviklingen i antall barn med plass i familiebarnehager. Tallene viser en nedgang på ca. 3 800 barn i perioden 1996-2000, jf. figur 7.6.

Kostnader og ressursbruk

I forbindelse med behandlingen av St.meld. nr. 27 (1999-2000) *Barnehage til beste for barn og foreldre*

Figur 7.6 Antall barn i familiebarnehager i perioden 1996-2000

ga Stortinget sin tilslutning til en kostnadsfordeling 50-30-20 mellom stat, kommune og foreldre. I henhold til Regjeringens varslede barnehagesatsing skal opptrapping av de offentlige tilskuddene skje gradvis, slik at målet om en samlet offentlig finansiering som dekker 80 pst. av kostnadene skal være oppfylt i løpet av 2005.

Målet om nevnte kostnadsfordeling knytter seg til kostnader til drift av barnehageplasser. I dag henter departementet kostnadstall for sektoren fra kommuneregnskapene og fra opplysninger gitt på et eget regnskapsskjema fra de ikke-kommunale barnehagene. Det er noe usikkerhet knyttet til kvaliteten på det tallmaterialet som samles inn. Det er grunn til å tro at rapporteringen fra de private i en viss grad også inkluderer kapital-kostnader, mens kommuneregnskapene i større grad bare rapporterer rene driftskostnader. Dette forholdet vil departementet se nærmere på.

I tillegg gjør SSB en halvårlig utvalgsundersøkelse om nivået på foreldrebetalingen for heldagsplasser i kommunale barnehager og private barnehager med kommunalt tilskudd, samt en mindre undersøkelse i private barnehager uten kommunalt tilskudd.

Barnehagene finansieres hovedsakelig gjennom tre kilder – statstilskudd, kommunale tilskudd og foreldrebetaling. I tillegg dekkes ca. 7 pst. av de totale kostnadene inn gjennom andre inntekter. Statstilskuddet til barnehager gis på like vilkår til alle godkjente barnehager, uansett eierform. Gjennom 1990-tallet har statstilskuddet vært økt jevnlig, men som det fremgår av tabell 7.9 så har økningene langt på vei blitt spist opp av den generelle kostnadsveksten i sektoren, slik at statens andel reelt sett har sunket noe, særlig i perioden 1997-1999.

Kommunal medfinansiering av sektoren er ikke pålagt ved lov. Kommunene dekker de kostnadene i sine egne barnehager som ikke dekkes av statstilskuddet eller gjennom foreldrebetalingen. I 1999 utgjorde dette ca. 30 pst. av kostnadene. Når det gjelder private barnehager er det imidlertid stor variasjon i det kommunale engasje-

Tabell 7.9 Utviklingen i finansieringsandeler, alle barnehager. 1995-1999

	1995	1996	1997	1998	1999
Stat	37,1	37,5	37,4	35,9	34,5
Kommune	20,2	19,6	18,7	21,0	21,2
Foreldre	35,7	35,9	36,3	35,8	36,8
Andre	7,0	7,0	7,6	7,3	7,5

mentet. Totalt sett dekket kommunale tilskudd kun 8 pst. av kostnadene i de private barnehagene. Det er imidlertid bare drøyt halvparten av de private barnehagene som mottar kommunal driftsstøtte. I de barnehagene som mottar kommunal driftsstøtte dekker kommunen i gjennomsnitt 12 pst. av kostnadene, se tabell 7.10.

I tillegg driver kommunene en del tilrettelegging overfor private barnehager som ikke kommer fram av regnskapstallene. Dette kan være gratis tomt, subsidiert husleie, felles opptak og annonsering, bruk av kommunale fellestjenester, rimelige videre- og etterutdanningstiltak osv. Men, tallene viser likevel at det er privat sektor som har størst behov for økt kommunalt engasjement, dersom målet om 30 pst. kommunal finansiering for sektoren samlet skal bli en realitet. I 1999 dekket kommunene 21 pst. av kostnadene i sektoren totalt. Som vist i tabell 7.9 har den kommunale andelen økt noe i siste halvdel av 1990-tallet.

Tabell 7.9 viser at foreldrene dekker en stadig større andel av kostnadene. I 1999 dekket foreldrebetalingen ca. 37 pst. av sektorens samlede kostnader, andelen var hhv. 47 pst. i de private barnehagene og 29 pst. i de kommunale. Dette tyder på at foreldrebetalingen gjennomgående er lavere i de kommunale barnehagene enn i de private. Men målt i kroner er ikke forskjellen så stor som andelene viser, siden private barnehager ofte har lavere driftskostnader enn de kommunale.

SSBs foreldrebetalingundersøkelse viser at det de siste ti årene har vært en sterkere økning i satsene i de kommunale barnehagene enn i de private. Prisen for en heldagsplass i kommunale barnehager har gjennomsnittlig økt fra 1 218 kroner til 2 108 kroner fra 1992 til 2001. I samme periode har prisene for en heldagsplass i private barnehager uten kommunale tilskudd økt fra 2 541 kroner til 3 391 kroner.

I løpet av høsten 2001 og våren 2002 vil departementet sette i gang undersøkelser om kostnader i barnehagesektoren. Målet er å få en best mulig oversikt over økonomien i sektoren, og legge grunnlaget for gode metoder for innhenting av kostnadstall på løpende basis. Berørte parter fra både offentlig og privat del av sektoren er allerede trukket inn i dette arbeidet. God kunnskap vil være en viktig forutsetning i oppfølgingen av Regjeringens barnehagesatsing.

Utvikling av kvalitet og det pedagogiske tilbudet i barnehagene

Et løpende arbeid med kvalitetsutvikling er en viktig forutsetning for utvikling av en god barnehagesektor. Norge har som ett av 12 land deltatt i OECDs *Thematic Review of Early Childhood Education and Care Policy*. Sluttrapporten *Starting Strong* (OECD 2001) fra prosjektet viser at delta-kerlandene både satser på utbygging mot full dekning og høyning av kvaliteten på tilbudene. Definisjoner av kvalitet varierer betydelig mellom land og mellom ulike aktører i sektoren. En av konklusjonene i rapporten er at nasjonale retningslinjer er nødvendige, men at de må være vide nok til å gi den enkelte barnehage muligheter for å tilpasse innholdet til barnas utvikling og læringsmuligheter. I Norge gir barnehageloven og rammeplanen barnehagene stor frihet til variasjon og lokal tilpasning innenfor visse rammer. Samtidig er kvalitet noe som stadig må utvikles i tråd med samfunnsutviklingen generelt og familienes endrede behov.

Departementet har på grunnlag av Stortingets behandling av St.meld. nr. 27 (1999-2000) *Barnehage til beste for barn og foreldre* startet arbeidet med den treårige kvalitetssatsingen – *Den gode barnehagen*. Satsingen har to hovedfokus: Personalets kompetanse og videreutvikling av kommu-

Tabell 7.10 Kostnadsfordelingen i barnehagesektoren, 1999

	Stat	Kommune	Foreldre	Andre ²
Alle barnehager	35 pst.	21 pst.	37 pst.	7 pst.
Kommunale barnehager	32 pst.	30 pst.	29 pst.	9 pst.
Alle private barnehager	38 pst.	8 pst.	47 pst.	7 pst.
Private barnehager som mottar kommunalt tilskudd	36 pst.	12 pst.	46 pst.	6 pst.

² Andre inntekter er i hovedsak lønnsrefusjoner fra folketrygden, men også inntekter fra bedrifter, organisasjoner o.l.

nen som barnehagemyndighet. Barns egen medvirkning og kjønns sosialisering i barnehagene er også områder det blir satt betydelig fokus på i arbeidet. Departementet har sommeren 2001 utgitt en folder med informasjon om satsingen, som er distribuert til alle kommuner, private barnehageeiere, barnehager mv. Et temahefte om utforming av barnehagens inne- og uteområde ble utarbeidet og sendt kommuner og barnehageutbyggere i januar. Departementet har gitt ut retningslinjer for godkjenning av barnehager med særlig vekt på friluftsliv. Det er også utgitt en veileder om samarbeidsavtaler mellom kommuner og private barnehageeiere. Formålet med veilederen er å skape gode samarbeidsrelasjoner mellom kommunen som barnehagemyndighet og private barnehageeiere for å bidra til mer likeverdige vilkår for alle barnehager, og et stabilt barnehage tilbud for brukerne. I tillegg skal departementet opprette en egen database i samarbeid med Høgskolen i Vestfold.

Fylkesmennene har vesentlige arbeidsoppgaver knyttet til kvalitetssatsingen. Arbeidet skjer i samarbeid med kommunene og private barnehageeiere. Det er startet en kartlegging av hvordan arbeidet med kvalitet foregår i kommunene. Fylkesmennene skal i sitt arbeid særlig rette fokus mot de kommuner som ligger etter i utbygging og kvalitet på barnehage tilbudet. Det er ikke nødvendigvis sammenheng mellom høy dekning og god kvalitet, og utfordringene varierer mye fra kommune til kommune. I kontakt med kommunene har fylkesmennene vektlagt behovet for å se på driften i eksisterende barnehager, særlig i forhold til utnytting av plasser, fleksibilitet og brukertilpassing. Fylkesmennene har gitt råd og veiledning til kommunene og private barnehageeiere om etablering og tilrettelegging av nye barnehageplasser. Embetene har i tillegg arbeidet målrettet mot kommuner som har hatt særlig behov for å styrke kompetansen i forhold til generelle forvaltningsoppgaver i sektoren og økonomiforvaltning spesielt.

Fylkesmennene har på sine fag- og kontaktmøter med kommunene informert om gjennomføring av behovs- og brukerundersøkelser i barnehagesektoren og bidratt med informasjon og veiledning om viktigheten av å samordne og integrere private barnehager i kommunenes planer for dimensjonering av en samlet barnehage sektor.

Barnehagemyndighetenes tilsyn med barnehagene skal også innebære aktiv veiledning. Flere fylkesmenn har arbeidet målrettet mot kommunene for å utvikle rutiner og arbeidsmetoder som

både sikrer tilsynsmyndigheten innsyn i den enkelte barnehage og har en nytteverdi for barnehagen.

Førskolelærerne er den viktigste yrkesgruppen for å ivareta og videreutvikle kvaliteten i barnehagene. I 2000 ble det uteksaminert 2 543 førskolelærere. Høgskolenes opptakskapasitet var samme år på 2 930 plasser, mens det ble tatt opp 1 738 studenter. Måltallet i 2001 ble redusert til 2 152 studieplasser. I 2001 har det vært en økning i søkningen til førskolelærerutdanningen sammenlignet med de to foregående år. Dette antas å ha sammenheng med at det for første gang er adgang til å søke opptak på grunnlag av realkompetanse. Foreløpige tall viser at 1 816 personer har takket ja til plassen. Tallene omfatter både statlige og private høyskoler. Departementet samarbeider med Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet om en rekrutteringskampanje til læreryrkene. Denne vil også rette seg mot menn og søkere fra etniske og kulturelle minoriteter.

I 2000 manglet det 2 225 (13,7 pst.) førskolelærere i stillinger som styrere og pedagogiske ledere. Sammenlignet med 1999 er det 439 færre med dispensasjon fra utdanningskravet. Denne positive endringen kan bl.a. ha sammenheng med at det ble utdannet et betydelig antall førskolelærere i 2000.

Andelen menn i barnehager utgjorde 7 pst. av alle ansatte i 2000. Andelen er uendret i forhold til fjoråret.

Forsøket med gratis korttidsplass i barnehage for alle 4- og 5-åringer i bydel Gamle Oslo har som hovedmål å tilrettelegge for bedre integrering og språkopplæring og å øke deltakelsen av flerspråklige barn i barnehagene. Prosjektet ses i sammenheng med norskopplæring for mødre med innvandrerbakgrunn. Stortinget vedtok i Revidert nasjonalbudsjett å videreføre prosjektet for begge aldersgrupper ut høsten 2001.

Foreløpige tilbakemeldinger og erfaringer fra bydelen viser at forsøket bidrar til økt deltagelse av barn med innvandrerbakgrunn i barnehage. Også skolene i bydelen melder om svært positive effekter av barnehageprosjektet. Ved årsskiftet 2000/2001 gikk 367 av bydelens 4- og 5-åringer i barnehage. Snaut halvparten hadde norsk som morsmål. 125 av de 367 barna i samme årskull deltok i korttidstilbudene som er særskilt opprettet som del av forsøket. Av disse 125 barna hadde bare tre barn norsk som morsmål. De største språkgruppene var urdu, punjab, arabisk og tyrkisk.

Barnehagen skal også være et forebyggende tiltak for barn som lever i ustabile familieforhold, i

Tabell 7.11 Kompetansesammensetningen i barnehagene. Antall menn i barnehagene. Opptakstall og antall uteksaminerte fra førskolelærerutdanningen, 1998-2000

	1998	1999	2000
Antall styrere og pedagogiske ledere	16 122	16 212	16 218
Antall med dispensasjon fra utdanningskravet	2 956	2 664	2 225
Antall styrere og pedagogiske ledere som er menn	880	978	932
Opptakstall for førskolelærerutdanningen	2 930	2 023	1 738
Uteksaminerte førskolelærere	2 257	2 444	2 543

familier med sosiale og emosjonelle problemer, eller som oppholder seg på krisesentre. I 1999 hadde 4 779 barn plass i barnehage etter vedtak fra barneverntjenesten. I tilknytning til kvalitets-satsingen støtter departementet et prosjekt som bidrar til å forbedre personalets kompetanse i arbeidet med disse barna.

Mål og strategier

Framtidige virkemidler for offentlig styring og finansiering av barnehagesektoren

Regjeringen har satt i gang en kraftig økonomisk satsing på barnehagesektoren i perioden 2002-2005 og vil tilføre sektoren 5 mrd. kroner i denne perioden. Målet er at den offentlige finansieringen i løpet av 2005 i gjennomsnitt skal dekke 80 pst. av kostnadene. Til sammenlikning dekker det offentlige i dag kun 56 pst. av kostnadene. Regjeringens satsing vil med andre ord legge til rette for en vesentlig lavere foreldrebetaling og bidra til å nå det overordnede nasjonale mål om at alle barnefamilier som ønsker det skal ha tilbud om en godt tilpasset barnehageplass til en rimelig pris.

Regjeringen har vurdert ulike virkemidler for styring og finansiering for å sikre at økt offentlig finansiering faktisk bidrar til å nå målene om full behovsdekning og lavere foreldrebetaling.

Målet om enklest mulig virkemidler og økt kommunalt selvstyre har stått sentralt i arbeidet. Hensynet til mest mulig likeverdig behandling av kommunale og privateide barnehager har også vært viktig. Det har vært nødvendig å sikre en god kostnadskontroll og -effektivitet i sektoren. For regjeringen har det vært sentralt at kommunenes kompetanse og ansvar for barnehagene skal videreutvikles.

Valg av virkemidler må også sees i sammenheng med Stortingets vedtak om at statstilskuddet skal innlemmes i inntektssystemet til kommu-

nene når sektoren er fullt utbygd og den offentlige finansieringen er på et ønsket nivå.

Regjeringen har hatt dialog med eier- og interesseorganisasjoner i arbeidet med å vurdere virkemidler for å nå regjeringens mål i barnehagepolitikken.

Valg av virkemidler

Regjeringen foreslår å ta i bruk elementer fra flere av de modellene som har vært ute til høring. Forslaget legger opp til en statlig satsing i samarbeid med kommunene og innebærer forpliktelser for stat og kommune som i sum vil bidra til full behovsdekning og en tilnærmet halvering av foreldrebetalingen. Regjeringen har tidligere varslet full behovsdekning i løpet av 2003. I takt med at foreldrebetalingen går ned, vil også etterspørselen etter barnehager øke. Å sikre fortsatt utbygging også etter 2003 er derfor et viktig mål.

Regjeringen vil allerede nå varsle at den vil innføre en lovfestet individuell rett til barnehageplass fra og med 2006. I denne retten skal det ligge som en premiss at foreldrebetalingen ikke skal overstige 20 pst. av de totale kostnadene. En slik rett vil sikre billige barnehageplasser og full behovsdekning. Det at innføringen av retten varsles allerede nå vil bidra til en positiv og nødvendig utvikling av barnehage tilbudet.

Fra 2006 innlemmes statstilskuddet i inntektssystemet. Forvaltningen av barnehagesektoren vil fra det tidspunktet i sin helhet være et kommunalt ansvar, med full likestilling mellom private og offentlig eide barnehager.

I årene frem mot 2006 vil det statlige tilskuddet øke gradvis til 50 pst. For å få økt statstilskudd vil det bli stilt vilkår til kommunene om en årlig opptrapping av det kommunale driftstilskuddet både til kommunale og private barnehager. Måltall for hvert år vil bli gjenstand for drøftinger med kommunesektoren og så fastsatt i de årlige bud-

sjettvedtak. Kommunene får kompensert for sine økte driftskostnader gjennom en gradvis styrking av de frie inntektene. Regjeringen forventer at vilkåret vil føre til at kommunene velger å inngå samarbeid-/driftsavtaler med de privateide barnehagene. Dette sikrer bedre forutsigbarhet for begge parter.

Regjeringen har påbegynt arbeidet med å utarbeide standardkostnader for ulike typer barnehageplasser. Dette arbeidet vil bli sluttført i løpet av 2002. Slike standardkostnader vil være nødvendige for å kunne følge med på om kostnadsfordelingen utvikler seg som forventet mot en 50-30-20 fordeling mellom stat, kommune og foreldre. Det legges opp til at standardkostnadene vil bli gjenstand for drøftinger mellom regjeringen og de ulike eier- og interesseorganisasjonene i sektoren.

Det vil være vanskelig å stille et eksakt krav om økt kommunal støtte til barnehagene med virkning allerede fra 2002, før standardkostnader er utarbeidet. Regjeringen forutsetter imidlertid at økningen i statstilskuddet samt økningen i de frie inntektene på 100 millioner (kompensasjon for drift av nye plasser) fører til at nedtrappingen av foreldrebetalingen starter for fullt i 2002.

En særskilt vurdering har vært gjort av muligheten for å overføre hele finansieringsansvaret til staten for en periode og på bakgrunn av dette fastsette en maksimalpris. En slik modell vil ha noen fordeler. Når regjeringen allikevel ikke vil anbefale en slik løsning, skyldes det flere forhold.

Regjeringen fastholder at utbygging og drift av barnehager skal være et kommunalt ansvar. Det er kommunene som er best egnet til å sikre et godt barnehagetilbud tilpasset lokale forhold. Kommunene er forskjellige, og ved å presisere det kommunale ansvaret sikres også mangfoldet i sektoren.

Utbygging og drift av barnehager skal være et kommunalt ansvar, noe som understrekes gjennom regjeringens varslede forslag om å innføre en kommunal plikt til å tilby barnehageplass. Regjeringen ønsker at en slik plikt skal tre i kraft i løpet av 2002. En ren statlig finansiering vil bryte med en slik forutsetning. Dersom kommunene fratas finansieringsansvaret, vil også et viktig virkemiddel for kostnadskontroll forsvinne. Barnehageeiere, både private og kommunale, vil være de som i praksis kan føre kontroll med kostnadene. Løsrives denne kontrollen fra ethvert finansieringsansvar, vil en miste et sentralt virkemiddel for god økonomistyring. En ren statlig finansiering vil videre måtte innebære at en trekker inn de midler som kommunene i dag benytter til drift av

barnehager. Dette vil være en svært omfattende og komplisert operasjon, som lett kan føre til at de kommunene som har satset på barnehager vil komme betydelig dårligere ut.

For 2002 prioriteres følgende mål:

Barnehageplass til alle som ønsker det

Nye barnehageplasser til 10 000 barn i 2002

For 2002 er det lagt inn midler til nye barnehageplasser til 10 000 barn, 6 000 under tre år og 4 000 over tre år. Regjeringen har varslet en betydelig satsing på barnehager i perioden 2002-2005. Målene er full behovsdekning og lavere foreldrebetaling. Økt tilgjengelighet og lavere priser forventes å skape økt etterspørsel i forhold til hva en tidligere har regnet med. I sine beregninger har Regjeringen økt sitt anslag for full behovsdekning på nasjonalt nivå fra 70 til 80 pst. barnehagedekning. Det er imidlertid grunn til å peke på at behovet vil variere mye fra kommune til kommune, og det vil være kommunenes ansvar som barnehagemyndighet å vurdere behovet i den enkelte kommune og dimensjonere tilbudet i tråd med dette.

Styrking av kommunenes frie inntekter er også en del av barnehagesatsingen i 2002. Midlene bevilges som del av den ordinære rammen over Kommunal- og regionaldepartementets budsjett, men skal likevel ses på som en del av Regjeringens barnehagesatsing. Gjennom en styrking av kommunenes frie inntekter med 100 mill kroner i 2002 får kommunene dekket sin andel av kostnader til drift av 10 000 nye plasser. En slik kompensasjon til kommunene forventes å bidra til en utbygging som er mer i tråd med de måltall som settes enn tilfellet har vært de seneste årene. Kommunene har et viktig ansvar for å nå målet om full behovsdekning, og det er derfor viktig med virkemidler som gjør kommunen bedre i stand til å ivareta dette ansvaret. Midler til kommunene, styrket statlig finansiering samt konsultasjonsordningen med kommunesektoren forventes å bidra til å oppfylle utbyggingsmålet for 2002. I tillegg til dette er det ønskelig å styrke kommunenes ansvar for å sikre alle som ønsker det et tilbud om barnehageplass. Regjeringen tar derfor sikte på å legge fram en odelstingsproposisjon i løpet av høsten 2001, der det foreslås at kommunene får plikt til å sørge for at det finnes et tilstrekkelig antall barnehageplasser for barn under skolepliktig alder, se nærmere omtale under resultatmålet Bidra til at kommunenes rolle som barnehagemyndighet videreutvikles og styrkes.

Tydeliggjøre fylkesmennenes rolle i forbindelse med gjennomføring av den nasjonale barnehagepolitikken

Fylkesmennene har en viktig rolle i å formidle nasjonal barnehagepolitikk og bidra til at denne følges opp i kommuneplanleggingen. Fylkesmennene skal bistå kommunene i arbeidet med å nå målet om full barnehagedekning. Fylkesmennene skal sørge for at kommunene som barnehagemyndighet har nødvendig kunnskap om det til enhver tid gjeldende lovverk og retningslinjer og bidra til at fagkunnskapen i feltet blir formidlet. Slik kunnskap skal også formidles til barnehageeiere. Fylkesmennene har en viktig rolle i arbeidet med kvalitetsutvikling i sektoren, og skal særlig rette sin innsats mot kommuner som ligger etter i utbygging og kvalitet. Fylkesmennenes rolle i forbindelse med gjennomføring av den nasjonale barnehagepolitikken vil bli formidlet i de årlige tildelingsbrev både fra Arbeids- og administrasjonsdepartementet og fra Barne- og familiedepartementet. Den vil også være tema i ulike møter med embetene.

Som del av Regjeringens arbeid med desentralisering og utflytting av statlige arbeidsplasser fra Oslo, vil visse nasjonale oppgaver på barnehageområdet bli vurdert lagt til ett eller flere fylkesmannsembeter. Som ledd i Regjeringens fornyelsesprogram, vil fylkesmennenes tilsynsarbeid på barnehageområdet effektiviseres og samordnes med embetenes øvrige tilsynsarbeid og kommunenes tilsynsoppgaver. Departementet gir støtte til prosjekt i regi av Fylkesmannen i Hordaland hvor manskall prøve ut tilsyn med kommunen som barnehagemyndighet, og med systemrevisjon som metode.

Bidra til at kommunenes rolle som barnehagemyndighet videreutvikles og styrkes

Barnehageloven pålegger kommunen som barnehagemyndighet flere oppgaver, som godkjenning av og tilsyn med barnehager, behandling av søknader om dispensasjoner fra utdanningskravet mv. Kommunene har som barnehagemyndighet ansvar for utviklingen av alle barnehagers kvalitet. Kommunene er videre ansvarlige for at sektoren er dimensjonert ut fra lokale behov. Regjeringen ønsker å styrke rollen som barnehagemyndighet. Regjeringen tar derfor sikte på å legge fram en odelstingsproposisjon i løpet av høsten 2001, der det foreslås at kommunene gis en plikt til å sørge for at det finnes et tilstrekkelig antall barnehageplasser for barn under skolepliktig

alder. Et slikt lovpålagt ansvar forutsetter at kommunen legger til rette for å samordne kommunale og private barnehager.

Redusert foreldrebetaling

Øke satsene for det statlige driftstilskuddet i 2002

Satsingen på barnehagesektoren startet allerede i 2001, ved at Stortinget i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett vedtok å øke satsene for det ordinære statlige driftstilskuddet med 10 pst., gjeldende fra 1.7.2001. Tilskuddssatsene prisomregnes fra 1.1.2002. Budsjettforslaget for 2002 innebærer en ytterligere reell økning i satsene på 10,5 pst., gjeldende fra 1.8.2002.

Staten kan i dag ikke styre nivå og innretning på foreldrebetalingen i barnehagene. Men Regjeringen forventer at den kraftige økningen i statstilskudd skal komme brukerne til gode gjennom redusert foreldrebetaling. I løpet av barnehageåret 2001/2002 vil departementet gjennomføre undersøkelser for å følge utviklingen i nivået på egenbetalingen i sektoren.

Barnehager med god kvalitet

Videreføre treårig kvalitetssatsing

Kvalitetssatsingen Den gode barnehagen foregår i perioden 2001 – 2003, jf. St.meld. nr. 27 (1999-2000) og St.prp. nr. 1 (2000-2001). Kvalitet handler om å kunne begrunne og synliggjøre hva en gjør, hvordan det gjøres, og hvorfor. Dette gjelder for alle nivåer i sektoren. Regjeringens mål er å ivareta og videreutvikle barnehagens kvalitet og pedagogiske innhold. Regjeringen vil derfor styrke satsingen på kvalitet i 2002. Satsingen omfatter følgende tre hovedområder:

- En barnehage for alle barn.
- Varierte og brukertilpassede barnehager.
- Et kompetent personale.

Satsingen skal bidra til at barnehagene kan imøtekomme brukernes behov og ønsker i en fullt utbygd sektor. Et hovedmål i kvalitetssatsingen er at alle barnehager i løpet av 2003 skal ha etablert rutiner for å opprettholde, videreutvikle og sikre kvaliteten. Det er ulike tilnærmingsmåter for å oppfylle dette målet. Objektive kriterier som lett kan måles, for eksempel antall barn per førskolelærer eller antall kvadratmeter per barn, er nødvendige, men ikke tilstrekkelige forutsetninger for kvalitet. Det må være rom for brukernes egne oppfatninger, og dokumentasjon må kunne fram-

legges på ulike måter. Mange kommuner og barnehager arrangerer for eksempel utstillinger eller samlinger for barn og foreldre der kvaliteten presenteres på ulike måter. Det viktigste er at kommuner og barnehager har rutiner og system for dokumentasjon. Det vil neppe være aktuelt for departementet å etablere nasjonale indikatorer som kommuner og barnehager kan måle seg mot. Dette er i tråd med Regjeringens fornyelsesprogram og styrking av det kommunale selvstyre. Mange kommuner har allerede i dag sektorovergripende program for kvalitetsutvikling. Brukerne, som både er barn og foreldre, står sentralt i kvalitetssatsingen. Barns rett til å bli hørt i spørsmål som gjelder deres eget liv i barnehagen og foreldrenes medvirkning er vesentlig. Barnehagen skal ha et innhold som sikrer barn mangfold i opplevelser og læring, utvikling av sosiale kompetanse og trygge og stabile relasjoner mellom barn og voksne. Barnehagen skal bidra til at barn oppdras som jenter og gutter med trygghet i eget kjønn. Departementet vil nytte midler til forskning på kvalitet i barnehagen.

Bedre barnehagedekning i kommunene medfører bl.a. at nye grupper barn får plass. Endrede forhold i samfunnet gir barnehagene nye utfordringer. Et kompetent personale er en av de viktigste forutsetningene for barnehagens kvalitet. For å møte nye utfordringer, må barnehagepersonalet få mulighet til å utvikle sin kompetanse. Høgskolene er viktige kunnskapsleverandører, både i grunn-, videre- og etterutdanning. Det må derfor være samsvar mellom barnehagesektorens behov for kunnskapsutvikling og høgskolenes studietilbud. Muligheter for faglig utvikling er nødvendig for at barnehagen skal fremstå som en verdifull og stabil arbeidsplass med rom for læring og utvikling. En betydelig del av midlene i kvalitetssatsingen vil bli stilt til rådighet for fylkesmennene. Fylkesmennene har kartlagt behovene i kommunene og skal nytte midlene i samsvar med departementets føringer og lokale behov.

Bidra til tiltak for å sikre rekruttering og stabilitet av førskolelærere

Departementet er bekymret for den lave søkningen til førskolelærerutdanningen og at andelen menn og personer med samisk og innvandrerbakgrunn som arbeider i barnehagene er lav. Departementet samarbeider med Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet om en rekrutteringskampanje til læreryrkene. Kampanjen vil også rette seg mot menn og innvandrere. Det samarbeides videre om en stortingsmelding om innhold

og organisering av lærerutdanningene. Departementet og Sametinget vil samarbeide nærmere om utfordringer knyttet til å rekruttere og beholde pedagogisk personale med samiskspråklig kompetanse.

I samarbeid med Kommunenes Sentralforbund har departementet gitt Agderforskning og Statistisk sentralbyrå i oppdrag å kartlegge de omlag 2200 personene som arbeider på dispensasjon fra utdanningskravet. Resultatene fra undersøkelsen vil foreligge våren 2002. Hensikten er å vurdere tilrettelagte opplegg for å gi disse personene bedre kompetanse og eventuelt en tilpasset førskolelærerutdanning.

I samarbeid med Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet er det etablert IKT-baserte videreutdanninger (10 vekttall) i pedagogisk utviklingsarbeid ved høgskolene i Troms og Sogn og Fjordane. Departementet gir kommunene økonomisk støtte slik at deltakelsen blir gratis. Det legges opp til omlag 30 deltakere ved hvert studiested. Det tas sikte på en utvidelse av tilbudet i 2002.

Å stimulere erfarne assistenter til å ta fagprøve i barne- og ungdomsarbeiderfaget etter § 20 i fagopplæringsloven, er et viktig bidrag for å sikre kvaliteten i barnehagene.

Departementet gir et særskilt lønnstilskudd til førskolelærerne ansatt som styrere eller pedagogiske ledere i Finnmark og Nord-Troms. Tilskuddet er et tiltak for å bedre og opprettholde en god tilgang på førskolelærere til barnehagene i denne regionen.

God kunnskap som grunnlag for barnehagepolitikken

Økt satsing på FoU

Barnehagepolitikk har vært et forsømt forskningsområde. Det er bl.a. lite forskningsbasert kunnskap om førskolebarn og barndom som grunnlag for politiske beslutninger. OECD har i sin *Thematic Review of Early Childhood Education and Care Policy* (OECD 2001) pekt på at langsiktige planer for forskning er en av forutsetningene for en framtidsrettet barnehagepolitikk. I vurderingsrapporten om Norge (OECD 1999) ble det påpekt at vi har lite langsiktig forskning. Departementet har stilt midler til disposisjon for Norges forskningsråd for å bidra til mer forskning om barnehager. Midlene tildeles over kap. 846, post 50. I Velferdsprogrammets delprogram Barn, familie og samfunn er forskning om barnehager vektlagt. Omtalte temaer er bl.a. barnehagen som arena for

barns hverdagsliv, det pedagogiske tilbudet i barnehager og barnehagepolitikk. Tverrfaglig forskning vil være av særskilt betydning. Departementet vil fortsette samarbeidet med og gi økonomisk støtte til Velferdsprogrammet. Forskning om kvalitet i barnehagen vil videre bli vektlagt i forbindelse med den treårige kvalitetssatsingen.

Barnehagetilbud tilrettelagt for alle barn

Evaluerer bruken av tilskuddene og innholdet i barnehagetilbudet for barn med særlige behov

I kvalitetssatsingen er barn med funksjonshemninger en sentral del av innsatsområdet «barnehage for alle barn». Departementet har tatt initiativ til å kartlegge bruken av tilskuddet som er øremerket for barn med funksjonshemninger og for å skaffe mer kunnskap om det kvalitative tilbudet disse barna får i barnehagen. Kartleggingen skal danne grunnlag for utforming av en mest mulig målrettet tilskuddsordning til denne gruppen barn. Dette vil ikke påvirke ordningen i 2002, men departementet vurderer å endre innretningen på tilskuddet til tiltak for funksjonshemmede barn i barnehage fra 2003.

Barnehagen blir ofte brukt som forebyggende tiltak for barn med vanskelige oppvekstvilkår. Det er viktig at personalet har den kunnskap og den forståelse som kreves for å gi barn og foreldre en god oppfølging. Departementet har støttet et prosjekt i Nord-Troms som har som mål å tilføre personalet økt kompetanse i håndtering av atferdsvansker hos barn. Videre støtter departementet et program i region Vest-Finnmark som har som mål å etablere system for barnehagebasert vurdering og tverrfaglig og tverretattlig samarbeid med sikte på et helhetlig oppvekstmiljø. Samtidig skal prosjektet medvirke til at ledere på kommune- og barnehagenivå skal legge bedre til rette for at barn med særlige behov får tilrettelagte tilbud ut fra

egne forutsetninger. Departementet vil gi støtte til disse prosjektene i 2002.

Statistikken viser at dagens ordning med tilskudd til tospråklig assistanse bare når ca. halvparten av barn med minoritetsspråklig bakgrunn som har plass i barnehage. Erfaringer fra kommuner og bydeler viser at ordningen ikke er fleksibel nok til å imøtekomme mange barns og barnehagers behov. Departementet vil derfor starte arbeidet med å vurdere tilskuddets innretning og formål, med sikte på en mer målrettet ordning.

Slutføre og evaluere forsøket med gratis korttidstilbud for 4- og 5-åringer i bydel Gamle Oslo

Hovedmålet med forsøket er å tilrettelegge for bedre integrering og språkopplæring og å øke deltakelsen av flerspråklige barn i barnehagene i bydelen.

Forsøket med gratis korttidstilbud til alle 5-åringene skulle etter den opprinnelige planen vært avsluttet sommeren 2001. Da prosjektet høsten 2000 ble utvidet til også å omfatte 4-åringene, ble prosjektperioden utvidet. Forsøket evalueres av NOVA og Høgskolen i Hedmark. Evalueringen av det opprinnelige prosjektet som bare omfattet 5-åringene, skal være ferdig ved utgangen av 2001. Evalueringen som omfatter både 4- og 5-åringene skal etter planen være ferdig i løpet av 2002.

Tidsriktig regelverk på barnehagesektoren

Revisjon av lov og forskrifter med sikte på forenkling

Departementet vil foreta en fullstendig gjennomgang av barnehageloven i tråd med regjeringens Program for fornyelse av offentlig sektor. I denne sammenhengen vil departementet bl.a. foreta en forenkling av forskriftene til loven. Disse er planlagt samlet i én forskrift, noe som vil gjøre regelverket mer brukervennlig.

Oversikt over delmål og resultatmål for kap. 856

Delmål	Resultatmål
Barnehageplass til alle som ønsker det.	– Nye barnehageplasser til 10 000 barn i 2002. – Tydeliggjøre fylkesmennenes rolle i forbindelse med gjennomføring av den nasjonale barnehagepolitikken. – Bidra til at kommunenes rolle som barnehagemyndighet videreutvikles og styrkes.
Redusert foreldrebetaling.	– Øke satsene for det statlige driftstilskuddet i 2002.
Barnehager med god kvalitet.	– Videreføre treårig kvalitetssatsing. – Bidra til tiltak for å sikre rekruttering og stabilitet av førskolelærere.
God kunnskap som grunnlag for barnehagepolitikken.	– Økt satsing på FoU.
Barnehage tilbud tilrettelagt for alle barn.	– Evaluere bruken av tilskuddene og innholdet i barnehage tilbudet for barn med særlige behov. – Slutføre og evaluere forsøket med gratis korttidstilbud for 4- og 5-åringer i bydel Gamle Oslo.
Tidsriktig regelverk på barnehagesektoren.	– Revisjon av lov og forskrifter med sikte på forenkling.

Nærmere om budsjettforslaget**Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres**

Midlene på denne posten nyttes til forsknings-, forsøks- og utviklingsarbeid. Fylkesmennene har, som tidligere år, ansvaret for lokale utviklingstiltak og fordeling av tilskuddsmidler. Kvalitetssatsingen blir videreført i 2002, jf. nærmere omtale under Mål og strategier.

Budsjettforslag 2002

To millioner kroner er overført til kap. 846, ny post 50 Forskning. Dette gjøres for å bringe posteringen i samsvar med bevilgningsreglementet.

Post 50 Tilskudd til samiske barnehage tilbud*Målsetting*

Departementet har inntil 2000 gitt et særskilt tilskudd til samiske barnehager. Formålet med til-

skuddet har vært å tilrettelegge for at samiske barn skal få utvikle sitt språk og sin kulturbakgrunn i barnehagen. Tilskuddet ble overført til Sametinget fra 1.1.2001.

Tildelingskriterier

Midlene skal brukes til samiske barnehageformål. Av praktiske årsaker har Sametinget fulgt departementets retningslinjer ved tildeling av tilskuddet for 2001. Sametinget har utarbeidet forslag til nye retningslinjer som er sendt på bred høring. Nye retningslinjer vil tre i kraft fra 1.1.2002.

Oppfølging og kontroll

Sametinget rapporterer gjennom Sametingets årsmelding til Stortinget og i Kommunal- og regionaldepartementets St.prp. nr. 1. Sametinget og Barne- og familiedepartementet har i tillegg årlige samarbeids- og informasjonsmøter.

Rapport 2000

I 2000 ble det gitt tilskudd til 49 samiske barnehager som ga tilbud til omlag 900 samiske barn. Det er etablert samiske barnehager i fylkene Finnmark, Troms, Nordland, Sør-Trøndelag, Hedmark og Oslo.

Budsjettforslag 2002

Midlene videreføres med samme beløp som i 2001. Midlene forvaltes av Sametinget.

Post 60 Driftstilskudd til barnehager, overslagsbevilgning, kan nyttes under kap. 844, post 70

60-posten:

I tillegg til priskompensasjon utgjør satsingen på barnehagesektoren 1 mrd. kroner for 2002. Differansen mellom saldert budsjett for 2001 og forslag til bevilgning for 2002 er imidlertid mindre enn 1 mrd. kroner. Dette henger sammen med følgende:

- 100 mil. kroner er gitt som en styrking av kommunenes frie inntekter
- teknisk justering iht. 2001-bevilgningen som følge av lavere barnehageutbygging av høyere antall kontantstøttebrukere enn forventet i 2000
- justering av bevilgningen til kap. 571 post 68 til kommunene som deltar i Rammefinansieringsforsøket

Bevilgninger fra denne posten brukes til i alt seks ulike tilskuddsordninger. Disse er det ordinære

driftstilskuddet til barnehager, tilskudd til tiltak for barn med funksjonshemninger i barnehage, tilskudd til tospråklig assistanse i barnehager, tilskudd til barnehager for nyankomne flyktningers barn, tilskudd til drift av barnehager på Svalbard og lønnstillegg til førskolelærere i Finnmark og Nord-Troms.

Forsøk med rammefinansiering av øremerkede tilskudd i 20 kommuner 2000-2003

Kommunal- og regionaldepartementet satte i 2000 i gang et fireårig forsøk med tildeling av øremerkede tilskudd som rammetilskudd i 20 kommuner. De 20 kommunene som deltar i forsøket er Alta, Etne, Flakstad, Frogn, Hurdal, Lillehammer, Meldal, Namdalseid, Nesset, Nore og Uvdal, Nord-Aurdal, Norddal, Nord-Odal, Nordreisa, Orkdal, Randaberg, Råde, Stavanger, Søgne og Tønsberg. På barnehageområdet omfatter forsøket det ordinære statlige driftstilskuddet, tilskuddet til tiltak for barn med funksjonshemninger og tilskuddet til tospråklig assistanse. Barnehageeiere i disse 20 kommunene kan ikke søke staten om tilskudd på vanlig måte, men må søke kommunen om offentlige midler til barnehagedrift. Forsøkskommunene står fritt til å bestemme hvordan de vil bruke rammeoverføringene, og er heller ikke bundet til å benytte de tilskuddssatsene som vedtas av Stortinget. Tilskuddet til forsøkskommunene for 2002 utgjør samlet 408,354 mill kroner og vil bli bevilget over Kommunal- og regionaldepartementets budsjett, kap. 571 post 68. Det er lagt opp til en omfattende evaluering av forsøket. Det er Telemarksforskning som har ansvaret for denne evalueringen.

Tabell 7.12 Fordeling av bevilgningen under post 60 (1000 kr):

	2002
Ordinært driftstilskudd til barnehager inkludert tilskudd til tiltak for barn med funksjonshemming	5 718 745
Tilskudd til tospråklig assistanse	80 000
Tilskudd til barnehager for nyankomne flyktningers barn	6 000
Tilskudd til drift av barnehager på Svalbard	3 100
Lønnstillegg til førskolelærere i Finnmark og Nord-Troms	2 100
Sum	5 809 945

Ordinært driftstilskudd til barnehager

Det ordinære tilskuddet til drift av barnehager betales ut etter gjeldende satser, avhengig av barnets alder og avtalte oppholdstid per uke. Ordinære barnehager og familiebarnehager har samme satser, mens barn med tilbud i åpen barnehage har egne satser for det ordinære driftstilskuddet.

Fra 1.1.2001 forskutteres driftstilskuddet til barnehageeiere for januar og februar, basert på seneste utbetaling året før. Fylkesmannen gjør en avregning når de nye søknadene om statstilskudd er ferdig behandlet. Denne endringen er en oppfølging av Innst.S. nr. 2 (1999-2000) og formålet er å forhindre likviditetsproblemer i begynnelsen av året, særlig for de private barnehagene.

Målsetting

Intensjonen med det ordinære driftstilskuddet til barnehager er å bidra til driften av barnehager, skape grunnlag for nyetablering av barnehageplasser samt legge til rette for lavere foreldrebetaling. Tilskuddet er øremerket og gis på like vilkår til alle godkjente barnehager.

Tildelingskriterier

Det ordinære driftstilskuddet gis til alle godkjente barnehager. Driftstilskuddet til barnehager beregnes for hvert år basert på årsmeldingene fra barnehagene per 15.12. Det stilles ingen krav om kommunale egenandeler for å motta statlig driftstilskudd. Fylkesmennene har ansvar for forvaltning av de statlige tilskuddene til barnehagene. Kommunene videreformidler tilskuddet til de private barnehageeierne. Dette ansvaret er hjemlet i barnehageloven § 8. Nye barnehager får driftstil-

skudd utbetalt fra Fylkesmannen via den enkelte kommune fra og med åpningsmåneden. I de 20 kommunene som deltar i forsøket med rammefinansiering av øremerkede tilskudd, tildeles midler som frie inntekter over Kommunal- og regionaldepartementets budsjett, kap. 571 post 68. I forsøkskommunene vil det dermed være kommunen selv som avgjør hvordan disse midlene skal fordeles.

Oppfølging og kontroll

Kommunen skal som barnehagemyndighet kontrollere at opplysninger gitt av eier om antall barn og oppholdstider er i overensstemmelse med de faktiske forhold, jf. barnehageloven §§ 8, 10 og 11. Departementet stiller også krav om at alle ikke-kommunale barnehager fyller ut og sender inn en regnskapsblankett. Tilsvarende regnskapsopplysninger for de kommunale barnehagene hentes fra kommuneregnskapene.

Rapport 2000

Se Resultatrapport.

Budsjettforslaget 2002

Budsjettforslaget innebærer full priskompensasjon. Priskompensasjon er viktig for å sikre at økte statlige midler fører til en reell økning i statens andel av kostnadene i sektoren, og ikke blir helt eller delvis spist opp av den generelle prisveksten.

I tillegg økes alle satsene for ordinært driftstilskudd til ordinære barnehager og familiebarnehager med 10,5 pst. gjeldende fra 1. august 2002. Denne økningen omfatter ikke ordinært driftstilskudd til barn i åpne barnehager.

Tabell 7.13 Tilskuddssatser gjeldende fra 1.1.2002 til 31.07.2002 – ordinære barnehager og familiebarnehager (kr per år):

Barnas ukentlige oppholdstid	Barn født 1998 og tidli- gere	Barn født 1999 og senere
0-8 timer	4 620	9 420
9-16 timer	9 240	18 860
17-24 timer	13 860	28 260
25-32 timer	18 460	37 680
33-40 timer	19 140	39 580
41 timer eller mer	24 250	47 770

Tabell 7.14 Tilskuddssatser gjeldende fra 1.8.2002 – ordinære barnehager og familiebarnehager (kr per år):

Barnas ukentlige oppholdstid	Barn født 1998 og tidli- gere	Barn født 1999 og senere
0-8 timer	5 105	10 410
9-16 timer	10 210	20 840
17-24 timer	15 320	31 230
25-32 timer	20 400	41 640
33-40 timer	21 150	43 740
41 timer eller mer	26 800	52 790

Tabell 7.15 Tilskuddssatser for 2002 – åpen barnehage (kr per år)¹:

Barnas ukentlige oppholdstid	Tilskudds- sats per barn
6-15 timer	6 210
16 timer eller mer	11 380

¹ Fordi barn i åpen barnehage ikke tildeles fast plass, kan ikke tilskuddet utmåles etter faktisk antall barn i barnehagen. For åpne barnehager må derfor «Barnas ukentlige oppholdstid» forstås som «barnehagens ukentlige åpningstid». Beregningen av antall barn skal i utgangspunktet beregnes ut fra det antall barn som kan være tilstede samtidig i barnehagen.

Tilskudd til tiltak for barn med funksjonshemming

Målsetting

I følge barnehageloven § 9 skal barn med funksjonshemming ha prioritet ved opptak til barnehage dersom barnet kan ha nytte av oppholdet. Men, barn med funksjonshemming kan trenge særskilt tilrettelegging av fysiske og personalmessige forhold i barnehagen for at de skal ha nytte av oppholdet. En slik tilrettelegging vil ofte medføre ekstrakostnader for barnehageeier. Det gis derfor et eget tilskudd fra staten til slike formål. Tilskuddet utgjør 10 pst. av det ordinære driftstilskuddet, og overføres til kommunene sammen med dette. Det er kommunen som disponerer disse midlene og er ansvarlige for at de brukes i tråd med forutsetningene.

Tildelingskriterier

Midlene fordeles av kommunen etter søknad, til de barnehager som har et tilbud til barn med funksjonshemming. Tilskuddet kan bl.a. benyttes

til fysisk tilrettelegging, styrking av barnehagenes bemanning, til å redusere barnehagegruppens størrelse eller til innkjøp av særskilt materiell. Videre kan midlene nyttes til tegnspråkopplæring av kortere varighet for det faste personalet som har hørselshemmede barn i barnehagen. Dersom kommunen har ubenyttede midler til barn med funksjonshemminger ved utgangen av året, kan disse benyttes til andre formål i kommunale eller private barnehager. Tilskuddet skal derimot ikke benyttes til å finansiere tilbud eller rettigheter barna har etter annet regelverk, f.eks. spesialpedagogiske tiltak etter opplæringsloven.

Oppfølging og kontroll

Kommunene har som barnehagemyndighet ansvar for å kontrollere at midlene blir brukt etter forutsetningene.

Rapport 2000

Tall fra SSB viser at det var 3 250 barn med funksjonshemming som hadde barnehageplass ved

utgangen av 2000. Av disse barna var det 2 710 som ble tildelt ekstra ressurser.

Budsjettforslaget 2002

Ordningen med tilskudd til tiltak for barn med funksjonshemminger i barnehage videreføres slik den var i 2001.

Tilskudd til tospråklig assistanse i barnehager

Målsetting

Intensjonen med tilskuddsordningen er å dekke en del av kostnadene som barnehageeiere har når det er ansatt tospråklig assistent i barnehagen. Tilskuddet skal bidra til å legge forholdene til rette slik at barnehageeiere kan gi barn fra språklige og kulturelle minoriteter et godt og utviklende barnehagetilbud. Ordningen gjelder også for hørselshemmede barn som har behov for tegnspråkopplæring. Tilskuddet gis som et fast beløp per barn som mottar tospråklig assistanse, og kommer i tillegg til det ordinære driftstilskuddet.

Tildelingskriterier

Det er en forutsetning for å få tilskuddet at barnehagen har ansatt en tospråklig assistent som snakker barnets språk. Stillingen må komme i tillegg til den ordinære bemanningen, og det er et vilkår at den ansatte har tospråklig assistanse som spesiell oppgave. Tilskuddet gis etter antall timer assistentene jobber med disse barna per uke. Barnehager som ansetter tospråklige assistenter får tilskudd fra og med oppstartingsmåneden. Tilskudd til tospråklig assistanse inngår i forsøket med rammefinansiering av øremerkede tilskudd. I de 20 kommunene som deltar i forsøket kan dermed barnehageeier ikke søke fylkesmannen om tilskudd på vanlig måte. Det vil være opp til den enkelte kommune å fordele midler til tiltak i barnehage for barn fra språklige minoriteter.

Oppfølging og kontroll

Kommunen har som barnehagemyndighet ansvar for å kontrollere at tilskuddet nyttes etter forutsetningene.

Rapport 2000

I følge tall fra SSB var det i alt 8 992 barn med minoritetsspråklig bakgrunn som hadde et barnehagetilbud ved utgangen av 2000. Av disse barna mottok 3 931, eller 43,7 pst., tospråklig assistanse. Dette er en reduksjon på 1,9 prosentpoeng i forhold til året før.

Budsjettforslaget 2002

Tilskuddssatsene er prisomregnet. For øvrig videreføres ordningen slik den var i 2001.

Tilskudd til barnehager for nyankomne flyktningers barn

Målsetting

Intensjonen med tilskuddet er at kommuner og private barnehageeiere skal kunne gi barn av nyankomne flyktninger et barnehagetilbud når familien skal etablere seg i bosettingskommunen etter opphold i mottak. Ordningen omfatter også barn av personer som har fått opphold på humanitært grunnlag. Ordningen omfatter ikke barn av asylsøkere.

Tildelingskriterier

Tilskuddet omfatter et 15 timers barnehagetilbud i åtte måneder for barn av nyankomne flyktninger, og personer som har fått opphold på humanitært grunnlag. Tilskuddet kan forlenges ut nærmeste kalender- eller skoleår. Tilskuddet gis hvis antallet nyankomne flyktningebarn er tre eller flere. Det forutsettes videre at det er tilsatt tospråklig assistent i barnehagen.

Tabell 7.16 Tilskuddssatser for 2002 – tospråklig assistanse (kr per år):

Antall timer med tospråklig assistanse per uke	Tilskuddssats per barn
6-15 timer	15 520
16 timer eller mer	20 700

Oppfølging og kontroll

Kommunene har som barnehagemyndighet ansvar for å kontrollere at midlene nyttes etter forutsetningen.

Rapport 2000

I 2000 ble tilskudd til barnehager for nyankomne flyktnings barn gitt til i alt 350 barn i 35 kommuner.

Budsjettforslaget 2002

Ordningen videreføres slik den var i 2001.

Tilskudd til drift av barnehager på Svalbard*Målsetting*

Intensjonen med tilskuddet er å bidra til at barnehageeiere på Svalbard kan gi et godt, rimelig og fleksibelt tilbud til de familier som ønsker barnehageplass.

Tildelingskriterier

Det utbetales driftstilskudd til barnehagetiltak på Svalbard etter ordinære satser. Barnehageloven gjelder ikke på Svalbard, og dermed utløses ikke driftstilskuddet automatisk som for barnehager på fastlandet. Tilskuddet tildeles derfor etter departementets vedtak i hvert enkelt tilfelle. Tilskuddet utbetales gjennom Sysselmannen.

Oppfølging og kontroll

Departementet har ansvar for oppfølging og kontroll av tilskudd til drift av barnehager på Svalbard.

Rapport 2000

Tall fra SSB viser at det var 3 godkjente barnehager på Svalbard ved utgangen av 2000. Totalt hadde 97 barn et barnehage tilbud.

Budsjettforslaget 2002

Ordningen videreføres slik den var i 2001. dvs. at tilskuddene til drift av barnehager på Svalbard gis etter samme vilkår og satser som gjelder på fastlandet.

Lønnstillegg til førskolelærere i Finnmark og Nord-Troms*Målsetting*

Intensjonen med tilskuddet er å bedre og opprettholde en god tilgang på førskolelærere i Finnmark og Nord-Troms.

Tildelingskriterier

Bevilgningen dekker lønnstillegg til førskolelærere ansatt som styrere eller pedagogiske ledere i barnehage og førskolelærere ansatt i kommunenes barnehageadministrasjon i Finnmark og Nord-Troms (kommunene Karlsøy, Lyngen, Storfjord, Kåfjord, Skjervøy, Nordreisa og Kvænangen). Tilskuddet gis dersom 30 pst. eller flere av de aktuelle stillingene er besatt av personer som har dispensasjon fra utdanningskravet.

Oppfølging og kontroll

Kommunen har som barnehagemyndighet ansvar for å kontrollere at tilskuddet nyttes etter forutsetningene.

Rapport 2000

Ved utgangen av 2000 hadde 84 pst. av styrere og pedagogiske ledere i barnehagene i Finnmark godkjent førskolelærerutdanning. Denne andelen ligger kun to pst. under landsgjennomsnittet. Tilsvarende dekning for de berørte kommunene i Nord-Troms var 77 pst.

Budsjettforslaget 2002

Ordningen videreføres slik den var i 2001. Tilskuddet tildeles kommuner hvor andelen styrere og pedagogiske ledere er under 30 pst. Lønnstillegget utgjør kr 20 000 per år i full stilling.

Post 64 Prøveprosjekt Oslo, indre øst*Målsetting*

Prosjekt Oslo, indre øst er en forsøksordning med et gratis kortids barnehage tilbud til alle fire og femåringer i bydel Gamle Oslo. Målet med ordningen er å øke andelen barn i barnehagene i disse aldersgruppene, samt å bedre opplæringen og integreringen av barn fra språklige og kulturelle minoriteter. Evaluering av forsøket er allerede igangsatt. Prosjektperioden avsluttes ved

årsskiftet 2001-2002, men midler til drift av tilbudet videreføres fram til juni 2002.

Rapport 2000

Se Tilstandsvurdering.

Tildelingskriterier

Departementet refunderer kostnader for opphold i barnehage for alle fire og femåringene i bydelen etter en gitt enhetspris.

Budsjettforslag 2002

Det er satt av om lag 7 mill. kroner til prosjekt Oslo indre øst for 2002.

Oppfølging og kontroll

Departementet fører kontroll med bruk av midlene gjennom periodiske rapporter for virksomheten fra Oslo kommune.

Kap. 0857 Barne- og ungdomstiltak

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2000	Saldert bud- sjett 2001	Forslag 2002
50	Forskning, <i>kan nyttes under post 71</i>	4 470	4 975	5 124
70	Barne- og ungdomsorganisasjoner	58 235	58 518	60 274
71	Utviklingsarbeid, <i>kan nyttes under post 50</i>	4 528	3 865	3 866
72	Styrking av oppvekstmiljøet m.v., <i>kan overføres</i> *	4 101	4 032	5 860
73	Ungdomstiltak i større bysamfunn, <i>kan overføres</i>	20 820	20 839	18 539
74	Ungdomssatsing i distriktene, <i>kan overføres</i> *	2 876	3 328	
75	Frivillig barne- og ungdomsarbeid lokalt	12 400	43 500	43 500
79	Tilskudd til internasjonalt ungdomssamarbeid m.v., <i>kan overføres</i>	19 659	19 911	20 661
	Sum kap. 0857	127 089	158 968	157 824

* Post 72 Utviklingsprogram for styrking av oppvekstmiljøet og post 74 Ungdomssatsing i distriktene er fra og med 2002 foreslått slått sammen til post 72 Styrking av oppvekstmiljøet m.v.

Resultatrapport 2000

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St.prp. nr. 1 (1999-2000).

Bedre oppvekstmiljøet gjennom en helhetlig og samordnet barne- og ungdomspolitik

Styrke samordningen av departementenes politikk på barne- og ungdomsområdet og bedre samarbeidet mellom statlige og lokale myndigheter

Departementet har i samarbeid med berørte departementer startet arbeid med å utarbeide en

stortingsmelding om oppvekst- og levekår for barn og ungdom i Norge. Ungdomsmiljøer, frivillige organisasjoner og offentlige instanser er invitert til å komme med innspill til meldingsarbeidet.

Samarbeidet med andre departementer og lokale myndigheter om utvikling av en helhetlig politikk for barn og ungdom er videreført. Statssekretærutvalget for barne- og ungdomsspørsmål spiller en viktig rolle i dette arbeidet. Drøfting av nye satsinger på barne- og ungdomsområdet, samt oppfølging av arbeid som alt er i gang, har stått sentralt i utvalgets arbeid i 2000. Samarbeidet mellom departementene om utgivelse av en felles publikasjon som presenterer mål og ret-

ningslinjer for barne- og ungdomspolitikken. Satsing på barn og ungdom er videreført. Publikasjonen er ment som et redskap for kommuner og fylker i deres planlegging og politikkutforming, og som et bidrag til bedre samordning av barne- og ungdomspolitikken på alle forvaltningsnivå. Publikasjonen distribueres bredt til kommuner, fylker, barne- og ungdomsorganisasjoner m.v. Samarbeidet mellom departementene om støtte til lokale prosjekter, satsinger og informasjonsarbeid er videreført.

Barne- og familiedepartementet har videreført dialogen og samarbeidet med kommuner, fylkeskommuner og fylkesmenn om utvikling av barne- og ungdomspolitikken lokalt. Støtte til lokalt barne- og ungdomsarbeid, bl.a. i de større byene, i distriktskommuner og i kommuner som deltar i Utviklingsprogram for styrking av oppvekstmiljøet, har stått sentralt. Informasjon og erfaringsformidling, gjennom møter, konferanser og magasinet Familia er andre virkemidler departementet har benyttet.

Bidra til å redusere vold, mobbing, rus, kriminalitet og rasisme i barne- og ungdomsmiljøene

Oppfølging av St.meld. nr. 17 (1999-2000): *Handlingsplan mot barne- og ungdomskriminalitet*, som ble vedtatt av Stortinget i juni 2000, står sentralt i departementets arbeid på området. Planen omfatter vel 40 igangsatte og nye innsatsområder og tiltak innenfor seks hovedområder: helhetlig forebyggende arbeid, innsats i skolen, innsats rettet mot fritid og nærmiljø, oppfølging av barn og ungdom med alvorlige atferdsproblemer, oppfølging av unge lovbyggere og kriminelle ungdomsgjenger og kunnskapsutvikling og forskning. Fem departementer samarbeider om planen som skal gjennomføres over en fem års periode (2000-2004). Alle innsatsområder og tiltak i planen er under oppfølging.

Støtte til lokalt arbeid for å skape et godt oppvekstmiljø i de 10 kommunene som deltar i Utviklingsprogram for styrking av oppvekstmiljøet; Kristiansand, Tromsø, Drammen, Sandnes, Bøler bydel i Oslo, Stord, Lørenskog, Tjeldsund, Eidskog og Tana er videreført. Blant annet er det gitt støtte til arbeid for å bekjempe mobbing i skolen og til frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner og ungdomsgrupper lokalt. Gjennom tilskuddsordningen Ungdomssatsing i større bysamfunn er det gitt støtte til en rekke prosjekter, ungdomsgrupper og organisasjoner som arbeider for å motvirke vold, kriminalitet og rus blant ungdom og å motvirke fordommer, rasisme og diskrimine-

ring. Departementet har også gitt støtte til straks-tiltak for å møte akutte problemer i enkelte ungdomsmiljøer. Videre er det gitt støtte til forskning på området, bl.a. en forskningsgruppe om mobbing og antisosial atferd ved Universitet i Bergen.

Videreføre arbeidet med ungdomssatsing i distriktene

Barne- og familiedepartementet opprettet i 1999 tilskuddsordningen *Ungdomssatsing i distriktene*. I 2000 ble midlene utlyst blant de 62 kommunene som har hatt størst nedgang i folketallet de siste 10 år. 29 av kommunene fikk tildelt tilskudd til lokalt arbeid og innsats som kan bidra til å sikre ungdomsbosettingen og styrke ungdoms tilhørighet til hjemkommunen. Midlene har stimulert til bedre dialog mellom ungdom og kommunale myndigheter, til bedret ungdomsinnflytelse i mange kommuner og til mye kreativ aktivitet lokalt. I oktober 2000 arrangerte Barne- og familiedepartementet i samarbeid med Kommunal- og regionaldepartementet en ungdomskonferanse i samband med dette arbeidet.

Bedre oppvekst- og levekårene for barn og ungdom i de større byene

Barne- og familiedepartementet forvalter tilskuddsordningen *Ungdomstiltak i større bysamfunn* som i 2000 omfattet bykommunene Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger, Kristiansand, Tromsø, Drammen, Fredrikstad, Skien og Sandnes. Byene kan søke om midler til gjennomføring av tiltak, forsøksprosjekter og investeringer for ungdom i alderen 12 til 25 år. Det er også mulig å gi bykommunene tilskudd til straks-tiltak for å løse oppgaver og problemer av mer akutt karakter i ungdomsmiljøene.

Det ble i 2000 gitt tilskudd til 79 tiltak og prosjekter i de ti byene. Departementet har prioritert arbeid og innsats som bedrer ungdoms fritidssituasjon, arbeid av forebyggende og utviklende karakter for utsatte grupper av ungdom og innsats overfor ungdom med etnisk minoritetsbakgrunn. Tiltak og prosjekter hvor ungdom har vært sentrale både ved utforming og styring har hatt prioritet. I 2000 ble om lag 70 pst. av departementets bevilgning tildelt Oslo, Bergen og Trondheim. Oslo ble tildelt 45 pst. av den samlede bevilgningen. De syv bydelene Sagene-Torshov, Grünerløkka-Sofienberg, Gamle Oslo, Søndre Nordstrand, Furuset, Stovner og Romsås har blitt prioritert. Det har vært avholdt en årlig faglig konferanse for kommunene som omfattes av ord-

ningen, og en egen erfaringskonferanse for Oslo i samarbeid med Oslo kommune.

Staten inngikk i 1997 en avtale med Oslo kommune om et gjensidig handlingsprogram over en 10 års periode for å bedre levekårene i Oslo indre øst, *Handlingsprogrammet Oslo indre øst*. Departementet har deltatt i programmets styringsgruppe og i arbeidsgrupper, og bidratt til arbeid og innsats retter mot barn og ungdom innen rammen av programmet.

Bidra til forskning, kompetanseoppbygging og erfaringsformidling

Barne- og familiedepartementet har videreført samarbeidet med Norges forskningsråd om forskning på barne- og ungdomsområdet gjennom støtte til *Velferdsprogrammet – samfunn, familie, oppvekst* (1999-2004). Gjennom programmet gis det støtte til barne- og ungdomsforskning over et bredt område. Departementet har og bevilget midler direkte til utvalgte forskningsmiljøer til oppdrag og undersøkelser. Samarbeidet med Statistisk Sentralbyrå om utarbeiding av aktuell statistikk for barn og unge, som bl.a. kommuner og fylker kan benytte i sitt planarbeid, er videreført. Det er og gitt støtte til konferanser og annen kompetanseoppbygging, bl.a. utarbeiding av en veileder for kommunale fritidsklubber.

Stimulere til oppfølging av FNs konvensjon om barnets rettigheter

Eksaminasjonen av Norges 2. rapport om oppfølging av FNs barnekonvensjon fant sted i mai 2000. FNs barnekomité leverte deretter sine avsluttende merknader til norske myndigheter. Merknadene inneholder en rekke anbefalinger og områder der komiteén ser rom for forbedringer. Rapporten ble høsten 2000 oversatt til norsk og distribuert til samtlige kommuner, fylkeskommuner, statlige myndigheter, høgskoler og universitet og frivillige organisasjoner. Berørte departementer ble bedt om å komme med tilbakemelding på sine ansvarsområder.

Prosjekt *Barn i fokus* ble avsluttet i 2000. Prosjektet er knyttet til FNs barnekonvensjon og har hatt som mål å sette barns rettigheter på dagsorden, sette i gang en prosess for å styrke barn og unges medvirkning, og gi ideer til hvordan en slik prosess kan settes i gang lokalt. Det er utarbeidet og distribuert materiell, satt i gang teater og rollespill, kursvirksomhet, etc. Det foreligger en avsluttende rapport for arbeidet.

FNs generalforsamling har besluttet å følge opp Barnetoppmøtet i 1990 med en spesialsesjon om barn i september 2001. Barne- og familiede-

partementet har deltatt i forberedelsene i samarbeid med Utenriksdepartementet. Våren 2000 ble det holdt et forberedende møte i FN, der en bl.a. startet drøftingen av innholdet i et nytt sluttokument. I juni 2000 ble det sendt brev til alle landets kommuner, der disse ble bedt om å formidle synspunkter fra barn og unge til bruk i forberedelsesprosessen. Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner fikk i oppdrag å samle synspunkter fra barne- og ungdomshøringer som har vært arrangert de senere år, og rapport om dette ble levert i desember 2000. Alle medlemslandene ble bedt om å rapportere til FN om resultater etter Barnetoppmøtet i 1990, og fremtidige utfordringer. Barne- og familiedepartementet hadde ansvaret for den norske rapporten, som forelå i januar 2001.

Styrke barns og ungdoms innsats og innflytelse i utviklingen av samfunnet

Støtte opp om barns og ungdoms deltakelse og engasjement gjennom de frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene

De frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene er sentrale arenaer for medbestemmelse og demokrati og for barn og unges fritidsaktiviteter. Organisasjonene opptre som talerør for barn og unge.

Det gis tilskudd til barne- og ungdomsorganisasjonene sentralt for å legge til rette for barns og ungdoms deltakelse i organisasjonene. I 2000 mottok 62 organisasjoner nasjonalt driftstilskudd og 34 organisasjoner internasjonalt driftstilskudd. 32 organisasjoner fikk tilskudd til nasjonale prosjekter og 11 organisasjoner fikk internasjonalt prosjekttilskudd. Til sammen nyter i underkant av 300 000 medlemmer under 26 år godt av denne støtten. I tillegg har departementet gitt tilskudd til Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner, Landsforeningen Ungdom & Fritid og Funksjonshemmedes Fellesorganisasjons Ungdom (se også omtale under kap. 858). Det er og gitt støtte til forskning om barne- og ungdomsorganisasjoner gjennom Norges forskningsråd.

Etter gjennomgangen av forskrift om tilskudd til frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner i 1999, ble forslag til forskriftsendringer sendt på høring i januar 2000. Den 16. august 2000 ble forskriftsendringene vedtatt. De nye reglene gjelder fullt ut fra og med tilskuddsåret 2002.

I forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett ble det opprettet en ny tilskuddsordning til frivillig barne- og ungdomsarbeid lokalt på 12,4 mill.

Formålet med tilskuddsordningen er å bedre rammebetingelsene for frivillige organisasjoners medlemsbaserte virke på lokalt nivå. Ordningen har fått navnet Frifond og forvaltes av Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner. Det gis tilskudd både til lokale lag og grupper som er tilknyttet en nasjonal organisasjon og til de uten nasjonal tilknytning. Ordningen har blitt svært positivt mottatt.

Motivere lokale og sentrale myndigheter til å øke barns og ungdoms medvirkning og innflytelse i samfunnet

Ungdommens demokratiforum ble opprettet i desember 1998. Forumet fremmet i det andre året av sin mandatperiode en rekke forslag til hvordan barn og ungdoms innflytelse kan økes i samfunnet. De kom med innspill på områder som arbeidslivsdemokrati, kvotering av ungdom, ungdomsdirektorat, Internettportal for ungdom, skolering av politikere, skoledemokrati, møtesteder for barn og ungdom, medvirkning på ungdoms egne arenaer, barns rettigheter i barnefordelingsaker og om reklame og politikk i skolen. Forslagene er lagt fram for barne- og familieministeren og oversendt myndigheter lokalt, regionalt og sentralt, avhengig av sakens art.

I april 2000 arrangerte *Ungdommens demokratiforum* i samarbeid med departementet og Hedmarksprosjektet en erfaringskonferanse for 200 ungdommer fra kommunale innflytelsesorgan. Rapport med synspunkter, erfaringer og ideer fra deltakerne på konferansen samt skoleringsmaterieell om barne- og ungdomsråd er sendt til alle landets kommuner. Rapporteringer fra kommunene viser at arbeidet med barn og ungdoms deltakelse og innflytelse lokalt har fått økt prioritet, og at flere kommuner har startet et systematisk arbeid på området.

I juli 2000 arrangerte Gruppe 2050 i Verdikommisjonen og Ungdommens demokratiforum Sommerleir på Stortinget hvor 100 ungdom fra hele landet deltok. Her fikk ungdom lagt fram sine synspunkter på en rekke områder, og disse ble samlet i et «ungdommens langtidsprogram».

Sikre deltakelse og medvirkning fra alle grupper av barn og ungdom

Barn og ungdom med etnisk minoritetsbakgrunn er en høyt prioritert målgruppe for departementet og krever stor grad av interdepartementalt arbeid. Gjennomføring av regjeringens *Handlingsplan mot tvangsekteskap* koordineres av Barne- og fami-

liedepartementet. En rekke grupper og organisasjoner med bakgrunn i innvandrer miljøer er tildelt midler for å arbeide direkte med målgruppene gjennom informasjon, veiledning og direkte hjelp. Dette arbeidet, sammen med utarbeiding av Regjeringens handlingsplan mot kjønnslemlestelse, har utgjort hoveddelen av innsatsen for å sikre målet om like muligheter for alle. I tillegg viser evalueringen av departementets innsats i større bysamfunn at disse midlene har bidratt til bedre integrering av barn og ungdom med minoritetsbakgrunn.

Barne- og familiedepartementet har gitt midler til *Idébanken* som er en støtteordning for flerkulturelle aktiviteter blant barn og ungdom. Målet er å stimulere til aktiviteter som kan redusere skillene mellom norsk ungdom og etnisk minoritetsungdom. *Idébanken* administreres av Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner, som i 2000 utgav et idehefte med informasjon og eksempler fra arbeidet. For å sikre ytterligere erfaringsinnsamling ble det også utarbeidet felles rapportskjema.

Stortinget ba i 1999 om at det ble utarbeidet en stortingsmelding vedrørende lesbiske og homofiles levkår og livskvalitet i Norge. Arbeidet med stortingsmeldingen startet i 2000. Parallelt med dette arbeidet har departementet gitt støtte til virksomhet som tar sikte på å bedre levekårene for unge lesbiske og homofile. Det ble i 2000 bevilget midler til sommerleir for unge homofile og lesbiske, og det ble gitt støtte til Homofiles Ungdomstelefon (se også omtale under kap. 846).

Departementet har fulgt opp egne tiltak i regjeringens *Handlingsplan for funksjonshemmede* (1998-2001) og deltatt i statssekretærutvalget for den samlede politikken for funksjonshemmede. Departementet har bevilget midler til forskning om barn og unge med funksjonshemninger i regi av Norges forskningsråd. Enkeltprosjekter med støtte fra tilskuddsordningen *Ungdomstiltak i større bysamfunn* har inkludert aktiviteter rettet mot funksjonshemmede. Det er blitt arbeidet for at dette området blir en naturlig del av det generelle ungdomsarbeidet, og at flere tiltak og prosjekter som fremmer funksjonshemmedes deltakelse på kultur og fritidsarenaen blir prioritert i bykommunene. I magasinet *UNG* sitt temanummer om utdanning, opplæring og arbeid ble rettighetene, mulighetene og barrierene for funksjonshemmet ungdom tatt opp i egen artikkel.

I 2000 startet Barne- og familiedepartementet et samarbeid med Sametinget om et hefte som skal stimulere kommunene til bedre tilrettelegging av tilbud til samiske barn og ungdom. Samar-

beidet med Tana kommune gjennom *Utviklingsprogram for styrking av oppvekstmiljøet* er videreført. Videre er det gitt støtte til ungdommens kveld på samisk vinterfestival og til samisk ungdomsinformasjon i Nordland.

Bidra til å styrke barns og ungdoms rettigheter, behov og interesser på medie- og IKT-området

I samarbeid med Statens ungdoms- og adopsjonskontor (SUAK) har Barne- og familiedepartementet utarbeidet et forprosjekt for Internett-basert informasjon til ungdom. Som en oppstart etablerte SUAK i 2000 nettstedet *Ungdomstorget*, hvor ungdom kan finne nyttig offentlig informasjon. Målsettingen er å samle inn, koordinere og formidle informasjon, samt å veilede i den offentlige informasjonstilgangen.

Magasinet *UNG*, som gis ut av Statens ungdoms- og adopsjonskontor (SUAK), kom ut med to nummer i 2000. Magasinet distribueres til elever i niende- og tiende klasse, og er et samarbeidsprosjekt mellom ulike departementer.

Barne- og familiedepartementet har i samarbeid med aktuelle departementer, UNICEF, Barneombudet og ulike fagmiljøer videreført arbeidet med barn og medier. Utvikling av en ressurspakke til hjelp ved konkretisering og utvikling av medietiltak for barn og unge, veiledning til rapportering til FNs barnekomité og momenter som kan inngå i landenes rapporter til FN (i forhold til Barnekonvensjonens artikkel 17) er prioriterte områder i samarbeidet. Utenriksdepartementet har bevilget midler til UNICEFs arbeid med ressurspakken.

Barne- og familiedepartementet bidrar sammen med andre departementer, gjennom EØS-avtalen, til Norges deltakelse i EUs handlingsplan for sikrere bruk av Internett. For barn og ungdom vil Norges deltakelse ha betydning for hvordan en internasjonalt ivaretar barns og unges interesser og behov.

Styrke det internasjonale samarbeidet på barne- og ungdomsområdet

Delta i utviklingen av internasjonalt samarbeid på barne- og ungdomsområdet innenfor rammen av Nordisk Ministerråd, EØS-avtalen og gjennom Europarådet og FN

Departementet har fortsatt prioritert det nordiske samarbeidet på barne- og ungdomsområdet gjennom Nordisk Ministerråd, og representerer myndighetene i Nordisk ungdomskomite. Ungdoms-

komiteen har tatt initiativ til en utredning av et femårig nordisk forskningsprogram og har siste året arbeidet for å få programmet forankret i Nordiske ministerråd. Nordisk råd bad høsten 1999 om at det ble utarbeidet en tverrsektoriell handlingsplan for barne- og ungdomspolitik i Norden. Ungdomskomiteen fikk oppdraget og leverte våren 2000 utkast til en slik plan, som senere er behandlet av embetsmannskomiteer og Nordisk råd. Det har blitt lagt vekt på å styrke samarbeidet for å skape en felles politikk når det gjelder arbeidet i EU, Europarådet og i forhold til nærområdene.

Europaparlamentet og Rådet ble 29. februar 2000 enige om et forlik som etablerer det nye ungdomsprogrammet *UNG i Europa*. Norge har gjennom arbeidet i EFTA og uformelle arbeidsmøter i regi av Europakommisjonen, bidratt til utformingen av det nye programmet. Programmet UNG i Europa skal gjennomføres i en 7-års periode, fra 2000 til 2006. Programmet er innlemmet i EØS-avtalen etter at Stortinget ga sitt samtykke i vedtak av 15. juni 2000. I Norge har Statens ungdoms- og adopsjonskontor (SUAK) ansvaret for den praktiske gjennomføringen av programmet, og forvalter EU-midler til de desentraliserte delene av programmet (se rapportering om gjennomføringen av programmet under kap. 859).

Departementet har deltatt i arbeidet til Europarådets styringskomite for ungdomsspørsmål, og bidratt til Ministerkomiteens arbeid med å gjennomføre målsettingene og prioriteringene for Europarådets arbeid med ungdomspolitiske spørsmål. Norge har i 2000 sittet i ledelsen av Europarådets styringskomite for ungdomsspørsmål og i programkomiteen Det europeiske ungdomsfondet og de europeiske ungdomssentrene i Strasbourg og Budapest. Gjennom disse organene er det bl.a. gitt betydelig støtte til prosjekter og tiltak i Sørøst-Europa, spesielt i forbindelse med krisen i Kosovo, med barn og ungdom som målgruppe.

Utvikle bilateralt samarbeid med europeiske land på hele barne- og ungdomsområdet

Departementet undertegnet i november 2000 en bilateral samarbeidsavtale med Litauen på barne- og ungdomsområdet. Avtalen omfatter utveksling av synspunkter på og erfaringer fra det barne- og ungdomspolitiske arbeidet i landene, styrke samarbeidet mellom kommuner og andre lokale myndigheter, stimulere samarbeidet mellom frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner og gjennomføre studieturer og hospiteringsordninger for per-

soner som arbeider på barne- og ungdomsområdet.

På Barentsrådets møte i mars 1999 ble det besluttet å etablere en arbeidsgruppe for å legge opp til et nærmere ungdomspolitisk samarbeid i regionen. Med utgangspunkt i konklusjoner fra en ungdomspolitisk konferanse for Barentsregionen i september 1999 har Barentsrådets ungdomsgruppe videreutviklet opplegg som kan styrke det flernasjonale samarbeidet i regionen. Barne- og familiedepartementet påtok seg å arrangere en Ungdomsministerkonferanse i 2001.

Tilstandsvurdering

Gode oppvekst- og levekår for barn og ungdom er et av regjeringens viktigste satsingsområder. Utjevning av levekårsforskjeller står sentralt, sammen med innsats for å sikre barn og ungdom like muligheter for deltakelse og innflytelse i samfunnet. Som et ledd i arbeidet med å bedre oppvekstmiljøet vil Barne- og familiedepartementet legge fram en stortingsmelding om oppvekst- og levekår for barn og ungdom i Norge.

Samordning og samarbeid

De offentlige satsingene for å bedre barn og ungdoms oppvekstmiljø krever et nært samspill mellom sentrale og lokale krefter. Sentrale myndigheter er viktige som igangsettere og pådrivere. Men det er i lokalsamfunnene der barn og ungdom lever at innsatsen må iverksettes. Denne tankegangen har preget de siste års utviklingsarbeid på barne- og ungdomsområdet, og slik skal det også være i fortsettelsen. Samspill og samarbeid mellom offentlige instanser må videreutvikles. Samarbeidet mellom offentlige myndigheter og frivillige krefter skal bli enda bedre enn i dag. Barn og ungdom må få økte muligheter til å delta aktivt i utformingen av sitt eget oppvekstmiljø.

De ulike departementene tar i dag en rekke initiativ for barn og ungdom som skal iverksettes lokalt. Regjeringen vil samordne slike initiativ bedre, slik at det kommer enhetlige og klare meldinger til kommunene. Barne- og familiedepartementet og statssekretærutvalget for barne- og ungdomsspørsmål vil spille en viktig rolle i dette arbeidet.

Tverrsektorielt samarbeid og bedre utnyttelse av ressursene må stå sentralt i arbeidet med å videreutvikle det barne- og ungdomspolitiske arbeidet i kommunene. Det er av betydning at lokale myndigheter legger opp et planmessig

arbeid for å styrke oppvekstmiljøet, og at en ser sammenhengen mellom offentlig arbeid og innsats i regi av frivillige organisasjoner og grupper. Det er ønskelig at kommunene tar initiativ til dialog og samarbeid med barn og ungdom, med frivillige organisasjoner og grupper, med foreldre og andre ressurspersoner – og gjennom et slikt samarbeid komme fram til en strategi eller plan for hvordan en i fellesskap kan bedre oppvekstmiljøet lokalt.

Oppvekst- og levekår i de største byene og i distriktene

Å sikre barn og ungdom over hele landet gode oppvekst- og levekår er en viktig utfordring både for sentrale og lokale myndigheter. For å bidra til dette har Barne- og familiedepartementet gjennom flere år hatt egne satsinger rettet mot ungdom i større bysamfunn og ungdom i distriktskommuner.

Å vokse opp i en av de store byene kan innebære spesielle utfordringer for barn og ungdom. Bymiljøet gir rom for et mangfold av fritidsaktiviteter, men innebærer også at barn og ungdom kan bli eksponert for negative miljøet preget av vold, kriminalitet og rus som kan bidra til å skape utrygghet. Opphopning av levekårsulemper i enkelte områder skaper også spesielle utfordringer for arbeidet med å sikre et godt oppvekstmiljø. Det er derfor viktig at byene støtter opp om inkluderende, trygge og meningsfylte fritidsaktiviteter hvor barn og unge kan benytte sine ressurser på en positiv måte. Negative utviklingstrekk i ungdomsmiljøene må bekjempes gjennom målrettet arbeid og godt samspill mellom etater og tjenester lokalt og med frivillige krefter. Innsats fra barn og ungdom selv må stå sentralt i arbeidet. Departementet vil fortsatt støtte opp om arbeid som tar sikte på å bedre oppvekst- og levekår for barn og ungdom i større bysamfunn. Det er en utfordring å sikre en samordnet innsats og et godt tverretattlig samarbeid om oppvekstmiljøet.

Barne- og familiedepartementet har de senere år hatt en særlig satsing rettet mot ungdom i distriktene. Målet er å bidra til et godt ungdomsmiljø og sikre ungdomsbosettingen i distriktene. Ved tildeling av midler er departementet opptatt av å sikre at kommunene legger opp til et planmessig arbeid for å styrke ungdomsmiljøet gjennom et samspill mellom ungdom og kommunale myndigheter. Det legges særlig vekt på ungdoms deltakelse i prosjektene og aktivitetene som mottar støtte. Midlene benyttes til aktivitet på kultur- og fritidsområdet og synliggjør behovet for uformelle

møteplasser for ungdom. Tilskuddene har ført til økt aktivitet både blant ungdom og lokale myndigheter, og mange kommuner har fått mulighet til å utnytte ungdoms ressurser bedre lokalt. I arbeidet med å sikre bosettingsmønstret er det av betydning at flere kommuner og fylker legger opp til et aktivt arbeid for å styrke barns og ungdoms deltakelse og innflytelse lokalt.

Innsats mot vold, mobbing, rus, kriminalitet, rasisme og homofobi

Barn og ungdom har krav på trygge og gode oppvekstkår. Problemer knyttet til vold, mobbing, rus, kriminalitet, rasisme og homofobi blant barn og ungdom har fått økt oppmerksomhet de senere år, og situasjonen vekker uro. Dette er en utvikling som regjeringen ønsker å snu gjennom et bredt engasjement. For å få til den nødvendige satsingen og hindre at uheldig atferd utvikler seg, vil det bli lagt opp til styrket innsats og bedre samordning av arbeidet, både i kommuner og på statlig nivå.

Det er et særlig behov for å styrke og videreutvikle det tverrsektorielle samarbeidet mellom ulike etater og tjenester lokalt. Videre er det behov for styrket samarbeid mellom offentlige myndigheter, barn og ungdom, foreldre, frivillige organisasjoner og grupper. Oppfølging av St.meld. nr. 17 (1999-2000): *Handlingsplan mot barne- og ungdomskriminalitet* vil stå sentralt i departementet sitt arbeid på området.

Forskning og utviklingsarbeid

Forskning og utviklingsarbeid skal bidra til å framskaffe kunnskap om hvordan samfunnsendringer påvirker barn og ungdoms oppvekst- og levekår, og styrke kunnskapsgrunnlaget for utforming av en god barne- og ungdomspolitik. Det er behov for å styrke barne- og ungdomsforskningen, særlig forskning som kan gi et bredt bilde av barn og unges helse, velferd og levekår, med vekt på beskrivelse av likheter og forskjeller i livssituasjon, hverdagsliv og levekår. Videre er det behov for bedre kunnskaper om barn og ungdoms aktivitet og deltakelse i fritiden, undersøkelser knyttet til barn og ungdom som brukere av offentlige tjenester, barn og ungdoms deltakelse og innflytelse i samfunnet, holdninger og normer i ungdomsgruppen, medieutvikling og kommersialisering samt forskning om problematferd, vold og gjengdannelser i ungdomsmiljøet. Det er og behov for økte kunnskaper om psykiske problemer blant barn og ungdom.

FNs konvensjon om barnets rettigheter

Barne- og familiedepartementet har koordineringsansvar for oppfølgingen av FNs barnekonvensjon i Norge. Arbeidet pågår i samarbeid med andre departementer, kommuner og frivillige organisasjoner. Etter eksaminasjonen av Norges andre rapport til FN i 2000, anbefalte FNs barnekomité bl.a. å innarbeide barnekonvensjonen i norsk lovgivning. En arbeidsgruppe ledet av Justisdepartementet med deltakere fra Barne- og familiedepartementet og Utenriksdepartementet la våren 2001 fram et høringsnotat med forslag til hvordan slik innarbeiding best kan gjøres. Etter planen vil det bli fremmet en lovproposisjon i løpet av høsten 2001.

Komiteen anbefalte også en styrking av kommunenes oppfølging av barnekonvensjonen. Kommunene ble invitert til å komme med innspill i forbindelse med forberedelsene til FNs spesialsesjon om barn. Det har også pågått et samarbeid med frivillige organisasjoner om forberedelsene til spesialsesjonen.

Frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner

De frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene er sentrale i arbeidet med å fremme barns og unges deltakelse og innflytelse i samfunnet. De gir barn og unge tilbud om meningsfulle fritidsaktiviteter, samtidig som barn og unge får muligheter til å delta i demokratiske beslutningsprosesser og øve innflytelse over de aktivitetene de er med på. Det lokale arbeidet i organisasjonene er grunnpilaren i dette arbeidet. Samtidig er organisasjonenes sentralledd viktige som støtte for det lokale arbeidet og som representanter for barn og unge på nasjonalt plan. Departementet ønsker å legge til rette for barns og unges deltakelse i barne- og ungdomsorganisasjonene og styrke dem som arena for medbestemmelse og demokrati.

Deltakelse og innflytelse

Ungdommens demokratiforum ble opprettet i desember 1998 for å gi innspill til hvordan barn og ungdom kan få større innflytelse på samfunnsutviklingen. Forumet avsluttet sitt arbeid 1. juni 2001. Forumet har fremmet rundt 70 forslag som er lagt fram for barne- og familieministeren og oversendt aktuelle departementer og myndigheter, sentralt og lokalt. Forumet har bl.a. fremmet forslag som skal føre til større elevmedvirkning, økt representasjon av ungdom i råd og utvalg, økt

valgdeltakelse og styrking av lokaldemokratiet. *Ungdommens demokratiforum* oppsummerte ved sin avslutning at det er langt igjen før barn og ungdom får reell innflytelse i saker som angår dem.

Vel halvparten av landets kommuner har opprettet et innflytelsesorgan for barn og ungdom; barne- og ungdomsråd, ungdommens kommunistyre eller lignende. I noen fylker er det opprettet Ungdommens fylkesting. Det er store forskjeller mellom kommunene når det gjelder hvor stor innflytelse barn og ungdom har og hvilke saker de får anledning til å uttale seg om.

Den store medvirkningskonferansen for 500 ungdom og voksne fra kommune-Norge våren 2001 satte spesielt fokus på hvordan få til en god dialog mellom ungdom og de som sitter med makt i kommunene. Gamle maktstrukturer, tungt og byråkratisk språk og uoversiktlig saksgang utgjør effektive hindringer for innspill og initiativ fra barn og ungdom. Det er behov for flere møtearenaer og nye arbeidsformer i kommunene som legger til rette for at barn og ungdom kan delta ut fra sine premisser.

Som ledd i forberedelsene til FNs spesialseksjon om barn, har Forum for barnekonvensjonen og Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner arrangert medvirkningsprosesser blant barn og unge i spesielle livssituasjoner. Følgende grupper er representert i prosjektet: Unge i barnevernet, unge med funksjonshemming, unge i asylmottak og unge utsatt for overgrep. Synspunktene og erfaringene er presentert i boken *Hallo- er det noen der?* som ble fremlagt i september 2001. Prosjektet ble finansiert av Barne- og familiedepartementet og Utenriksdepartementet.

Medier og informasjon

Medieutviklingen og utviklingen av Internettbaserte tjenester gjør at barn og ungdom vokser opp med større muligheter for kommunikasjon og informasjon, nasjonalt og internasjonalt, enn tidligere generasjoner. Utviklingen av ny teknologi har ført til en rask endring i medietilbudet og i mediebruken. Den nye medieteknologien har en selvfølgelig plass i barn og unges hverdag. I en slik situasjon blir det viktig å sette barn og unge i stand til å ta i mot og håndtere pågående markedsføring, og kommersielle og spekulative medieprodukter, samtidig som de kan benytte seg av Internetts verdifulle og lett tilgjengelige kunnskaps- og informasjonsressurser.

For å sikre at barn og ungdoms bruk av Internett skjer på en trygg måte har en rekke tiltak

vært foreslått, både internasjonalt og i Norge. Filtreringsverktøy tilbys, men viser seg ofte å være lite brukervennlige og lite hensiktsmessige i forhold til ønsker og behov. Det er ikke ett tiltak som kan løse problemene, en må ha en rekke tiltak og de må være lett tilgjengelige og koordinert. Tiltakene må passe i forhold til ulike aldersgrupper og den enkelte brukers behov. Norge deltar i arbeidet med EUs handlingsplan for sikrere bruk av Internett. Samtidig arbeides det for å fremme tiltak som kan gjennomføres i Norge, bl.a. gjennom *Tiltaksplan- Barn, unge og Internett* som Barne- og familiedepartementet la fram høsten 2001.

Det er et mål å sikre alle barn og unge et godt og allsidig informasjonstilbud. En rekke departementer, statlige etater, fylkeskommuner og kommuner har opprettet hjemmesider på Internett som direkte henvender seg til barn og ungdom. Det kan imidlertid være et problem å finne fram til de ulike informasjonstilbudene. Det er derfor behov for et samarbeid mellom offentlige instanser slik at informasjonstilbudet til barn og ungdom kan søkes på ett sted.

I de senere år er det etablert ungdomsinformasjonskontorer i enkelte kommuner og fylker. Gjennom disse kontorene nås mange unge som ellers ikke ville oppsøkt offentlige kontorer og etater for å få innhente informasjon. Ungdomsinformasjonskontorene gir et tilbud i egne lokaler og tilbyr personlig veiledning, samtidig som det er utviklet informasjon tilpasset det enkelte fylke og den enkelte kommune.

Hindre diskriminering og bidra til inkludering

I arbeidet med å sikre alle barn og ungdommer gode oppvekst- og levekår er det behov for en særlig innsats rettet mot enkelte grupper av barn og unge.

Oppvekstkårene for barn og ungdom med etnisk minoritetsbakgrunn skal omfatte samme omsorg, rettigheter og rettssikkerhet som for andre barn og ungdom i det norske samfunnet. Den moderne folkevandringen har på den ene siden ført med seg nye problemer eller gitt nytt innhold til eksisterende problemer. På den andre siden gir mangfoldet nytt potensiale til det enkelte samfunn. For lite kjennskap til hverandre og manglende samhandling kan ligge bak usikkerhet, eventuell frykt for det fremmede og mangel på gjensidig aksept. Samtidig er frykt for det ukjente med på å hindre sosial integrering. Det er viktig å arbeide for økt toleranse og mot rasisme og samtidig for økt integrering – for å kunne sikre at alle har like muligheter. Fellesskap og samhandling

på tvers av etnisk og kulturell bakgrunn er – i tillegg til kunnskap – de viktigste faktorene når det gjelder å motvirke usikkerhet overfor ukjente kulturer, mangel på toleranse for dem som er annerledes og frykt for det som er fremmed. Både det norske majoritetssamfunnet og de etniske minoritetsgruppene, må arbeide aktivt for at den gjensidige kunnskapen og kjennskapen til hverandre skal utvikles. Departementet vil støtte opp om initiativ fra ungdom med minoritetsbakgrunn som ønsker å gjøre en innsats for å bedre oppvekst- og levekår for ungdom, og stimulere til innsats som reduserer skillene mellom ungdom med etnisk norsk bakgrunn og ungdom med minoritetsbakgrunn.

Samiske barn og unges oppvekst foregår i spenningsfeltet mellom det samiske samfunns bevisste forhold til sin egen kultur, språk og tradisjoner, og det moderne samfunns innflytelse og krav. Selv om det er en større forståelse i samfunnet for egne samiske rettigheter, opplever mange det som et problem at det fremdeles finnes uvitenhet, negative holdninger og likegyldighet overfor samer. Samiske barn og unge velger forskjellige strategier i møte med gamle fordommer og uvitenhet. Noen velger å tone ned sin samiske tilhørighet for å slippe ubehageligheter, andre igjen velger å kjempe åpent mot disse. Samisk ungdom har satt temaet rasisme og intoleranse på dagsorden på Sametingets ungdomskonferanse våren 2001 og på konferanser i regi av Barents Regional Youth Forum (BRYF). Barne- og familiedepartementet ser det som viktig å bidra til en fortsatt satsing rettet mot samiske barn og ungdommer. Departementet er og opptatt av situasjonen til barn og ungdom fra nasjonale minoriteter.

Forskning viser at barn og ungdom med funksjonshemninger har et lavere aktivitetsnivå i fritiden enn ikke-funksjonshemmede. Departementet ser det som viktig å bidra til at barn og ungdom med funksjonshemninger sikres samme muligheter til engasjement og deltakelse som andre unge på alle områder i samfunnet.

På tross av at ikke-diskriminering er et grunnleggende prinsipp i norsk lov og regelverk, må det erkjennes at det fremdeles foregår diskriminering av lesbiske og homofile i det norske samfunnet. Mange unge homofile og lesbiske har problemer med selvaksept og selverkjennelse. Det er derfor behov for veiledning og informasjon. St.meld. nr. 25 (2000-2001) *Levekår og livskvalitet for lesbiske og homofile i Norge* ble lagt fram våren 2001. Meldingen inneholder en rekke forslag som kan bidra

til å bedre levekårene for lesbiske og homofile. Meldingen og Stortingets behandling av denne legges til grunn for det videre arbeidet på området (se også omtale under kap. 846).

Internasjonalt samarbeid

Internasjonaliseringen og globaliseringen av samfunnet krever at barn og ungdom får bedre kunnskap om situasjonen i andre land og erfaring fra internasjonalt arbeid. Det er viktig, også for å kunne bli aktive deltakere i utviklingen av det norske samfunnet, at barn og ungdom får anledning til å delta i det internasjonale samarbeidet og at de får kjennskap til og forståelse for andre lands kulturelle og sosiale tradisjoner. Internasjonalt samarbeid er derfor av stor betydning og departementet vil forsterke sitt engasjement på det barne- og ungdomspolitiske området.

Norge har formannskapet i Nordisk Ministerråd i 2002. Barn og ungdom er ett av hovedområdene som skal prioriteres i den norske formannskapsperioden. Barne- og familiedepartementet vil bidra aktivt til gjennomføringen av det norske formannskapsprogrammet. Regionalt samarbeid med nærområdene i Barentsregionen og Østersjøområdet vil også bli prioritert i 2002. Det kan bidra til en bærekraftig utvikling av regionen og til utbygging av demokratiske tradisjoner i hele området. Departementet vil særlig legge vekt på samarbeidet i Barentsregionen og følge opp forslagene fra Ungdomsministerkonferansen som ble holdt i Tromsø i mai 2001. Fra mars 2002 overtar Norge formannskapet i Barentsrådet.

Gjennom EØS-avtalen og Norges deltakelse i EUs program *UNG i Europa*, får ungdom i Norge gode muligheter til kontakt og samarbeid med ungdom i andre land. For å kunne videreutvikle samarbeidet med de landene som søker om medlemskap i EU er det nødvendig med særskilte nasjonale ressurser fra norsk side. Europarådets arbeid på ungdomsområdet er et av de viktigste instrumentene for samarbeid med alle europeiske land. Europarådet vil i oktober 2002 holde en konferanse i Hellas for statsråder med ansvar for ungdomspolitikken. Departementet vil følge opp de spørsmål som reises på FN's spesialsesjon om barn.

Mål og strategier

For 2002 prioriteres følgende mål:

Bedre oppvekstmiljø og levekår gjennom en helhetlig og samordnet barne- og ungdomspolitik

Styrke samordningen av departementenes politikk på barne- og ungdomsområdet og bedre samarbeidet mellom statlige og lokale myndigheter

Barne- og familiedepartementet vil i samarbeid med berørte departementer legge fram en stortingsmelding om oppvekst- og levekår for barn og ungdom i Norge. Inkludering og likeverdige utviklingsmuligheter for alle barn og unge er et viktig perspektiv for meldingsarbeidet.

Barne- og familiedepartementet vil bidra til at samarbeidet mellom departementene om gjennomføring av en helhetlig barne- og ungdomspolitik videreutvikles. Statssekretærutvalget for barne- og ungdomsspørsmål spiller en sentral rolle her. Departementet vil legge vekt på å bedre informasjonen om regjeringens barne- og ungdomspolitik gjennom videreutvikling av den årlige publikasjonen *Satsing på barn og ungdom*. Samarbeidet mellom departementene gjennom statlige handlingsplaner, utviklingsarbeid, konferanser og informasjonsarbeid vil bli videreført.

Barne- og familiedepartementet vil stimulere til at barn og ungdom står sentralt på dagsorden i kommuner og fylker. Det vil fortsatt bli gitt støtte til lokalt arbeid, erfaringsspredning, konferanser og informasjonsarbeid som kan bidra til at kommunene utover en god barne- og ungdomspolitik. Samarbeidet med lokale myndigheter vil bli videreført.

Støtte opp om ungdomssatsing i større bysamfunn og i distriktskommuner

Barne- og familiedepartementet vil videreføre innsatsen rettet mot ungdom i større bysamfunn og i distriktskommuner.

Tilskuddsordningen *Ungdomstiltak i større bysamfunn* vil i 2002 omfatte Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger, Kristiansand, Tromsø, Drammen, Fredrikstad, Skien og Sandnes. Nytt av året er at regjeringen ønsker å oppmuntre de aktuelle bykommunene til selv å prioritere innenfor tildelegningskriteriene. 80 pst. av bevilgningen vil bli fordelt forholdsmessig mellom bykommunene slik at de selv kan avgjøre hvilke tiltak og prosjekter som faller innunder ordningen og i hvilken rekkefølge de skal prioriteres. De resterende 20 pst. skal benyttes til strakstiltak for å løse oppgaver og problemer av mer akutt karakter i ungdomsmiljøene og til utviklingsarbeid rettet mot kommunene.

Den spesielle satsingen på Oslo, Bergen og Trondheim videreføres.

Ordningen skal rettes mot ungdom med spesielle behov. Deres aktive deltakelse og medvirkning skal prioriteres og tiltakene og prosjektene bør inngå i en helhetlig og samlet ungdomspolitik. Likeverd og like muligheter for jenter og gutter er en forutsetning. Funksjonshemmedes behov skal ivaretas. Innsatsen kan knyttes til bedring av disse ungdomsgruppens fritidssituasjon. Etablering av alternative mestningsarenaer for de som faller utenfor er sentralt.

Barne- og familiedepartementet vil fortsatt bidra til styrking og bedring av barns og ungdoms oppvekstvilkår gjennom *Handlingsprogrammet Oslo indre øst*.

Barne- og familiedepartementet vil videreføre støtten til lokale ungdomssatsinger på kultur- og fritidsområdet i distriktskommuner. Hovedmålet er å bidra til et positivt ungdomsmiljø i distriktene, slik at ungdom får tro på en fremtid lokalt. På denne måten er støtten et virkemiddel for å sikre ungdomsbosettingen i distriktene. Innsatsen vil bli videreutviklet i samarbeid med andre departementer, aktuelle kommuner og ungdomsmiljø. Styrking av ungdoms deltakelse og innflytelse vil fortsatt stå sentralt. I 2002 vil departementet sette fokus på å sikre at jenters og gutters ulike interesser blir ivaretatt ved planlegging og gjennomføring av ungdomssatsingen lokalt.

Økt innsats mot vold, mobbing, rus, kriminalitet, rasisme og homofobi i barne- og ungdomsmiljøene

Departementet ser det som viktig å styrke innsatsen med å bekjempe vold, mobbing, rus, kriminalitet, rasisme og homofobi i barne- og ungdomsmiljøene. Oppfølging av handlingsplaner og stortingsmeldinger på området vil stå sentralt, sammen med støtte til lokalt arbeid og innsats gjennom departementets tilskuddsordninger. Innsatsen vil særlig bli rettet inn mot oppfølging av St.meld. nr. 17 (1999-2000) *Handlingsplanen mot barne- og ungdomskriminalitet*. Bedre samordning og koordinering av det forebyggende arbeidet står sentralt, sammen med bedre oppfølging av barn og ungdom med alvorlige atferdsproblemer, unge lovovertredere og kriminelle ungdomsgjenger. Som en oppfølging av meldingen har en tverrdepartemental arbeidsgruppe utarbeidet en rapport om tiltak mot barne- og ungdomskriminalitet. Rapporten er sendt på høring med frist høsten 2001. Regjeringen vil vurdere den videre oppfølgingen av forslagene etter høringsfristens utløp (se også omtale under kap. 854).

Innsatsen mot rasisme skal bl.a. styrkes gjennom den nye handlingsplanen mot rasisme og diskriminering som skal legges fram våren 2002. Planen skal fokusere både på etnisk diskriminering og på rasistisk vold og trakassering.

Departementet vil styrke innsatsen mot negative holdninger rettet mot lesbiske og homofile. Dette er også et ledd i oppfølgingen av St.meld. nr. 25 (2000-2001): *Levekår og livskvalitet for lesbiske og homofile i Noreg*.

Stimulere til forskning, kompetanseoppbygging og erfaringsformidling

Departementet ser det som viktig å stimulere til forskning, kompetanseoppbygging og erfaringsformidling som ledd i arbeidet med å sikre barn og ungdom gode oppvekst- og levekår. Det vil fortsatt bli gitt støtte til barne- og ungdomsforskning og til utvikling av statistisk materiale om barn og ungdom. Videre vil det bli gitt støtte til forsøks- og utviklingsarbeid som kan gi økte kunnskaper og bidra til videreutvikling av det lokale barne- og ungdomsarbeidet.

Som ledd i arbeidet med å styrke kompetanseoppbyggingen på barne- og ungdomsområdet vil det bli lagt vekt på erfaringsformidling gjennom konferanser, rapporter og annen informasjon.

Bidra til oppfølging av FNs konvensjon om barnets rettigheter

Departementet vil følge opp anbefalingene som FNs barnekomité fremmet for Norge i 2000 gjennom samarbeid med berørte departementer og gjennomgåelse av egne ansvarsområder. En rapport vil bli utarbeidet i 2002. Regjeringen vil fortsette arbeidet med innarbeiding av Barnekonvensjonen i norsk lovgivning. Norges 3. rapport til FN om oppfølging av Barnekonvensjonen skal leveres i 2003, og departementet vil starte opp arbeidet med rapporten. For å styrke kommunenes oppfølging av Barnekonvensjonen vil departementet sette i gang kompetanseoppbygging og informasjonsvirksomhet.

Oppfølgingen av FNs Barnekonvensjon må ses i sammenheng med realiseringen av målene i slutterklæringen fra FNs spesialsesjon om barn. Sentrale mål i slutterklæringen vil være – så vel nasjonalt som globalt – å fremme helse og utdanning, beskytte barn og unge mot misbruk, utnyt-

ting og vold, bekjempe HIV/AIDS samt mobilisere barns og unges ressurser.

Styrke barns og ungdoms deltakelse og innflytelse i utviklingen av samfunnet

Støtte barns og ungdoms deltakelse og engasjement gjennom de frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene

De frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene er sentrale aktører i barne- og ungdomspolitikken. Støtte til barne- og ungdomsorganisasjonenes virke er et viktig virkemiddel for å sikre barns og unges deltakelse og engasjement. Barne- og familiedepartementet vil forsette samarbeidet og dialogen både med ulike departementer og organisasjonsmiljøer om politikkutvikling, deltakelse og engasjement knyttet til de frivillige organisasjonene.

Det finnes fire tilskuddsordninger rettet mot barne- og ungdomsorganisasjonenes sentralløst: tilskudd til nasjonal og internasjonal drift og tilskudd til nasjonale og internasjonale prosjekter. Disse ordningene reguleres av Forskrift om tilskudd til frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner av 1. juli 1997. Fra og med tilskuddsåret 2002 opphører overgangsordningene i forskriften. Den nasjonale grunnstøtten vil fortsatt utgjøre minst 90 pst. av tilskuddene til barne- og ungdomsorganisasjonene sentralt.

Stimulere frivillig barne- og ungdomsarbeid lokalt

Departementet vil gjennom ulike tilskuddsordninger og satsinger videreføre innsatsen med å stimulere det frivillige barne- og ungdomsarbeidet lokalt. Tilskudd til lokal aktivitet samt samarbeid og dialog med frivillige organisasjoner og med lokale myndigheter står sentralt. Tilskuddsordningen FRIFOND, som ble etablert i 2000, utgjør en viktig del av dette arbeidet. Barne- og familiedepartementet planlegger i samarbeid med Kulturdepartementet en evaluering av FRIFOND-ordningen fra og med 2002.

Det gis også støtte til frivillig barne- og ungdomsarbeid lokalt gjennom tilskuddsordningen *Ungdomstiltak i større bysamfunn* og gjennom støtte til styrking av oppvekstmiljøet. Videre gis det støtte til flerkulturelle aktiviteter i regi av organisasjoner og grupper lokalt gjennom tilskuddsordningen *Idebanken*.

Motivere lokale og sentrale myndigheter til å øke barns og ungdoms medvirkning og innflytelse i samfunnet

Departementet vil fortsette sin informasjonsvirksomhet overfor kommunene for å motivere dem til å styrke barn og ungdoms posisjoner i lokalsamfunnet og videreutvikle de verktøyene de bruker for dialoger med barn og ungdom. At mange kommuner har igangsatt en systematisk medvirkning i form av barne- og ungdomsråd eller lignende erstatter ikke behovet for å stimulere til at barn og ungdom blir hørt i alle saker som angår dem. Det vil fortsatt bli gitt støtte til utviklingsarbeid som kommuner kan lære av og bli inspirert av. Et overordnet mål er å stimulere til at antallet kommuner med systematisk medvirkning fra barn og ungdom øker, og at dette blir en viktig og ordinær del av arbeidet i kommunene.

Innspillene og forslagene fra *Ungdommens demokratiforum* vil bl.a. bli vurdert i stortingsmeldingen om oppvekst- og levekår for barn og ungdom. Departementet vil fortsette arbeidet med hvordan det i framtiden kan innhentes innspill fra barn og ungdom til hvordan de kan sikres økt innflytelse på samfunnsutviklingen.

Bidra til å sikre barns og ungdoms rettigheter og interesser på medie- og IKT-området

Barne- og familiedepartementet la høsten 2001 fram *Tiltaksplan – Barn, unge og Internett*. Planen vektlegger sikker bruk av Internett i skole og hjem, og skal gjennomføres i samarbeid mellom berørte departementer og bransjeorganisasjoner. De viktigste tiltakene er: Opprettelse av et sentralt koordineringsorgan, opprette et ressurscenter på Internett (nettsted), utvikle og publisere en foreldreguide for Internett, utvikle informasjon til bruk for nett- og tjenesteleverandører, utvikle regelverk for Internett-tjenester rettet mot barn, sikre tipslinjen videre drift, lovarbeid og informasjonstiltak for bekjempelse av barnepornografi og styrke kunnskapsgrunnlaget om barn, unge og Internett. Gjennom et samarbeid mellom berørte departementer vil en rekke av tiltakene i planen bli gjennomført i 2002.

Departementet deltar i det interdepartementale samarbeidet om Norges engasjement i EUs handlingsplan for sikrere bruk av Internett. Departementet deltar også i en gruppe som i samarbeid med UNICEF utarbeider materiell, med utgangspunkt i FNs barnekonvensjon, for å styrke barn og unges rettigheter på medieområdet.

Departementet ser det som viktig å sikre en samlet strategi for offentlig informasjon rettet mot barn og ungdom. Videreutvikling av samlet offentlig informasjon på Internett tilpasset barn og ungdoms behov og ønsker vil stå sentralt. Det vil og bli lagt vekt på koordinering, styrking og videreutvikling av ungdomsinformasjonsområdet i fylker og kommuner. Barne- og familiedepartementet vil samarbeide med Statens ungdoms- og adopsjonskontor (SUAK) om videreutviklingen av innsatsen på området.

Hindre diskriminering og bidra til inkludering av alle grupper barn og ungdom

Sikre likeverd og like muligheter for alle barn og unge

I arbeidet med å sikre alle barn og unge likeverdige muligheter er det behov for en særlig innsats rettet mot enkelte grupper av barn og unge.

Barn og ungdom med etnisk minoritetsbakgrunn er en prioritert målgruppe i departementets arbeid med å sikre gode oppvekst- og levekår. Virkemidlene som benyttes ligger innen barnevernet, i tilskuddsordningen Ungdomstiltak i større bysamfunn og gjennom bevilgninger til forskning og utviklingsarbeid. Innsatsene gjennom de to handlingsplanene vedrørende henholdsvis tvangsekteskap og kjønnslemlestelse, samt tiltak overfor enslige mindreårige asylsøkere vil bli videreført (se nærmere omtale av innsatsen under kap. 854).

Utforming og oppfølging av barne- og ungdomspolitikken for samiske barn og ungdom må ha som mål å skape oppvekstmiljøer der samisk og norsk kultur i størst mulig grad har samme status og oppleves som likeverdige. Hva som er nødvendig å gjøre for å styrke samiske barn og unges identitet og tilhørighet til det samiske samfunnet, vil variere fra kommune til kommune. Sametinget og Barne- og familiedepartementet har samarbeidet om et hefte for å stimulere kommuner til bedre tilrettelegging av tilbud til samiske barn og ungdom. Det vil fortsatt bli samarbeidet om utvikling av tilbud i kommuner som kan styrke samiske barn og ungdoms identitet og tilhørighet til det samiske samfunnet. Departementet vil også samarbeide med Sametinget om innhenting av innspill fra samiske barn og ungdom til en videre utvikling av en samisk barne- og ungdomspolitikken.

Barne- og familiedepartementet er og opptatt av situasjonen til barn og ungdom fra nasjonale minoriteter.

Departementet vil følge opp innsats rettet mot barn og ungdom med funksjonshemninger, bl.a. gjennom tilskuddsordningen *Ungdomstiltak i større bysamfunn*.

Innsats rettet inn mot unge lesbiske og homofile vil bli fulgt opp. Dette er også et ledd i oppfølgingen av St.meld. nr. 25 (2000-2001) *Levekår og livssituasjon for lesbiske og homofile i Noreg* (se også nærmere omtale under kap. 846).

Det er et viktig mål for departementet å sikre likeverd og like muligheter for jenter og gutter. Dette vil bli fulgt opp gjennom departementets støtteordninger til lokalt forsøks- og utviklingsarbeid, og gjennom departementets informasjon, dialog og kontakt med ungdomsmiljøene.

Styrke det internasjonale samarbeidet på barne- og ungdomsområdet

Delta i utviklingen av internasjonalt samarbeid på barne- og ungdomsområdet

Barne- og familiedepartementet vil aktivt bidra til gjennomføringen av forslagene i programmet for det norske formannsskapet i Nordisk Ministerråd. Barn og ungdom er ett av de prioriterte hovedområdene. Ungdomskomiteen til Nordisk Ministerråd spiller en viktig rolle i denne sammenheng. Den tverrsektorielle handlingsplanen for barne- og ungdomspolitisk samarbeid for perioden 2001-2005 Norden i et nytt årtusen vil være retningsgivende for komiteens arbeid. Samordning av satsingen på barn og ungdom skal styrkes. Samarbeid mot nynazisme, rasisme og fremmedfrykt skal forsterkes. Styrking av barns og ungdoms innflytelse i samfunnsutviklingen er et mål i alle de nordiske landene og det er et prioritert område i den tverrsektorielle handlingsplanen. Norge vil sørge for videre erfaringsutveksling og se på hvordan barn og ungdom kan få større innflytelse og bidra til videreutvikling av det nordiske samarbeidet.

Departementet vil legge vekt på utviklingen av det ungdomspolitiske samarbeidet i Barentsregionen, i tråd med de prioriteringer og forslag som ble lagt på Ungdomsministerkonferansen i

Tromsø i mai 2001. Barents Regional Youth Forum (BRYF) som vil spille en sentral rolle i den videre utviklingen av ungdomssamarbeidet i Barentsregionen. Fra Norge er ungdomsrepresentanter fra de tre nordligste fylkene og samiske ungdomsorganisasjoner representert i forumet.

EØS-avtalen gir gode muligheter til å delta i utviklingen av ungdomspolitiske tiltak i EU, og deltakelsen i programmet *UNG i Europa* gir ungdom i Norge anledning til økt deltakelse i internasjonalt samarbeid. Europakommisjonen vil høsten 2001 legge fram en Hvitbok om framtidig ungdomspolitisk samarbeid i EU. Barne- og familiedepartementet vil bidra til utarbeidelsen av EFTAs synspunkter på innholdet i Hvitboken.

Europarådet, hvor over 40 europeiske land deltar, er et viktig samarbeidsforum på det ungdomspolitiske området. Departementet vil prioritere arbeidet i Europarådet og ta aktivt del i den videre utviklingen av det ungdomspolitiske samarbeidet, bl.a. ved deltakelsen i forberedelsene og gjennomføringen av Ungdomsministerkonferansen i Hellas i oktober 2002. Europarådet tar sikte på å bidra til gjenoppbygging, stabilisering, trygging av fred og sikkerhet og etablering av varige demokratiske institusjoner og tradisjoner i Sørøst-Europa.

FN har engasjert seg sterkt i tryggingen av barnas situasjon i verden, og vil avholde en spesialsesjon om barn. Norge deltar aktivt i forberedelsene til FNs spesialsesjon om barn, og vil etter sesjonen arbeide med gjennomføringen av de ulike anbefalingene fra spesialsesjonen.

Utvikle det regionale samarbeidet i nærområdene og det bilaterale samarbeidet med europeiske land på barne- og ungdomsområdet

Departementet vil videreføre samarbeidsavtalen med Litauen på det barne- og ungdomspolitiske området. I 2002 vil en særlig legge vekt på utveksling av eksperter på barne- og ungdomsarbeid lokalt, fremme hospitering av fagpersonell og gjennomføre studiebesøk. Departementet vil i 2002 også gjenoppta det bilaterale samarbeidet med Tyskland på det ungdomspolitiske området.

Oversikt over delmål og resultatmål for kap. 857

Delmål	Resultatmål
Bedre oppvekstmiljø og levekår gjennom en helhetlig og samordnet barne- og ungdomspolitik.	– Styrke samordningen av departementenes politikk på barne- og ungdomsområdet og bedre samarbeidet mellom statlige og lokale myndigheter. – Støtte opp om ungdomssatsing i større bysamfunn og i distriktskommuner. – Økt innsats mot vold, mobbing, rus, kriminalitet, rasisme og homofobi i barne- og ungdomsmiljøene. – Stimulere til forskning, kompetanseoppbygging og erfaringsformidling. – Bidra til oppfølging av FNs konvensjon om barnets rettigheter.
Styrke barns og ungdoms deltakelse og innflytelse i utviklingen av samfunnet.	– Støtte barns og ungdoms deltakelse og engasjement gjennom de frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene. – Stimulere frivillig barne- og ungdomsarbeid lokalt. – Motivere lokale og sentrale myndigheter til å øke barns og ungdoms medvirkning og innflytelse i samfunnet. – Bidra til å sikre barns og ungdoms rettigheter og interesser på medie- og IKT- området.
Hindre diskriminering og bidra til inkludering av alle grupper barn og ungdom.	– Sikre likeverd og like muligheter for alle barn og unge.
Styrke det internasjonale samarbeidet på barne- og ungdomsområdet.	– Delta i utviklingen av internasjonalt samarbeid på barne- og ungdomsområdet. – Utvikle det regionale samarbeidet i nærområdene og det bilaterale samarbeidet med europeiske land på barne- og ungdomsområdet.

Nærmere om budsjettforslaget**Post 50 Forskning, kan nyttes under post 71**

Se samlet omtale under post 71.

Post 70 Barne- og ungdomsorganisasjoner*Målsetting*

Posten omfatter nasjonal grunnstøtte og prosjektstøtte til de frivillige barne- og ungdomsorganisa-

sjonene. I tillegg gir departementet tilskudd til Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner, Landsforeningen Ungdom & Fritid og Funksjonshemmedes Fellesorganisasjons Ungdom. Det blir også nyttet midler fra posten til forskning om barne- og ungdomsorganisasjoner og til *Idebanken*.

Formålet med tilskuddene er å legge til rette for barn og unges deltakelse i barne- og ungdomsorganisasjonene. Organisasjonene skal sikres og styrkes som arena for medbestemmelse og demokrati og som barns og unges redskaper for delta-

kelse i samfunnet. Tilskuddene skal bidra til at organisasjonene kan drive nasjonalt arbeid, herunder sentral koordinering og opplæringsvirksomhet. Tilskuddene skal stimulere til aktivitet og medvirke til mangfold i organisasjonslivet.

Tildelingskriterier

Tilskudd til nasjonal grunnstøtte og prosjektstøtte reguleres av Forskrift om tilskudd til frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner av 1. juli 1997. Tilskuddene forvaltes av Fordelingsutvalget, som er et forvaltningsorgan oppnevnt av Barne- og familiedepartementet med sekretariat hos Statens ungdoms- og adopsjonskontor. Barne- og familiedepartementet er klageinstans for vedtak fattet av Fordelingsutvalget.

Når det gjelder prosjektstøtte prioriterer departementet i 2002 nasjonale prosjekter som:

- har til hensikt å bidra til deltakelse fra alle grupper barn og ungdom i organisasjonene (for eksempel barn og ungdom med etnisk minoritetsbakgrunn, barn med funksjonshemninger og unge, lesbiske og homofile ungdommer osv.)
- tar sikte på å videreutvikle organisasjonen gjennom å utvikle nye arbeidsmetoder, herunder prosjekter som tar sikte på å styrke like rettigheter for gutter og jenter og barns og unges innflytelse i lokale plan- og beslutningsprosesser
- vil bidra til å spre informasjon om FN's barnekonvensjon og integrere konvensjonens prinsipper i organisasjonsarbeidet

Det kan også gis tilskudd til forprosjekter innenfor de prioriterte områdene.

Oppfølging og kontroll

Krav om revisjon, rapport og kontroll reguleres av Forskrift om tilskudd til frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner og instruks for Fordelingsutvalget.

Budsjettforslaget for 2002

Budsjettforslaget for 2002 har økt med om lag 1,8 mill. kroner fra 2001 bevilgningen.

Post 71 Utviklingsarbeid, kan nyttes under post 50

Målsetting

Post 50 og post 71 benyttes til å støtte forskning og utviklingsarbeid som kan gi økt kunnskap og bidra til å styrke oppvekstmiljøet for barn og ungdom. Videre er det et mål å styrke informasjons- og erfaringsformidlingen på barne- og ungdomsområdet.

Tildelingskriterier

Hoveddelen av bevilgningen til barne- og ungdomsforskning kanaliseres til Norges forskningsråd sitt program *Velferdsprogrammet- samfunn, familie og oppvekst* (1999-2004). Departementet bevilger også midler til forskningsprosjekter innen departementets prioriterte arbeidsområder. Videre gis det tilskudd til lokalt utviklingsarbeid, kompetanseoppbygging, informasjon og erfaringsformidling som ledd i gjennomføringen av de mål departementet har satt for arbeidet på barne- og ungdomsområdet i 2002.

Oppfølging og kontroll

Departementet følger opp programvirksomheten under Norges forskningsråd gjennom deltakelse i programstyre og gjennom rapporter og regnskap. Støtte til enkeltprosjekter, forsøks- og utviklingsarbeid mm. følges opp gjennom rapporter og regnskap.

Post 72 Styrking av oppvekstmiljøet, kan overføres

Målsetting

Posten er nyopprettet og erstatter tidligere post 72 (Utviklingsprogram for styrking av oppvekstmiljøet) og tidligere post 74 (Ungdomssatsing i distriktene). Regjeringen ønsker å se tilskuddsordninger rettet mot ungdom mer i sammenheng. Den nye posten skal være et tilskudd til kommunenes satsing på barns og unges deltakelse og levekår. Det legges vekt på å stimulere til et godt oppvekstmiljø, gjennom samspill mellom barn og ungdom, foreldre, frivillige organisasjoner og det offentlige. Det vil legges vekt på å styrke ungdoms tilhørighet til kommunen. Posten skal kunne benyttes til innsats som forhindrer vold, mobbing, rus, kriminalitet, rasisme og homofobi. Satsingen skal bidra til lokal mobilisering, ung-

doms deltakelse og til styrking og samordning av offentlig innsats.

Tildelingskriterier

Både distriktskommuner som i dag kan få midler fra ungdomssatsing i distriktene, og kommuner der departementet mener det kan være behov for en statlig stimulering til en helhetlig satsing, vil kunne få støtte. Det gis støtte til lokalt arbeid og til informasjon og erfaringsformidling.

Det legges særlig vekt på ungdoms deltakelse i aktivitetene som mottar støtte, og på hensynet til å ivareta både gutters og jenters interesser.

Oppfølging og kontroll

Oppfølging og kontroll av tilskuddene skjer gjennom rapporter og regnskap.

Budsjettforslaget for 2002

Budsjettforslaget for 2002 er noe redusert i forhold til beløpet som ble bevilget til dette arbeidet i 2001.

Post 73 Ungdomssatsing i større bysamfunn, kan overføres

Målsetting

Formålet med tilskuddsordningen er å bedre oppvekst- og levekårene for ungdom i de ti kommunene som omfattes av ordningen. Bevilgningen benyttes som tilskudd til tiltak, forsøksprosjekter og investeringer rettet mot ungdom i alderen 12 til 25 år.

Frivillige organisasjoner, ungdomsgrupper samt offentlige og private institusjoner kan søke bykommunene om tilskudd til tiltak og prosjekter.

Tidelingskriterier

Departementet støtter tiltak og prosjekter som retter seg mot ungdom med spesielle behov. Tiltakene og prosjektene bør inngå i en helhetlig og samlet ungdomspolitik. Ungdoms deltakelse og innflytelse i planlegging og gjennomføring skal prioriteres. Det skal legges vekt på:

- likeverd og like muligheter for jenter og gutter
- likeverdige muligheter for funksjonshemmede
- å forebygge uønsket sosial atferd, bl.a. vold, mobbing, kriminalitet, rus og rasisme, å motvirke fordommer og diskriminering, bl.a. av

lesbiske og homofile, og å fremme gjensidig aksept

- deltakelse fra ungdomsgrupper som i liten grad benytter seg av eksisterende kultur- og fritidstilbud
- inkludering og etablering av alternative mestingsarenaer

Det kan også gis tilskudd til strakstiltak for inntil et år for å løse oppgaver og problemer av mer akutt karakter.

Oppfølging og kontroll

Kontroll og oppfølging av tilskuddsordningen skjer gjennom kommunenes rapportering til departementet. Ordningen med å tildele bykommunene 80 pst. av storbybevilgningen skal i første omgang gjelde for tilskuddsårene 2002 og 2003 og ordningen vil bli evaluert.

Budsjettforslaget for 2002

Budsjettforslaget for 2002 er noe redusert i forhold til beløpet som ble bevilget i 2001.

Post 75 Frivillig barne- og ungdomsarbeid lokalt

Målsetting

Formålet med tilskuddsordningen er å bedre rammebetingelsene for frivillige organisasjoners medlemsbaserte virke på lokalt nivå. Midlene skal nå ut til et bredt spekter av organisasjoner med ulike formål og aktivitetsgrunnlag. Det vil også bli benyttet midler fra posten til evaluering av ordningen.

Tidelingskriterier

I tråd med Stortingets vedtak kanaliseres midlene til lokale organisasjoner gjennom Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner. Målgruppen er alle organiserte aktiviteter som er relatert til frivillig barne- og ungdomsarbeid lokalt, også de som ikke har noen organisatorisk tilknytning til Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner. Organisasjonene må være demokratisk oppbygd og ha et allmennyttig siktemål. De må ha barne- og ungdomsarbeid som del av sin virksomhet og må arbeide for og med barn og unge under 26 år i lokalmiljøet. Midlene kanaliseres både via sentrale organisasjoner til deres lokallag (Frifond organisasjon) og til

lokale lag og grupper uten tilknytning til noe nasjonalt ledd (Frifond barn og unge).

Oppfølging og kontroll

Kontroll og oppfølging av tilskuddsordningen skjer gjennom Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner sin rapportering til departementet.

Post 79 Tilskudd til internasjonalt ungdomssamarbeid m.v., kan overføres

Målsetting

Målet med bevilgningen er å stimulere internasjonalt samarbeid på barne- og ungdomsområdet. Målgruppen omfatter de frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene, enkeltpersoner og grupper av barn og ungdom, samt offentlige myndigheter på lokalt, regionalt og nasjonalt plan. De frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene får grunnstøtte og prosjektstøtte til sitt internasjonale arbeid fra posten. Dessuten får Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner (LNU) tilskudd til sitt internasjonale arbeid. Hoveddelen av posten benyttes til Norges bidrag til deltakelse i EU programmet *UNG i Europa*, og til kostnader knyttet til deltakelsen i andre EU programmer som retter seg mot barn og ungdom. Posten skal dessuten dekke Norges bidrag til Det europeiske ungdomsfond i Europarådet, kostnader i forbindelse med bilateralt samarbeid, samarbeidet med nærområdene, spesielt samarbeidet i Barentsregionen og andre tiltak knyttet til det mellomstatlige samarbeidet på ungdomsområdet.

Tildelingskriterier

Tilskudd til de frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene fordeles av Fordelingsutvalget etter de kriterier som er fastsatt i Forskrift om tilskudd til frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner. Tilskuddet til Landsrådet for Norges barne- og ung-

domsorganisasjoner fastsettes av Statens ungdoms- og adopsjonskontor (SUAK) etter søknad. Størrelsen på bidraget til Det europeiske ungdomsfond fastsettes av Ministerkomiteen i Europarådet og bidragene til deltakelsen i EUs ulike programmer fastsettes etter fordelingsnøkkelen som er nedfelt i EØS-avtalen. Tilskudd i forbindelse med bilateralt samarbeid, til samarbeidet i nærområdene og annet internasjonalt samarbeid fastsettes av departementet ut fra gjeldende avtaler og de prinsipper som er omtalt i avsnittet mål og strategier ovenfor.

Oppfølging og kontroll

Statens ungdoms- og adopsjonskontor og Fordelingsutvalget har ansvaret for oppfølging og kontroll av tilskuddsordningen til Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner og til de frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene. Europarådets ungdomsdirektorat og revisjonsstyret kontrollerer *Det europeiske ungdomsfond*. Revisjonsretten i EU og EUs internrevisjon kontrollerer bruken av budsjettmidler til de programmene Norge deltar i. Det vises for øvrig til EØS-avtalen. Tilskudd gitt av departementet følges opp og kontrolleres etter gjeldende interne retningslinjer.

Budsjettforslag 2002

I budsjettforslaget er beløpet økt noe i forhold til bevilgningen i 2001. Hoveddelen av bevilgningen benyttes til de forpliktelse Norge har gjennom internasjonale avtaler, spesielt EØS-avtalen. EFTA/EØS-landenes bidrag til budsjettene for de programmer en deltar i, utgjør en prosentandel av Europaparlamentets budsjettvedtak. Denne andelen øker i 2002. Økningen av budsjettposten vil bidra til å dekke opp de økte kostnadene knyttet til deltakelsen i EU programmene. I tillegg til programmet *UNG i Europa*, dekkes kostnadene til deltakelsen i programmet *DAPHNE* (tiltak for å bekjempe vold mot kvinner, barn og ungdom) og programmet for sikrere bruk av Internett.

Kap. 0858 Statens ungdoms- og adopsjonskontor (jf.kap. 3858)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2000	Saldert bud- sjett 2001	Forslag 2002
01	Driftsutgifter	19 545	13 641	14 327
	Sum kap. 0858	19 545	13 641	14 327

Status for virksomheten

Statens ungdoms- og adopsjonskontor (SUAK) ble opprettet 1. januar 1998. Hensikten var å styrke og samordne sentrale forvaltningsoppgaver på barne- og ungdomsområdet.

Et sentralt ansvarsområde tillagt SUAK er å forvalte regelverk og retningslinjer ved adopsjon, inkludert avgjørelser i saker som gjelder forhåndssamtykke til adopsjon av barn fra utlandet. Fra 1. desember 1999 overtok kontoret dessuten ansvaret for å gi adopsjonsbevilling i alle norske adopsjonssaker, et område som tidligere ble forvaltet av fylkesmennene. I tilknytning til at SUAK skal føre tilsyn og kontroll med de tre godkjente norske adopsjonsforeningene, har SUAK fra 1. desember 1999 også overtatt ansvaret for å utstede formidlingstillatelser til foreningene i de aktuelle opprinnelseslandene. SUAK er sekretariat for Faglig utvalg for adopsjonssaker i saker der utvalget har selvstendig beslutningsmyndighet.

Fra 1. februar 1999 overtok SUAK ansvaret for utredning av søknader om billighetserstatning innenfor barne- og familieområdet. De siste årene har det kommet inn om lag 100 slike søknader årlig. Fra 2001 har SUAK videre overtatt ansvaret for behandling av søknader om støtte til samlivs-tiltak.

En sentral oppgave for kontoret er å utføre sekretariatsfunksjoner for det departementsoppnevnte Fordelingsutvalget, som forvalter tilskudd til frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner.

Deltakelsen i *UNG i Europa-programmet* (jf. kap. 859) forutsetter at det i hvert land etableres et nasjonalt kontor som ivaretar de operative oppgavene i forbindelse med gjennomføringen av programmet. Statens ungdoms- og adopsjonskontor er det nasjonale kontoret i Norge.

SUAK skal videre iverksette informasjonstiltak rettet mot barn og unge etter instruks fra departementet. En sentral informasjonsoppgave er å gi holdnings- og debattskapende informasjon til ungdom. Videre har SUAK ansvaret for drift av et offentlig nettsted for informasjon til barn og unge om deres muligheter, rettigheter og plikter i samfunnet – www.ungdomstorget.net.

I 2002 overtar SUAK oppgavene med å behandle klagesaker etter ekteskapsloven og å forvalte tilskudd til familie- og likestillingsorganisasjonene fra Barne- og familiedepartementet. Det kan bli aktuelt å overta ytterligere nye oppgaver fra departementet.

Resultatrapport 2000

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St.prp. nr. 1 (1999-2000).

Adopsjonsvirksomheten skal gjennomføres på en kvalitetsmessig god og effektiv måte i samsvar med lov om adopsjon og internasjonale konvensjoner

I løpet av 2000 mottok SUAK 865 søknader om forhåndssamtykke til adopsjon av barn fra utlandet. I 1999 lå antallet på 824 søknader. Norge har det høyeste antallet utenlandske adopsjoner i verden sett i forhold til folketallet. Ifølge oppgaver fra de tre adopsjonsforeningene ble det formidlet 589 adoptivbarn til Norge i 2000 gjennom foreningene, nøyaktig det samme antallet som i 1999. I tillegg kommer et meget lite antall barn som ble adoptert uten bistand fra adopsjonsforeningene.

Ved inngangen til 2000 hadde SUAK et forholdsvis stort etterslep når det gjaldt behandling av søknader om forhåndssamtykke til adopsjon av barn fra utlandet. Dette etterslepet ble innhentet i løpet av høsten, slik at den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden for første gang på flere år var under 3 måneder ved årets utgang. Samlet sett behandlet SUAK 1 091 søknader om forhåndssamtykke i 2000. 1 026 av disse ble innvilget, mens 65 ble avslått. Dette viser at om lag 94 pst. av søknadene ble innvilget. En høyt prioritert oppgave for SUAK gjelder selve fullføringen av adopsjonsprosessen, henholdsvis gjennom registrering av adopsjoner gjennomført i utlandet eller gjennom at SUAK gir adopsjonsbevillingen. De sistnevnte sakene gis særlig prioritet, da bevilingsdokumentet er av avgjørende betydning for barnas rettslige status som adoptert i forhold til adoptivforeldrene. Dette gjelder alle adopsjoner fra land som Filippinene, India, Korea og Thailand.

Tilsynet med adopsjonsforeningene ble gjennomført i tråd med vanlig praksis. En vesentlig kilde til informasjon om foreningenes virksomhet ligger i behandlingen av deres søknader om godkjenning og regodkjenning av tillatelser om adopsjonsformidling i de ulike land.

I tillegg foretar SUAK tilsyns- og informasjonsreiser til aktuelle opprinnelsesland. I 2000 viste det seg vanskelig å gi denne delen av virksomheten like høy prioritet som tidligere år. Brasil var derfor det eneste landet som ble besøkt i løpet av året. I tillegg var SUAK representert på den første offisielle oppfølgingskonferansen om Haag-kon-

vensjonen om vern av barn og samarbeid ved internasjonale adopsjoner. Det etablerte samarbeidet på nordisk og europeisk nivå ble også videreført på sedvanlig måte.

Bidra til høynet kunnskap, kompetanse og kvalitet i arbeidet med adopsjonssaker

En sentral oppgave for SUAK er rådgivning og veiledning til kommunale saksbehandlere som arbeider med adopsjon. I tillegg til de mange generelle henvendelsene fra kommunene er det utstrakt kontakt om aktuelle saker som er til behandling. Det er et kontinuerlig og stort opplæringsbehov i kommunene på dette feltet. Stor utskifting av personalet og generelt sett sparsomme kunnskaper om adopsjon regnes som de viktigste årsakene til at kommunene ikke klarer å bygge opp den nødvendige kompetansen på egen hånd.

Utføre sekretariatsoppgavene for Fordelingsutvalget som forvalter tilskudd til frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner i Norge

Tilskuddsåret 2000 ble preget av endringene i forskriften av 16.08.00. Forskriftsendringene medførte bl.a. at alle organisasjonene som søkte tilskudd ble gjenstand for ny vurdering av gruppeplasseringen før tilskuddsåret 2001. Arbeidet har medført at utvalget har måttet ta stilling til prinsipielle spørsmål i forhold til forskriftenes krav. Utvalget har også vurdert hver enkelt organisasjon i forhold til forskriftenes krav til selvstendighet og demokrati i barne- og ungdomsarbeidet.

Fordelingsutvalget utbetalte til sammen over 54,6 mill. kroner til de frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene. 49,1 mill. kroner gikk til grunnstøtte til nasjonalt arbeid, 2,5 mill. kroner gikk til tilskudd til nasjonale prosjekter, 2,55 mill. kroner gikk til internasjonal grunnstøtte, mens internasjonale prosjekter fikk 450 000 kroner.

Midlene er i all hovedsak fordelt innen tidsfrister gitt i forskrift.

Fordele tilskudd til sammenslutninger av barne- og ungdomsorganisasjoner

SUAK er delegert myndighet til å fordele tilskudd til Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner, Landsforeningen Ungdom & Fritid, og Funksjonshemmedes Fellesorganisasjons

Ungdom. 5,4 mill. kroner ble fordelt til nasjonale driftstilskudd, og 2 mill. kr til internasjonalt tilskudd til Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner

Gjennomføre informasjonstiltak rettet mot barn og unge i Norge

SUAK har ansvaret for å gjennomføre informasjonstiltak rettet mot barn og unge i Norge. Magasinet *UNG* er et samarbeid mellom flere departement om informasjon til ungdom. I 2000 deltok Barne- og familiedepartementet, Kulturdepartementet, Kirke- utdannings- og forskningsdepartementet v/Læringssenteret, Sosial- og helsedepartementet, Forsvarsdepartementet, Justisdepartementet og Utenriksdepartementet. Redaktøransvaret har ligget hos SUAK. *UNG* vender seg til ungdommer i 9. og 10. klasse i Norge, og distribueres direkte til skolene. *UNG* kom ut med to nummer i 2000, i et opplag på 140 000 eksemplarer.

Det ble opprettet en felles informasjonsportal rettet mot ungdom, www.ungdomstorget.net. Hensikten med *Ungdomstorget* er å skape en informasjonstjeneste som vil være ungdommens naturlige valg av informasjonskilde i samfunnsspørsmål. Med *Ungdomstorget* forenkler statsforvaltningen tilgangen til informasjon for ungdom, og gir samtidig ungdom muligheten til å bli mer aktivt deltakende i samfunnsutviklingen – gjennom bedre kommunikasjon mellom ungdom og statsforvaltningen. SUAK har redaksjonsansvaret for www.ungdomstorget.net.

Gjennomføre EUs program på ungdomsområdet (Youth), i henhold til de kontrakter som SUAK inngår på vegne av Norge

Fram til 1. april 2000 hadde SUAK ansvaret for EU-programmene Youth for Europe og Europeisk Volontørtjeneste. Norge deltok i disse programmene innenfor rammen av EØS-avtalen.

UNG i Europa-programmet erstatter disse tidligere EU-programmene. Det nye programmet ble vedtatt for en 7-årsperiode i april 2000. Norge tilsluttet seg i august. En evaluerings- og lanseringskonferanse ble gjennomført i september, etterfulgt av et intensivt informasjonsarbeid utover høsten. Pga. den usikre situasjonen mht. når Norges tilslutning ville bli vedtatt, var det lenge stillstand i prosjektetablering våren 2000. Trass i

dette har vi opplevd en sterk økning i antall prosjektsøknader innenfor delprogrammene 1, 2 og 3, og med tilsvarende økning i antall realiserte prosjekter. Det nye *UNG i Europa-programmet* inneholder to vesentlige endringer:

- innføring av fem søknadsfrister i året, som er felles for alle programlandene
- innføring av faste summer i støtte til de ulike prosjekttypene

Erfaringen så langt er i hovedsak positiv. Når det gjelder antallet søknadsfrister, er de utvidet fra tre i året til fem for gruppeutveksling og lokale ungdomsprosjekter, mens voluntørtjenesten tidligere ikke opererte med søknadsfrister i det hele tatt. For SUAK innebærer dette flere perioder med intensiv saksbehandlingsvirksomhet, men for brukerne innebærer det antagelig større ryddighet og nærhet i tid mellom søknad, svar og realisering.

Med hensyn til innføring av faste summer (lump-sums), er dette et betydelig framskritt. Det gir forutsigbarhet i forhold til hvor stor støtte en vil få hvis prosjektet godkjennes, og det gir større uttelling i forhold til organisasjonenes egeninnsats. Satsene er også øket fra tidligere, slik at et klart flertall av de godkjente prosjektene får økt støtte sammenlignet med tidligere finansieringsregler. Dette har også medført betydelig forenkling i søknadsutarbeidingen og tilsvarende for kontrollen i etterhånd. Dette har dreiet fokus mer over på prosjektenes kvalitative innhold. EUs forenklings-politikk har således vært svært vellykket på dette området.

Det nye programmet er delt inn i 5 delprogrammer:

Delprogram 1: Gruppeutveksling

Dette tilsvarende det tidligere *Youth for Europe*, og er for ungdom i alderen 15-25 år. I tillegg til gruppeutveksling med medlemslandene i EU, omfatter programmet også utveksling med land i Sentral- og Øst-Europa, Nord-Afrika, Midt-Østen og Latin-Amerika, så sant det også deltar minst ett EU-land.

I 2000 ble det behandlet 83 søknader mot 69 i 1999. Det ble gitt tilskudd til 72 av prosjektene, mot 50 i 1999 – en økning på 44 pst. De viktigste partnerlandene var Storbritannia, Spania, Danmark, Tyskland og Frankrike. Prosjektene inkluderte hele 19 partnere fra land utenfor EU/EØS-området. 20 av prosjektene (28 pst.) var såkalte multilaterale prosjekter (tre land eller flere), som ligger tett oppunder Europakommisjonens mål på

30 pst. Etter at det i alle foregående år har vært et flertall av norske grupper som reiser ut, er det gledelig å notere at det for første gang var et flertall som sto som vertskap: 55 pst. mot 45 pst. som reiste ut. SUAK har bevisst stimulert norske organisasjoner til å ta imot, og det synes nå å gi resultater. 15 av prosjektene fikk forhøyet støtte fordi det dreide seg om utsatte ungdomsgrupper. Dette er en prioritert gruppe i programmet, og vi har klart å opprettholde den relativt høye andelen vi oppnådde i fjor. Det samme gjelder for andelen prosjekter fra Nord-Norge, hvor vi har prioritert informasjonsvirksomhet og annen støttevirksomhet.

Delprogram 2: Voluntørtjeneste.

Dette tilsvarende det tidligere *Europeisk Voluntørtjeneste*. Voluntørtjenesten gir ungdom i alderen 18-25 år muligheten til å utføre en frivillig tjeneste i et EU-land for en periode på 6-12 måneder. Norge var vertskap for 24 voluntører (mot 16 i 1999) – en økning på 50 pst. Halvparten av voluntørene kom fra Tyskland. Samtidig sendte vi ut 45 voluntører (mot 28 i 1999) – en økning på 61 pst. Frankrike og Spania toppet listen med 8 voluntører i hvert av landene, foran Italia og Tyskland med 7 voluntører. Voluntørtjenesten har også et korttidsprogram med en varighet fra 3 uker opp til 6 måneder. Dette er øremerket for utsatte ungdommer. Her var vi ikke vertskap for noen voluntører i 2000 (mot 3 i 1999), og vi sendte ut kun 1 voluntør i 2000 (mot 6 i 1999). Dette skyldtes bl.a. at organisasjonen Internasjonal Dugnad trakk seg fra det europeiske samarbeidet med voluntørtjenesten, og de var vår viktigste formidler av dette i 1999 med 5 prosjekter. Dog godkjente vi 3 andre voluntører for utsendelse, men her ble ikke prosjektene godkjent i vertslandet. Prosjektene ble likevel gjennomført. Vi fikk imidlertid kanalisert 4 utsatte ungdommer inn på det ordinære langtidsprogrammet.

Delprogram 3: Lokale ungdomsprosjekter

1. Ungdomsinitiativ – det tidligere *Ungdommens Pilotprosjekt* som da lå inn under *Youth for Europe-programmet*. Dette gir støtte til grupper av ungdom i alderen 15-25 år til lokale prosjekter som de selv tar initiativ til og gjennomfører. Vi fikk inn 34 søknader, hvorav 25 prosjekter fikk støtte.

2. Voluntørinitiativ – det tidligere *Future Capital* som da lå inn under *Europeisk Voluntørtjeneste*. Dette gir støtte til oppfølgingsprosjekter for

ungdommer som har gjennomført volontørtjenesten, og kan foregå enten i Norge eller i et EU-land. Her fikk vi inn 7 søknader hvorav alle ble godkjent (mot 3 prosjekter i 1999) – en økning på 133 pst.

Totalt for delprogram 3 ble antall søknader og godkjente prosjekter mer enn fordoblet fra 1999 til 2000.

Delprogram 4: Samarbeid mellom Socrates, Leonardo og UNG i Europa

Dette delprogrammet skal stimulere til samarbeid mellom EUs ungdomsprogrammer på områdene universitetsutdanning (Socrates), fagopplæring (Leonardo) og ikke-formell utdanning (*UNG i Europa*). Delprogrammet har ennå ikke trådt i kraft.

Delprogram 5: Opplæring, informasjon og nettverk

Dette delprogrammet lå tidligere innenfor *Youth for Europe-programmet* og *Europeisk Volontørtjeneste*. Det innebærer en rekke forskjellige typer tiltak, hvor den felles målsettingen er å støtte opp under delprogram 1 Gruppeutveksling og delprogram 2 Volontørtjeneste.

Halvparten av midlene er øremerket som støtte til organisasjoner/grupper i forbindelse med planlegging av konkrete utvekslings- eller volontørprosjekter, eller til å arrangere internasjonale opplæring/kontaktseminarer. Av 23 søknader i 2000 fikk 18 støtte. Dette er en tredobling siden 1999. Inn under disse midlene ligger også norsk deltakelse på internasjonale studiebesøk. Vi sendte ut 15 ungdomsarbeidere/-ledere på dette i 2000, som var vår kvote med plasser. Søkingen til disse er enorm, og øker år for år.

Den andre halvparten av midlene i delprogram 5 er øremerket tiltak som SUAK selv initierer. Her vil vi særlig framheve en omfattende konferanse for tidligere og nåværende brukere av programmene, som var samlet i 4 dager for å evaluere bruken av forrige generasjon programmer. Dette ble gjort i forbindelse med lanseringen av det nye *UNG i Europa-programmet*. Vi vil også nevne et omfattende opplæringsprosjekt for ungdomsarbeidere, i et samarbeid med de nasjonale kontorene i Frankrike, Italia, Romania og Ungarn. Dette foregikk på Evenes, som en oppfølging av en første del som foregikk i Bretagne.

EURODESK

Statens ungdoms- og adopsjonskontor hadde i 2000 ansvaret for Norges deltakelse i prosjektet *EURODESK*, et europeisk elektronisk informasjonstiltak med ungdom som målgruppe. Gjennom prosjektet var det samlet informasjon om 82 programmer og støtteordninger som norsk ungdom kunne delta i (67 i 1999), samt informasjon om 334 organisasjoner (325 i 1999). En hovedoppgave i 2000 har vært å konsolidere nettverket av lokale EURODESK-kontorer i Norge. Ved utgangen av 2000 hadde vi etablert 13 lokale kontorer (mot 6 i 1999). De lokale EURODESK-kontorene fungerer på ulike måter, ut fra hvor de er lokalisert.

Mål og strategier

For 2002 prioriteres følgende mål:

Sikre barns interesser ved innenlands- og utenlandsadopsjoner

Adopsjonsvirksomheten skal gjennomføres på en kvalitetsmessig god og effektiv måte i samsvar med lov om adopsjon og internasjonale konvensjoner

SUAK har et sentralt ansvar både når det gjelder innenlandske og internasjonale adopsjonssaker. Som tidligere år, vil også i 2002 hovedtyngden av virksomheten bestå av følgende oppgaver:

Innenlandsadopsjon:

- Behandle søknader og gi adopsjonsbevilling i alle innenlandske adopsjonssaker.
- Samarbeide med fylkeskommunene for å sikre at adoptivbarn blir godt ivaretatt inntil adopsjon kan gjennomføres i de norske samtykkeadopsjonene.
- Være sekretariat for Faglig utvalg i forhold til utvalgets arbeid med å velge ut foreldre til adoptivbarna i de norske samtykkeadopsjonssakene.

Internasjonale adopsjonssaker:

- Sikre at all internasjonal adopsjon som norske myndigheter har et medansvar for, foregår innenfor de rammer som er nedfelt i Haagkonvensjonen av 1993 om vern av barn og samarbeid ved internasjonale adopsjoner.
- Behandle søknader om forhåndssamtykke til adopsjon.
- Fullføre adopsjonsprosessen ved å registrere adopsjoner gjennomført i utlandet, og behandle søknader om adopsjonsbevilling i

saker der utenlandske myndigheter har frigitt barn for adopsjon i Norge.

- Samarbeide med landets kommuner om utredning av adopsjonssøkeres forhold.
- Føre tilsyn med adopsjonsforeningenes virksomhet både i Norge og i utlandet.
- Behandle søknader fra adopsjonsforeningene om formidlingstillatelser og regodkjenning av formidlingstillatelser.
- Være sekretariat for Faglig utvalg når det gjelder utvalgets ansvar i forhold til adopsjon av utenlandske barn med spesielle behov (spesielle tildelinger).
- Videreføre samarbeidet med sentralmyndighetene for adopsjon på nordisk, europeisk og globalt nivå.

Forenkling av adopsjonsprosessen

Adopsjonsprosessen skal sikre at adopsjoner gjennomføres i samsvar med barnets interesser. SUAK skal i samarbeid med departementet fortsette den helhetlige gjennomgangen av adopsjonsprosessen med sikte på å forenkle og effektivisere innenlands- og utenlandsadopsjonene.

Bidra til høy kunnskap, kompetanse og kvalitet i arbeidet med adopsjonssaker.

Det er kommunene som har ansvar for å utrede alle som søker om forhåndssamtykke til adopsjon og nedfelle dette i en sosialrapport. Både sett fra søkerens og myndighetenes synspunkt er det viktig at rapportene er gjennomarbeidet. Kontakten med kommunene og det tilhørende rådgivnings- og veiledningsarbeidet vil bli gitt prioritet. I tillegg vil SUAK ta sikte på å avholde 3-4 fylkesvise opplæringskonferanser for kommunene i samarbeid med fylkesmannsembetene.

Effektivt tilsyn og kontroll med de godkjente adopsjonsforeningene

Tilsynet utøves på flere måter. I forbindelse med at alle adopsjoner blir registrert i SUAK, føres det kontroll med at de er gjennomført på korrekt måte. Hvert år avholdes det 3 – 4 kontaktmøter med foreningene, hvor foreningene gir en statusrapport i forhold til formidlingsarbeidet fra hvert enkelt land. I tillegg gir disse møtene rom for drøfting av andre aktuelle spørsmål og problemstillinger. I konkrete saker som kan være aktuelle

å ta opp, der reglene om taushetsplikt må overholdes, vil det meste av kontakten mellom foreningene og SUAK foregå skriftlig. I tillegg til dette foretar SUAK årlig 1 – 2 reiser til aktuelle opprinnelsesland for å styrke kontakten med adopsjonsmyndighetene der og føre tilsyn med hvordan foreningene driver sin virksomhet utenfor Norge. Tilsynsreisene er en svært viktig del av oppfølgingen av foreningenes formidlingsarbeid. En siste måte tilsynsfunksjonen utøves på ligger i behandlingen av søknader om regodkjenning av formidlingstillatelsene for hvert enkelt land. Formidlingstillatelsene kan gis for inntil 3 år om gangen. Det går derfor aldri mer enn tre år mellom hver gang foreningenes virksomhet i de enkelte land blir gjennomgått og kontrollert.

Styrke barn og unges egeninnsats og engasjement i utviklingen av samfunnet

Utføre sekretariatsoppgavene for Fordelingsutvalget som forvalter tilskudd til de landsdekkende barne- og ungdomsorganisasjonene

SUAK er sekretariat for Fordelingsutvalget. Fordelingsutvalget forvalter forskrift om tilskudd til frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner av 1. juli 1997. SUAK utfører saksforberedelse på utvalgets ansvarsområde, følger opp utvalgets beslutninger og gir veiledning og informasjon til organisasjoner om tilskuddsordningen. Barne- og familiedepartementet er klageinstans.

Driftstilskuddet til de frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene har som formål å legge til rette for barn og ungdoms deltakelse og medbestemmelse i samfunnslivet gjennom organisasjonene. Tilskuddene skal bidra til at organisasjonene kan drive nasjonalt og internasjonalt arbeid, herunder sentral koordinering og opplæringsvirksomhet.

SUAK jobber kontinuerlig for å sikre metoder og rutiner for de ulike kontrollhandlingene som Fordelingsutvalget er pålagt, jf. gjeldende regelverk.

Fordele tilskudd sammenslutninger av barne- og ungdomsorganisasjoner

SUAK fordeler driftstilskudd til Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner, Landsforening Ungdom & Fritid og Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon Ungdom.

Gjennomføre informasjonstiltak og utvikle gode kommunikasjonskanaler rettet mot barn og unge i Norge

SUAK skal i samråd med Barne- og Familiedepartementet utvikle egnede virkemidler for informasjon til barn og ungdom om deres rettigheter, plikter og muligheter i samfunnet.

SUAK skal tilrettelegge informasjon om støtteordninger og program tilgjengelig via elektronisk (www.ungieuropa.net), skriftlig og direkte kom-

munikasjon. Kontoret gjennomfører også tiltak som gjør kommunikasjonskanalene kjent for målgruppen.

SUAK har også ansvaret for drift og vedlikehold av nettportalene www.ungieuropa.net og www.ungdomstorget.net. Hensikten med *UNG i Europa-portalen* er å tilstrebe mest mulig døgn-åpen forvaltning av programmet, og hensikten med *Ungdomstorget* er å skape en tjeneste som vil være ungdommens naturlige valg av informasjonskilde i samfunnsspørsmål.

Oversikt over delmål, resultatmål og resultatindikatorer for kap. 858

Delmål	Resultatmål	Resultatindikatorer
Sikre barns interesser ved innenlands- og utenlandsadopsjoner.	– Adopsjonsvirksomheten skal gjennomføres på en kvalitetsmessig god og effektiv måte i samsvar med lov om adopsjon og internasjonale konvensjoner.	
	– Forenkling av adopsjonsprosessen.	– Søknader om forhåndssamtykke til adopsjon av barn fra utlandet skal normalt være behandlet innen 3 måneder. – Adopsjonsbevilling skal gis og registrering av adopsjoner skal være foretatt innen 1 måned. – Søknader om engangsstøtte ved adopsjon skal være behandlet innen 1 måned.
	– Bidra til høy kunnskap, kompetanse og kvalitet i arbeidet med adopsjonssaker.	– Økt vektlegging på informasjons- og veiledningsvirksomhet overfor alle impliserte parter.
	– Effektivt tilsyn og kontroll med de godkjente adopsjonsforeningene.	– Jevnlig oppfølging av foreningenes virksomhet i inn- og utland.
Styrke barn og unges egeninnsats og engasjement i utviklingen av samfunnet.	– Utføre sekretariatsoppgavene for Fordelingsutvalget som forvalter tilskudd til de landsdekkende barne- og ungdomsorganisasjonene.	– Fordele midlene til alle aktuelle organisasjoner innen tidsfristen gitt i forskrift. – Sikre likebehandling av søknader. – Sikre kontroll og revisjon av tilskudd.

Delmål	Resultatmål	Resultatindikatorer
	– Fordele tilskudd til sammenlutninger av barne- og ungdomsorganisasjoner. – Gjennomføre informasjons tiltak og utvikle gode kommunikasjonskanaler rettet mot barn og unge i Norge.	– Informere om våre utvekslingsprogrammer og nyheter relatert til disse. Elektronisk skjer dette via www.ungieuropa.net. – Utvikle dette nettstedet for å møte brukernes behov. – Informere via informasjons tiltak, pressedekning og 4 utgaver av nyhetsbrevet UNG i Europa. – Utvide informasjonstilbudet på nettstedet www.ungdomstorget.net, og gjennomføre tiltak for å gjøre denne tjenesten kjent. – Utvikle egne nettsteder for Fordelingsutvalget og Barne- og Adopsjonsseksjonen. – Ivareta informasjonsansvar overfor departementet.

Nærmere om budsjettforslaget

Post 01 Driftsutgifter

Den foreslåtte bevilgningen skal dekke lønn og øvrige driftsutgifter ved SUAK.

Kap. 3858 Statens ungdoms – og adopsjonskontor (jf. kap 858)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2000	Saldert budsjett 2001	Forslag 2002
01	Tilskudd fra Europakommisjonen	2 030		
02	Merinntekt – billighetserstatning	3 024		
18	Refusjon av sykepenges	168		
	Sum kap. 3858	5 222		

Post 01 Tilskudd fra Europakommisjonen

Posten er overført til kap. 859 fra 2001.

Post 02 Andre inntekter

Inntektene skriver seg fra ulike prosjekter som utløser tilskudd fra departementer og andre samarbeidspartnere, herunder produksjon og utgivelse av Magasinet *Ung*.

Post 18 Refusjon av sykepenger

På posten er det regnskapsført refusjoner i henhold til ordningen med refusjon av sykepenger.

Utgiften motsvarende refusjonen er regnskapsført på kap. 858.

Kap. 0859 UNG i Europa (jf. kap. 3859)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2000	Saldert bud- sjett 2001	Forslag 2002
01	Driftsutgifter, <i>kan overføres</i>		4 630	4 729
	Sum kap. 0859		4 630	4 729

Deltakelsen i *UNG i Europa-programmet* forutsetter at det i hvert land etableres et nasjonalt kontor som ivaretar de operative oppgavene i forbindelse med gjennomføringen av programmet. I Norge ivaretas dette av Statens ungdoms- og adopsjonskontor (SUAK).

Status for virksomheten

Et sentralt ansvarsområde er å stå for den nasjonale administrasjonen av EUs programmer og tiltak på ungdomsområdet, der formålet er å fremme ungdomsmobilitet og å bidra til konstruksjonen av et kunnskapssamfunn gjennom ikke-formell utdanning, samt skape en europeisk arena for samarbeidet i utviklingen av ungdomspolitik og praksis. Ungdomsprogrammet skal også oppmuntre til livslang læring og kompetanseutvikling som bidrar til aktiv samfunnsdeltakelse. På grunnlag av arbeids- og handlingsplaner blir det inngått kontrakter med Europa-kommisjonen om forvaltningen av de desentraliserte midlene. Det nåværende programmet *UNG i Europa* løper fram til og med år 2006. For en nærmere beskrivelse av innholdet i programmet *UNG i Europa* vises det til resultatrapport 2000 under kap 858.

SUAK har også ansvaret for Norges deltakelse i prosjektet *EURODESK*, et europeisk elektronisk informasjonstiltak for ungdom.

Resultatrapport 2000

Det vises til resultatrapporten under kap 858 Statens ungdoms- og adopsjonskontor

Mål og strategier

For 2002 prioriteres følgende mål:

Styrke det internasjonale samarbeidet på ungdomsområdet gjennom UNG i Europa-programmet

På grunnlag av arbeids- og handlingsplaner foreslått av SUAK, blir det inngått kontrakter med Europakommisjonen om forvaltningen av de desentraliserte midlene i programmet. Barne- og familiedepartementet er klageinstans i forhold til den enkelte prosjektsøker i Norge. De administrative kostnadene knyttet til det nasjonale kontoret finansieres av de deltakende land, med økonomisk støtte fra Europakommisjonen. Det inngås kontrakt med Europakommisjonen om det administrative tilskuddet og forpliktelsene kontoret er pålagt.

SUAK arbeider for å nå EUs overordnede mål med programmet. Disse er bl.a. å fremme ungdoms interkulturelle kompetanse og ikke-formelle utdanning, å styrke ungdoms solidaritetsfølelse, samt fremme initiativ, entreprenørskap og kreativitet.

SUAK har fortsatt ansvaret for Norges deltakelse i prosjektet *EURODESK*.

I 2002 vil SUAK videreføre arbeidet med å styrke allmennhetens kunnskap om *UNG i Europa-programmet*. Hovedtyngden av dette vil rette seg mot ungdom og de som arbeider med ungdom, særlig utenfor de formelle utdanningsinstitusjonene. På denne måten ønsker vi å øke antallet søkere til de ulike delprogrammene, og dermed antallet realiserte prosjekter. Kontoret vil også utvikle sin generelle fagkompetanse på ungdomsmobilitet.

Oversikt over delmål og resultatmål for kap. 859

Delmål	Resultatmål
Styrke det internasjonale samarbeidet på ungdomsområdet gjennom <i>UNG I Europa-programmet</i> .	Delprogram 1 – Gruppeutveksling: – Øke antall søknader til 90. – 30 pst. av de godkjente prosjektene skal være tri-/multilaterale. – Øke andelen land utenfor EU/EØS-området som Norge har partnerskap med til 20 pst. – Tilstrebe en jevn fordeling av vertsprosjekter og utreiseprosjekter. – Fortsatt fokus på utsatte grupper. Delprogram 2 – Volontørtjeneste: – Øke antall langtidsprosjekter til 85. – Øke antall korttidsprosjekter til 10. – Tilstrebe jevn fordeling av volontører til og fra Norge. – Øke rekrutteringen av vertsprosjekter i urbane strøk. Delprogram 3 – Lokale ungdomsprosjekter: – Ungdomsinitiativ. – Øke antall søknader til 40. – Tilstrebe flere prosjekter med en internasjonal dimensjon. – Volontørinitiativ. – Øke antall søkere til 10. – Øke andelen norske søkere til 50 pst. – Rekruttere volontører fra korttidsprogrammet til å bruke volontørinitiativet. Delprogram 5 – Opplæring, informasjon og nettverk: – Øke antallet internasjonale arrangementer organisert av norske organisasjoner. – Tilstrebe mer samarbeid med land vi tidligere har hatt få prosjekter med.

Nærmere om budsjettet

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker lønn og utgifter til varer og tjenester i det nasjonale kontoret (SUAK) som forvalter programmene.

Kap. 3859 UNG i Europa

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2000	Saldert bud- sjett 2001	Forslag 2002
01	Tilskudd fra Europakommisjonen		1 850	1 850
	Sum kap. 3859		1 850	1 850

Nærmere om budsjettforslaget**Post 01 Tilskudd fra Europakommisjonen**

Posten omfatter tilskudd fra Europakommisjonen til drift av det nasjonale kontoret for gjennomføringen av EUs ungdomsprogram samt tilskudd til

Norges deltakelse i prosjektet *Eurodesk*. Tilskuddet baseres på en arbeidsplan og et driftsbudsjett for en to årsperiode, som utarbeides av Statens ungdoms- og adopsjonskontor, og godkjennes av Europakommisjonen gjennom de kontrakter som inngås. Kontraktsperioden har avvikende regnskapsår og løper f.o.m. 1. april t.o.m. 31. mars.

Programkategori 11.30 Forbrukerpolitikken

Utgifter under programkategori 11.30 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2000	Saldert bud- sjett 2001	Forslag 2002	Pst. endr. 01/02
0860	Forbrukerrådet (jf. kap. 3860)	74 179	69 995	76 677	9,5
0862	Positiv miljømerking	2 500	2 386	2 458	3,0
0865	Forbrukerpolitiske tiltak og inter- nasjonalt samarbeid	9 413	9 307	9 397	1,0
0866	Statens institutt for forbruksfors- kning	16 933	17 406	18 452	6,0
0867	Forbrukertvistutvalget	3 093	2 981	3 057	2,5
0868	Forbrukerombudet	10 244	9 431	12 699	34,7
Sum kategori 11.30		116 362	111 506	122 740	10,1

Utgifter under programkategori 11.30 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post- gr.	Betegnelse	Regnskap 2000	Saldert bud- sjett 2001	Forslag 2002	Pst. endr. 01/02
01-23	Drift	96 929	91 714	101 830	11,0
50-59	Overføringer til andre statsregn- skaper	16 933	17 406	18 452	6,0
70-98	Overføringer til private	2 500	2 386	2 458	3,0
Sum kategori 11.30		116 362	111 506	122 740	10,1

Inntekter under programkategori 11.30 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2000	Saldert bud- sjett 2001	Forslag 2002	Pst. endr. 01/02
3860	Forbrukerrådet (jf. kap. 860)	18 915	18 854	12 419	-34,1
3867	Forbrukertvistutvalget	184			
3868	Forbrukerombudet (jf. kap 868)	1 283			
Sum kategori 11.30		20 382	18 854	12 419	-34,1

Hovedinnhold og prioriteringer

Bevilgningene til forbrukerinstitutionene utgjør hoveddelen av bevilgningen under programkategori 11.30. Budsjettforslaget for utgifter innebærer en økning i bevilgningen på programkategorien på om lag 10 pst. Inntektsforslaget er redusert med om lag 34 pst. grunnet redusert inntektsanslag for Forbrukerrådet. Endringen skyldes i hovedsak synkende salg av Forbrukerrapporten.

Forbrukernes rettigheter, interesser og sikkerhet er ivaretatt

Forbrukerpolitikken skal skape rammebetingelser som ivaretar forbrukerens rettigheter og plikter. Forbrukerne skal være velinformerte, og tvistløsning i forbrukersaker skal være effektiv og enkel. Produkter og forbrukertjenester skal være sikre og forebygge helseskader. Viktige forbrukerpolitiske mål er å ivareta forbrukerinteresser i internasjonalt samarbeid og gjennom forskning bidra til god kunnskap om forbrukerspørsmål.

Forbrukerpolitikken skal bidra til at forbrukernes interesser blir ivaretatt og får gjennomslag overfor næringsliv og offentlig tjenesteyting. Siktemålet er at spillereglene i markedet skal være balansert, at sikkerheten for kundene skal være

ivaretatt, og at norske forbrukere skal kunne gjøre informerte og overveide valg. Forbrukerinstitutionenes virksomhet er et viktig element i den samlede forbrukerpolitikken.

Forbrukerpolitikken er tverrgående i den forstand at den berører spørsmål som hører inn under en rekke ulike departementer og tilknyttede etater. Barne- og familiedepartementet har ansvar for å ivareta et helhetlig forbrukerpolitisk perspektiv for forvaltningen.

Regjeringen vil styrke barn og unges stilling i forhold til kommersialisering og kjøpepress, og vil rette fokus mot tiltak for å redusere det kommersielle presset og bevisstgjøre barn og unge om forbrukersamfunnet og reklamens påvirkningskraft. Regjeringen vil gjennom en egen handlingsplan bistå foreldre og andre voksne i å beskytte barn og unge mot offensive og upassende markedsføring og eksponering over Internett. Arbeidet vil være ett ledd i oppfølgingen av NOU 2001:6 om kommersialisering og kjøpepress mot barn og unge.

I 2002 vil i tillegg følgende områder prioriteres

- Ny organisasjonsstruktur for Forbrukerrådet.
- Gjennomgang av markedsføringsloven.
- Sikre muligheten for enkel og billig tilgang til effektiv tvisteløsning.
- Revisjon av gjeldsordningsloven.

Kap. 0860 Forbrukerrådet (jf. kap. 3860)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2000	Saldert bud- sjett 2001	Forslag 2002
01	Driftsutgifter	72 187	68 965	74 566
21	Spesielle driftsutgifter	1 992	1 030	2 111
	Sum kap. 0860	74 179	69 995	76 677

Status for virksomheten

Forbrukerrådet er en frittstående organisasjon som står faglig ansvarlig for egne prioriteringer og mål. Departementet har ansvar for å foreslå nødvendige bevilgninger til virksomheten, og kontrollere bruken av midlene.

Forbrukerrådet skal ifølge vedtektene arbeide for økt forbrukerinnsflytelse i samfunns- og næringsliv, bidra til en forbrukervennlig utvikling og fremme tiltak som kan bedre forbrukernes stilling i dagens og framtidens samfunn. Vedtektene er fastsatt ved kgl. res. av 23. mars 1973 og senest endret 30. mai 1997.

Forbrukerrådet arbeider etter en tredelt strategi;

- drive interessepolitikk (påvirkning av myndigheter og næringsliv),
- informasjonsarbeid overfor publikum om forbrukerspørsmål, og
- gi bistand til forbrukerne i forbindelse med klagesaker.

Landsmøtet er Forbrukerrådets øverste organ. Det avholdes annethvert år for bl.a. å velge medlemmer av Rådet, som er øverste forbrukerpolitiske organ mellom landsmøtene. Rådet er sammensatt av en leder og åtte medlemmer. Lederen blir oppnevnt av Kongen i statsråd for fire år med adgang til forlengelse i to år.

Landsmøtet er sammensatt av delegater oppnevnt av landsomfattende, frivillige organisasjoner som er opptatt av forbrukerspørsmål, av delegater fra organisasjonenes fylkesavdelinger og det politiske miljøet på fylkesplanet valgt på forbrukermøter og/eller oppnevnt av fylkeskommunene, av delegater oppnevnt av Barne- og familiedepartementet, og av representanter for de ansatte i Forbrukerrådet.

Drift av organisasjonen

Forbrukerrådet har kontor i alle fylkene. Oslo og Akershus har felles kontor. Fylkeskontorene skal sammen med det sentrale sekretariatet bidra til å gjennomføre det felles arbeidsprogram Forbrukerrådet vedtar for hvert år. Det er fylkeskontorene som har den daglige kontakten med forbrukerne. Om lag 80 pst. av ressursene ved kontorene går med til bistand og service til forbrukerne. Fylkeskontorene er også sekretariat for forbrukerutvalgene i fylkene.

Forbrukerrådets sekretariat flyttet våren 2001 fra Bærum til Oslo. Sekretariatet forbereder sakene for Rådet, følger opp initiativ og vedtak som Rådet gjør, og tar ellers opp viktige forbrukerspørsmål med utgangspunkt i retningslinjene Rådet trekker opp. Sekretariatet består av en forbrukerpolitisk avdeling, en informasjonsavdeling som bl.a. produserer Forbruker-rapporten, og en administrasjonsavdeling.

Forbrukerrådet hadde i 2000 56 årsverk i sekretariatet og 75 ved kontorene i fylkene.

Organisatoriske endringer

På grunnlag av Stortingets behandling av St.meld. nr. 40 (1998-99) har regjeringen vurdert organiseringen av Forbrukerrådet, jf. omtale i St.prp. nr. 1 (2000-2001) og i Revidert nasjonalbudsjett 2001.

For å sikre at Forbrukerrådet skal bestå som et sentralt virkemiddel for å ivareta forbrukernes interesser, er det nødvendig å modernisere vedtektene, og tilpasse organisasjonen til de økonomiske rammebetingelsene og samfunnets krav. En grunnleggende forutsetning er at Forbrukerrådet skal være fritt i forhold til private og offentlige interesser. Et annet viktig hensyn ved omstillingen skal være at servicenivået overfor publikum søkes opprettholdt i størst mulig grad.

Dels som følge av en desentralisert og kostnadskrevende organisasjonsstruktur, og dels av at inntektene fra informasjonsvirksomheten over

flere år har gått betydelig ned, har Forbrukerrådet i dag lite økonomisk handlerom. Departementet signaliserte i revidert nasjonalbudsjett 2001 at det fortsatt skal være en desentralisert organisasjonsmodell, men at antallet forbrukerkontorer må tilpasses de gjeldende økonomiske rammer.

Gjeldende vedtekter for Forbrukerrådet begrenser mulighetene for nødvendig omstilling. Utkast til nye vedtekter for Forbrukerrådet har vært på høring sommeren 2001. I forslaget stadfestes elementene i den tredelte strategien, nevnt ovenfor. De viktigste endringene som følger av det nye forslaget vil være at:

- institusjonens uavhengige stilling presiseres, ved at Forbrukerrådet gjøres til forvaltningsorgan med særskilte fullmakter, og ved at det opprettes et styre for organisasjonen – bl.a. til erstatning for det nåværende «rådsmøtet»,
- det statlige økonomiske tilskuddet til Forbrukerrådet gjøres til en nettobevilgning (50-post) i statsbudsjettet, slik at rådet selv kan beholde inntektene fra salg av Forbrukerrapporten og lignende,
- Forbrukerrådets landsmøte, som i dag holdes hvert annet år, erstattes av et forbrukerting der deltagelsen er mer åpen,
- bestemmelsene i de gjeldende vedtektene om at det skal være organer med ansvar for forbrukerspørsmål på hhv kommunalt og fylkeskommunalt nivå oppheves, da disse bestemmelsene bare i begrenset grad blir etterlevd,
- bestemmelsen i de gjeldende vedtektene om at Forbrukerrådet skal ha et forbrukerkontor i hvert fylke erstattes av en bestemmelse om at rådet forutsettes å ha en desentralisert organisasjonsstruktur som samlet skal yte service til forbrukere i hele landet.

Endringene i Forbrukerrådets vedtekter sikter ikke mot å endre de ansattes rettigheter eller status som tjenestemenn.

Høringsrunden har gitt relativt bred tilslutning til den forenkling av vedtektene som det er lagt opp til i utkastet, men mange høringsinstanser er negative til å redusere antallet forbrukerkontorer, og bekymret over konsekvensene.

Departementet vil fortsette arbeidet med den nødvendige moderniseringen av vedtektene slik som skissert. Et interimstyre vil bli etablert så raskt som mulig, og skal ha ansvaret for tilrettelegging og gjennomføring av en ny forvaltningsmodell fram til iverksettelsen 01.07.2002. Det videre arbeidet med omdanningen av Forbrukerrådet vil dels bestå av de organisatoriske endringer som følger av nye vedtekter, dels avklaring av

bundne utgifter til feriepengesfond og pensjonsforpliktelser som følger av omgjøring til nytt forvaltningsorgan og avklaring av utgifter knyttet til omstillingstiltak. Utgiftene er i hovedsak engangsutgifter.

Regjeringen vil fremme forslag om inndekning av utgifter og omgjøring av forvaltningsmodell i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett 2002, inkludert overgang til nettobevilgning.

Resultatrapport 2000

Antall henvendelser fra publikum økte fra 1999 til 2000 med 2 pst. til noe over 138 000. I tillegg kom 4554 henvendelser fra ulike bransjer, 1887 fra media og 980 fra skoler, organisasjoner og myndigheter. 18 pst. av henvendelsene dreide seg om råd og veiledning før kjøp, mens 82 pst. hadde sammenheng med spørsmål eller klage etter kjøp.

Rapporteringen tar utgangspunkt i de aktivitetsmål som ble presentert i St.prp. nr. 1 (1999-2000).

Bidra til bedre balanse i markeder som er viktige for forbrukeren

For å bedre balansen mellom tilbydere og etterspørre i viktige markeder arbeidet Forbrukerrådet spesielt med markeder som har blitt deregulert og hvor det er vanskelig å orientere seg. Dette gjelder særlig tele-, kraft-, forsikrings- og bankmarkedet.

Forbrukerrådet prioriterte arbeid for å fremme forbrukerinteressene på matområdet, bl.a. ved å igangsette en egen prosjektgruppe som arbeider med mat- og miljøspørsmål.

Forbrukerrådet arbeidet for å gi forbrukerne mulighet til trygg handel på Internett og videreutviklet nettmerket Trygg Netthandel. Nasjonalt og internasjonalt arbeidet Forbrukerrådet med å stille forbrukerkrav til handel på Internett.

Gjennom deltakelse i styrer, råd og utvalg fremmet Forbrukerrådet forbrukersynspunkter. Forbrukersiden var bl.a. representert i Statens næringsmiddeltilsyns råd, miljølovutvalget, tvistemålslovutvalget og banklovkommisjonen.

Forbrukerrådet fremmet også viktige forbrukersynspunkter gjennom samarbeid med myndigheter, bransjeorganisasjoner og media. Særlig ble det satt fokus på forbrukerkrav til trygg mat, omsetning av bolig og flypassasjerers rettigheter.

Internasjonalt og nordisk prioriterte Forbrukerrådet, foruten å være en aktiv medhjelper for

den europeiske forbrukerorganisasjonen BEUC, å melde Norge inn i det europeiske nettet av klageordninger og hjelpe de baltiske statene med å bygge opp sine forbrukerinstitusjoner gjennom deltagelse i flere nordiske prosjekter.

Gi effektiv hjelp til alle forbrukere som henvender seg til Forbrukerrådets kontorer for veiledning og klagebehandling

Forbrukerrådet arbeidet videre med å etablere nye klagenemnder. Klagenemnder for teleklager og boligtvister ble etablert.

Forbrukerrådets desentraliserte organisasjon gir spesielle utfordringer for internkommunikasjonen. For å utnytte Forbrukerrådets totale kompetanse ble det etablert bedre IT-kommunikasjonslinjer slik at etablerte databaser ble felles for alle ansatte.

Forbrukerrådet videreførte arbeid med kompetanseutvikling av alle ansatte gjennom kurs og seminarer. Spesiell vekt ble lagt på å utvikle IT-kompetansen.

Arbeidet med å utvikle en serviceerklæring for Forbrukerrådet ble sluttført. Erklæringen og arbeidet som er utført i forkant kommer forbrukerne til gode i form av bedre og mer forpliktende service.

Sikre forbrukerne økonomisk adgang til prøving for domstolene av prinsipielt viktige forbrukersaker

Det var en prioritert oppgave å gi innspill til Justisdepartementets utvalg som utredet om gruppesøksmål skal innføres i Norge. Forbrukerrådet videreførte sitt arbeid for fri retts hjelp til dem som får medhold i Forbrukertvistutvalget. Arbeidet med å følge opp prinsipielt viktige forbrukersaker for domstolene ble også videreført. Forbrukerrådet deltok bl.a. i en sak om møbelkjøperes rettigheter ved reklamasjon som ble ført både for byretten og lagmannsretten.

Bidra til et bærekraftig forbruksmønster

For å gjøre forbrukerne bedre i stand til å velge miljøvennlig, arbeidet Forbrukerrådet med å bedre informasjonen til forbrukerne om belastningene ulike varer og tjenester påfører miljøet. Forbruker-rapporten publiserte bl.a. resultater fra

en undersøkelse om bruk av gjenvinnbare materialer i TV-apparater.

For å stille forbrukerkrav til de miljøvennlige produktene som finnes på markedet, og stille krav til at det utvikles miljøvennlig alternativer til de produktene som virker mest miljøbelastende, deltok Forbrukerrådet bl.a. aktivt i styret for Stiftelsen Miljømerking og i lovutvalget som utredet informasjon om kjemikalier.

Sikre forbrukerne bedre klageadgang og bedre kontrakter ved kjøp og bruk av offentlige tjenester

For å få flere kommuner til å vedta mer forbruker-vennlige forskrifter og standardavtaler for leveranse av vann-, avløps- og renovasjonstjenester, ble de kommunale klageordningene spesielt fulgt opp i flere av landets fylker.

Forbrukerrådet arbeidet for at offentlig sektor i større grad skulle ta i bruk serviceerklæringer for sine tjenester. Flere av Forbrukerrådets fylkeskontorer var aktive medspillere for fylkestrygdekontorene ved deres utarbeiding av serviceerklæringer. Forbrukerrådet arbeidet også for at det blir stilt forbrukerkrav til offentlige tjenester som konkurranseutsettes. Spesielt arbeidet fylkeskontorene med de kommunale tjenestene.

Øke forbrukernes kompetanse og kunnskapsnivå gjennom informasjonstiltak og utdanning

For å gjøre det lettere for forbrukerne å foreta valg mellom ulike produkter, fortsatte Forbruker-rapporten å presentere resultatene av tester og undersøkelser. I tillegg til Forbruker-rapporten ga Forbrukerrådet ut en rekke bøker og hefter, kontrakter, foldere og faktablad. Folderne og faktabladene gir informasjon om rettigheter forbrukerne har etter loven.

Forbrukerrådets satsing på informasjonsformidling via Internett ble videreført. Et såkalt FR-marked ble lansert på FRs hjemmesider. Her kan forbrukerne handle bøker, abonnement og tester.

Samarbeidet med Barne- og familiedepartementet om tiltak for å styrke forbrukerinformasjonen i skolen, ble videreført. Det ble avholdt flere konferanser hvor målgruppen var læreutdanningen, og en større internasjonal konferanse for de som arbeider med forbrukerundervisning i skolen. Det ble også arrangert en konferanse i Riga for de baltiske land.

Mål og strategier

På grunnlag av hovedmålene for virksomheten vedtok landsmøtet i 2001 en ny strategiplan for årene 2002 – 2005. Planen tar utgangspunkt i en rekke viktige utviklingstrekk både nasjonalt og internasjonalt som påvirker forbrukernes hverdag, bl.a. internasjonaliseringen av vare- og tjenestemarkedene, nye handelsformer på Internett, arbeidet for et mer bærekraftig forbruksmønster og dereguleringen av tidligere offentlige monopoltenester som energiforsyning og teletjenester.

I forlengelsen av dette vil Forbrukerrådet i 2002 prioritere følgende delmål:

Bedre balanse i markeder som er viktige for forbrukerne

Det er fortsatt behov for å bedre balansen mellom tilbydere og etterspørre i viktige markeder. Markeder hvor konkurranse etableres og hvor det er vanskelig å orientere seg, som f.eks. energimarkedet og telemarkedet, vil bli prioritert.

En sentral oppgave vil være å sørge for at fordelene med kjøp av varer og tjenester på Internett kommer alle forbrukerne til gode. Det vil være viktig å sørge for at forbrukerne sikres de samme rettighetene og mulighetene for tvisteløsning ved handel på nettet som ellers.

Boligmarkedet, det være seg kjøp og salg eller leie, vil være et viktig arbeidsområde.

Forbrukerrådet vil fortsatt fremme forbrukersynspunkter gjennom deltakelse i styrever, råd og utvalg. Samarbeid med myndigheter, bransjeorganisasjoner og media vil også fortsatt være viktig.

Internasjonalt vil det nordiske- og EU-rettede arbeidet bli prioritert gjennom bl.a. aktiv deltakelse i internasjonale forbrukerorganisasjoner. Viktige saker internasjonalt vil bl.a. være knyttet til å sikre rettigheter og tvisteløsningsmuligheter på tvers av landegrensene.

Effektiv hjelp til forbrukere som henvender seg til Forbrukerrådet for veiledning og klagebehandling

Forbrukerrådet vil fortsatt ha en desentralisert organisasjonsmodell som gir hjelp og bistand til enkeltforbrukere. Det vil bli viktig å sørge for at en omstilling øker effektiviteten slik at det ikke går ut over Forbrukerrådets tilbud til den enkelte forbruker.

Forbrukerne har økonomisk adgang til prøving for domstolene av prinsipielt viktige forbrukersaker

Forbrukerrådet har i en årrekke vært opptatt av forbrukernes manglende adgang til å få prøvet saker for domstolene. Det vil derfor fortsatt være en viktig oppgave å bidra til at prinsipielt viktige forbrukersaker blir prøvd for domstolene uten kostnader for forbrukerne.

Trygg mat og et bærekraftig forbruksmønster

Forbrukerrådet vil prioritere arbeidet med miljøområdet gjennom et mat og miljøprosjekt. Særlig vil områdene funksjonell mat, genmodifiserte organismer (GMO) og økologiske matvarer bli vektlagt. Arbeidet med å forhindre import og salg av møbler og andre varer tilvirket av ulovlig hogget tropisk trevirke vil bli videreført.

Forbrukerdeltakelse internasjonalt vil være viktig for å sikre en ønsket utvikling for forbrukerne.

Et økende antall forbrukere vil i fremtiden ikke bare ta hensyn til pris og kvalitet ved kjøp av varer og tjenester, men også miljømessige, etiske og politiske hensyn for derigjennom utøve forbrukermakt. Forbrukerrådet vil arbeide for økt politisk ansvar for miljø og etikk, og for bedre informasjon slik at forbrukerne kan ta miljømessige, etiske og politiske hensyn ved kjøp av varer og tjenester.

Det vil også være viktig å arbeide for at forbrukerrettigheter som allerede er etablert i f.eks. kjøpsloven, kan komme til anvendelse når forbrukerne reklamerer på miljømessige mangler.

Forbrukerne har tilgang til tjenester som må være allment tilgjengelige (nødvendighetstjenester)

Det vil være viktig å sikre alle forbrukere tilgang til nødvendige tjenester som strøm, post og telekommunikasjon. Forbrukerrådet vil derfor videreføre sitt arbeid for å påvirke tjenesteleverandørenes konsesjonsvilkår og stille krav til brukerorientering, åpenhet, service og kvalitet på tjenestene.

Videre vil Forbrukerrådet arbeide for en fungerende kollektiv transport som et trygt, praktisk og økonomisk transportalternativ.

Forbrukerrepresentasjon i nasjonale og internasjonale fora

Forbrukerrådets internasjonale engasjement skal videreføres. Økt internasjonalisering og globalisering gjør at spillereglene i økende grad blir satt utenfor Norge. Behovet for en profesjonell forbrukerdeltakelse er derfor fortsatt tilstede.

Forbrukerinformasjon er et viktig forbrukerpolitisk virkemiddel

Moderne informasjonsformidling er komplisert og krever nye kommunikasjonskanaler og investeringer for å kunne konkurrere om oppmerksomheten i et stadig mer komplisert marked. Forbrukerrådet har derfor opprettet en egen hjemmeside på Internett og et eget FR-marked som det er et mål at flest mulig skal benytte. Videreutvikling av disse sidene vil være viktig. Forbrukerrådet mener en egen forbrukerportal som inngangsport kan lette forbrukernes tilgang til viktig forbrukerinformasjon. Det vil også fortsatt bli prioritert å videreutvikle Forbruker-rapporten. I

tillegg vil stor vekt bli lagt på å nå ut med forbrukerinformasjon gjennom oppslag i andre medier basert på artikler i Forbruker-rapporten og egne utspill.

Forbrukerne kjenner sine rettigheter og er i stand til å ivareta egne interesser

Forbrukerrådet, i samarbeid med BFD, arbeider aktivt overfor skoleverk og lærerutdanning for å styrke forbrukerkunnskapen på alle nivå i skolen. Gjennom kurs og etterutdanning av lærere, fjerundervisning, Skolenettet, Skolemagasinet, utvikling av læremidler og samarbeid med forlag, er målet å bevisstgjøre elever, studenter og lærere om hvilke rettigheter de har som forbrukere. Økt innsikt i og kunnskap om bl.a. personlig økonomi, kommersiell påvirkning, produktsikkerhet, kosthold, miljømessige konsekvenser av eget forbruk er også uttalte mål i denne utdanningen. Informasjon om rettigheter og plikter skal være gratis tilgjengelig og distribueres via ulike kanaler, tilpasset ulike målgrupper.

Oversikt over hovedmål og delmål for kap. 860

Hovedmål	Delmål
Økt forbrukerinnflytelse i samfunns- og næringsliv, bidra til en forbrukervennlig utvikling og fremme tiltak som kan bedre forbrukernes stilling i dagens og fremtidens samfunn.	– Bedre balanse i markeder som er viktige for forbrukerne. – Effektiv hjelp til forbrukere som henvender seg til Forbrukerrådet for veiledning og klagebehandling. – Forbrukerne har økonomisk adgang til prøving for domstolene av prinsipielt viktige forbrukersaker. – Trygg mat og et bæredyktig forbruksmønster. – Forbrukerne har tilgang til tjenester som må være allment tilgjengelige (nødvendighetstjenester). – Forbrukerrepresentasjon i nasjonale og internasjonale fora. – Forbrukerinformasjon er et viktig forbrukerpolitisk virkemiddel. – Forbrukerne kjenner sine rettigheter og er i stand til å ivareta egne interesser.

Nærmere om budsjettforslaget

en kompensasjon som følge av økte leieutgifter i forbindelse med flyttingen til nye kontorlokaler.

Post 01 Driftsutgifter

Forslaget til bevilgning skal dekke lønn til faste medarbeidere og øvrige driftsutgifter ved Forbrukerrådet. Posten skal også dekke godtgjørelse til Rådets medlemmer. I bevilgningen ligger det inne

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Posten skal dekke utgifter forbundet med tester og prosjekter som Forbrukerrådet utfører på oppdrag og forutsetter tilsvarende inntekter under kap 3860, post 03.

Kap. 3860 Forbrukerrådet (jf. kap. 860)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2000	Saldert bud- sjett 2001	Forslag 2002
01	Salg av forbrukerrapporten	10 646	14 971	7 420
02	Salg av opplysningsmateriell	1 494	2 610	2 688
03	Oppdragsinntekter og refusjoner	2 013	1 030	2 061
05	Andre inntekter	2 439	243	250
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	352		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	695		
18	Refusjon av sykepenger	1 276		
	Sum kap. 3860	18 915	18 854	12 419

Resultatrapport 2000

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St.prp. nr. 1 (1999-2000).

Begrense nedgangen i antall abonnenter for Forbruker-rapporten

Ved utgangen av året hadde Forbruker-rapporten ca. 54 000 abonnenter, mot ca. 60 000 ved utgangen av 1999. Det viste seg vanskelig å omprioritere og sette flere ressurser inn i markedsføring av tidsskriftet.

En del av Forbruker-rapporten er lagt ut på Internett, og her kan man kjøpe tester direkte. Det er også mulig å kjøpe et såkalt totalabonnement som gir fri adgang til tester som er til salgs på nettet. I tillegg har man satset på å ha nyheter fra Forbruker-rapporten på Internett hver dag.

Øke omsetningen av brosjyrer, hefter og bøker

Forbrukerrådet fortsatte å produsere både materiell som gir inntekter og materiell til gratis utdeling. Alt gratismateriell var tilgjengelig på Internett på både bokmål og nynorsk. Materiell for skoleverket var også tilgjengelig på Internett. Satsingen på småbokserien ble videreført.

I 2000 kom det bl.a. en ny bok om arv og rettigheter og plikter.

Finansiere deler av testvirksomheten sammen med eksterne samarbeidspartnere

Forbrukerrådet videreførte arbeidet for å finne andre institusjoner til å delfinansiere tester utført av Forbruker-rapporten. Andre institusjoner bidro bl.a. til delfinansiering av tester om typehus-firma (Husbanken), om lypærer (Nemko) og om telepriser (Post- og teletilsynet og Konkurransetilsynet). Stor vekt ble lagt på å sikre kontroll over gjennomføringen slik at testene ble uavhengige.

Utvikle en kurs- og konferanseenhet i Forbrukerrådet

Kurs og konferansevirksomhet fører til at Forbrukerrådet når nye målgrupper i ulike bransjer og næringsliv. Konferanser er et av virkemidlene Forbrukerrådet har til å nå sine forbrukerpolitiske mål. I 2000 ble det bl.a. avholdt en konferanse om boligbygging, en om den nye borettslagsloven og et kurs for ansatte i varehandelen.

Mål og strategier

Informasjonsvirksomheten til Forbrukerrådet skal støtte opp om det forbrukerpolitiske arbeidet. Følgende resultatmål er satt opp under dette målet for 2002:

Forbrukerinformasjon skal sikre at markedet blir mer gjennomskiktig og velfungerende

Utarbeiding og presentasjon av sammenlignende vareundersøkelser er et viktig instrument i den forbrukerpolitiske virksomheten. Gode tester er uavhengige av produsentene og inneholder vurderinger av virkningene på helse, miljø og sikkerhet. Undersøkelsene er også viktige ledd i videreutviklingen av tjenester og produkter, både for det private næringsliv og for offentlige etater. Informasjonen skal være tilgjengelig for forbrukerne når de trenger den, og Forbrukerrådet har derfor satset på tilgjengelighet via Internett.

Forbrukerinformasjon elektronisk tilgjengelig

Forbrukerrådet har startet et FR-marked på Internett og videreutvikling av denne internettbutikken vil fortsette i 2002. Her skal enkelttester, kontrakter og elektronisk tilgang for abonnenter på papirutgaven av Forbruker-rapporten selges. For-

brukerrådets rettighetsinformasjon skal fortsatt være gratis tilgjengelig i papirutgave i form av faktablad og foldere, i tillegg til å være elektronisk tilgjengelig. Videreutvikling av Internett-tilbudet til å bli en forbrukerportal med interaktive tilbud og søkbare databaser vil bli prioritert.

Selge bøker med forbrukerrelatert stoff

Forbrukerrådet har de senere år utviklet Småbokserien som et supplement til Forbruker-rapporten. Bøkene har vært såpass populære at Forbrukerrådet foreløpig vil beholde og videreutvikle serien.

Begrense nedgangen i antall abonnenter for Forbruker-rapporten

Forbruker-rapportens abonnentstall har gått jevnt nedover de senere år. Fordi det er viktig å opprettholde Forbruker-rapportens stilling som formidler av nøytral og uavhengig forbrukerinformasjon, vil Forbrukerrådet fortsatt arbeide for å begrense nedgangen i antall abonnenter. Se for øvrig omtale under post 01.

Finansiere deler av testvirksomheten sammen med eksterne samarbeidspartnere

Forbrukerne og samfunnet for øvrig trenger mer enn noen gang pålitelig veiledning om produkters og tjenesters kvalitet og virkninger for bl.a. miljø og helse. Det er derfor viktig å styrke Forbruker-rapportens kjerneområde; gode og uavhengige tester. Forbrukerrådet vil fortsatt arbeide for å finne andre institusjoner som vil være med på å delfinansiere gjennomføringen av tester. Stor vekt vil bli lagt på å sikre kontroll over prosessene slik at testene kan være uavhengige.

Oversikt over hovedmål og resultatmål for kap. 3860

Hovedmål	Resultatmål
Informasjonsvirksomhet som støtter opp om det forbrukerpolitiske arbeidet.	– Forbrukerinformasjon skal sikre at markedet blir mer gjennomskiktig og velfungerende. – Forbrukerinformasjon elektronisk tilgjengelig. – Selge bøker med forbrukerrelatert stoff. – Begrense nedgangen i antall abonnenter for Forbruker-rapporten. – Finansiere deler av testvirksomheten sammen med eksterne samarbeidspartnere.

Nærmere om budsjettforslaget**Post 01 Salg av Forbruker-rapporten**

Posten omfatter abonnementsinntekter og inntekter fra løssalg av Forbruker-rapporten.

Post 02 Salg av opplysningsmateriell

Posten omfatter inntekter fra salg av informasjonsprodukter utenom Forbruker-rapporten. Eventuelle merinntekter gir grunnlag for tilsvarende merutgifter på kap. 860, post 01.

Post 03 Oppdragsinntekter og refusjoner

Posten omfatter inntekter fra eksterne prosjekter og oppdrag. Eventuelle merinntekter gir grunnlag for tilsvarende merutgifter under kap. 860, post 21.

Post 05 Andre inntekter

Posten omfatter bl.a. refusjon av husleieinntekter og andre tilfeldige inntekter.

Post 15 Refusjon av arbeidsmarkedstiltak

Posten er innbetalte refusjoner i henhold til ordningen med refusjon av arbeidsmarkedstiltak. Utgifter motsvarende refusjonen er regnskapsført på kap. 860.

Post 16 Refusjon av fødselspenger/ adopsjonspenger

På posten er det regnskapsført refusjon av fødselspenger og adopsjonspenger. Utgifter motsvarende refusjonen er regnskapsført på kap. 860.

Post 18 Refusjon av sykepenger

På posten er det regnskapsført refusjon av sykepenger. Utgifter motsvarende refusjonen er regnskapsført på kap. 860.

Kap. 0862 Positiv miljømerking

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2000	Saldert bud- sjett 2001	Forslag 2002
70	Driftstilskudd til offentlig stiftelse for positiv miljømerking	2 500	2 386	2 458
	Sum kap. 0862	2 500	2 386	2 458

Status for virksomheten

Stiftelsen Miljømerking i Norge er opprettet for å administrere den fellesnordiske ordningen for frivillig positiv miljømerking av forbruksvarer og -tjenester

Formålet med ordningen er å bidra til et mindre miljøbelastende forbruk. Merkingen skal veilede forbrukere og innkjøpere som ønsker å handle miljøbevisst, og stimulere til utvikling av varer og tjenester som er mindre miljøbelastende enn ellers likeverdige produkter.

Stiftelsen ble i 1995 oppnevnt som norsk ansvarlig organ (Competent Body) som følge av at EUs forordning 880/92 om miljømerking er innlemmet i EØS-avtalen.

Stiftelsen Miljømerking mottok i 2000 2,5 mill. kroner i driftstilskudd fra Barne- og familiedepartementet. Stiftelsen mottok også økonomisk tilskudd fra Miljøverndepartementet på 1,2 mill. kroner, slik at det samlede tilskudd fra staten var 3,7 mill. kroner. Inkludert lisensinntekter, var stiftelsens samlede total budsjett i 2000 på ca. 12,3 mill. kroner.

Resultatrapport 2000

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St.prp. nr. 1 (1999-2000).

Nordisk Miljømerking

Vedta tre nye kriteriedokumenter

I 2000 ble det vedtatt kriterier for to nye produktgrupper; bilvaskehaller og kjeler for faste biobrensl. Et kriteriedokument for avløpsrør var planlagt ferdig, men arbeidet med utvikling av kriterier ble forsinket på grunn av uløste prinsipielle spørsmål. Produktgruppen korrekturlakk ble avvirket. Ved årets utgang var det vedtatt kriterier for til sammen 53 produktgrupper.

Evaluer 1/3 av kriteriedokumentene med henblikk på revisjon

Nordisk Miljømerking evaluerte 15 produktgrupper. Det norske sekretariatet hadde ansvaret for tre av evalueringene; møbler og innredninger, isbekjempningsmidler og bygningsplater.

Tildele 200 nye lisenser for Svanemerket innenfor forskjellige produktgrupper

Det ble tildelt over 200 nye lisenser. Noen av de tidligere tildelte lisensene gikk ut, slik at nettotilveksten var på 194 lisenser. Ved årets utgang var det 971 gyldige lisenser for *Svanemerket* i Norden. Av disse var 121 norske. I tillegg var 120 av de øvrige nordiske lisensene registrert i Norge. Ved årsskiftet var det dermed totalt 241 lisenser og registreringer i Norge.

I Norge ble det i 2000 utstedt 15 nye lisenser. De fleste var innenfor produktgruppen trykksaker. 10 norske lisenser gikk ut.

Kjennskap til Svanemerket hos ca. 85 pst. av befolkningen

Undersøkelser i de senere år har vist at de fleste her i landet kjenner Svanemerket. I en undersøkelse foretatt sommeren 2000, svarte 70 pst. korrekt og 14 pst. delvis korrekt på hva Svanemerket står for.

I 2000 startet arbeidet med å utarbeide en felles nordisk kommunikasjonsstrategi basert på tidligere nasjonale strategier. Formålet er at de nasjonale sekretariatene skal få en mer enhetlig profil utad og større mulighet til å nyttiggjøre seg hverandres informasjonsmaterieil.

EUs miljømerking

Tildele første lisens for EU-blomsten i Norge

Stiftelsens mål om å tildele første lisens for EU-blomsten ble ikke nådd, og videreføres derfor i 2001. Produktgruppene for maling og lakk og tekstiler vil bli prioritert.

Øke kjennskapen til EU-blomsten i Norge

Både internt i stiftelsen og eksternt, bl.a. med representanter for EU-kommisjonen, ble det drøftet hvordan informasjonsarbeidet og formidling av *Svanemerket* og *EU-blomsten* bør foregå. Det er enighet om likestilling av de to merkene i informasjonsarbeidet og i planene for omlegging av Stiftelsens websider.

Tilstandsvurdering

Økning i antall produkter med *Svanemerket* og undersøkelser som forteller om høyt kjennskap til

Svanemerket, indikerer at ordningen har vært vellykket.

I forbindelse med 10-års jubileet for Svanemerket i 1999, ble det i Nordisk Ministerråd tatt initiativ til en bred evaluering av ordningen. Sluttrapporten fra evalueringen, som forelå ved utgangen av 2000, viste at merket er godt kjent i alle de nordiske landene, at det er en klar interesse blant forbrukerne for å få informasjon om produkters miljøvirkninger, og at den totale miljøeffekten av merket er positiv, men begrenset av at det hittil i liten grad har beveget seg inn på de forbruksområdene som betyr mest i miljøsammenheng; matvarer, transport og energibruk/bolig.

Papirprodukter har vært blant *Svanemerket*s viktigste områder. For disse produktene og andre trebaserte produktgrupper er det nå innført krav om at en andel av råvarene skal komme fra sertifisert skog.

Med kriteriedokument for miljømerking av hoteller i 1999, beveget *Svanemerket* seg inn på tjenestesektoren. Nye tjenestekområder hvor kriterieutvikling er startet opp er renholdstjenester og vaskeri. I 2001 har det pågått forstudier for produktgruppene butikker, malertjenester, fotoproduksjon, utendørs lekeapparater og utendørs maling. Det ventes at kriterier for en av disse produktgruppene blir vedtatt i 2002.

Som ansvarlig organ for EUs miljømerkeordning, *Miljøblomsten*, har stiftelsen deltatt aktivt i kriterieutvikling og revidering av europeiske kriteriedokumenter. Den reviderte forordningen vedrørende Regulation No 1980/2000 ble vedtatt av det Europeiske Rådet og Parlamentet 17. juli 2000. Stiftelsen har i den forbindelse deltatt aktivt med revisjon av prosedyrene for gjennomføring av forordningen. Per 1. mai 2001 var det utviklet kriterier for 17 produktgrupper, og en rekke svenske malingsprodukter samt enkelte danske tekstilprodukter med *Miljøblomsten* selges på det norske markedet.

Nordisk Miljømerking har besluttet å utvide samarbeidet med anerkjente, internasjonale miljømerkeorganisasjoner. Et viktig organ for å koordinere internasjonalt samarbeid mellom miljømerkeorganisasjoner er Global Ecolabelling Network (GEN), som Stiftelsen er medlem av.

Mål og strategier

Hovedmålet for Stiftelsen Miljømerking er å stimulere forbrukerne og produsentene til å foreta valg som bidrar til en bærekraftig utvikling.

Under dette hovedmålet har stiftelsen følgende resultatmål for 2002:

Nordisk Miljømerking

Vedta kriterier for to nye produktgrupper

I 2002 er målet å vedta kriterier for to nye produktgrupper. En produktgruppe forventes nedlagt. Med antatt gyldige kriterier for 54 produktgrupper per 31. desember 2001, vil det være gyldige kriterier for 55 produktgrupper per 31. desember 2002.

Evaluerer 1/3 av kriteriedokumentene med henblikk på revisjon

Nordisk Miljømerking har som mål å evaluere 1/3 av kriteriedokumentene i løpet av 2002. Forut for en revisjon foretas en evaluering. Resultatet av evalueringen kan være igangsettelse av fullstendig revisjon (total omarbeidelse) av kriteriedokumentet i en ekspertgruppe, endring av kriteriedokumentet utført som sekretariatsarbeid, mindre redaksjonelle endringer med forlengelse av kriteriedokumentet eller nedleggelse av kriteriedokumentet.

Tildele 150 nye lisenser for Svanemerket innenfor forskjellige produktgrupper

Målet for 2002 er å tildele 150 nye lisenser innenfor produktgruppene. Noen lisenser vil gå ut. Med det antatt gitte lisensantallet på 1 100 per 31. desember 2001, vil det innen utgangen av 2002 være ca. 1 225 lisenser for *Svanemerket*.

Kjennskap til Svanemerket hos ca. 85 pst. av befolkningen

Stiftelsen har ambisjoner om at 85 pst av befolkningen skal ha kjennskap til *Svanemerket*.

Like viktig er det å øke kunnskapen om og troverdigheten til merket, slik at forbrukerne i enda større grad etterspør svanemerkede produkter og antallet miljømerkede produkter øker.

EUs miljømerking

Øke kunnskapen om Miljøblomsten hos norske produsenter

Stiftelsen vil i 2002 fortsette å markedsføre *Miljøblomsten* overfor norske produsenter innenfor aktuelle produktgrupper.

Opprette register over produkter med Miljøblomsten

Det finnes et sentralt europeisk register over produkter som er merket med *Miljøblomsten*. Som et

supplement til dette vil stiftelsen opprette et register over hvilke av disse produktene som er tilgjengelige i Norge, og hvem som representerer dem. Arbeidet er startet opp og videreføres i 2002.

Oversikt over hovedmål og resultatmål for kap. 862

Hovedmål	Resultatmål
Stimulere forbrukere og produsenter til å foreta valg som bidrar til en bærekraftig utvikling.	– Vedta kriterier for to nye produktgrupper. – Evaluere 1/3 av kriteriedokumentene med henblikk på revisjon. – Tildele 150 nye lisenser for <i>Svanemerket</i> innenfor forskjellige produktgrupper. – Kjennskap til <i>Svanemerket</i> hos ca. 85 pst. av befolkningen. – Øke kunnskapen om <i>Miljøblomsten</i> hos norske produsenter. – Opprette register over produkter med <i>Miljøblomsten</i>.

Nærmere om budsjettforslaget**Post 70 Tilskudd til offentlig stiftelse for positiv miljømerking**

Forslaget til bevilgning over posten dekker utgifter i forbindelse med administrasjon av den nor-

diske merkeordningen og aktiviteter som følger av oppgaver som ansvarlig organ for EUs miljømerkeordning. Stiftelsen Miljømerking har i tillegg inntekter fra salg av *Svanemerket*.

Stiftelsen avgir periodiske regnskapsrapporter til Barne- og familiedepartementet.

Kap. 0865 Forbrukerpolitiske tiltak og internasjonalt samarbeid

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2000	Saldert budsjett 2001	Forslag 2002
21	Spesielle driftsutgifter, forskning, utviklings- og opplysningsarbeid	9 413	9 307	9 397
	Sum kap. 0865	9 413	9 307	9 397

Resultatrapport 2000

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St. prp. nr. 1 (1999 – 2000).

Sikre forbrukerne rettigheter*Styrke forbrukervernet i lovgivningen*

I 2000 ble forbrukerrettighetene styrket ved endringer i markedsføringsloven og ved en ny lov om angrerett. EU-direktivet om fjernsalg ble ved dette gjennomført i norsk rett.

Departementet la våren 2000 fram proposisjon med forslag til en lov om opplysningsplikt og angrerett mv. ved fjernsalg og salg utenfor fast utsalgssted (angrerettloven). Loven ble vedtatt av Stortinget 7. desember 2000, og den trådte i kraft 1. mai 2001.

Den nye angrerettloven erstatter angrefristloven fra 1972 og gir forbrukeren utvidede rettigheter bl.a. ved handel på Internett. Andre salgsformer som omfattes av loven er bl.a. telefonsalg, dørsalg, gatesalg og såkalte homeparties. Loven stiller bl.a. krav til informasjon og gir dessuten forbrukerne 14 dagers ubetinget angrerett.

Bedre tvisteløsning for forbrukerne

De fleste forbrukertvister finner sin løsning ved at partene kommer fram til en minnelig ordning, enten på egen hånd eller ved bistand fra Forbrukerrådet. Forbrukertvistutvalget og reklamasjonsnemndene som Forbrukerrådet har opprettet i samarbeid med bransjene behandler også slike saker.

Forbrukertvistutvalget ble opprettet for å sikre forbrukerne rimelig og hurtig tvisteløsning. Tidligere økte saksmengden sterkt og restansene var store, men situasjonen er nå bedre. Saksbehandlingstiden er redusert til mindre enn ett år. I stortingsmeldingen om forbrukerpolitikk bebudet regjeringen at det skal arbeides videre med sikte på å effektivisere Forbrukertvistutvalget. Det viste seg i 2000 ikke mulig å prioritere dette arbeidet. Arbeidet med utvikling av og informasjon om alternative tvisteløsningsorganer til Forbrukertvistutvalget gjøres kontinuerlig av Forbrukerrådet.

Det er behov for at det offentlige kan yte økonomisk støtte til rettssaker på forbrukerområdet, særlig der en forbruker har fått medhold i Forbrukertvistutvalget og den næringsdrivende bringer den videre inn for domstolene. I 2000 stilte departementet økonomisk garanti i fire saker til dekning av eventuelle idømte saksomkostninger.

Aktivt påvirke i utvikling av internasjonalt regelverk og tiltak på forbrukerområdet

Fra og med 2000 deltar Norge og de andre EFTA/EØS-statene i Kommisjonens rammeprogram for forbrukerpolitikk. Under programmets tilskudd til prosjekter på forbrukerområdet ble to av fem norske søknader innvilget. Departementet deltok i forberedelsen av et europeisk nettverk for tvisteløsninger over landegrensene.

Med tre av de nordiske landene som medlemmer av EU, representerer den nordiske plattformen en særlig viktig arena for EU-relaterte saker. Under Embetsmannskomiteen for forbrukerspørsmål i Nordisk Ministerråd er det etablert prinsipper og samarbeidsprosedyrer for informasjon, utvikling av felles holdninger og innspill til EU-systemet, og gjennomføring av regelverk. Gjennom egne arbeidsgrupper, møter og seminarer ble det holdt høy aktivitet på området.

Departementet fortsatte engasjementet i Nordisk Ministerråds arbeidsprogram for de baltiske statene og de nordvestlige russiske regionene (nærområdeprogrammet), som tar sikte på å fremme en demokratisk utvikling og bistå i over-

gangen til markedsøkonomi. Organisering av forbrukerinteresser og tvisteløsningssystemer var sentrale temaer i forbrukerdelen av programmet.

Gjennom OECDs forbrukerpolitiske komite ble det utarbeidet internasjonale retningslinjer for forbrukerbeskyttelse ved elektronisk handel. Anbefalingene tar for seg en rekke sentrale temaer, som markedsføring, krav til tilstrekkelig og klar informasjon om produktene, klare og uttømmende avtalevilkår, personvern, og rutiner for behandling av klager. Anbefalingene fra OECD har satt en internasjonal standard for forbrukerbeskyttelse ved elektronisk handel.

Relevant og korrekt informasjon til forbrukerne

Relevant og oppdatert lovgivning om markedsføring og informasjon

Tiltakene for å fremme omsetningen av varer og tjenester er i stadig utvikling. Ny teknologi og endrede markedsforhold bidrar til endringer i markedsføringen, både når det gjelder form og innhold.

Proposisjonen med forslag til endringer i markedsføringsloven som gjennomfører deler av et EU-direktiv om fjernsalg ble fremmet våren 2000 og vedtatt av Stortinget samme høst. Endringene medfører bl.a. at forbrukeren på forhånd må ha gitt sitt samtykke til markedsføring ved bl.a. elektronisk post, tekstmeldinger til mobiltelefon og telefaks. Det ble også vedtatt et uttrykkelig forbud mot negativt salg, ofte omtalt som «kataloghaivirksomhet» og «fakturasvindel». Endringene er i stor grad en lovfesting av gjeldende praksis, med mer spesifiserte regler særlig knyttet til markedsføring via nye medier. Ved de vedtatte endringene er fjernsalgsdirektivet og direktivet om sammenlignende reklame gjennomført i norsk rett. Endringene trådte i kraft 1. mars 2001.

Et utvalg som skulle utrede tiltak for å redusere det kommersielle presset mot barn og unge (Nyborg-utvalget) ble nedsatt høsten 1999, og leverte rapport i februar 2001 (NOU 2001:6 *Oppvekst med prislapp?*). Forslagene i rapporten er dels rettet inn mot å skjerme barn og unge mot reklame og kjøpepress, ved å sette grenser for reklame, både i skolen og i andre sammenhenger. Videre tas det til orde for å bevisstgjøre både barn, ungdom og foreldre, og gi dem kunnskap slik at de kan identifisere ulike former for kommersiell påvirkning, og forholde seg kritisk til reklamebudskap. Utvalget foreslår bl.a. å forby reklame i lærebøker og undervisningsmaterieell,

og å gjøre undervisning i forbrukeremner til et satsingsområde i skolen. Næringslivet, og særlig reklamebransjen, oppfordres til å ta et mer dyptgående ansvar, og utvikle etiske retningslinjer i forhold til påvirkning av barn. Samtidig understreker utvalget betydningen av å sikre barn og ungdom både et godt aktivitetstilbud i nærmiljøet og et ikke-kommersielt og meningsbærende medie-tilbud.

Fremme undervisningen om forbrukeremner i skolen

Arbeidet med å fremme undervisning i forbrukeremner i skolen bygger på de berørte deler av læreplanverket, fagplanen for faget *Økonomi og informasjonsbehandling* i videregående skole, samt en egen veiledning i forbrukerlære for grunnskolen, og en etterutdanningsplan for lærere.

Forbrukersektorens innsats mot grunnskolen var konsentrert om lærerutdanningen. Det er bl.a. gjennomført etterutdanningskurs for høgskolelærere, samt forelesninger og andre arrangementer ved fem høgskoler. Målet er etter hvert å ha dekket alle høgskoler som har avdeling for lærerutdanning.

Faget *Økonomi og informasjonsbehandling* i den videregående skolen har sterke praktiske innslag, som gjør at det er tilpasset alle grupper elever – ikke bare de som er sterke i teori. Elevene får innenfor faget i stor grad arbeide selvstendig, og avlegger «åpen bok»-eksamen med forberedelsesdag. Nær 200 000 elever har til nå gjennomført faget siden Reform 94 ble etablert. Faget har avdekket store variasjoner i elevenes kompetanse og ferdigheter når det gjelder informasjons- og kommunikasjonsteknologi i det de tas inn i videregående skole.

Forbrukerundervisning i skolen har i flere år vært et tema i samarbeidet under Nordisk Ministerråd. I den senere tid er det på dette området også kommet i gang erfaringsutveksling og samarbeid både på europeisk nivå og i forhold til nærområdene i øst.

Bidra til at husholdningene kan mestre sin økonomiske situasjon

Sikre et lokalt tilbud om råd og bistand overfor personer med betalingsproblemer

Departementet videreførte gjennom fylkesmennene arbeidet med å styrke det kommunale tilbudet om råd og veiledning overfor personer med

økonomiske problemer. Departementet har i samarbeid med fylkesmennene gitt opplæringstilbud til kommunene med sikte på å gi kommunalt ansatte økonomirådgivere mulighet til å vedlikeholde sine kunnskaper og til faglig utvikling og oppdatering på området.

Gjeldsordningsloven har vist seg å være et viktig virkemiddel i arbeidet med å motvirke alvorlige gjeldsproblemer i private hushold. Over 20 000 personer har til nå benyttet seg av ordningen. Departementet har en tid arbeidet med et forslag til endringer i loven. Forslaget ble sendt på høring våren 2000. Departementet tar sikte på å legge fram proposisjonen i løpet av 2001.

Forebygge at forbrukere utsettes for helseskade

Et forbedret statistikkgrunnlag om produktrelaterte ulykker/skader

Departementet tok initiativ til en evaluering av forskriften om sikkerhet ved lekeplassutstyr, der data om ulykker/skader knyttet til slikt utstyr vil være én av flere resultatindikatorer. Dette arbeidet vil omfatte en gjennomgang og vurdering av statistikkgrunnlaget når det gjelder ulykker/skader knyttet til lekeplassutstyr. En forprosjektrapport forelå vinteren 2001.

Ivareta norske interesser i internasjonal standardisering

Departementet ga økonomisk støtte til norske forbrukermyndigheter og -interesser for å sikre fortsatt deltakelse i standardiseringsarbeidet; ressursbruk og aktivitetsnivå var likevel noe mindre enn i de foregående år. Deltakelsen omfattet standardiseringsarbeid knyttet til fritidsfartøy, trafikk-sikkerhet, matvaresikkerhet, informasjons- og kommunikasjonsteknologi, barneprodukter, tekstiler og turisme/dykking.

Departementet tok et initiativ for å få til en bedre samordning mellom ulike myndigheter og organisasjoner som arbeider med standardisering ut fra et forbrukerperspektiv.

Forbrukerdeltakelse i relevante fora på matvareområdet

Risikobildet i matvaremarkedet er i endring, bl.a. på grunn av en friere handel, nye produksjonsteknikker for mat og økt fokus på dyresykdommer og helserisiko ved inntak av matvarer. Disse utviklingstrekkene tilsier kontinuerlig fokus på å

sikre forbrukerne helsemessig trygg mat. En fortsatt samordning av internasjonalt regelverk, og deltakelse av norske forbrukerrepresentanter i relevante nasjonale og internasjonale fora er av stor betydning for å fremme forbrukerhensyn som en motvekt mot rene næringsinteresser. I denne sammenheng spiller Forbrukerrådet, som et fritt og uavhengig talerør for forbrukerinteressene, en nøkkelrolle. Departementet hadde i 2000 nær kontakt om disse spørsmål både med Forbrukerrådet, med de departementene som forvalter regelverket på matområdet, og med Statens næringsmiddeltilsyn.

Et bærekraftig forbruksmønster

Relevant og tilgjengelig informasjon for forbrukerne om miljøkonsekvenser av forbruksvalg

I forbindelse med 10-års jubileet for det nordiske miljømerket *Svanen* i 1999 (jf. kap. 862), ble det i Nordisk Ministerråd tatt initiativ til en bred evaluering av merkeordningen. Sluttrapporten, som forelå ved utgangen av 2000, sier kort oppsummert at:

- det finnes en klar interesse blant nordiske forbrukere for å få informasjon om produkters miljøvirkninger;
- *Svanen* er godt kjent i alle landene: I Sverige, Finland og Norge, som alle har vært med fra starten i 1989, er fire av fem forbrukere kjent med merket;
- den totale miljøeffekten er positiv, men begrenses av at *Svanen* hittil i liten grad har beveget seg inn på de forbruksområdene som betyr mest i miljøsammenheng; nemlig matvarer, transport og energibruk/bolig.

Svanemerkets potensial når det gjelder miljøvirkning utvides dersom merket sees i sammenheng – og samordnes med – andre virkemidler. En effekt er at merket gjør miljøaspektet synlig for svært mange mennesker i hverdagen, og på den måten bidrar til bevissthet – og dermed holdninger.

Departementet har deltatt i et nordisk samarbeid mellom forbruker-, miljø- og næringsmyndighetene om å utvikle en nordisk *produktorientert miljøstrategi* (POMS-strategi).

Frembringe og formidle kunnskap om forbrukerspørsmål

Aktuell og oppdatert kunnskap om ulike gruppers økonomiske situasjon

Samarbeidet med Statens institutt for forbruksforskning (SIFO) om kunnskapsproduksjon når det gjelder husholdningenes økonomi ble videreført.

SIFOs standardbudsjett for forbruksutgifter, som ble utviklet på 1980-tallet, har etter hvert fått bred anvendelse. Behovet for oppdatering og revisjon ble i 2000 vurdert av departementet i samråd med SIFO. En gjennomgang og bearbeiding av standardbudsjettet ble igangsatt.

FoU om bærekraftig produksjon og forbruk

Utviklingen av strategier for et mer bærekraftig forbruk krever et godt kunnskapsunderlag. Forskningsprogrammet om bærekraftig produksjon og forbruk under Norges Forskningsråd er organisert som et samarbeid mellom flere departementer. Departementet har bidratt til at problemstillinger om forbruk og hushold blir ivaretatt i programmet. Forbruksområdene mat, bolig og transport er spesielt sentrale i miljøsammenheng, fordi disse områdene til sammen representerer ca. 80 pst. av husholdningenes energiforbruk. I forbindelse med at et flertall av prosjektene skal avsluttes med rapport i 2001/2002, legges det vekt på å formidle informasjon om resultatene til allmennhet og beslutningstagere.

Effektiv organisering av forbrukerarbeidet

Utredning av to alternativer for fremtidig organisering på sektoren

Ved Stortingets behandling av forbrukermeldingen (St.meld. nr. 40 (1998-99)) høsten 2000 ble det presisert at det ikke vil være aktuelt å samle forvaltningsoppgavene på forbrukersektoren i et direktoratorgan. Departementet har derfor ikke gått videre med å utrede en slik løsning, og har isteden konsentrert seg om å følge opp enkelte spørsmål knyttet til Forbrukerrådets status og styringsstruktur (se nærmere omtale under kap. 860).

Tilstandsvurdering

Forbrukernes rettigheter og muligheter for bistand

Forbrukernes rettigheter er betydelig styrket de senere år, vesentlig ved gjennomføring av nytt europeisk regelverk under EØS-avtalen. På norsk side har man på flere områder valgt å gå lenger enn minimumskravene, sist ved gjennomføringen av EUs direktiv om fjernsalg. Ny lov om angrerett og endringer i markedsføringsloven som gjennomfører direktivet, trådte i kraft i 2001.

I en økonomi med stadig flere og nye typer varer og tjenester, økt informasjonsstrøm, lett kreditttilgang, aggressiv markedsføring, og nye regler og rettigheter å forholde seg til for forbrukerne, er det viktig at det finnes både nøytral forbrukerinformasjon og et sted å henvende seg med spørsmål og klager. For at forbrukerne skal kunne gjøre sine rettigheter gjeldende i praksis, må de være informerte og det må finnes gode og tilgjengelige bistands- og tvisteløsningsordninger.

Forbrukerrådet har en sentral rolle i denne sammenheng. Bladet Forbruker-rapporten og annen informasjon formidles årlig til flere hundre tusen forbrukere, mens rådets kontorer i fylkene mottar henvendelser fra publikum. Mange tusen av disse henvendelsene ender som klagesak i Forbrukerrådet, i Forbrukertvistutvalget eller i en av de mange reklamasjonsnemndene som drives av de respektive bransjer i samarbeid med Forbrukerrådet. Det servicetilbud som Forbrukerrådet står for utgjør et hovedelement i forbrukerpolitikken. Når rådet gir bistand til forbrukere i et stort antall enkeltsaker, så er den viktigste effekten av dette på samfunnsnivå at det har en forebyggende, disiplinerende og rettsskapende effekt i markedet som helhet. Et hovedhensyn ved de endringer som foreslås i Forbrukerrådets status og styringsstruktur (jf. kap. 860) er at servicetilbudet til publikum skal søkes opprettholdt.

Kommersiell påvirkning

Reklamens uttrykk, teknikker og kanaler er i stadig utvikling, i dag ikke minst i forbindelse med elektroniske media. Grensene mellom kommersielle og andre typer budskap er flytende. Markedsføring rettes i økende grad mot barn og ungdom som målgruppe, og forbruk og merkevarer spiller en viktig rolle for de unges selvbylde og identitetsbygging. Denne utviklingen stiller krav til et egnet og oppdatert reklameregulering, og til effektiv håndheving. En utfordring er å sette rimelige grenser for reklamens utbredelse i det offentlige

rom, og for dens inntrenging i hverdagen – særlig i barnas miljø. Det er nødvendig både å utruste barn og unge med kunnskap og holdninger, slik at de kan identifisere og vurdere kritisk den kommersielle påvirkning de utsettes for, og å styrke det ikke-kommersielle tilbudet til barn og unge når det gjelder kultur og fritidsaktiviteter.

Miljømessige og etiske aspekter ved forbruket

Forbruksnivå og forbruksmønster i samfunnet påvirker naturmiljøet. Et økende forbruk belaster naturressursene, og medfører forurensning og avfallsproblemer. Forbruksområdene transport, bolig/energi, og matvarer er identifisert som de som betyr mest i miljøsammenheng. For at forbrukerne skal kunne ta miljøhensyn, må det finnes tilgjengelig og forståelig informasjon om produktenes miljøpåvirkning. Videre må det foreligge reelle valgmuligheter, slik at det går an å velge en mer miljøtilpasset livsstil uten urimelig økonomisk eller praktisk oppofring for den enkelte.

En tendens de senere år er at samfunnsengasjerte forbrukere i større grad ønsker å la sine holdninger komme til uttrykk i markedet; ikke bare holdninger i forhold til naturmiljøet, men også til mer sosiale aspekter knyttet til produktene. Dette kan handle om f.eks. dyrevelferd, økologiske prinsipper, arbeiderrettigheter, «rettferdig handel» eller andre etiske forhold i produksjonen. Forutsatt at det finnes relevant og tilgjengelig informasjon på produkt- eller produsentnivå om de aktuelle aspektene, kan forbrukerne gjennom etterspørselen påvirke de økonomiske aktørene til å legge vekt på slike etiske eller sosiale forhold. En utfordring i forbrukerpolitikken er å legge til rette for utøvelse av en slik positiv forbrukermakt, gjennom å sikre allmennheten relevant informasjon.

Forbrukernes sikkerhet

Antall ulykker i Norge som krever legebehandling, og der et produkt er involvert, er flere hundre tusen hvert år. Generelt har gruppene barn, ungdom og eldre høyere frekvens av slike ulykker og skader enn befolkningen i gjennomsnitt. Kunnskap om hvilke grupper som rammes, hvilke produkter som er involvert og hvordan ulykker oppstår, skal være retningsgivende for myndighetenes forebyggende arbeid.

Norske sikkerhetsforskrifter henviser på enkelte områder til standarder. Gjeldende sikkerhetskrav anses oppfylt når standarden følges.

Standarder er dermed en viktig referanse som letter myndighetenes tilsyn med at bestemmelsene i regelverket etterleves. Standarder spiller også en viktig rolle i gjennomføringen av EUs indre marked, som Norge gjennom EØS-avtalen er en del av. Ved gjennomføring av en del direktiver (for eksempel for leketøy, personlig verneutstyr og farlige næringsmiddelimitasjoner) angir myndighetene rammer gjennom forskrifter, mens de mer detaljerte og konkrete rettsnormene i praksis blir utformet av europeiske og internasjonale standardiseringsorganisasjoner.

EUs generelle produktsikkerhetsdirektiv er i Norge gjennomført via produktkontrollen. Ved en pågående revisjon av direktivet legges det også på dette området opp til utstrakt bruk av standarder som metode for å dokumentere at sikkerhetskravene i direktivet/regelverket er oppfylt. Den økte betydningen av standarder tilsier at det blir stadig viktigere for norske forbrukerinteresser og myndigheter å delta i standardiseringsarbeidet.

Informasjonsteknologi

Utviklingen av moderne informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT), herunder Internett, fører til grunnleggende endringer på mange områder i samfunnet, og innebærer nye utfordringer og relasjoner. E-handel i forhold til forbrukerne omfatter alt fra markedsføring på Internett, via informasjonsutveksling, til avtaleinngåelse og betalingsoverføring. For forbrukerne som har tilgang til Internett har disse løsningene mange positive sider: De får adgang til et globalt marked, der en nesten ekstrem informasjonstilgang – og derav følgende konkurranse mellom netttaktørene – i mange tilfelle skaper gunstige priser osv. På den annen side er det fare for at det skapes ulikhet mellom de som utnytter fordelene med nettet og de som ikke tar i bruk informasjonsteknologien.

Norge ligger høyt på statistikken når det gjelder Internettbruk; våren 2001 oppga 63 pst. av befolkningen at de brukte Internett hver måned – og mer enn 30 pst. oppga daglig bruk. Selv om utviklingen i e-handel til forbrukerne foreløpig ikke har tatt av i stor bredde, så representerer Internett en viktig informasjonskanal på mange områder. F.eks. når det gjelder banktjenester er nettet i ferd med å slå igjennom for fullt. En utfordring i forbrukerpolitikken er å sørge for at også den del av befolkningen som ikke har tilgang til Internett får et fullgodt tilbud når det gjelder informasjon og tjenester.

Det er et mål at forbrukerne skal ha like god beskyttelse når det gjelder markedsføring og handel på nettet som ved andre former for omsetning. En undersøkelse som Forbrukerombudet foretok høsten 2000 av et utvalg norske nettbutikker viste at samtlige i dette utvalget brøt markedsføringsloven på et eller flere punkter. Siden e-handel ligger særlig til rette for transaksjoner over landegrensene, vil forbrukerne oftere bli stilt overfor avtale- og rettighetsspørsmål i forhold til næringsdrivende i et annet land. Dette medfører særskilte problemer.

Internasjonalisering

Utviklingen av det indre europeiske markedet, og liberaliseringen av verdenshandelen i regi av Verdens Handelsorganisasjon (WTO), endrer forbrukernes situasjon og reiser utfordringer når det gjelder å ivareta forbrukernes sikkerhet og rettigheter.

Harmoniseringen av produktkrav og -normer innenfor EØS-området krever en likeartet praksis for markedskontroll og tilsyn for å fungere etter hensikten. Regelverket stiller krav til kontroll og overvåkningssystemer i de enkelte landene. EU prioriterer nå sterkere tiltak for å bedre etterlevelsen av regelverket i medlemslandene. Det legges bl.a. vekt på organiseringen av tilsynsarbeidet, risikovurdering av produkter, samarbeid mellom nasjonale tilsynsmyndigheter og rapportering til EU/EFTA. Et direktiv som vil øke forpliktelsene til og mulighetene for å stanse handlinger i strid med EUs regelverk om kollektive forbrukerrettigheter er vedtatt og under gjennomføring også i EFTA/EØS-statene. På forbrukerområdet er man i EU i gang med å vurdere nye og mer fleksible reguleringsmåter, bl.a. en generalklausul for god markedsføringsskikk.

Amsterdamtraktaten har gitt forbrukerpolitikken en sterkere forankring i EU og en større betydning som eget politikkområde. EU har med virkning fra 1. januar 1999 igangsatt et eget rammeprogram for forbrukerpolitikk, som EFTA/EØS-landene deltar i på like vilkår med EU-landene fra og med 2000.

EØS-avtalen gir ulike muligheter for å påvirke regelverk under utarbeidelse. Det omfattende nordiske samarbeidet på forbrukersektoren har fått en ny og viktig dimensjon med EØS-avtalen, gjennom koordinert nordisk påvirkning og samarbeid om gjennomføringen av regelverk. EFTA-samarbeidet spiller fortsatt en stor rolle med hensyn til informasjon og som en plattform for medvirkning og innspill.

Mål og strategier

For 2002 prioriteres følgende mål:

Rammebetingelser som ivaretar forbrukernes rettigheter og interesser

Gjennomgå markedsføringsloven

Næringsdrivendes informasjon til forbrukerne, reklame og markedsføring, reguleres av markedsføringsloven. Gjeldende markedsføringslov er fra 1972, men loven har vært endret en rekke ganger de senere årene. Reklamens språk og metoder utvikles kontinuerlig, og reklame finnes i stadig nye former og sammenhenger. Grensen mellom markedsføring og andre typer budskap blir mer utydelig. Samtidig endres holdningene i samfunnet til reklame over tid. Nye elektroniske kommunikasjonsformer, sammensmelting av ulike media, og utviklingen i retning mer internasjonale markeder forsterker behovet for en helhetlig gjennomgang av loven. Departementet tar sikte på å sende et forslag på høring i 2002.

Målet er en opprydning og å få en lov som ikke bare er bedre tilpasset dagens forhold men også mer fleksibel i forhold til kommende utvikling. Det må også vurderes om dagens sanksjonssystem fungerer godt nok. Andre forhold som må vurderes er hvordan markedsføringsloven ivaretar hensynet til barn og unge.

Dempe virkningene av kommersielt press mot barn og unge – oppfølging av Nyborgutvalget

Forslagene i NOU 2001:6 *Oppvekst med prislapp?* – om kommersialisering og kjøpepress mot barn og unge tar sikte på å redusere det kommersielle presset, og bevisstgjøre barn og unge om forbrukersamfunnet generelt og reklamens påvirkningskraft spesielt. NOUen har vært på høring.

De foreslåtte tiltakene berører offentlige myndigheter, skole, elever, foreldre, næringsliv, medier, organisasjoner og forskning. Enkelte av forslagene vil bli vurdert i forbindelse med den planlagte gjennomgang av markedsføringsloven (se ovenfor). Utvalgsforslagene som berører skolen og skolens mulighet til å bevisstgjøre barn og unge om kommersiell påvirkning fordrer et tett samarbeid mellom BFD og KUF. Andre vil bli tatt opp i Barne- og familiedepartementets varslede stortingsmelding om oppvekst og levkår for barn og ungdom.

Effektiv tvisteløsning for forbrukerne

Samspill mellom ulike tvisteløsningsordninger og bistand til forbrukerne i forhold til tvister over landegrensene

De fleste forbrukertvister finner sin løsning ved at partene kommer fram til en minnelig ordning, enten på egen hånd eller ved bistand fra Forbrukerrådet. Dersom minnelig løsning ikke oppnås kan tvister om kjøp av varer og om håndverkertjenester behandles av Forbrukertvistutvalget. På mange områder finnes det også reklamasjonsnemnder som er opprettet i samarbeid mellom Forbrukerrådet og bransjeorganisasjoner.

Domstolene spiller i praksis en mindre rolle med hensyn til antall tvister, men innbringelse av tvister for de ordinære domstoler er viktig både for rettssikkerhet og for å få avklart prinsipielle spørsmål. Barne- og familiedepartementet har siden 1998 hatt mulighet til å stille økonomisk garanti for å bidra til at enkelte utvalgte forbrukersaker blir brakt inn for domstolene. Departementet vil på bakgrunn av de erfaringer en har gjort med ordningen så langt, utarbeide retningslinjer for videre praktisering.

For tvister knyttet til pakkereiser er Reklamasjonsnemnda for pakkereiser det sentrale tvisteløsningsorganet. I pakkereiseloven som kom i 1995 ble det åpnet for opprettelsen av en nemnd som skal kunne treffe vedtak som er retts- og tvangskraftige. Det er ønske om å etablere en ny nemnd som kan treffe vedtak som er bindende for alle, ikke bare medlemmer i Den Norske Reisebransjeforening (DNR) og det er behov for en ny finansierungsordning. Departementet vil derfor i samarbeid med Forbrukerrådet og DNR arbeide for at en ny nemnd blir etablert.

En hovedutfordring å bidra til at de ulike tvisteløsningsordningene utfyller hverandre best mulig, slik at de sammen gir et effektivt og godt tilbud til forbrukerne.

Det er vesentlig at det europeiske regelverket for forbrukerbeskyttelse følges og at rettigheter ivaretas også ved kjøp over grensene. Mulighetene for grenseoverskridende markedsføring og handel er blitt større, særlig som følge av økt bruk av Internett og økt reisevirksomhet. Norske forbrukeres problemer er i stigende grad knyttet til avtaler inngått i andre land, eller med utenlandske parter. Dette nødvendiggjør særskilte tiltak og samarbeid over landegrensene med hensyn til bistand til forbrukerne i tvister. Norge vil delta aktivt i et europeisk nettverk for tvisteløsninger (EEJ Net) som ventes å være operativt fra høsten

2001. I hvert EØS-land skal det opprettes kontaktpunkter som skal assistere forbrukere som har en klagesak i få den brakt inn for behandling i andre EØS-land. Det må utvikles et norsk kontaktpunkt som fungerer effektivt, både i forhold til norske forbrukere og i forhold til kontaktpunkter og forbrukere i andre EØS-land.

Sikre produkter og forbrukertjenester

Evaluerer forskrift om sikkerhet ved lekeplassutstyr

Et forprosjekt for en evaluering av forskriften om sikkerhet ved lekeplassutstyr ble gjennomført i 2001. Hensikten med evalueringen er å kartlegge i hvilken grad forskriften faktisk bidrar til målet om å forebygge at lekeplassutstyr medfører helse-skade. Resultatene fra en mer omfattende evaluering i 2002 skal gi underlag for å styrke arbeidet med barns sikkerhet på lekeplasser.

Fremme norske forbrukerinteresser i internasjonal standardisering

Nasjonale og internasjonale standarder får stadig større betydning for utformingen av produkter og tjenester. Standarder skal sikre at produkter og tjenester oppnår ønsket kvalitet samt at sikkerhets- og etterhvert også miljøhensyn blir ivarettet på en tilfredsstillende måte. Det er viktig at norske forbrukermyndigheter og -interesser kan påvirke utviklingen av nasjonale og internasjonale standarder. Departementet vil i 2002 bidra økonomisk for å ivareta forbrukernes interesser i standardiseringsprosjekter på utvalgte områder.

Informerte forbrukere

Fremme undervisningen i forbrukeremner i skolen

Det er et mål, nedfelt i læreplanverket for skolen, at elevene skal gis kunnskap og ferdigheter slik at de kan opptre som bevisste og selvstendige forbrukere. Undervisningen skal omhandle generelle rettigheter og forpliktelser man har som forbruker, hvordan man henter inn og vurderer informasjon, og spesielt hvordan man bør opptre som lånekunde på boligmarkedet, og som kjøper og bruker av varige forbruksgoder.

Barn og unge er i økende grad utsatt for kommersiell påvirkning. Undervisning i forbrukeremner skal gi elevene kompetanse og bidra til å danne holdninger til å møte hverdagslivet. For å motvirke effekten bl.a. av uheldige kropps- og kjønnsidealiser som formidles gjennom reklame,

ønsker departementet å styrke undervisningen med sikte på å skape en bevisst og kritisk holdning til kommersiell påvirkning, forbruk og kjønnsroller.

Ny teknologi krever ferdigheter i å sortere og håndtere store mengder informasjon; både i hverdagslivet, men også i videre utdanning, og senere i yrkeslivet. Forbrukerinformasjon er velegnet for Internett, og forholdene ligger godt til rette for å koble sammen praktisk bruk av informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT) og undervisning i forbrukeremner i skolen. Barne- og familiedepartementet driver i samarbeid med Forbrukerrådet, og i samråd med undervisningsmyndighetene, et prosjekt for å styrke forbrukeremnene i undervisningen både i grunnskolen og videregående skole. Innsatsen i 2002 vil være rettet særlig mot lærerutdanningen.

De nye norske læreplanenes vekt på forbrukeremner, og innsatsen for å styrke forbrukerundervisningen i skolen, har vakt internasjonal interesse. Viktige samarbeidsprosjekter på dette området vil bli videreført på nordisk nivå – bl.a. annet i forhold til nærområdene, spesielt de bal-tiske land – og på europeisk nivå.

Økt forbrukermakt gjennom systemer for markedsformidlet informasjon om miljømessige, etiske og andre sosiale aspekter ved produktene og produksjonen

Å redusere negative miljømessige og sosiale konsekvenser av forbruket er et sentralt tema i forbrukerpolitikken. Ved at informasjon legges til rette om miljømessige, etiske og sosiale aspekter knyttet til produktene eller produksjonen, kan forbrukernes holdninger til disse forhold komme til uttrykk via etterspørselen i markedet.

Det nordiske miljømerket *Svanen* er et viktig instrument i denne sammenheng. Arbeidet for å styrke og effektivisere miljømerkingen, og sikre finansieringsgrunnlaget for ordningen, vil bli videreført i 2002. Som del av den overordnede strategien for et bærekraftig Norden, er det videre under Nordisk Ministerråd utarbeidet en *produktorientert miljøstrategi* (POMS). Strategien skal bidra til å redusere den samlede miljøbelastning, når det tas hensyn til alle stadier i produktens livsløp. Det nordiske samarbeidet sikter videre mot å påvirke EUs arbeid med en tilsvarende *integrated product policy* (IPP).

Departementet støtter et initiativ for å sette i system informasjon på Internett til forbrukerne om relevante etiske aspekter knyttet til produkter og bedrifter. Ut over informasjon som angår

påvirkning på naturmiljøet, kan dette handle om for eksempel arbeidsmiljø, arbeiderrettigheter, menneskerettigheter og dyrevelferd. Ideen bygger på at de næringsdrivende frivillig skal gjøre aktuelle opplysninger tilgjengelig, i en standardisert form, og at informasjonen skal være dokumentert og/eller kontrollerbar. I et samspill med etterspørselssignaler i markedet vil slik informasjon kunne bidra til at de økonomiske aktørene legger større vekt på sosiale og etiske aspekter ved produksjonen. Tilsvarende initiativ finnes i flere andre land. Et prosjekt i regi av Nordisk Ministerråd vil avklare i 2002 om det er grunnlag for et felles nordisk arbeid på dette området.

God kunnskap om forbrukernes situasjon og om forbrukerspørsmål

Evaluering av sluttrapport fra programsamarbeidet med Norges Forskningsråd om Bærekraftig produksjon og forbruk

Grunnleggende kunnskap om forbrukernes situasjon og handlingsmuligheter er et nødvendig underlag for å utforme forbrukerpolitikken. Departementet deltar i forskningsprogrammet om bærekraftig produksjon og forbruk under Norges Forskningsråd. Programmet gir kunnskap om rammebetingelser og faktorer som kan bidra til å vri forbruket i bærekraftig retning, og belyse hva som fremmer og hemmer en miljøtilpasset forbruketradisjon.

I avslutningsfasen 2001/2002 er det en utfordring å formidle og få drøftet resultater og nye problemstillinger fra programmet, og vurdere nytteverdien av forskningsinnsatsen. Formidlingen vil omfatte en serie miniseminarer som møtesteder mellom forskere og brukere, publisering internasjonalt, og en konferanse i januar i 2002 om bærekraftig forbruketradisjon og forbruksutvikling.

Ivareta forbrukernes interesser i internasjonalt samarbeid

Oppfølging og påvirkning av europeisk forbrukerpolitikk og -regelverk

Gjennom EØS-avtalen er Norge med i et indre marked med fri bevegelse av varer og tjenester, og stadig sterkere harmonisering av regelverk. Det er et prioritert mål å aktivt identifisere og bruke alle tilgjengelige muligheter for å påvirke forbrukerpolitikken og regelverksutviklingen i EU. Fra norsk side vil en løpende følge opp de mulighetene EFTA/EØS-systemet gir for innspill til Kommisjonen, og deltakelse i høringer og høringsmøter den arrangerer i forbindelse med nytt regelverk. Det etablerte nordiske samarbeidet på forbrukerområdet representerer en annen viktig kanal for kontinuerlig påvirkning.

Deltakelse i EUs rammeprogram for forbrukerpolitikk

Det er et mål å sikre god norsk deltakelse i forbrukerpolitiske aktiviteter særlig i regi av EU-kommisjonen. Fra år 2000 har EFTA/EØS-landene deltatt i EUs rammeprogram for forbrukerpolitikk. I forbindelse med EEJ (European Extra-Judicial) Network vil man aktivt informere norske forbrukere om de nye mulighetene til å ta opp problemer med kjøp i og fra andre land i EØS-området. En norsk nasjonal ekspert vil bli engasjert i EUs generaldirektoratet for helse og forbrukerbeskyttelse fra høsten 2001. Det vil videre bli vurdert om Norge skal opprette og delta i EU-systemet for nasjonale informasjonskontorer om forbrukerspørsmål, såkalte Euro-guides. En vil aktivt informere om den muligheten deltakelse i rammeprogrammet gir for å søke støtte til forsknings- og utredningsprosjekter, og oppfordre norske institusjoner til å fremme slike søknader.

Oversikt over delmål og resultatmål for kap. 865

Delmål	Resultatmål
Rammebetingelser som ivaretar forbrukernes rettigheter og interesser.	– Gjennomgå markedsføringsloven. – Dempe virkningene av kommersielt press mot barn og unge – oppfølging av Nyborgutvalget.
Effektiv tvisteløsning for forbrukerne.	– Samspill mellom ulike tvisteløsningsordninger og bistand til forbrukerne i forhold til tvister over landegrensene.
Sikre produkter og forbrukertjenester.	– Evaluere forskrift om sikkerhet ved lekeplassutstyr. – Fremme norske forbrukerinteresser i internasjonal standardisering.
Informerte forbrukere.	– Fremme undervisningen i forbrukeremner i skolen. – Økt forbrukermakt gjennom systemer for markedsformidlet informasjon om miljømessige, etiske og andre sosiale aspekter ved produktene og produksjonen.
God kunnskap om forbrukernes situasjon og forbrukerspørsmål.	– Evaluering av sluttrapport fra programsamarbeidet med Norges Forskningsråd om bærekraftig produksjon og forbruk.
Ivareta forbrukerinteressene i internasjonalt samarbeid.	– Oppfølging og påvirkning av europeisk forbrukerpolitikk og -regelverk. – Deltakelse i EUs rammeprogram for forbrukerpolitikk.

Nærmere om budsjettforslaget**Post 21 Spesielle driftsutgifter, forskning, utviklings- og opplysningsarbeid**

Bevilgningen vil bli benyttet til programforskning i samarbeid med Norges forskningsråd og til finansiering av annet forsknings- og utredningsarbeid på forbrukerområdet som departementet tar initiativ til eller etter søknad fra aktuelle samarbeidspartnere.

Bevilgningen skal dekke utgifter i forbindelse med deltakelse i EUs rammeprogram for forbrukerpolitikk. Programmet omfatter dels Kommisjonens egne aktiviteter og dels prosjektmidler euro-

peiske forbrukerorganisasjoner og andre organisasjoner som arbeider med forbrukerspørsmål kan søke om.

Bevilgningen vil videre bli benyttet til informasjons- og opplæringstiltak i departementets regi, og til forbrukerpolitiske tiltak innenfor regelverksutvikling, informasjon og kunnskapsutvikling.

Bevilgningen dekker kostnader knyttet til forpliktelser i internasjonalt samarbeid på forbrukerområdet. Bevilgningen skal videre dekke kostnader til utenrettslige tvisteløsningsordninger og rettssaker av prinsipiell interesse for forbrukerne.

Bevilgningen på posten er noe redusert som følge av budsjetttiltak.

Kap. 0866 Statens institutt for forbruksforskning

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2000	Saldert bud- sjett 2001	Forslag 2002
50	Basisbevilgning	16 933	17 406	18 452
	Sum kap. 0866	16 933	17 406	18 452

Status for virksomheten

Statens institutt for forbruksforskning (SIFO) er et uavhengig, tverrfaglig senter for forskning, testvirksomhet og utredning som frembringer, forvalter og formidler kunnskap til nytte for forbrukerne. Instituttet bidrar med kunnskaper for myndigheter, politikere, næringsliv og organisasjoner, for dermed å bidra til utviklingen av et forbrukervennlig samfunn. Hovedarbeidsområder er forbrukerøkonomi, mat, forbruk og miljø, distribusjon og varer og tjenester. SIFO står faglig ansvarlig for egne prioriteringer og mål. Departementet har ansvar for å foreslå bevilgninger til virksomheten og kontrollere bruken av midlene.

Instituttet ledes av et styre på ni medlemmer oppnevnt av Barne- og familiedepartementet. Styret er sammensatt av representanter for forskning og brukermiljø. Driften er finansiert med tildeling av basisbevilgning over statsbudsjettet og prosjekttinntekter. Instituttet har forskningsoppdrag fra statlige virksomheter, Norges forskningsråd, næringsliv og ulike organisasjoner.

SIFO har om lag 55 medarbeidere fordelt på forskning, testvirksomhet, informasjonsvirksomhet og administrativ støtte.

Det nordiske prosjektet *En matdag i Norden* inntok en sentral plass. I dette blir de norske matvanene satt inn i en nordisk sammenheng.

Mye fokus ble også rettet mot de unges matvaner, mot overføring av matvaner mellom generasjonene og over landegrensene. Viktige bidrag ble levert til *Handlingsplan for matkultur*.

Høy kompetanse og relevant forskning og testvirksomhet på vare- og tjenestetilbudet

Etterspørselen etter testoppdrag viste jevn økning, og instituttet inngikk årsavtaler med flere aktører innenfor næringslivet. Interesse fra media som oppdragsgivere til sammenlignende testoppdrag økte også.

Innenfor testområdet fikk instituttet innvilget søknader til to sentrale prosjekter. Det ene er finansiert av EUs forbrukerpolitiske rammeprogram, og omhandler overflatetemperaturer på husholdningsutstyr. Det andre er finansiert av Norges forskningsråd og har tittel: *Fra rent til nyvasket*. Inspirert av disse gjennomslagene ble det sendt inn flere nye søknader der kombinasjon av tradisjonell forskning med teknisk empiri stod sentralt.

Resultatrapport 2000

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatomål som ble presentert i St.prp. nr. 1 (1999-2000).

Høy kompetanse om forbrukernes situasjon

Kunnskap om forbrukernes situasjon, holdninger og atferd, utgjør et viktig grunnlag for forbrukerpolitiske beslutninger. Områdene forbrukerøkonomi og matvarer var derfor prioriterte innsatsområder.

SIFOs engasjement i tilknytning til ERG-modellen (Elektronisk Rettskildedatabase i Gjeldsordningsrett) ble avsluttet, og et arbeid med å revidere standardbudsjettet ble startet opp.

Høy kompetanse og relevant forskning om markedsføring og distribusjon

Forskningsinnsatsen innenfor markedsføringsområdet og distribusjonsområdet økte.

SIFO viet både i nasjonal og internasjonal sammenheng betydelig oppmerksomhet til det kommersielle presset som rettes mot barn og unge. Den nasjonale virksomheten var knyttet opp til Nyborg-utvalgets arbeid (NOU 2001:6 *Oppvekst med prislapp?*), mens den internasjonale ble gjennomført etter oppdrag fra FN, UNEP og UNESCO.

Prisdannelse og marginundersøkelse i dagligvaremarkedet har i flere år vært SIFOs bidrag til diskusjonen om matvareprisene i Norge. Prosjektene har i hovedsak vært landbruksbasert, men i

2000 var instituttet også opptatt av distribusjonen av fisk. Instituttet engasjerte seg også i metodeutvikling for sammenlikning av priser mellom ulike kjeder og ulike land. Stor oppmerksomhet ble rettet mot både grensehandelen med Sverige og forholdene mellom kjedene.

Det ble også gjennomført flere prosjekter om elektronisk handel. Fokus på dette området ble rettet mot reiselivstjenester og dagligvarehandel.

Høy kompetanse og relevans på forskning om norsk og europeisk forbrukerpolitikk

Instituttets forskningsavdeling og testavdelingen leverte viktige bidrag til forskning om norsk og europeisk forbrukerpolitikk. Testavdelingens virksomhet ble konsentrert omkring det europeiske standardiseringsarbeidet. Særlig søkelys ble satt på forbrukerdeltagelse innenfor standardisering.

For forskningsavdelingen stod to spørsmål særlig sentralt; forbrukerpolitiske virkemidler i miljøpolitikken og matvarekontroll og forbrukertillit.

SIFO var engasjert i to EU-prosjekter innenfor det femte rammeprogram for forskning, som begge handler om ulike virkemidler i miljø- og forbrukerpolitikken. Det ene handler spesielt om miljømerker, det andre om betingelser for kort-siktige og potensialer for mer langsiktige endringer i forbrukernes miljøatferd i europeiske byer. SIFO var koordinator for sistnevnte.

Hensiktsmessig formidling av test- og forskningsresultater

SIFO konsentrerte formidlingen av test- og forskningsresultater om en direkte og selektiv formidling mot sentrale brukermiljøer som myndigheter, forvaltning og andre fagmiljøer. Mindre spesifikke brukergrupper og enkeltforbrukere er instituttet avhengig av å nå via videreformidlere, og over tid er det derfor bygget opp en effektiv pressesetjeneste og et godt samarbeid med media.

For å nå videreformidlere og personer i nøkkelposisjoner, satset instituttet på spredning via fagtidsskrifter. Instituttets fagpersoner drev også en utstrakt forelesnings- og foredragsvirksomhet. I 2000 ble det holdt i alt 28 foredrag. 15 populærvitenskapelige artikler og foredrag ble publisert. Tidsskriftspubliseringen omfattet totalt åtte tidsskriftsartikler i tillegg til artikler i fagbøker.

SIFO gjorde i 2000 en del endringer i publiseringspraksis. Instituttet ønsket med dette å sikre en mer målrettet formidling til andre fagmiljøer og oppdragsgivere, samtidig som behov for dokumentasjon og meriterende faglig publisering ble ivarettatt. Instituttet opprettet bl.a. en egen oppdragsrapportserie for direkte rapportering på denne type prosjekter. Arbeidsrapportserien og testrapportserien ble nedlagt. Instituttet satte også i gang tiltak for å øke tidsskriftspubliseringen.

SIFOs hjemmeside på Internetsider ble videreutviklet.

Mål og strategier

SIFO vil i 2002 opprettholde sine hovedmål knyttet til kunnskaper om forbrukerne, varer og tjenester, markedet og forbrukerpolitikken. Fokuseringen på forbrukerøkonomi, matvaner, hjemmets hverdagsliv, miljø, distribusjon og matsikkerhet og kontroll vil bli videreført. Instituttet har i tillegg festet seg ved fire nye strategiske temaer; forbrukskultur, offentlige og private tjenester, elektronisk handel og globalisering.

I forlengelsen av hovedmålet om å frembringe, forvalte og formidle kunnskap om forbrukerspørsmål, vil SIFO arbeide for å realisere følgende delmål:

Høy kompetanse og relevans i forskning om forbruket og forbrukere

Et liberalisert, internasjonalt marked i rask endring stiller store krav til kunnskap og innsikt i markedsprosesser. Instituttet vil følge med i denne utviklingen for å undersøke hvilken betydning dette har for forbrukernes økonomi og levekår. Instituttet vil spesielt være opptatt av ulikhetskapende prosesser i markedet som kan føre til marginalisering og sosial eksklusjon.

Videreutvikling av standardbudsjettet og ulike måter å anvende dette på vil stå sentralt.

Instituttet vil også gå nøye inn på husholdningens prioriteringer og utviklingen av forbrukets sammensetting. Mat og matvaner vil stå i fokus, sammen med forhold som skaper trygghet og tillit i matvaremarkedet.

Forbrukets økende kulturelle og politiske betydning skal få oppmerksomhet. Spørsmål om kommersialisering, identitet og moralske og etiske sider ved forbruket vil stå sentralt i denne sammenheng.

Høy kompetanse og relevans i forskning og testvirksomhet om produktene

Selv om de praktisk funksjonelle egenskapene ved varer fortsatt er viktige, tror SIFO at også meningsaspektet har en bred plass i forbrukernes bevissthet. Dette gjenspeiles i at instituttet fra å ha en lang tradisjon for å studere varers varighet og funksjon, nå også setter bruken inn i en samfunnsfaglig sammenheng. Forbrukernes bevissthet omkring «design», knyttet opp til funksjon, øker.

For SIFO vil det være en utfordring å kunne kombinere denne utviklingen med kunnskap om varens livsløp i husholdningen. Dette innebærer studier av hele kjeden fra anskaffelse via bruk og vedlikehold til avhending. I stedet for fokus på varekategorier, vil instituttet i økende grad fokusere på funksjon og sikkerhet, stell og vedlikehold, miljø og bærekraft.

SIFO vil rette fokus på tjenester som er viktige for folk flest og som dekker generelle og sentrale brukeraspekter som tilgjengelighet, kvalitet og miljø. Fremskaffelse av kunnskap om hvordan forbrukerne oppfatter og vurderer tjenestetilbud blir viktig. Utviklingen knyttet til spørsmålet om serviceerklæringer og/eller tjenestestandarder vurdert opp mot kortsiktige og langsiktige forbrukerinteresser vil også bli studert. Kunnskap om produkter vil i overskuelig framtid dreie seg mye om kombinasjonen av varer og tjenester.

Høy kompetanse og relevant forskning om markedet

Mye av markeds- og distribusjonsforskningen ved SIFO har vært knyttet til dagligvarebransjen.

Instituttet vil utvide dette til nye områder, som f.eks. reiselivsbransjen og tekstilbransjen.

Ellers vil instituttet fortsatt være opptatt av å frembringe kunnskaper om maktforhold i distribusjonskanalene, konsekvenser av internasjonalisering og globalisering, nye og alternative distribusjonsformer og former for handel, f.eks. via Internett. Spørsmål knyttet til markedets rammebetingelser som følge av åpningstider, pris-, markeds- og avgiftspolitikker samt grensehandel vil også stå sentralt.

Høy kompetanse og relevans i forskning om forbrukerpolitikken

Forbrukerpolitikken legger rammer for alle aktørenes atferd i markedet for varer av tjenester, og studier av disse rammebetingelsene vil derfor stå sentralt. Særlig vil instituttet være opptatt av rammebetingelsene for forbrukernes individuelle og kollektive atferd, både i et nasjonalt og globalt perspektiv. Prosjektene vil i stor grad være komparative, og ha en nordisk og europeisk forankring der SIFO deltar aktivt i internasjonale nettverk.

Studier av kontrollorganenes dialog med forbrukerne vil stå sentralt, og først og fremst være knyttet opp til forbrukertillit til mat. I studiet av forholdet mellom forbruk og miljø vil en også være opptatt av samspillet mellom den politiske tilretteleggingen for en bærekraftig utvikling og forbrukernes holdninger og handlinger. Integreering av instituttets samfunnsvitenskapelige og naturvitenskapelige kompetanse vil her være et viktig virkemiddel.

SIFO vil videreføre sin deltakelse i det europeiske standardiseringsarbeidet, som en integrert del av instituttets faglige virksomhet.

Oversikt over hovedmål og delmål for kap. 866

Hovedmål	Delmål
Frembringe, forvalte og formidle kunnskap om forbrukerspørsmål.	– Høy kompetanse og relevans i forskning om forbruket og forbrukere. – Høy kompetanse og relevans i forskning og testvirksomhet om produktene. – Høy kompetanse og relevant forskning om markedet. – Høy kompetanse og relevans i forskning om forbrukerpolitikken.

Nærmere om budsjettforslaget

Post 50 Basisbevilgning

Forslag til bevilgning på posten skal dekke utgifter til lønn og godtgjørelse samt driftsutgifter ved instituttet.

SIFO har betydelige inntekter fra eksterne prosjektoppdrag, hovedsakelig fra ulike statlige institusjoner. Inntektene fra prosjekter og oppdrag beløp seg til vel 12 mill. kroner i 2000. Det er

ventet at omfanget av prosjektoppdrag i 2002 vil ligge på om lag samme nivå. Dette utgjør om lag 40 pst. av totalbudsjettet.

SIFO er organisert som et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter. Dette gir fritak fra det statlige bruttobudsjetteringsprinsippet, jf. § 4 i bevilgningsreglementet. De ansattes tilsettingsforhold er regulert i lov om statens tjenestemenn. SIFO avgir årsrapport til departementet, jf. økonomireglementet for staten § 11.2.

Kap. 0867 Forbrukertvistutvalget

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2000	Saldert bud- sjett 2001	Forslag 2002
01	Driftsutgifter	3 093	2 981	3 057
	Sum kap. 0867	3 093	2 981	3 057

Status for virksomheten

Forbrukertvistutvalget (FTU) er opprettet i medhold av lov av 28. april 1978 om behandling av forbrukertvister. FTU er tillagt oppgaver og myndighet direkte gjennom forbrukertvistloven. Utvalget behandler saker om forbrukerkjøp og saker om håndverkertjenester.

FTU består av en leder, nestleder og åtte medlemmer som oppnevnes av Kongen for fire år av gangen. Halvparten av medlemmene har særlig innsikt i forbrukersidens interesser. De øvrige medlemmene har særlig innsikt i selger- eller tjenesteytersidens interesser.

En tvist som forbrukeren ønsker å bringe inn for FTU må først behandles ved et av Forbrukerrådets lokalkontorer. Forbrukerkontorenes klagebehandling reguleres i forbrukertvistloven, forskrift til loven og Forbrukerrådets retningslinjer. Helt grunnleggende er kravet til nøytralitet i saksbehandlingen. Muligheten for å bringe en sak inn for FTU gjør det lettere for forbrukerkontorene å få til minnelige løsninger.

Markedsrådet er opprettet med hjemmel i lov av 16. juni 1972 om kontroll med markedsføring, og avgjør sakene etter denne lov.

FTU og Markedsrådet har et eget, felles sekretariat, hvor det i dag er tilknyttet om lag seks årsverk. Av disse er om lag 1/4 årsverk knyttet til saksforberedelse for Markedsrådet.

Resultatrapport 2000

Rapporten tar utgangspunkt i det resultatmål som ble presentert i St.prp. nr. 1 (1999-2000).

Reduksjon av gjennomsnittlig behandlingstid for klagesaker i Forbrukertvistutvalget til under ett år

Forbrukertvistutvalget mottok i 2000 i alt 654 saker fra Forbrukerrådets fylkeskontorer. 722 saker ble avsluttet, herav 629 med vedtak og 93 uten vedtak. Gjennomsnittlig behandlingstid var på mellom ti og elleve måneder fra innkomst til vedtak ble sendt til forkynning. Resultatmålet om å redusere gjennomsnittlig behandlingstid til under ett år ble dermed oppfylt.

Mål og strategier

Siktemålet ved opprettelse av FTU var å sikre forbrukere tilgang til rimelig og hurtig tvisteløsning som et alternativ til domstolsbehandling. En effekt har vært at Forbrukerrådet i sin klagesaksbehandling har kunnet dra nytte av de avgjørelser som FTU har fattet, og for øvrig lettere har kunnet oppnå minnelige løsninger ved å vise til at saken kan behandles i Forbrukertvistutvalget.

Reduksjon av gjennomsnittlig behandlingstid for klagesaker i Forbrukertvistutvalget ned mot seks måneder

Sterk økning i saksinntaket førte for en periode til at behandlingstiden for klagesaker var på over 1 1/2 år. Etter en betydelig nedgang i saksinntaket i 1997-98, samtidig med at sekretariatets beman-

ning ble økt, har saksbehandlingstiden vært avtagende. Målet er å senke gjennomsnittlig behandlingstid, i første omgang til mellom seks og ti måneder, i neste omgang til høyst seks måneder. For å nå målet er det nødvendig å opprettholde Forbrukertvistutvalgets høye aktivitetsnivå fra de siste årene, og at saksinntaket ikke øker. Saksinntaket var i 1999 og 2000 igjen økende.

Oversikt over hovedmål og resultatmål for kap. 867

Hovedmål	Resultatmål
Forbrukerne har tilgang til rimelig og hurtig tvisteløsning.	– Reduksjon av gjennomsnittlig behandlingstid for klagesaker i Forbrukertvistutvalget ned mot seks måneder.

Nærmere om budsjettforslaget**Post 01 Driftsutgifter**

Forslaget til bevilgning skal dekke utgifter til lønn for faste medarbeidere og øvrige driftsutgifter ved

Forbrukertvistutvalgets og Markedsrådets sekretariat. Posten dekker også utvalgsgodtgjørelse til Forbrukertvistutvalget og Markedsrådet.

Kap. 0868 Forbrukerombudet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2000	Saldert budsjett 2001	Forslag 2002
01	Driftsutgifter	10 244	9 431	12 699
	Sum kap. 0868	10 244	9 431	12 699

Status for virksomheten

Forbrukerombudet er et frittstående forvaltningsorgan som står faglig ansvarlig for egne prioriteringer og resultatmål. Departementet har ansvar for å foreslå nødvendige bevilgninger til virksomheten, og kontrollere bruken av midlene.

Forbrukerombudet skal føre tilsyn med at de næringsdrivendes markedsføring og avtalevilkår er i samsvar med lov om kontroll med markedsføring og avtalevilkår av 16. juni 1972 (markedsføringsloven). Det er forutsatt at Forbrukerombudet og de næringsdrivende skal søke å forhandle seg fram til frivillige ordninger. Dersom slik løsning ikke oppnås kan saken bringes inn for Markedsrådet til avgjørelse. Markedsrådet kan fatte forbudsvedtak mot aktuelle tiltak.

Dersom en næringsdrivende ikke retter seg etter en henstilling fra Forbrukerombudet om å stanse et ulovlig markedsføringstiltak kan ombu-

det, i særlige tilfeller, nedlegge forbudsvedtak. Dette gjøres for å motvirke at de næringsdrivende gjennomfører ulovlige kampanjer og høster fordelene av overtredelsen. Et slikt vedtak kan påklages til Markedsrådet.

I vedtak som gjelder brudd på markedsføringsloven skal det normalt fastsettes et tvangsgebyr. Ved en eventuell fremtidig overtredelse av vedtaket utferdiger Forbrukerombudet et forelegg om tvangsgebyr. Vedtas forelegget vil dette være tvangsgrunnlag for utlegg, i motsatt fall må Forbrukerombudet bringe saken inn for domstolene for å få fastslått betalingsplikten.

Forbrukerombudet håndhever også forskrifter om fiber- og vedlikeholdsmerking av tekstiler, gitt i medhold av lov om merking av forbruksvarer. Ombudet er dessuten tillagt tilsynet med særskilte regler gitt i medhold av lov av 4. desember 1992 om kringkasting.

I løpet av 2001 er Konkurransetilsynets regionkontorer blitt nedlagt. Regionkontorene førte tilsyn med lokal markedsføring etter markedsføringsloven for Forbrukerombudet. Som følge av nedleggelsen overtok Forbrukerombudet fra 1. juli 2001 seks personer fra Konkurransetilsynet, fire i Trondheim og to i Oslo. Samtidig fikk Forbrukerombudet et nytt kontor i Trondheim som bl.a. skal føre tilsyn med markedsføring av hvite- og brunevarer, elektrisk kraft og tepper samt lokal markedsføring.

1.juli 2001 fikk Forbrukerombudet også overført ansvar for tilsyn med kredittkjøpsloven fra Konkurransetilsynet.

Implementering av forbudsdirektivet vil skje ved endring i markedsføringsloven. Endringen antas å tre i kraft 1. januar 2002. Forbrukerombudet og Markedsrådet gis kompetanse til å treffe forbudsvedtak overfor norske næringsdrivende som skader forbrukernes kollektive interesser i andre EØS-stater. Forbrukerombudet skal ha en koordinerende rolle for ulike tilsynsmyndigheter i Norge.

Nye forskrifter som pålegger en informasjonsplikt ved markedsføring av nye personbiler trådte i kraft 11. juli 2001. Informasjonsplikten gjelder markedsføringen av nye personbiler hvor det skal opplyses om drivstofforbruk og CO₂-utslipp for de bilmodeller som reklamen gjelder.

Resultatrapport 2000

Rapporteringen tar utgangspunkt i de delmål og aktivitetsmål for virksomheten som ble presentert i St.prp. nr. 1 (1999-2000):

Påse at markedsføringsaktiviteter ikke er urimelig overfor forbruker

Føre tilsyn med markedsføring rettet mot barn og unge, særlig på Internett, fjernsyn og i skole/barnehage. Motvirke urimelig innsamling og bruk av personopplysninger fra barn

Det kommersielle presset mot barn og unge øker. En rekke virkemidler og medier benyttes for å påvirke denne målgruppen, bl.a. skjult reklame. Det er spesielt alvorlig når skjult reklame opptrer i TV-serier, filmer eller internettsider rettet mot barn, fordi barn ikke har samme evne som voksne til å skille mellom reklamebudskap og redaksjonelt stoff.

Forbrukerombudet har registrert en økende tendens til at barn og unge oppfordres til å gi fra

seg personopplysninger. Det gjelder særlig på Internett. På mange nettstedet må barn gi fra seg personopplysninger for å få tilgang til spill/lekeaktiviteter/konkurranser. Ofte lokkes det med gratisytelser og vinner sjanser i bytte med personopplysninger. Det gis liten eller ingen informasjon om hva opplysningene skal brukes til.

Forbrukerombudet har, med hjemmel i markedsføringsloven § 1 første ledd, inntatt det standpunkt at innhenting av personopplysninger fra barn under 15 år krever samtykke fra foresatte. Kravet er begrunnet med at barn ikke har tilstrekkelige forutsetninger for å se konsekvensene av å gi fra seg slike opplysninger.

Føre tilsyn med markedsføring på Internett

Forbrukerombudet avdekket i 2000 at en rekke nettsteder bryter markedsføringsloven på flere punkter. På denne bakgrunn ble det sendt ut brev til ca. 700 nettsteder med retningslinjer for markedsføring og handel via Internett. Blant punktene som ble tatt opp var E-post sendt uten forutgående samtykke, bruk av konkurranser, krav til prisinformasjon, avtaleinngåelsesprosessen, registrering og bruk av personopplysninger samt krav til betalingsvilkårene. Dette er siden fulgt opp med henvendelser til de internetttaktørene som ikke oppfyller Forbrukerombudets krav.

Motvirke forekomsten av villedende markedsføring på øvrige prioriterte områder

Seks av ti saker som Forbrukerombudet behandlet gjaldt villedende markedsføring.

Forbrukerombudets tilsyn består i behandling av klagesaker og annen løpende overvåkning på prioriterte områder.

Boligomsetningen er stor og boligmarkedet, særlig i de store byene, er presset. Dette medfører skjerpet konkurranse, noe som bl.a. har resultert i lovstridig markedsføring fra en rekke eiendomsmeglere. Forbrukerombudet utarbeidet derfor i 2000 retningslinjer for markedsføring av eiendomsmeglertjenester.

Markedsføring av finansielle tjenester var under kontinuerlig tilsyn.

Forbrukerombudet satte søkelys på dagligvarebransjens bruk av ulike slagord. Arbeidet er blitt fulgt opp i 2001. Kravet om dokumentasjon for påstander står sentralt i slike saker.

Forbrukerombudet gjennomførte også stikkprøvekontroller av bruken av før- og nå-priser i reklamen, særlig innenfor brune- og hvitevarebransjen.

Effektivisere tilsynet med antatt useriøse aktører innenfor postordrevirksomhet

Av 2255 nye saker i 2000 var 1514 basert på klager fra privatpersoner.

Mange av klagene gjaldt postordrefirmaer og deres personlig adresserte direkteklame der forbrukerne orienteres om at de er eksklusivt valgt ut til å motta en flott premie mot på forhånd å betale porto og ekspedisjonskostnader. Forbrukerombudet prioriterte området, og benyttet alle virkemidlene i sitt sanksjonsapparatet for å stoppe virksomheten. Flere av firmaene benytter imidlertid fortsatt lovstridige markedsføringsmetoder. Samlet legger forbrukerne igjen store summer hos disse firmaene, slik at det er svært lønnsomt å drive i strid med markedsføringsloven. Innsatsen for å stoppe disse selskapene er derfor blitt ytterligere intensivert.

Effektivisere tilsyn med markedsføring over landegrensene

En stadig større del av markedsføringen rettet mot norske forbrukere kommer fra utlandet, særlig via Internett. Forbrukerombudet deltar i et internasjonalt nettverk (International Marketing Supervision Network – IMSN) som består av OECD-landenes tilsynsorganer for markedsføring og standardkontrakter. Formålet er å yte gjensidig hjelp og utveksle informasjon slik at lovbrytere kan forfølges over landegrensene. I ett år fram til sommeren 2000 hadde Forbrukerombudet det internasjonale presidentskapet i IMSN.

I samarbeid med EU-kommisjonen er det opprettet en undergruppe for IMSN-nettverkets EØS-land.

Mange markedsføringstiltak skjer parallelt og dels over landegrensene i Norden, og en koordinering av tilsynet har betydning for resultatene. Forbrukerombudet la derfor i 2000 stor vekt på samarbeid med sine søsterorganisasjoner i de nordiske land.

Påse at standardkontrakter i forbrukerforhold ikke er urimelige, men klare og balanserte*Føre tilsyn med avtalevilkår for handel og betalingsformidling via Internett*

Se nærmere omtale under avsnittet over som omtaler tilsyn med markedsføring på Internett.

Redusere antall lovstridige vilkår i standardkontrakter

Arbeidet med vilkår i standardkontrakter er omfattende og ressurskrevende. Det skjer gjennom forhandlinger med de næringsdrivende. Bransjeorganisasjonene er også ofte involvert. Forbrukerombudets innsats skjer ut fra strenge prioriteringer, og arbeidsmålene har ofte lange tidsperspektiv.

Forbrukerombudet forhandlet i 2000 videre med Energiforsyningens fellesorganisasjon (Enfo), nå Energibedriftenes landsforening (EBL), om standardvilkår for nettleie og levering av elektrisk kraft. Forbrukerombudet ønsket innført et objektivt erstatningsansvar i begge standardkontrakter, fordi kontrollansvaret etter Forbrukerombudets oppfatning ikke har fungert tilfredsstillende. Ombudet ønsket også en endring av nettleiekontraktens bestemmelse om risikofordeling ved feil i kundens eget anlegg, og at netteier bør bære ansvaret dersom et registrert nettforbruk av strøm også skyldes feil/mangler i en annen kundes anlegg.

Forbrukerombudet forhandlet i 2000 fram nye standardkontrakter om overføring av fjernsynssignaler via kabel-TV. Kabeloperatørene fikk frist til 1. mars 2001 for å implementere minstevilkårene.

Mål og strategier

Hovedmålet for Forbrukerombudets virksomhet er at forbrukerne ikke stilles overfor urimelige markedsføringstiltak og standardkontraktsvilkår. For at forbrukerne skal kunne gjøre seg nytte av konkurransen i markedet må de ha muligheten til å bli kjent med ulike tilbud, kunne foreta sammenlikninger mellom tilbudene basert på riktig og relevant informasjon og kunne slutte avtaler om kjøp i tillit til at deres interesser blir tatt vare på i kontraktsforholdet.

Integrering av nye medarbeidere fra Konkurransetilsynet, og etablering av tekniske, administrative og saksbehandlingsmessige rutiner for å kunne ivareta et lokalt tilsyn med markedsføringsloven på en god måte vil stå sentralt i 2002.

Foruten oppfølging og videreføring av problemområder det arbeides med i 2001, er det under resultatmålene nedenfor listet opp noen områder der Forbrukerombudet særlig vil konsentrere innsatsen i 2002.

Gjennom enkeltsaksbehandling og systematisk markedsobservasjon på prioriterte områder redusere forekomsten av lovstridige markedsføringsmetoder

Personvern

Fra 1. januar 2001 trådte ny lov om personopplysninger i kraft. Mens personvern tidligere i stor grad var knyttet til konsesjonsbehandling og dermed forhåndskontroll av Datatilsynet, er personvernet med den nye loven i stor grad delegert til den enkelte forbruker. Forbruker må nå selv må ta stilling til hvilke personopplysninger han eller hun vil gi fra seg, og på hvilken måte personopplysningene kan brukes (samtykkemodellen). Dette krever at forbruker får klar informasjon om de konsekvenser hans eller hennes valg medfører.

Forbrukerombudet er i gang med, og vil fortsette å vurdere de næringsdrivendes vilkår for å hente inn personopplysninger.

Villedende markedsføring

Villedende markedsføring er den type lovovertrødelse som tradisjonelt går hyppigst igjen i saksmengden hos Forbrukerombudet. Mange bransjer krever kontinuerlig oppfølging, og Forbrukerombudet vil derfor også i 2002 følge opp bransjer som brune/hvitevarebransjen, boligbransjen og reiselivsbransjen. Også ulike finansielle tjenester og betalingsformidlingstjenester vil bli fulgt opp – både når det gjelder tradisjonell markedsføring og markedsføring via Internett.

Alminnelige forbrukere er blitt en viktig kjøpergruppe av mer sammensatte og til dels teknisk kompliserte produkter og tjenester innen IT/telekommunikasjon. Markedsføring med tvilsomme prispåstander og produktsammenlikninger kan gjøre det vanskelig for en ofte teknisk ukyndig forbruker å orientere seg, og Forbrukerombudet vil fortsatt sette fokus på dette i 2002.

Postordre

Stadig dukker nye postordrefirma opp. Uriktige eller villedende tilbud om store gevinster og utrolige pristilbud lokker mange forbrukere til å legge igjen store summer hos disse firmaene. Dette kan gjøre det lønnsomt å markedsføre seg i strid med markedsføringsloven, og Forbrukerombudet vil derfor følge utviklede strategier for rask saksbehandling, bruk av nødvendige sanksjoner og oppfølging overfor politiet.

Føre tilsyn med at reklame i etermediene er i overensstemmelse med markedsføringsloven og kringkastingsloven, med særlig vekt på målgruppen barn og unge

På stadig nye områder tar næringsdrivende i bruk virkemidler som er egnet til å skape et urimelig kjøpepress på barn og unge. Forbrukerombudet vil særlig sette fokus på sammenblandingen av reklame og redaksjonelt stoff i eller i tilknytning til barneprogrammer på TV.

Standarden i markedsføringslovens begrep «god markedsføringsskikk» er strengere for markedsføring rettet mot barn og unge. Nye medier blir tatt i bruk på stadig nye måter, og skoler og barnehager er blitt interessante markedsføringsarenaer. Forbrukerombudet vil prioritere tilsyn med markedsføring både rettet til barn og markedsføring som kan ses av barn.

Barn vil ikke som voksne være skeptiske til å gi fra seg personopplysninger, f.eks. gjennom Internett. Forbrukerombudet vil følge utviklingen på dette området, særlig med tanke på hvorvidt slike opplysninger benyttes til å drive direkte markedsføring rettet mot barn.

Det er en økende tendens til bruk av mer aggressive virkemidler i markedsføringen, med sjokkerte og dels støtende bilder. Vold, sex og rus er ikke uvanlige bestandeler av reklame rettet til ungdom. Forbrukerombudet vil gripe raskt inn mot reklame som anses urimelig og i strid med «god markedsføringsskikk».

Ut fra forbrukerhensyn følge opp problemstillinger knyttet til markedsføring og avtalevilkår på Internett

Forbrukerombudet vil i første rekke prioritere de bransjer som vurderes som satsningsområder generelt for virksomheten i 2002. For øvrig vil ombudet arbeide videre med

- markedsføring og avtalevilkår for ulike finansielle tjenester, forsikringsprodukter og betalingsformidlingstjenester. Det blir sentralt å sørge for at markedsføringen er balansert ved at det ikke bare fokuseres på nye effektive metoder, men at viktig informasjon som pris og risiko fremkommer med tilstrekkelig tydelighet;
- konkurranser i strid med markedsføringsloven for å trekke forbrukernes oppmerksomhet til ulike websider;
- aksjonspregede tiltak, der det gjøres systematiske søk mot Internett innenfor definerte problemområder;

- avtalevilkår og markedsføring til nettsteder og auksjonshus på Internett.

Redusere antall lovstridige vilkår i kontrakter – prioritering av kontraktsvilkår med særlig betydning for mange forbrukere og deres økonomi – herunder finansielle tjenester, bolig- og teletjenester

Arbeidet med standardkontraktsvilkår er omfattende, ressurskrevende og kan strekke seg over lang tid. Viktige informasjonskilder for å fange opp problematiske avtalevilkår er bl.a. de ulike reklamasjonsnemndene Forbrukerombudet deltar i; Pakkereisenemnda, Forsikringsskadenemnda og Bankklagenemnda.

Forbrukerombudet vil i 2002 bl.a. arbeide videre med kontrakter innenfor området finansielle tjenester (bank, betalingsformidling og forsikring), kjøp og salg av bolig, it/telekommunikasjon, transportvilkår og fjernsalgsavtaler.

Forskjellene mellom fjernsyn, telefon, mobiltelefon og Internett viskes ut, og en rekke nye produkter oppstår. Dette medfører store utfordringer både mht. markedsføring og på kontraktsiden. Forbrukerombudet må i lys av utviklingen opprettholde og stadig videreutvikle sin kompetanse på disse områdene for å kunne gripe fatt i problemstillinger når disse dukker opp.

Effektivisere tilsyn med markedsføring over landegrensene gjennom deltakelse i nasjonalt, nordisk og internasjonalt nettverkssamarbeid, og gjennom oppfølging av forbudsdirektivet

Forbrukerombudet deltar i et internasjonalt nettverk (International Marketing Supervision Network) etablert mellom tilsynsorganene i en rekke OECD-land. Ombudet vil gjøre aktivt bruk av dette nettverket ved lovstridige internasjonale markedsføringsaktiviteter rettet mot Norge, og vil yte tilsvarende bistand vis a vis øvrige nettverksmedlemmer mht. markedsføringsaktiviteter som stammer fra Norge.

Mange markedsføringstiltak skjer parallelt over landegrensene i Norden, og koordinering av arbeidet på tilsynssiden har stor betydning for resultatene som oppnås. I samarbeid med søsterorganisasjonene i de nordiske landene vil arbeidet med bl.a. transportvilkår og tilrettelegging for praktisk gjennomføring av forbudsdirektivet bli fulgt opp.

Forbudsdirektivet skal gi et bedre forbrukervern i saker på tvers av landegrensene. Forbrukerombudet vil videreføre arbeid på så vel nordisk som europeisk nivå med å legge de praktiske forholdene til rette for dette. Kompetanseoppbygging hos aktuelle saksbehandlere, etablering av nye samarbeidsformer og avtaler med aktuelle håndhevsmyndigheter på tvers av landegrensene vil bli vektlagt.

Oversikt over hovedmål og resultatmål for kap. 868

Hovedmål	Resultatmål
Forbrukerne stilles ikke overfor urimelige markedsførings tiltak og standardkontraktsvilkår.	– Gjennom enkeltsaksbehandling og systematisk markedsovervåking på prioriterte områder redusere forekomsten av lovstridige markedsføringsmetoder. – Føre tilsyn med at reklame i etermediene er i overensstemmelse med markedsføringsloven og kringkastingsloven, med særlig vekt på målgruppen barn og unge. – Ut fra forbrukerhensyn følge opp problemstillinger knyttet til markedsføring og avtalevilkår på Internett. – Redusere antall lovstridige vilkår i kontrakter – prioritering av kontraktsvilkår med særlig betydning for mange forbrukere og deres økonomi – herunder finansielle tjenester, bolig- og teletjenester. – Effektivisere tilsyn med markedsføring over landegrensene gjennom deltakelse i nasjonalt, nordisk og internasjonalt nettverkssamarbeid, og gjennom oppfølging av forbudsdirektivet.

Nærmere om budsjettforslaget

kerombudet. I bevilgningen ligger det inne en kompensasjon for økte leieutgifter etter at Forbrukerombudet flyttet til nye kontorlokaler.

Post 01 Driftsutgifter

Forslaget til bevilgning skal dekke lønn til faste medarbeidere og øvrige driftsutgifter ved Forbru-

Kap. 3868 Forbrukerombudet (jf. kap 868)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2000	Saldert bud- sjett 2001	Forslag 2002
01	Refusjon og diverse inntekter	591		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	369		
18	Refusjon av sykepenges	323		
Sum kap. 3868		1 283		

Post 01 Refusjon og diverse inntekter

Posten omfatter regnskapsførte refusjoner og diverse inntekter.

adopsjonspenges. Utgifter motsvarende refusjonen er regnskapsført på kap. 868.

Post 16 Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger

Posten omfatter regnskapsført refusjon i henhold til ordningen med refusjon av fødselspenger og

Post 18 Refusjon av sykepenges

Posten omfatter regnskapsført refusjon i henhold til ordningen med refusjon av sykepenges. Utgifter motsvarende refusjonen er regnskapsført på kap. 868.

Barne- og familiedepartementet

tilrår:

1. I St.prp. nr. 1 om statsbudsjettet for år 2002 føres opp de summene som er nevnt i et framlagt forslag:

a. Sum utgifter under kap. 0800-0868	Kr	24 241 283 000
b. Sum inntekter under kap. 3859-3860	Kr	14 269 000

Forslag til vedtak om bevilgning for budsjetterminen 2002, kapitlene 0800-0868, 3859-3860

I Utgifter:

Kap.	Post	Kr	Kr	Kr
0800	Barne- og familiedepartementet (jf. kap. 3800)			
	01 Driftsutgifter	75 946 000		
	21 Spesielle driftsutgifter	2 945 000	78 891 000	
0830	Foreldreveiledning og samlivstil- tak			
	21 Spesielle driftsutgifter	3 055 000		
	70 Tilskudd	3 600 000	6 655 000	
0840	Tilskudd til krisetiltak			
	21 Spesielle driftsutgifter	1 700 000		
	60 Tilskudd til kommuner til krisetil- tak, <i>overslagsbevilgning</i>	54 212 000		
	70 Tilskudd til voldsforebyggende til- tak m.v.	1 200 000	57 112 000	
0841	Familievern og konfliktløsning			
	21 Spesielle driftsutgifter	13 530 000		
	70 Utviklings - og opplysningsarbeid m.v	7 191 000	20 721 000	
0844	Kontantstøtte			
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 846, post 50</i>	2 278 000		
	70 Tilskudd, <i>overslagsbevilgning, kan nyttes under kap. 856, post 60</i>	2 612 914 000	2 615 192 000	
0845	Barnetrygd			
	70 Tilskudd	14 960 000 000	14 960 000 000	
0846	Familie- og likestillingspolitisk forskning, opplysningsarbeid m.v			
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan nyttes under post 50</i>	14 000 000		

Kap.	Post	Kr	Kr	Kr
	50	Forskning, <i>kan nyttes under post 21, kap. 844, post 21, kap. 856, post 21</i>	7 000 000	
	70	Tilskudd	3 860 000	
	71	Særlige familiepolitiske tiltak	825 000	
	72	Tiltak for lesbiske og homofile	2 500 000	28 185 000
0847		Kompetansesenter for likestilling		
	50	Basisbevilgning	5 530 000	5 530 000
0848		Likestillingsombudet		
	01	Driftsutgifter	5 468 000	5 468 000
0850		Barneombudet		
	01	Driftsutgifter	7 289 000	7 289 000
0852		Adopsjonsstøtte		
	70	Tilskudd til foreldre som adopterer barn fra utlandet, <i>overslagsbevilgning</i>	15 330 000	15 330 000
0854		Tiltak i barne - og ungdomsvernet		
	01	Driftsutgifter	68 959 000	
	50	Forskning, <i>kan nyttes under post 71</i>	9 599 000	
	63	Særskilte tiltak, <i>kan overføres</i>	15 008 000	
	64	Tilskudd for enslige mindreårige flyktninger og asylsøkere, <i>overslagsbevilgning</i>	170 432 000	
	70	Tilskudd til Rostad ungdomsheim og Rostad ettervernsheim	2 025 000	
	71	Utvikling og opplysningsarbeid m.v, <i>kan nyttes under post 50</i>	28 946 000	294 969 000
0856		Barnehager		
	21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres, kan nyttes under kap. 846, post 21</i>	21 184 000	
	50	Tilskudd til samiske barnehage tilbud	8 113 000	
	60	Driftstilskudd til barnehager, <i>overslagsbevilgning, kan nyttes under kap. 844, post 70</i>	5 809 945 000	
	64	Prøveprosjekt Oslo, indre øst	7 079 000	5 846 321 000
0857		Barne- og ungdomstiltak		

Kap.	Post	Kr	Kr	Kr
	50	Forskning, <i>kan nyttes under post 71</i>	5 124 000	
	70	Barne- og ungdomsorganisasjoner	60 274 000	
	71	Utviklingsarbeid, <i>kan nyttes under post 50</i>	3 866 000	
	72	Styrking av oppvekstmiljøet m.v., <i>kan overføres</i>	5 860 000	
	73	Ungdomstiltak i større bysamfunn, <i>kan overføres</i>	18 539 000	
	75	Frivillig barne- og ungdomsarbeid lokalt	43 500 000	
	79	Tilskudd til internasjonalt ungdomssamarbeid m.v., <i>kan overføres</i>	20 661 000	157 824 000
0858		Statens ungdoms- og adopsjonskontor (jf.kap. 3858)		
	01	Driftsutgifter	14 327 000	14 327 000
0859		UNG i Europa (jf. kap. 3859)		
	01	Driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	4 729 000	4 729 000
0860		Forbrukerrådet (jf. kap. 3860)		
	01	Driftsutgifter	74 566 000	
	21	Spesielle driftsutgifter	2 111 000	76 677 000
0862		Positiv miljømerking		
	70	Driftstilskudd til offentlig stiftelse for positiv miljømerking	2 458 000	2 458 000
0865		Forbrukerpolitiske tiltak og internasjonalt samarbeid		
	21	Spesielle driftsutgifter, forskning, utviklings- og opplysningsarbeid	9 397 000	9 397 000
0866		Statens institutt for forbruksforskning		
	50	Basisbevilgning	18 452 000	18 452 000
0867		Forbrukertvistutvalget		
	01	Driftsutgifter	3 057 000	3 057 000
0868		Forbrukerombudet		
	01	Driftsutgifter	12 699 000	12 699 000
		Sum Utgifter		24 241 283 000
		Sum departementets utgifter		24 241 283 000

Inntekter:

Kap.	Post	Kr	Kr	Kr
3859	UNG i Europa			
	01 Tilskudd fra Europakommisjonen		1 850 000	1 850 000
3860	Forbrukerrådet (jf. kap. 860)			
	01 Salg av forbrukerrapporten		7 420 000	
	02 Salg av opplysningsmateriell		2 688 000	
	03 Oppdragsinntekter og refusjoner		2 061 000	
	05 Andre inntekter		250 000	12 419 000
	Sum Inntekter			14 269 000
	Sum departementets inntekter			14 269 000

Andre fullmakter

II

Satser for barnetrygd

Stortinget samtykker i at Rikstrygdeverket for 2002 i medhold av Lov 24. oktober 1946 nr. 2 om barnetrygd, § 2, første ledd, kan utbetale barnetrygd med kr 11 664 kroner per barn per år:

For hvert stønadsberettiget barn mellom 1 og 3 år ytes et tillegg i barnetrygden, det såkalte småbarnstillegget, på kr 7 884 per år. Tillegget ytes fra og med kalendermåneden etter at barnet fyller 1 år til og med den kalendermåneden barnet fyller 3 år.

Enslige forsørgere som fyller vilkårene for rett til utvidet stønad etter barnetrygdloven og full overgangsstonad etter folketrygdloven, og som

har barn i alderen 0-3 år, har rett til ett ekstra småbarnstillegg på kr 7 884 per år. Dette tillegget gis per enslig forsørger, uavhengig av hvor mange barn i alderen 0-3 år vedkommende faktisk forsørger.

For stønadsmottakere bosatt i Finnmark og Nord-Troms (Karlsøy, Kvænangen, Kåfjord, Lyn-gen, Nordreisa, Skjærvøy og Storfjord) ytes et tillegg i barnetrygden på kr 3 792 per barn per år, det såkalte Finnmarkstillegget.

Ved utbetaling av barnetrygd for barn på barnehem, spesialscole eller lignende institusjon skal institusjonen i tillegg til generell barnetrygd også ha utbetalt eventuelt tillegg for barn mellom 1 og 3 år. Finnmarkstillegget skal utbetales for barn i barnehem, spesialscoler m.v. i de aktuelle kommunene.

III

tantstøtte til småbarnsforeldre kan utbetale kon-
tantstøtte med følgende beløp for 1- og 2-åringer:

Satser for kontantstøtte

Stortinget samtykker i at Rikstrygdeverket for
2002 i medhold av Lov 26. juni 1998 nr. 41 om kon-

Oppholdstid i barnehage	Prosentandel støtte	Kontantstøtte i kroner
Ikke bruk av barnehage	100	36 000
Til og med 8 timer per uke	80	28 800
9-16 timer per uke	60	21 600
17-24 timer per uke	40	14 400
25-32 timer per uke	20	7 200
33 timer eller mer per uke	0	0

=====